SVENSK LITTERATUR

I URVAL FÖR DEN HÖGRE UNDERVISNINGEN

AV

JOSUA MJÖBERG

II. FRÅN FR. BREMER T. O. M. KARLFELDT

LSwed
M6857s

SVENSK LITTERATUR

FRÅN BELLMAN TILL VÅRA DAGAR

I URVAL FÖR DEN HÖGRE UNDERVISNINGEN

UTGIVEN AV

JOSUA MJÖBERG

II

FRÅN FR. BREMER TILL OCH MED KARLFELDT

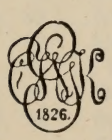

250486
9. 1. 31.

LUND
C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG

LUND 1922
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET

INNEHÅLL.

	Sid.
FR. BREMER: Ur Hemmet (1839)	1
Ur brev 1837—1840	34
A. BLANCHE: Jonas Dugge (1864)	37
Ett sjåp (1864)	51
Lars Hierta (1863)	54
J. L. RUNEBERG: Flyttfåglarne (1828)	58
Svanen (1830)	59
Ur Idyll och epigram (1828—1829)	60
Graven i Perho (1831)	64
Bondgossen (1832)	78
Sorg och glädje (1832)	79
Den enda stunden (1833)	79
Den gamle (1836)	79
Minnet (1838)	80
Krysantos (1843)	80
Fåfäng önskan (1848)	88
Fosterlandet (omkr. 1855)	88
En anmärkning (1833)	89
Reflexioner	90
Z. TOPELIUS: Sången (1842, 1863)	92
Finlands namn (1848)	93
En liten pilt (1850)	95
Vintergatan (1852)	97
Islossningen i Uleå älv (1856)	98
B. E. MALMSTRÖM: Vi suckar det så tungt uti skogen? (1839)	103
Angelika (1840)	105
F. M. Franzén (1847)	110
Stilla, mitt hjärta!	111
C. W. A. STRANDBERG: Hymn (1845)	112
Förklaring (1844)	113
Vaticinium (1845)	114
Södermanland (1847—1848)	114
Typografernas visa (1853)	115
Helgmålsklämtningen (1868)	115
Tack för god vakt! (1877)	116
O. P. STURZEN-BECKER: Verkligheten till Fantasien (före 1846)	118
Sulitelma (1855)	119
En vandrande harpspelare (1861)	122
Om storheten av det lilla (1862)	123
Ur Grupper och personnager från i går (1861)	126
V. RYDBERG: Baldersbålet (1876)	134
Dexippos (1876)	135
Snöfrid (1876)	140
Drömliv (1877)	143
Kantat (1877)	146
Ur Prometeus och Ahasverus (1877)	149
Ur Föreläsningar (1878)	159
Ur ett brev till Soldan (1879)	163
Älvan till flickan (1881)	163
Ur Pessimistiska hugskott (1885, 1891)	164
Den bästa gåvan (1888)	167
Barndomspoesien (1888)	169
Tal i Djursholms samskola	172
Himlens blå (1895)	173
C. SNOILSKY: Inledningssång (1864)	175
Saltarello i Trastevere (1864—1865)	178
Sorrento (1865)	180
Noli me tangere (1871)	181
Gammalt porslin (1871)	181

	Sid.
Nemesis (1871)	182
Svarta svanor (1879)	182
Ur ett brev till Estlander (1882)	183
I porslinsfabriken (1882)	184
Den tjänande brodern (1882)	185
Laibach (1885)	186
Borgå (1885)	187
I Rättvik (1885)	188
Minnesblad till Grieg (1896)	189
C. D. AF WIRSÉN: »Frid vare eder!» (1882)	190
Nattbåten (1893)	191
Livet (1896)	192
Oriflamme (1899)	193
Mot öster! (1899)	193
Helt nära (1899)	194
A. STRINDBERG: Ur Röda Rummet (1879)	195
Ur Tjänstekvinnans son (1886)	216
Affär (Ur Giftas II 1885)	222
Ett halvt ark papper (Ur Sagor 1903)	226
A.-C. EDGREN-LEFFLER: Moster Malvina (1889)	228
G. AF GEIJERSTAM: Det, som aldrig blev sagt (1897)	242
A. BONDESON: Ur Skollärare Chronschoughs memoarer (1897)	253
A. U. BÅÅTH: Nyårsafton på skånska slätten (1880)	266
Ett socialistmöte (1881)	267
En storbonde (1907)	269
O. HANSSON: Notturno 18 (1885)	271
Hembygdsvisor 3 (1885)	272
Ett öppet ord (1885)	273
V. BENEDICTSSON: Kamrater (1887)	275
V. v. HEIDENSTAM: Moguls kungaring (Ur Vallfart och Vandringsår 1888)	291
Ur Ensamhetens tankar (D:o)	293
Ur Hans Alienus (1892)	295
Hemmet (Ur Dikter 1895)	300
Vi otacksamma (D:o)	300
Morgonen (D:o)	301
Natten (D:o)	302
Ur Det nationella som teori och som känsla (Ur Tankar och Teckningar 1899)	303
Si mina barn (Ur Karolinerna I 1897)	306
I Marstrands kyrka (Ur Karolinerna II 1898)	309
Skeppet (D:o)	311
Ur Ett folk (1902)	316
Tal till Uppsala studenter 1907.	318
Himladrottningens bild i Heda (Ur Dikter 1915)	321
Bön vid lågorna (D:o)	322
Vid vägens slut (D:o)	322
Norges fader (1910)	323
O. LEVERTIN: Itaka (Ur Nya dikter 1894)	324
Viktor Rydberg (1895)	326
Vid sekelskiftet (1900)	328
En Man till sin Genius (Ur Dikter 1901)	336
Konstnärsönskan (D:o)	337
Sagan och Sångaren (Ur Salomo och Morolf 1905)	338
S. LAGERLÖF: Sigrid Storråda (1899)	340
Gudsfreden	350
Ur Tösen från Stormyrtorpet (1904)	361
G. FRÖDING: Vallarelåt Ur Guitarr och Dragharmonika (1891).	368
Våran prost (D:o)	369
Beväringa (D:o)	370
Vad är sanning? (D:o)	371
En fattig munk från Skara (1891, 1893)	372
Atlantis (1892)	375
Den gamla goda tiden (1892)	377
I valet och kvalet (1892)	378
Tiga och tala (1893)	379
Hans högvördighet biskopen i Växjö (1894)	380
Idealism och realism (1894)	381
En syn (1894)	382

	Sid.
Lelle Karl-Johan (1895)	383
Härjarinnor (1895)	384
Aningar (1896)	386
Ur ett brev till V. Rydberg 1895	388
P. HALLSTRÖM: Ungdomsskeppet (Ur Briljantsmycket 1896).	390
Sången om jorden (1897)	400
Melchior (Ur Thanatos 1900)	402
I Florens (Ur Skogslandet 1904)	418
Flaggan (1905)	419
E. A. KARLFELDT: Långt borta i världen (Ur Vildmarks- och kärleksvisor 1895)	421
Om Fridolin (Ur Fridolins visor 1898)	422
Göken (D:o)	423
Jag lever allena (D:o)	423
Sång efter skördeanden (D.o)	424
Kanske! (D:o)	425
Intet är som väntanstider (D:o)	425
Dalmarsch (D:o)	426
Uppbrott (D:o)	427
En löskerkarl (D:o)	427
Svinaherden och greven med det goda ölsinnet (Ur Fridolins lustgård 1901)	428
Elie himmelsfärd (D:o)	429
Hästkarlar (Ur Flora och Pomona 1906)	431
Träslottet (D:o)	433
Vinterhälsning (D:o)	438

Denna andra del har blivit fördröjd genom de ständigt stigande tryckningskostnaderna. Det syntes både förlaget och utgivaren önskvärt att avvakta kristidens begynnande avveckling i hopp att kunna nedbringa bokens pris. Hoppet har gäckats, men det pris, som måst åsättas denna del, är dock i förhållande till gällande framställningskostnader mycket lågt.

Vid urvalet av litteraturproven i det nu färdiga verket har jag beräknat, att detta, där så befinnes önskvärt, skall kunna utfyllas med min läsebok för real- och flickskolors högre klasser. Det är därför jämförelsevis få stycken, som äro gemensamma för de båda arbetena, vilket icke hindrar, att det nu föreliggande urvalet ensamt för sig vill vara ett avrundat och för författarna och tidevarven typiskt helt.

Lund i juni 1919.

Utgivaren.

FREDRIKA BREMER.

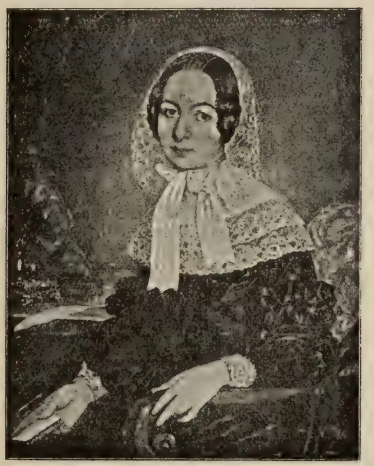

Ur **Hemmet.**

Det nya hemmet.

»Farväl, o min barndoms hem! Farväl I murar, känslolösa vittnen till mina första tårar och första leenden, till mina första steg och felsteg på livets slippriga bana, min första bekantskap med haversoppa och a. b. c. d.! Du vrå, där jag stått med svårlärda läxor, och du, i vilken jag förgäves sökt tämja de otacksammaste av alla kreatur, en fluga och en trämask, I golv, som burit mig under lekar och trätor med älskade syskon, I tapeter, som jag sönderrivit under forskning efter förmenta skatter, I teatrar för mina drabbningar med karaffiner och glas, för mina bedrifter av många-

handa slag, — jag bjuder er ett långt farväl, och går att på nya skådeplatser uppleva nya äventyr och nya öden!»

Så talade Petrea Frank, i det hon med stora åtbörder tog ett tragikomiskt avsked från det hem, hon och hennes familj nu voro i begrepp att lämna.

Det var en regnig dag i medlet av april månad. En svart sidenkappa, titulerad »hovpredikanten» (en allmänning inom Frankska familjen), och en stor röd paraply, kallad »familje-taket» (ävenledes en allmänning), sågos denna dag i oupphörlig promenad på gatorna i staden X. Vad promenaderna gällde kunde man ungefär gissa, när man såg en stor, blond, blåögd piga och en liten brunett, beskäftig befjänt åtfölja dem, bärande askar, korgar, paketer m. m. Mot skymningen fick man se assessor Jeremias Munters magra, långa gestalt, bärande familjtaket över Petrea Frank och sig. Petrea tycktes bära något under sin kappa, skrattade och pratade, och assessorn och hon tycktes vara ganska nöjda med varandra. Tyvärr räckte denna förnöjelse icke länge. I trappan utanför porten till hemmet råkade Petrea trampa på sitt kängband, snubblade, föll omkull, och en stor påse konfekt kom härvid plötsligen fram ur hovpredikanten, och mandelkransar, karameller och glaserade frukter rullade åt alla håll. Mitt under ögonblickets förskräckelse och förbistring hade Petrea mycket svårt att hindra sig från att storskratta vid åsynen av assessorns konsternation, och de skutt han gjorde vid de hopp och skutt konfektstyckena togo under deras färd utför trapporna ned i rännsten. Det var assessorens egen tribut till dagens högtid, som så förolyckades.

»Ja, om inte fruntimmerna vore, så kunde man gå i land med någonting här i världen. Men nu skola de komma och hjälpa, och därföre går det jämt omkull. 'Låt mig bara göra, låt mig sköta!' heter det. Och så sköta de och ställa de så, att.. har man nånsin i världen sett någonting så sjåpigt? Gå och falla på sitt kängband! Men fruntimmerna kunna inte ha besked och ordning i någonting. Och sådana sätter man ändå till att styra riken! Styra riken!!! Jag vill ej begära mer av dem, än att de styra sina fötter och knyta ordentligt sina käng- och skoband. Men ända ifrån

drottningen och till hjälpkäringen finnes ingen kvinna i världen, som kan knyta sina kängband!»

Detta var Jeremias Munters filippik, då han med Petrea kom upp i rummen och översåg, vad av konfekten ännu var kvar efter det stora skeppsbrottet. Petreas ursäkter och böner om förlåtelse ville icke lugna hans vrede. Sant är också, att en olycklig skrattlust, som hade bemäktigat sig Petrea, gav ett tvivelaktigt utseende åt hennes ledsnad över händelsen. Denna var dock ganska verklig, och när Eva kom och sade till assessoren med bedjande, smekande röst: »Se så, var inte mera ond nu, farbror lilla! Stackars Petrea blir så ledsen, och har dessutom rätt illa stött sitt knä!» då sade assessoren med betydligt förändrad röst:

»Jaså, har hon det? Ja, varföre skall man också vara så tafatt och gå och fumla och snubbla, så att man . . .»

»Litet konfekt kan man ju alltid få igen!»

»Kan man det? Växer den på träden? Va ba? Skall man gå och kasta ut sina pengar på konfekt, för att sedan se den ligga på gatan? En skön hushållning! Jag tackar.»

»Säg åt Petrea ett vänligt ord!»

»Ett vänligt ord? Jag skall säga henne, att hon är så god och lär sig knyta sina kängband en annan gång. Nå, nu ska jag då gå efter mera konfekt. Men bara för hennes skull, lilla miss Eva. Jo, jo, säger jag! Nu *vill* jag gå; jag kan dansa med, när det är för . . . Men så det regnar! Låna mig familjtaket; jag kunde behöva den där kåpan med; tag vackert hit den! Nå ja, vad är det att gapa över? Va ba? 'Skall folk gapa på mig?' Alltför gärna, om det roar dem. Låt dem skratta åt mig med; jag skall ej må sämre för det. Hälsa och bekvämlighet gå framför allt, och ett plagg kan vara så gott som ett annat!»

Skrattande kastade de unga flickorna över assessorens axlar hovpredikanten, som icke räckte honom till knäna, och han spatserade av med långa steg.

Familjen hade denna dag flyttat in i ett nytt hus. Lagman Frank hade köpt detta, jämte en liten trädgård, på sin och sin hustrus livstid, och i två år hade han nu där stökat, murat, reparerat, inrett och inrättat, igenstängt somliga dörrar, brutit upp andra,

till dess han fått allt så bekvämt och ändamålsenligt, som han önskade det. Hans hustru hade med fullt förtroende lämnat allt detta till hans goda omdöme, glad att för sin del slippa — vilket hon icke utan svårighet slapp — höra murares och snickares buller, kliva i spånor, under ställningar, över tråg med murbruk o. s. v. Tapeter och andra prydnader hade lagmannen däremot överlämnat till hennes och döttrarnas val.

Nu gick han så förnöjd med sin hustrus arm i sin, från den ena våningen till den andra, ur det ena rummet i det andra, och gladde sig åt det bekväma, rymliga och trevliga boet, och nästan ändå mer över Elises livliga tillfredsställelse med hans verk. Också slapp hon icke nu promenera hela huset igenom, ifrån källrarne och upp till vinden, i mangelbod, vedbod o. s. v.

Vi vilja ej trötta läsaren med att låta honom följa med på hela denna promenad, utan skola blott göra honom bekant med ett par av de rum, där familjen oftare kommer att befinna sig. Salen och förmaket gå vi blott igenom; de voro vackra, men vanliga rum; men det som lagmannen med särdeles förkärlek inrättat, som var ämnat till familjens dagliga samlingsplats, och som förtjänar närmare bekantskap, var det så kallade biblioteket. Det var ett långt, mycket glatt rum, med tre fönster åt ena sidan, vilka lågo åt ett stort torg. Louise fägnade sig särdeles däråt; — »man kunde på torgdagarne se från fönstren, vad som fanns att köpa till hushållet;» — mitt över låg kyrkan med dess vackra, trädplanterade kyrkogård, och denna utsikt behagade mycket Elise. Den motsatta väggen i rummet var helt och hållet klädd med böcker, stående på sina hyllor, i avdelningar var och en innehållande ett särskilt lands litteratur. I nischer, anbragta vid gränsskillnaderna, stodo på enkla men smakfulla piedestaler byster av utmärkta män, stora i fredliga idrotter, och lagmannen anmärkte, att de stodo där, icke emedan de *åtskilde,* utan emedan de *förenade* folken på jorden. Lagmannens bibliotek var verkligen utvalt: det hade varit en av njutningarne i hans liv, och var det ännu, att jämt föröka denna boksamling. Nu var den för första gången ordnad och samlad på ett ställe, och han fröjdade sig över denna skatt och bad sina döttrar fritt begagna den, endast med det ut-

tryckliga villkor: *att sätta tillbaka var bok på sitt rätta ställe.* Louise utnämndes på stället till bibliotekarie med Petrea till amanuens. Modren och döttrarne voro särdeles glada åt detta rum och räknade ut, hur de skulle där placera sig, var arbetsborden, blomsterbordet, voljärn skulle stå, och se, det passade sig alldeles förträffligt med allt. På den ena korta väggen av rummet stod gröna soffan, där modern skulle ha sitt residens, och på den motsatta var fortepianot, harpan — Saras kära instrument — och en gitarr, på vilken Eva knäppte, sjungande: »Mamma mia!»

En kär överraskning väntade Elise, då lagmannen genom en tapetdörr från biblioteket förde henne in uti ett kabinett — vars fönster hade samma utsikt som bibliotekets — enkom utkorat till hennes rum. Modren såg med rörelse, att rummets smakfulla möblering var döttrarnes arbete. Hennes skrivbord stod vid fönstret; ett par vackra tavlor, ett par täcka grupper i sèvres-porslin prydde rummet; Elise såg med tacksam glädje alla sina tycken, sina små fantasier iakttagna och här tillfredsställda av man och barn.

En liten tapetdörr på en annan sida förde Elise härifrån in i sängkammaren, och lagmannen lät henne märka, huru sakta de dörrarne rörde sig och huru lätt hon kunde stänga sig inne, från vilken sida hon ville, och vara i ro.

Näst dessa rum gjorde ingenting Elise större nöje än badinrättningen, som lagmannen gjort särdeles behaglig och bekväm. Och han vred nu ivrigt på de blanka kranarne, för att visa henne, huru »ur den kommer det varmt, och ur den kallt, — nej, ur *den* kommer det kallt och ur *denna* varmt vatten. »Här — genom hela anstaltens trevlighet och bekvämlighet, skulle lögerdagens högtid — som i detta hem hölls, på sitt vis, nästan i samma helgd som söndagens på sitt — få ett fördubblat behag. I rummet näst intill, ämnat till toalettrum efter badet, hade eljest gamla, snygga Brigitta sitt stadigvarande residens. Här skulle hon och det stora linneskåpet sakta åldras tillsammans; här pickade hennes klocka, här knurrade hennes katt, här blommade hennes geranium och balsamin med bibeln och psalmboken emellan sig.

Döttrarnes tre ljusa och trevliga rum lågo på övra botten och voro enkelt men prydligt inredda.

»Här skola de trivas!» sade fadren, i det han såg sig om där med lysande ögon. »Tror du icke det, Elise? Vi vilja göra hemmet så behagligt för våra barn, att de icke skola vilja lämna det, utan för verkligt viktiga och värdiga orsaker. Ingen oro, ingen otrevnad med hemmet och världen där skall jaga dem ur föräldrahemmet. Här kunna de ju ha trevnad och ro, och kunna ofta vara allena med sig själva. Detta är en välsignad sak; sådana stunder behöver var och en människa för att samla och sansa sig, och unga flickor så gott som någon».

Modren biföll så hjärtligt, så fullt.

Men modren var just nu litet förströdd, ty hon hade något viktigt att säga sin äldsta dotter, och då Louise just nu kom in, blev det ett livligt meddelande emellan henne och modren, varav följande nådde lagmannens öra:

»... och pannkakor efteråt! Och min snälla flicka, laga så, att sex bli bra mjöltjocka och bastanta, som du vet att Henrik tycker om».

»Skulle vi inte ha vispad grädda med hallonsylt till pannkakorna?»

»Jo, gärna! Jacobi skall säkert sätta mycket värde på detta!»

Louise rodnade litet, och lagmannen utbad sig muntert, att man skulle få någonting annat än »himlamat» till aftonmåltid, vilket utlovades.

Nere i salen skakade assessoren »familjetaket» i vredesmod. »Det uslaste tak i hela kristenheten! ... Skyddar för varken blåst eller regn! ... Och tungt som arken! Och ... »Men bäst han skakade och grälade, fick han höra buller, utrop, välkomningar på alla möjliga, hjärtliga och glada toner. Nu kastades hovpredikanten huvudstupa över familjtaket, och med stora skutt hastade assessorn ut att skaka händer med husets son och vän, som båda nu återkommo från akademien.

Sorgbetygelser blandade sig till välkomningar och lyckönskningar.

»Vad I ären våta, blekna, frusna!»

»Åh, vi ha haft en dråplig regnskur!» sade Henrik, ruskande på sig och med en sidoblick på Jacobi, som såg både slokig och

pjunkig ut i sin våta kostym. »Ett sådant här väder är just min sak! I blåst och regn blir man så — jag vet inte rätt hur? Vet du, mon cher?»

»Marmelad, fullkomligt marmelad!» kuttrade bedrövligt Jacobi, »vad kan man annat bli, sönderhackad på den infamaste bondkärra, i storm och störtsjöar så att man måste smälta och upplösas! Hu, hu, u, u, u, uh!»

Henrik skrattade hjärtligt åt sin reskamrats uppsyn och sade: »Åh, i mitt tycke är det just ett härdande väder. Det inger en stolt, en upplyftande känsla, att sitta helt rak och lugn under elementernas raseri, särdeles då man från sin höjd ser ner på andra dödliga, som springa kuttrande och rädda under paraplyer. Då sitter man på sin kärra som på en tron; — ja, man får en smickrande idé om att man är liten smula filosof. Apropå! Jag tyckte mig se, när vi foro genom staden, en filosof kliva omkring i en fruntimmerskappa. Men hur mån I nu alla, söta, söta systrar? Vad det var längesen jag såg er!» Och han tryckte deras händer mellan sina kalla och våta.

Detta uppträde, som tilldrog sig i skymningen, gjordes hastigt slut på, därigenom att fruntimmerna allvarsamt påskyndade herrarne att gå opp på sina rum och byta om kläder. Jacobi behövde i själva verket icke påskyndas, och Louise fann Henriks filosofi mindre väl använd vid detta tillfälle. Hon hade redan sörjt för att en lysande brasa mottog de resande på deras trevliga rum.

Emellertid inkvarterade fruntimren sig i biblioteket; ljus tändes, bord ordnades, lagmannen hjälpte alla och var helt förnöjd, bara man ropade på honom. Assessorn såg förtjust på, hur Eva lade upp hans konfekt på små assietter. Petrea fick icke en gång se på den, än mindre röra vid den.

»Kors bevars, mina söta flickor, vad här är trevligt!» utropade lagmannen hjärteglad, när han såg biblioteket nu befolkat och i sitt blivande vardagsskick. »Sitter du bra där i soffan, Elise? Får jag ge dig en pall under fötterna? Nej, min vän, sitt stilla! Vartill finnes det människor i världen?»

Kandidaten, numer (bevars!) magister Jacobi, tycktes icke vara densamma människa, som nyss förut stod i regndräkten, när han

en timma senare, helt prydligt förvandlad, trädde in till damerna med sin unga vän, och hans ansikte begynte verkeligen lysa av förnöjelse vid den glada anblick, som mötte honom där.

Man beskådade nu varandra närmare. Henrik befanns ha betydligt både magrat och bleknat. Henrik upptog detta såsom en komplimang åt sina studier. Jacobi ville även ha en komplimang för sina studier, men den vägrades enhälligt åt hans blomstrande utseende. Han försäkrade, att han var väderbiten; men det hjälpte inte. Tyst för sig tyckte Louise, att Jacobi hade betydligt vunnit i manlig hållning, i ett enklare och mera kraftfullt väsen; han hade blivit liksom en liten smula likare hennes far. För Louise var ännu hennes far ett ideal av manlig fullkomlighet.

Lilla Gabrielle rodnade mycket och gömde sig halvt bakom modren, när brodern så tilltalade henne:

»Min nådigaste prinsessa Turandotte! Huru mår hennes höghet? Har ers durchlauchtighet någon gåta tillreds att förbrylla våra arma huvuden med?»

Lilla »hennes höghet» såg högeligen förlägen ut och ville draga bort den lilla handen, som brodern så hjärtligt kysste och kysste. Gabrielle var helt blyg för den långa studenten.

Henrik hade en liten tête à tête med var och en syster, men med »lilla Afrika» blev den något kort och kall. Sedan stannade han vid sin mors sida, höll hennes hand i sin, och det blev en allmän och livlig konversation. Eva bjöd omkring konfekten.

»Men vad är nu å färde?» ropade plötsligen Henrik. »Varföre övergiva systrarne oss och hålla konselj där borta, med så viktiga justitieråds-miner? Är fäderneslandet i fara? Får jag ej vara med om att rädda fäderneslandet? Måtte vi få äta vår kvällsvard i ro först!» tillade han avsides, såsom man på teatern talar avsides.

Ja, just om aftonmåltiden var fråga. Den svävade i fara, pannkakorne ville ej lyckas. Jacobi och Henrik proponerade sig att hjälpa saken, och Louise kunde ej hindra, att de rakade ner i köket, där de, de unga damerna till stort nöje, och kokerskan till en tragikomisk förtvivlan, buro sig så förvänt åt i sina kocksroller, att Louise slutligen måste med en imponerande min göra slut på skratt och upptåg, och förbrända pannkakors dans i spisen, för att

själv taga bestyret om hand. En ny sats tillrördes under hennes uppsikt; hon tog själv pannkaksspaden i sin hand, och se, nu lyckades pannkakorna förträffligt. Jacobi utbad sig en av hennes *egen* hand, till lön för sitt arbete, fick den i nåder, och slukade den heta gåvan med en så häftig förtjusning, att den måtte ha bränt opp honom invärtes, så vida icke (vilket vi anse sannolikt) ett annat slags värma, en viss välkänd andelig eld motverkat den materiella bränningen och gjort den oskadlig. Månne vi ej här i all oskyldighet rört ihop något homöopatiskt? Som därav emellertid aldrig blir någon fet kost, övergiva vi nu köket, för att flytta oss med familjen till aftonbordet, där modrens läckra och blonda pannkakor samt Henriks mjöltjocka befunnos av äktaste ras, och där himlamaten förtärdes med den mest jordiska aptit.

Sedan drack man de resandes skål, och avsjöng därvid en liten munter visa, författad av Petrea. Fadren var helt glad över sin Petrea, som högt elektriserad sjöng av alla krafter med, ehuru med en mindre behaglig röst, vilket ej sårade hans något omusikaliska öra. »Hon skriker över alla de andra!» sade han förnöjd till sin hustru, som var mindre förtjust än han av Petreas evertuerande i det musikaliska.

Oaktat hela sällskapet hade var på sitt håll haft en strävsam och mödosam dag, begynte ungdomen straxt efter måltiden, liksom efter någon naturlag, röra sig i dansfigurer.

Jacobi, som tycktes vara högst frapperad av Saras utseende, förde henne i valsens magiska kretsar. »Vår lilla redbara Visen» var nu en något satt, men ganska bra växt adertonårig blondin, utmärkte sig bland de andra i dansen för sina vackra steg, sin behagliga, ehuru kanske litet för allvarsamma hållning. Man såg ändå nästan hellre på Eva, ty hon var så av själ och hjärta opp i dansen. Gabrielle flög med gyllne lockar lätt som en fjäril omkring. Men vem var icke opp i dansen denna afton? Den blev — och mycket genom den förstföddes dansande livsandar — en riktig vurm. Själva assessorn anförde, vid Evas hand, till allas förundran, den mest konstiga och invecklade polska med den mest utvecklade talang.

Först vid midnatten upphörde, på Elises uppmaning, dansen.

Men innan man skildes, bad lagmannen sin hustru sjunga den lilla välbekanta visan »Första aftonen i det nya hemmet». Hon sjöng den på sitt enkla och själfulla sätt, och den fröjd, full av frid, som sången andas, genomträngde alla. Även lagmannens allvarsamma öga glänste av en ljuv rörelse. En stilla förklaring tycktes vila över familjen och förskönade alla ansikten. Ty det är sången givet att, likasom solen, kasta sitt förklarande ljus över alla mänskliga tillstånd och giva dem en, åtminstone ögonblicklig skönhet. Även »Spinnerskan», även »Gubben vid vägen» upptagas genom sången i skönhetens, liksom de genom evangelium upptagas i himmelens rike.

Vid »godnatt»-tagandet gav man varandra »rendez-vous» uti trädgården efter frukosten för att se, vad utav den göras kunde.

Fadren följde sina döttrar upp på deras rum. Han ville ännu en gång se, »huru de hade det». Och frågade däruppe den ena gången efter den andra: »Ären I nöjda, mina flickor, ären I belåtna? Viljen I ha någonting annorlunda, önsken I något, så sägen bara, talen svenska rent ut!»

När nu döttrarne tacksamt och hjärtligt smögo sig omkring honom, betygande sin tillfredsställelse, fanns på jorden ingen man lyckligare än lagman Frank.

Modren åter hade tagit sin »förstfödde» med sig i sitt lilla kabinett. De hade ju icke ännu fått tala ett ord på tu man hand. Huru hon nu frågade honom om allt, både stort och smått, som rörde honom, och huru gärna och fullt öppnade han icke för henne sitt hjärta! Så talade de om familjens angelägenheter, om handeln av den nya egendomen, om skulden, i vilken man för denna hade satt sig, och om medlen att småningom komma utur den, om nödvändigheten av »stor sparsamhet» på alla håll. Så talade man om husets döttrar.

»Louise är syperb!» sade Henrik, »men hennes hy har blivit lite brouillerad. Borde hon inte nyttja något tjänligt tvättvatten? Hon skulle allt vara mycket vackrare, om hon hade friskare hy. Och sedan ser hon en smula domkyrka ut. I afton, när Jacobi sade henne någon artighet, vilken högtidlig min! Vet mamma, jag tror, att systrarne sitta för mycket stilla. Man blir domkyrka

av sådant. Vi måste skaffa dem mera motion, någon munter motion och muntration. Och Eva! Vad hon har vuxit till sig, och så god och glad hon ser ut! Det är en riktig glädje att se på henne; man kan riktigt bli kär i henne! Men hur i all världen skall det gå med Petreas näsa? Den blir så stor och lång, att jag ser ingen utväg för den! Det är ändå skada, ty så hjärtans god och rolig är hon. Och Leonore! Vad hon ser sjuk och ledsen ut emellanåt. Vi måste söka att muntra opp henne!»

»Ja, det skola vi. Bara hon blir riktigt frisk igen, så skall det nog gå för sig. Nå, än lilla Gabrielle då, vad tycker du om henne?»

»Åh, hon är för söt, med sin lilla förnäma min, för allrakäraste söt!»

»Och Sara?»

»Ja — hon är vacker — mycket vacker tror jag, och ändå har hon — i mitt tycke åtminstone — någonting fult. Hon är icke alls som systrarne; hon har någonting så kallt och nästan frånstötande.»

»Ja,» sade modren suckande, »det är ibland något underligt hos henne, och särdeles sen en tid. Jag fruktar, att en viss person fått ett för stort och ej lyckligt inflytande på henne. Men Sara är en rikt begåvad och verkligen intressant flicka, som det kan bli mycket gott av, om . . . om . . . Hon gör oss allt bekymmer ibland, ty vi hålla av henne, som om det vore vårt eget barn. En alldeles ovanlig talang har hon för musik; — du skall få höra! Ja, det finnes mycket utmärkt och verkligen älskansvärt hos henne. Du skall få se det nu, då du kommer att vara en längre tid med oss.»

»Ja, Gud ske lof, några månaders hemro har jag nu att räkna på.»

Samtalet föll nu på sonens framtid. Lagmannen önskade, att Henrik skulle ägna sig åt bergsvetenskapen; Henrik hade även studerat därtill, men kände allt mer en stigande böjelse för en riktning av annan art, och detta hade ren begynt bliva ett jäsningsämne inom familjen. Modren bad blott sin »förstfödde» att pröva sig själv noga och allvarligt, innan han övergav en bana, som var fadren kär, och som Henrik själv i samråd med honom hade valt.

Henrik lovade allvarligt detta. Henriks själ var ädel och varm. Vad ynglingahjärtat har mest skönt, den rena entusiasmen för dygd och fosterland, brinnande vilja att leva för dem, det tillhörde hans hjärta i rikt mått. Med tankan på egen bärgning förenade sig tankan på allmänt gagn, och sin egen lycka såg han alltid i innerlig förening med sin familjs. Dessa tankar, dessa känslor strömmade i den förtroliga, sköna stunden fritt och fullt ut inför modren, den lyckliga modren, vars hjärta slog av glädje och de stoltaste förhoppningar för hennes »förstfödde», hennes hjärtas älskling, hennes »sommarbarn».

»Och när jag gjort min väg i världen,» tillade Henrik, glatt kyssande sin mors hand, »och förvärvat mig eget hus och hem, då, min mor, skall du komma till mig och bliva hos mig, är det icke så?»

»Och vad skulle din far säga om det?» svarade hon i samma ton.

»Åh, han har alla systrarne, som hushålla för honom, och . . .»

»Ärnar ni sitta uppe här hela natten?» frågade nu en röst i dörren. Det var lagmannens.

Mor och son sprutto till, som om de blivit beträdda med någon komplott. Komplotten meddelades likväl genast lagmannen, som förklarade, att den skulle leda till en så grym process, så att det var bäst aldrig mer sätta den i fråga.

Mor och son skrattade, i det de nu sade varandra godnatt. Men när Henrik förde sin mors hand till sina läppar, kom han i ett slags extas över den:

»Kors, så vit den är! Och ett sådant litet finger! Nej, hur kan man ha ett sådant litet finger!»

Och med ett slags komisk andakt kysste han lillfingret på den vackra handen.

»Jag ser, att jag måste enlevera dig, om jag skall få dig med mig!» sade lagmannen muntert, tog därpå sin hustru på sina armar och bar henne bort.

Men hennes tankar omsvävade alltjämt hennes förstfödde, hennes sköna och rikt begåvade son. En brinnande bön bad hon för honom om »fullbordan», medan alla sovo sött första natten i det nya hemmet.

— — —

Petrea.

Alla äro vi litet släkt med kaos; men Petrea var det mycket. Ögonblickliga klarningar och långa tider av villervalla växlade inom henne. Det var en stor olikhet emellan Louise och Petrea. Om Louise behövde sex hyllor och mer för sina saker, så behövde Petrea knappt nog en halv för hela sin garderob. Den var nästan alltid i så knappt och magert tillstånd, att det var — »bedrövligt», tyckte Louise, som icke sällan tog vid och hjälpte opp den med hjälpsam hand. Petrea rev sönder, tappade bort och skänkte bort utan allt hov och urskillning, och var känd i syskonkretsen för sina dåliga affärer. Petrea hade alls icke »ägodels-sinne». Däremot hade hon verkeligen — ehuru Louise icke ville medgiva det — ett visst konstsinne. Alltid var hon sysselsatt med skapelser, antingen musikaliska eller arkitektoniska eller poetiska. Men alla hennes skapelser innehöllo en god del av vad man kallar smörja. Vid tolv års ålder skrev Petrea sin första roman. Annette och Belis älskade varandra ömt, hade motgångar i kärlek, blevo dock sluteligen förenade och bosatte sig i en förtjusande hydda, omgiven av rosenhäckar, och fingo på ett år åtta barn, vilket kan kallas en ganska hederlig början. Ett år senare begynte hon på en tragedi, som skulle heta »Gustav Adolf och Ebba Brahe», och som öppnades med dessa verser, uttalade av en vid namn De la Gardie:

»Från Germaniens kuster återländ,
Att återse en älskad strand,
Från krigets faror återvänd
Uti ditt fädernesland,
Banér! Säg, vilken sorg utpressar dessa tårar?
Är jag ej din vän? Eller kanske blott ett fåfängt hopp mig dårar.»

Var det nu för att ingen pappersbredd ville räcka för versernas stigande längd eller att andra hinder hämmat pjäsens gång, men visst är, att den snart blev stående. Icke mycket längre kom ett stycke i den skämtsamma genren, ämnat att tävla med fru Lenngrens tjusande sångmö, och som begyntes:

»På grevliga slottet Elvakolastie,
Beläget någonstans i Sverige,
Bodde förr den lilla Melanie,
Enda dotter till grev Stjärneberge.»

För närvarande var Petrea sysselsatt med ett poem, vars titel, i stora bokstäver utskreven, var »Världens Skapelse». »Världens Skapelse» begyntes med:

Kaos.

»I dystert mörker evigt innesluten
Var denna värld förut,
Och fåfängt väntade den flyende minuten,
Att detta mörker skulle ta ett slut.
Den värld, som nu av mänskor vimlar,
Var då ett intet blott,
Och våra sköna, stjärnbeströdda himlar,
De intet ljus då fått.
Men Han var, som alltid varit,
Som är och evigt blir! . . .»

Vid denna skymt av ljus hade »Världens Skapelse» stannat, troligen dömd att under Petreas hand aldrig komma ur kaos. Petrea hade över huvud en stor fallenhet för stora företag, samt för att i dem misslyckas. Misslyckandet grep henne alltid bittert och djupt, men ett källsprång av ett oförtryckligt friskt mod sprang i nästa ögonblick upp inom henne och höjde henne över misslyckandet och förde henne att försöka sin lycka ånyo. Blodet rusade upp åt hennes unga huvud och kokte där en mängd halvtankar, fantasier och funderingar; hennes själ och lynne voro fulla av oro. Ibland gränslöst yr och glad var hon på andra stunder, ofta utan orsak, lika gränslöst olycklig! Stackars Petrea saknade all slags takt och aplomb, även i det yttre. Illa gick hon, illa stod hon, illa neg hon, illa satt hon, illa klädde hon sig och förorsakade därigenom mången plåga åt sin för allt obehag finkänsliga mor. Och detta var ett stort lidande för Petrea, som hade ett mycket varmt hjärta och tillbad sin mor. Även för Sara hade Petrea den största kärlek samt beundran, men hennes sätt att be-

tyga sin ömhet voro merendels så taktlösa, att de ingåvo dess föremål mindre behag än obehag. Känslan därav förbittrade en del av Petreas liv, men förde henne småningom till en kärlek, uti vilken takt och fasoner räknas för intet, och som aldrig blir obesvarad. Ibland greps Petrea av ett starkt medvetande om det kaotiska i hennes tillstånd, men även ibland av en aning, att allt detta skulle reda sig en gång, och att hon då skulle bli något icke så vanligt utav. Då brukade hon halvt på skämt, halvt på allvar säga till sina systrar: »Ni skola få se, att jag en gång kommer mig upp!» Varuti denna uppkomst skulle bestå visste för övrigt ingen, allraminst hon själv. Vår Petrea såg längtande mot många solar och attraherades än av den ena, än av den andra. Louise hade för Petreas profetior en stor ringaktning, men lilla Gabrielle trodde på dem. Hon var dessutom så hjärtligt road av alla systerns tillställningar, och Petrea offrade till henne sina vackraste tempel av guldpapper, sina originaltavlor med herdinnor och altaren, sina lycksalighetsöar simmande på lugna vatten, i vars bukter små flottor av nötskal med tåg av silke och laddning av sockergryn lade till, och vid vilkas skapande och planterande med underliga blommor och granna fruktträd Petreas hjärta hade först anat lycksaligheten. Om Petreas utseende kunde man säga, att det avspeglade tillståndet i hennes själ. Ty det var ganska ombytligt; det också hade sina »raptus», här även bröt stundom en ljusskymt genom kaos. När hyn var brouillerad, näsan röd och svullen, kunde hon se rätt illa ut, men i svalare momanger, och när rodnaden höll sig blott på kinderna, kunde hon t. o. m. se rätt bra ut. Och stundom trängde — även i fula stunder — i hennes öga en blick, i hennes ansikte ett uttryck, som kom Henrik att en gång säga: »Kors, Petrea är ändå vacker!»

I en kaotisk själ är disputersjuka infödd. Det är elementernas konflikt med varandra. Det fanns intet ämne, över vilket icke Petrea hade sina gissningar, och intet, som hon ej sökte komma till klarhet med; därföre diskuterade hon och disputerade hon med vem hon kom åt, resonerade eller rättare »deresonerade» över politik, litteratur, mänskans fria vilja, skön konst, och Gud vet allt vad, vilket även var för modrens stilla själ ett stort obehag, och

gjorde vår Petrea, i förening med annan taktlöshet — särdeles av tjänstaktighetsiver — ofta saker till den löjlighet, som så strängt bestraffas på jorden; men inför änglarnes domstol torde betyda oändeligen litet eller intet. — — —

En bjudning.

I den tiden började döttrarne i huset mycket drömma om eldsvåda; och det felades icke drömtydningar, vinkar, små bryderier och förtroenden emellan systrarne. Ingen drömde och tydde livligare än Petrea. Gabrielle, som i sin oskuld ingenting drömde, undrade, vad alla de underliga talesätten om eldsvåda skulle betyda, men mycket fick hon icke veta därom, ty när hon ville vara med om hemligheterna, hette det alltid: »Gå bort litet, Gabrielle lilla!»

En afton hade Sara, Louise, Eva och Petrea satt sig tillsammans vid ett litet bord, där de meddelade varandra någonting, som måste ha varit av särdeles interesse. Gabrielle kom då och ville gärna ha en liten plats där vid bordet för sig och sin bok, men det var omöjligt; där fanns alldeles icke rum för lillan. Nästan i detsamma kommo Jacobi och Henrik ner. De sökte genast platser i de unga damernas krets, och se, det fanns förträffligt rum för dem vid bordet. Gabrielle stack då fram sitt lilla huvud emellan Louise och Petrea, och bad systrarne gissa den gåtan:

»Var är det, som sex få rum att sitta, men icke fem?»

Systrarne skrattade, Louise kysste den lilla fina moralisten, och Petrea lämnade bordet, herrarne och en politisk diskussion, som hon begynt med Henrik, för att sätta sig avsides med Gabrielle och berätta henne om »Thiodolfs Fahrten», vilket var en av vår »lilla frökens» högsta njutningar.

»Apropå!» utropade Henrik, »står icke i övermorgon det där bröllopet, som vi skulle bli bjudna till? Nb. efter egen uträkning. Tant Evelina har verkligen mycket mindre geni, än jag trodde henne om, som icke . . .»

»Tant Evelina står nu här, för att om möjligt försvara sitt geni,» sade en vänlig röst, och tant Evelina stod till allas förvåning och fröjd mitt i rummet.

Efter de första hälsningarne och förfrågningarne framförde Evelina med synbart nöje och hjärtlighet en bjudning — icke, som Henrik väntat, till bröllop, utan på hemkommeöl. Lauras vigsel med major G. skulle ske i största stillhet hos hennes fostermor, i några få släktingars närvaro. Men brudgummens mor, en av dessa glada och goda människor, som betydligt lätta på världen (och som världen dock så litet tackar därför), som vilja om möjligt traktera och roa alla människor (och som människorna därföre gärna litet förtala), en fet och hjärtlig krigsrådinna, ville nödvändigt på något högtidligt och muntert vis fira sin enda och älskade sons giftermål och dela med sig åt hela orten något av den glädje hon själv kände. I åtta dagar skulle det stora hemkommeölsgillet stå; och ren stodo de stora flyglarne på Axelholm med öppna armar färdiga att emottaga en ansenlig del av ortens notabiliteter. Brud och brudgum skulle var på sitt håll bjuda sina vänner och närmaste bekanta, och på brudens och även på hennes tillkommande svärmors vägnar — Evelina lämnade Elise även en skriftlig bjudning från henne — kom Evelina nu, att bjuda Frankska familjen — hela familjen, Jacobi inberäknad — att hedra festen med dess närvaro. Uttryckligen bad man, att *alla* döttrarne måtte följa med. Man räknade på var och en av dem särskilt. Petrea, som hade mycken fallenhet för teatern, var påräknad till en roll i en pjäs, som skulle uppföras; de andra voro påräknade dels till dans, dels i tablåer; Gabrielle värvades som ängel, och naturligtvis räknade man på att kunna förskaffa de unga själva nöje vid allt detta. Man önskade och bad, att familjen måtte slå sig ned på Axelholm — där allt var berett för dem — för hela tiden, som hemkommeölet skulle räcka, och längre om möjligt; den skulle så mycket bidraga till trevnaden där, och man hoppades att kunna göra vistandet därstädes angenämt för alla dess medlemmar.

Fox, Pitt, Thiers, Lafitte, Platen, Anckarsvärd, ja, man kan tryggt påstå, alla talare i världen ha aldrig hållit tal, som ansetts vältaligare av deras åhörare och blivit emottagna med varmare och enhälligare entusiasm än här tant Evelinas lilla oration.

Henrik kastade sig på knä för den förträffliga, vältaliga tanten. Eva klappade i händerna och omfamnade henne. Petrea skrek till

i ett raptus av hänryckning och stjälpte, i det hon hoppade opp, ett sybord omkull över Louise. Jacobi gjorde ett entrechat, befriade Louise från sybordet och bjöd opp henne till första angläsen på första balen.

Lagmannen, hjärteglad, att hans barn skulle få roa sig, måste dock för sin del försaka den glada tillställningen. »Göromål!» Lagman Frank hade sällan tid till annat än göromål. Dock skulle han så ställa, att han åtminstone kunde följa de sina till Axelholm; han kunde resa tillbaka dagen därpå. Elise krusade för att medtaga mer än två, högst tre av döttrarne, men övertalades av Evelina och även av sin man, som gärna ville, att de *alla* skulle få vara med. »Kanske», sade han, »få de aldrig mer ett sådant tillfälle att roa sig!» Och sällsynt är det visst, att man tigger och ber en mor taga med alla sina sex döttrar. Leve sådana rådinnor! Men erkännas måste ock, att döttrarne av Frankska huset voro allmänt omtyckta för deras vänliga och trevliga väsen och många goda egenskaper. Elise måste lova att medtaga dem alla, Sara, Louise, Eva, Leon . . . nej, det är sant, Leonore kunde ej komma med. Stackars Leonore måste bli hemma för sin sjuklighets skull, och snart tävlade både Eva och Petrea om vem av dem skulle bli hemma hos henne. Leonore förklarade kallt och buttert, att ingen behövde bli hemma för hennes skull; hon behövde ingen; hon ville helst vara allena; alla systrarne kunde gärna fara! Hon kunde leva ändå! Stackars Leonore var avigvänd bleven av sjukdom och innesittande; hon gömde sitt skönare väsen i ett moln av grämelse och dåligt lynne, som avkylde värman och vänligheten, som man så gärna ville visa henne.

Emellertid blev det mycken rörelse bland de unga i familjen. Ty mycket skulle uppköpas och sys och ställas i ordning, för att döttrarne med heder och behag skulle kunna uppträda på bröllopshögtidligheterna. Vad mönstringar med klänningar, blommor, band, halsband, handskar m. m.! Vad rådslag och funderingar över de nya uppköpen; vad uträkningar, på det att den penningeskänk, som den gode fadren oombedd givit var sin dotter, icke måtte överskridas! Louise var ovärderlig för alla i detta dilemma. Hon visste råd och utväg för allting. Louise var i allmänhet outtröttlig att gå i bodarne, och oförfärad i att pruta. Hon krusade aldrig

för att låta riva upp en bod, när hon ville hava en aln tyg, och var i stånd att gå på tolv ställen för att få en bit band till bättre köp eller av bättre kvalitet, ty Louise såg mycket på »qualité». Också var Louise ryktbar både enligt sin och enligt familjens tanke för att göra, vad man kallade lyckliga »kupper», vilket betydde detsamma som att göra ett gott kap eller få en god vara för ett oerhört gott pris. Med allt detta hade vår Louise ett stort anseende i stadens bodar och betjänades med största iver och aktning, då däremot lilla Petrea, som aldrig prutade på något och alltid tog det första man gav henne — nb. om hon var på egen hand — icke estimerades på minsta vis och alltid fick både dåliga och dyra varor. Sant är, att Petrea så litet som möjligt syntes i bodarne, då Louise däremot, som hade den arbetsamma hedersposten att vara alla sina vänners och bekantas kommissionär, var hemmastadd där nästan som i sina egna skåp.

Man kom överens om att på den stora balen, som gavs samma dag, som familjen anlände till Axelholm, skulle Sara, Louise och Eva uppträda i en lika dräkt, bestående av vita linongsklänningar, ljusröda skärp och törnrosor i håret. Petrea var förtjust av detta projekt och tvivlade icke på att benämningen »de tre gracerna» skulle allmänt tilldelas hennes systrar; för egen del hade hon ganska gärna velat förtjäna att kallas Venus, men det var tyvärr ej att tänka på. Hon studerade sitt ansikte i alla speglar — det hade ändå sina behag, tyckte hon, »om blott näsan kunde göras lite annorlunda!» Någonting i himmelsblått skulle Petrea ha till baldräkt; lilla fröken var förtjust i den rosenröda florsklänning, som modren sydde åt henne. Alla voro med liv och själ opp uti toaletterna.

(Under tillrustningarna med toaletterna uppstå misshälligheter mellan systrarna med förebråelser och hårda ord, varvid modern söker lugna dem.)

Det reder sig.

»Det är visst för mycket bittermandlar i den här mandelmassan! Det vill alls icke smaka mig i afton,» sade Elise, i det hon satte ned sitt glas med mandelmjölk och suckade — men icke åt mandelmjölken.

»Var glad åt oss, söta mamma,» viskade Eva ömt till sin mor; »vi äro nu alla goda igen». Modren såg det i hennes vackra, strålande ögon och läste det i Louises stilla blick, när denna vände sig om från det bord, där hon var sysselsatt med att hjälpa Sara med hennes tunik, och såg på modren. Elise nickade glad åt henne och åt Eva, och drack dem till i sin mandelmjölk, som nu tycktes plötsligen blivit helt söt, så nöjd såg modren ut, när hon satte bort glaset.

»Mamma lilla!» sade Gabrielle, »vi få visst lov att ta oss litet an stackars Petreas toalett. Hon blir visst icke presentabel eljest.»

Men Louise tog i all tysthet Petreas trådflorsklänning, satt uppe med den till över midnatten och stuvade sålunda upp den med sina egna band och spetsar, att den blev mera presentabel, än den någonsin varit det. Petrea kysste hennes snälla händer för det. Eva .... vi gömma hennes upptåg tills senare, men känner du, åh jo, visst känner du de sefyrer, som i själens land mana fram våren, låta blommor slå ut och göra luften ljuv och ren att andas, visst känner du dem, de små, de lätta, de tysta, anspråkslösa, nästan osynliga och dock så mäktiga, med ett ord — vänligheterna på jorden!

Sen de huserat i Frankska hemmet, se vi intet, som kunde hindra ett allmänt fröjdefullt lustparti; ack jo! Det är sant,

Petreas näsa!

Den var stor, som ofta är anmärkt, och något klumpig. Petrea hade stor lust till att omforma den, särdeles till de kommande högtidligheterna.

»Vad har du gjort med din näsa? Vad kommer det åt din näsa? Hur är det fatt med din näsa?» voro de frågor, som från många håll mötte Petrea, när hon dagen före avresan kom ned till frukosten.

Halvt skrattande, halvt gråtande berättade Petrea om det oskyldiga maskineri hon under natten begagnat för att något förändra dess form, och vars verkan hade blivit en eldröd sadel tvärs över näsan samt dess betydliga uppsvullnande.

Modren företog genast baddningar med havresoppa. »Gråt inte, min lilla flicka,» sade hon därunder, »din näsa blir bara mera echaufferad därav».

»Ack!» utbrast Petrea, »nog är man bra olycklig, när man fått en sådan näsa. Vad skall man göra med den i världen? Man borde gå i kloster.»

»Det är bättre,» sade modren, »att göra som en av mina bekanta, vilken hade en mycket stor näsa, ja, visst större än din.»

»Ack! Hur gjorde hon?»

»Hon gjorde sig så avhållen, att hennes näsa blev avhållen med. Hennes vänner påstodo, att ingenting var dem kärare att se än hennes näsa, när den trädde in genom deras dörrar, och ville icke vara utan den för mycket gott.»

Petrea skrattade och sade helt uppmuntrad: »Ack! om min näsa kan bli så omtyckt, så skall jag även försona mig med den».

»Du måste sträva att växa i den!» sade meningsfullt skämtande den goda, kloka modren. — — —

Axelholm.

Icke på var och en bal går det så avundsvärt lätt och ledigt till som på en av borgerskapet given i den lilla goda staden ***ping, där man såg bagerskan och sockerbagerskan valsa tillsammans och åt orätt led, och de övriga sade: »Det gör ingenting, bara det går!» Ack nej! En sådan oskuld träffas högst sällan, och allraminst på »Innocencen», varom jag själv kan vittna. Där, som annorstädes på stora baler, gör konvenansens klippiga skärgård det omöjligt att röra sig utan tusen omständigheter, anständigheter, betänkligheter, formenligheter och vad det allt heter, som tillsammans utgör en betydlig summa av svårigheter. Den stora balen på Axelholm var icke heller utan pretention, och därföre icke utan sina stela svårigheter. Bland dessa var, att flera av de unga herrarne ansågo sig för gamla eller för — någonting till att dansa, och att därföre flera av de dansande damerna blevo icke-dansande, då de, för herrarnes hotande lornjetters skull, icke just hade mod att dansa med varandra. Emellertid ser scenen ut som idel glädje. Den stora

danssalen är präktigt eklärerad och ett talrikt sällskap där församlat. Det är stunden straxt före dansen. Herrarne stå i en stor grupp mitt på golvet, varifrån de i raka eller vågiga rader sprida sig till damernas krets. Likt blommor på rabbatten sitta dessa på bänkarne kring rummet, de flesta i blygsam stillhet, medan några i medvetande av sefirlätthet likt fjärilar sväva fram och åter genom rummet. Alla se glada ut, alla språka med varandra med den livlighet, den ömsesidiga välvilja, som anblicken av det vackra hos varandra, förenat med medvetandet av att själv vara i behagligaste skepnad, samt nöjets förväntan inger. Nu stämde musiken upp, nu klappade unga hjärtan med mer eller mindre oro, nu pågingo uppbjudningarne, under knuffningar med betjänterne, som alltjämt bjödo omkring det av de unga fruntimren alltid föraktade teet. Här såg man en del unga flickor, mycket omgivna, studera de på solfjäderns elfenben upptecknade danslöftena, och neka ivriga uppbjudare tredje, fjärde, femte, sjätte, ja ända till tolvte dansen, men behagligt nådigt lova den trettonde, som kanske ej blir av, under det att andra helt nära, tysta och oanfäktade, vänta på första uppbjudning för att säga ett villigt och tacksamt ja. Bland de mycket omgivna och uppbjudna se vi Sara och även Louise. Med dem tävlade de tre fröknarne Aftonstjerna: Isabella, Stella och Aurora, som jämt hålla sig omkring grevinnan Solenstråles fåtölj, planterad framför den stora trymån i fonden av salen. Bland de i allsköns ro väntande finne vi vår Petrea, som likväl denna afton med sin bandå av skotska pärlor i håret och en viss blomma av oskuld och godhet över sitt unga ansikte såg ovanligt väl ut. Hennes hjärta klappade av obeskrivlig lust att bli uppbjuden. »Ack!» suckade hon, då hon såg två högst eleganta unga herrar — bröderna B. — lornjerande spatsera framför damernas rad. Deras lornjetter stannade på Petrea ett ögonblick; så viskade den ena någonting till den andra, båda smålogo och gingo förbi. Petrea kände sig förödmjukad, hon visste ej rätt varföre. »Nu!» tänkte Petrea, när hon såg löjtnant S. raskt nalkas. Men löjtnant S. bjöd upp fröken T. Petrea blev sittande. Musiken spelade den muntra angläsen. Petreas fötter rörde sig och rycktes av danslust. »Ack!» tänkte hon,

»om jag vore en karl, skulle jag bjuda opp Petrea!» Angläsen strömmade Petreas näsa förbi.

»Var är Eva?» frågade Jeremias Munter, med en häftig och missnöjd ton, Louise under mellanakten emellan angläs och vals.

»Hon har stannat hemma hos Leonore. Hon ville det nödvändigt.»

»Så dumt! Varföre kom jag då hit?»

»Ja, det kan jag verkligen icke säga!» svarade Louise leende.

»Icke?» återtog assessorn, »nå då skall jag säga henne det, syster Louise. Jo, jag kom just hit för att se Eva dansa; enkom för det och för det och för ingenting annat. Vad är det för dumma upptåg, att hon skulle stanna hemma? Ni andra hade allihop kunnat hellre få bli hemma än Eva. Hon själv, kära syster, med inberäknad. Den där Petrea! Vad hade hon att göra här? Hon har alltid varit min stötesten, men nu tål jag henne inte alls, sen hon inte hade vett att bli hemma i stället för Eva; och den där lilla krusmyntan, som dansar med stora karlar, just som om hon vore en riktig människa, kunde hon inte få sig en sockerbit och bli hemma i stället att skräpa här? I ären ledsamma allesammans, och sådana här fester är det ohyggligaste jag vet!»

Skrattande åt detta utfall svävade Louise bort i valsen med Jacobi, och grevinnan Solenstråle — balens sol — sade, i det de fläktade förbi hennes fåtölj: »Charmant, charmant!»

Framför detta par, vars vals utmärkte sig genom sin lätta, harmoniska rörelse, svängde ett, i nästan vilda kretsar, som ådrog sig allas blickar; det var Sara med den brusande Schwarts; hennes verkligen strålande skönhet och hennes klädsel, hennes stolta hållning och blixtrande öga väckte ett allmänt »ah!» av överraskning och beundran, där hon for fram. Vid att se på henne glömde Petrea, att hon ännu satt. Petrea tyckte sig ej ha sett något mer hänryckande än Sara i valsens virvlar. Men grevinnan Solenstråle i sin fåtölj sade om detta par — ingenting; ja man tyckte sig förmärka ett drag av ogillande i hennes min. Aftonstjernorna seglade om med mycken hållning.

Efter valsen kom Elise till Sara. »Min söta flicka!» sade hon vänligt men allvarligt, »du får icke dansa så. Ditt bröst tål ej vid det. Hur varm du är! Du riktigt brinner!»

»Det är mitt klimat!» svarade leende Sara; »det mår jag förträffligt av!»

»Sitt denna dans, jag ber dig! Det är dig verkeligen skadligt att så echauffera dig.»

»Denna dans? Omöjligt! Jag har lovat den åt överste H***.»

»Dansa åtminstone icke nästa vals, och om du vill göra mig till viljes, så dansa den änteligen icke med Schwarts. Han valsar på ett så vilt sätt, och det är icke hälsosamt; icke heller är det passande eller vackert.»

»Just med honom tycker jag om att valsa!» svarade Sara trotsigt och stolt, i det hon avlägsnade sig. Sårad och missnöjd gick modren tillbaka till sin plats.

Grevinnan Solenstråle komplimenterade Elise över hennes barn. »De äro verkligen balens prydnad,» sade hon, »charmanta! Och den unga sonen en alltför hygglig ung man, så vacker och 'comme il faut.' Charmant! En charmant bal.»

Isabella Aftonstjerna kastade strålande blickar på den vackra Henrik.

»Vad är det för en galenskap med den dansen!» sade assessor Munter, i det han med ett starkt uttryck av trötthet och grämelse satte sig ned bredvid Evelina. »Nej, se hur de guppa och hoppa och anfäkta sig, som om man inte kunde bli mager det förutan! Du milda himmel! Vad det ser besvärligt ut och vad det är fult! Mån'tro det roar dem? För somliga tycks det vara ett dagsverke, för andra ett raseri, för andra ett sätt att göra sig till. Nej, jag går min väg, ty jag blir tokig och mjältsjuk, om jag länge ser på denna extra stora galenskap.»

»Ni skulle icke tänka så, om Eva Frank vore med i dansen!» sade Evelina med ett fint leende.

»Eva!» återtog assessorn, i det en mild ljusning utbredde sig över hela hans ansikte och hans öga plötsligt strålade.» Eva, nå det tror jag. Att se henne dansa är att se den livslevande harmonien. Ah, det hugsvalar mina sinnen, bara att se hennes gestalt, hennes gång, hennes minsta rörelser; och sen att veta, att denna harmoni, denna skönhet är intet smink, intet blott yttre, utan själens sanna uttryck! . . . Jag mår riktigt väl i hennes närhet,

och jag känner en riktig lust att tacka henne för den känsla hon inger mig. Hon är sannerligen min välgörarinna! Jag försäkrar er, att det ordentligt försonar mig med mänskligheten och med mig själv, att så kunna känna för en medmänniska. Jag kan ej beskriva, hur ljuvligt det är, då man eljest jämt måste reta sig och förarga sig på dessa vår Herres såkallade mästerverk.»

»Men, bästa vän, varföre skall ni det? De flesta människor ha ju dock...»

»Ack, gör er nu inte till en 'ange de clémence' för dem, för att hemligen kunna upphöja er själv över mig, ty då måste jag även förarga mig över er! Och ni är ännu en av dem jag bäst tål. Varföre jag skall förarga mig? Dumma fråga! Varföre äro människor dumma och ledsamma och göra sig därtill viktiga med sin dumhet? Och varföre är jag själv en grämlig persedel, värre än alla andra, och som fått ett par arga ögon blott för att märka alla ofärdigheter och avigheter i världen? Med mig kan det nu ha sina resoner. När man hittar på att utom all ordning och kristligt skick falla in i världen, ser vid sin vagga varken far eller mor, icke hör, icke ser, icke lär något grand, 'som är vackert och lärorikt alls', har man just inte begynt sin värld mycket muntert. Och sen därtill heta Munter! Du milde himmel, *Munter!* Hade man kallat mig Blannius, eller Skarnius, eller Brummerius, eller Grubblerius, eller Rhabarberius, så hade det varit någon reson med i spelet; men Munter! Jag ber er; är det icke att bli mjältsjuk och grämlig åt i all sin dar? Och sen att födas till världen med en kontinuerlig snuva, och aldrig sedan kunna se upp till himlen utan att nysa; — finner ni det muntert eller uppbyggligt? Nå, än sen då! Sedan jag strävat genom skola och bokdamm och anatomisal, så att jag kommit därhän att hjärtligt hata det alltsammans, och bli kär i det sköna, så i natur som konst, sen skall jag tacka min lycka att kunna vinna mitt bröd genom att jämt se på och sköta alla världens fulheter och eländigheter, och dagligen umgås med gulsot och rödsot och lungsot! Men därföre också kan jag aldrig bli annat än en grämlig figur. Ja, vore inte liljorna på marken och på fästet stjärnorna, och över dem någon, som — måste vara härlig! — och vore icke bland människorna den män-

niskorosen Eva, sköna, ljuva Eva, så...» Assessorn stannade, en tår stod i hans öga, men dess uttryck förändrades plötsligen, när han fick se icke mindre än fem unga fruntimmer — man dansade nu »fria valet» — och bland dem de tre förtjusande fröknarne Aftonstjerna, med skälmaktiga miner sluta sig tillsammans och dansa fram för honom. Han gav dem en den bistraste blick, steg hastigt upp och sprang sin väg.

Sara dansade den andra valsen med Schwartz ändå vildare än den första. Elise vände bort sina ögon med innerligt misshag, men Petreas hjärta klappade av hemlig lust till den vilda dansen, vars svängningar hon följde med glänsande ögon. »O,» tänkte hon, »den som så finge flyga genom livet i ett glädjefullt rus!»

Det var den sjätte dansen på aftonen. Petrea satt alltjämt. Hon kände sin näsa rodna och svullna. »Se så!» tänkte hon, »adjö alla dansförhoppningar! Nu blir jag ful, och ingen skall vilja se på mig mera!» I detsamma fick hon se modrens blick fästad på sig med ett visst uttryck av obehag. Petrea kände härvid liksom ett styng i sitt hjärta, men i detsamma reste sig detta hjärta till motstånd mot de nedtryckande känslor, som nu ville komma över det. »Det här är ledsamt,» tänkte hon, »men det kan icke hjälpas, och det är ej mitt fel. Sin övergång har det väl också. Och efter ingen vill roa mig, nå väl, så vill jag roa mig själv.»

Knappt hade Petrea fattat denna föresats, förr än hon kände sig helt vederkvickt, och en åder av oberoende och frihetssinne porlade opp inom henne. Hon kände sig kapabel av att ta ned ljuskronorna i taket, och mycket förr av detta, än att sitta helt stilla, när hon såg så många levnadslustigt hoppa omkring. En gammal herre steg i detsamma opp från en bänk mitt emot Petrea, med en tekopp i handen. I ett raptus av tjänstaktighet störtade Petrea fram för att hjälpa den gamle mannen med att sätta bort sin kopp. Denne drog sig förlägen tillbaka, och höll vägrande fast i koppen, som Petrea ville taga ifrån honom under de mest artigt enträgna: »Får jag lov!» Herrn småbugade, Petrea småneg, under det de stretade om koppen, till dess ett okruserligt förbidansande par gav det krusande en knuff, varvid en dusch ur te-

koppen uppenbarade för Petrea, att den ingalunda var — som hon förmenat — tom; och flat och förskräckt släppte hon sitt tag, och lämnade den gamla herrn att med kvarlevorna av sitt te uppsöka en mera fredad plats. Själv kom hon — hon visste knappt huru — hastigt ned på en bänk, bredvid ett äldre fruntimmer, som såg mycket beskedlig ut, och mycket vänligt hjälpte Petrea avtorka tevattnets stänkningar. Petrea kände sig helt förtrolig med denna förträffliga person, frågade henne, vad hon tänkte om Svedenborg, och begynte yppa för henne sina egna tankar om andeskådning, spöken o. s. v. Fruntimret såg på Petrea, som om hon fruktade henne vara litet tokig, och hastade att ombyta plats. På den hon lämnat satte sig tungt en tjock, medelålders militär, med en suck, som tycktes säga: »Hå, Gud ske lov, här kan jag få sitta i fred!» Men nej! Han hade icke sutit där i tre och en halv minut, förrän han fann sig uppropad av Petrea att yttra sin trosbekännelse i politiken, samt uppmanad att instämma med henne i önskan om snart krig med ryssarne. Överstelöjtnant Uh** var något döv för det batteri, som Petrea lät spela löst på honom, men han kände det troligen icke dess mindre något besvärande, ty efter några pustande uf! uf! steg han upp och lämnade vår Petrea allena med sina krigiska tankar. Petrea steg även upp, i behov att annorstädes söka mera sympati och interesse. »För Guds skull, söta Petrea, sitt stilla!» viskade Louise, som träffade henne under hennes vandring ut på äventyr. Petrea hade nu fått ögonen på ett ungt fruntimmer, som hade lika litet danslycka som hon, men som tydligen bar det vida sämre och tycktes vara gråtfärdig och upptröttad åt att sitta. Petrea, vars lynne var att gärna dela med sig allt vad hon ägde, (ofta förbiseende, huru föga avundsvärt det var för andra), och som nu kände sig i besittning av en god portion tapperhet, önskade meddela sin kamrat i otur något därav, och slog sig därföre ned hos henne. »Jag känner ingen människa här, och jag har så gruvligt ledsamt!» var den opåkallade hjärtutgjutelse, som här mötte vår Petrea, och gick rakt till hennes deltagande hjärta. Petrea nämnde för den unga olyckliga alla personer hon kände i sällskapet, och sedan, för att undkomma den närvarande stundens tyngd, kastade sig Petrea ut i framtiden, med stora pla-

ner och tillställningar. Hon sökte förmå sin nya bekanta att giva sig »parole d'honneur» på att samfällt med henne framdeles inrätta en sällskapsteater, vilken mycket skulle bidraga att göra sällskapslivet mera intressant. Vidare skulle de tillsammans inrätta ett institut för barmhärtiga systrar i Sverige, samt göra en pilgrimsfärd till Jerusalem; vidare skulle de skriva romaner tillsammans, och följande dagen, eller rättare natten, skulle de stiga opp klockan precist halv två och klättra upp på ett högt berg, för att se solen uppgå. Petrea slutade dessa och flera propositioner med att proponera du-skap med sin nya bekanta. Men ack! Varken Petreas goda kurage och stora planer, varken sällskapsteatern eller pilgrimsfärden till Jerusalem, och allraminst du-skapet hade någon makt att uppliva den sittande surmulna, unga flickan. Petrea såg tydligt, att en uppbjudning till dans skulle verka mera än alla hennes förslag, och med en djup suck över att icke vara en karl, och kunna giva henne denna fröjd, steg hon upp och lämnade föremålet för sina fåfänga bemödanden. Hennes blickar sökte ett nytt och föllo på grevinnan Solenstråle. Hon bländade vår Petrea, som plötsligen fick den mest rasande lust att bli bekant med, bemärkt av, med ett ord, att på något vis komma närmare balens sol. Petrea kände, som skulle hon själv därav hämta någon glans. Men på vad sätt skulle detta ske? Om grevinnan skulle fälla sin näsduk eller sin solfjäder, då kunde man störta fram för att upptaga den, samt återlämna dem med en komplimang på vers, som Petrea nu på förhand improviserade (det var någonting om solen i den). Säkert skulle detta mycket frappera grevinnan Solenstråle och giva anledning till en närmare bekantskap, och kanske ... men ack, hon släppte varken näsduk eller solfjäder, och ingen anledning tycktes erbjudas Petrea att få göra effekt med sina verser. Emellertid drogs hon av en hemlig kraft (likt planeten mot solen) närmare och närmare salongens drottning. Aftonstjernorna stodo nu strålande omkring denna; böjande sina vita, pärlprydda halsar, för att lyssna till hennes skämtsamma anmärkningar, däremellan leende svarande på uppbjudningar och artigheter av eleganta herrar. Det såg grant och vackert ut, och Petrea suckade av längtan att komma upp uti »la haute volée». I detsamma kom Jacobi helt varm springande

fram till henne och bjöd opp henne till följande kadrilj. Glad tackade Petrea, men plötsligt rodnande ända till pionlikhet av ett raptus meddelelselust tillade hon:

»Får jag taga emot en bjudning för en annan? Gör mig nöjet och bjud opp det unga fruntimret, som sitter där vid fönstret — till vänster om oss».

»Men varföre det? Varföre vill ni icke....»

»Jag ber er äntligen därom! Det gör mig mera nöje att se henne dansa än att dansa själv.»

Jacobi yttrade ännu några vänliga invändningar, men gjorde sedan som Petrea bad.

Petrea kände en mycket ljuv känsla i sitt hjärta, när hon såg verkan av denna uppbjudning på sin nya vän. Men ödet och kandidaten tycktes ha föresatt sig, att Petrea skulle dansa denna kadrilj, och de presenterade för henne en ung officer i grann uniform, med mörka ögon, mörkt hår, mörka, stora mustascher, en martialisk växt och mycket barsk min. Petrea hade ingen anledning, tordes icke heller giva denna Martii son annat än »ja!» Hon tyckte sig i själva verket aldrig ha fått en hederligare uppbjudning, och fann sig få minuter därefter stående alldeles invid grevinnan Solenstråles fåtölj, i samma kadrilj med Aftonstjernorna och med kandidaten till vis à vis. Petrea kände sig mycket upplyftad, och skulle ha varit helt säll, om icke hennes oroliga demon oupphörligt eggat hennes begär att komma i närmare beröring med den sköna präktiga damen, som hon stod så nära. Att trampa på hennes klänning eller på hennes fot var visst ett medel nära till hands, och som kunde ge anledning till många vackra ödmjuka ursäkter, men var dock i själva verket varken artigt eller vackert. Att på något vis slå omkull sig för hennes fötter och, sedan upprest av henne, tacka henne med en vers, i vilken solen förekom, var visserligen bättre, men — nu skulle Petrea dansa fram. Var nu verkligen vår Petrea så — försutten (om man är god tillåter oss detta uttryck), att hon ej hade rätt makt över sina lemmar, eller var det av bristande aplomb, i följd av den knappa middagen, eller var det i följd av hennes vanliga distraktion — så mycket är visst, att hon vid första chasseringen över golvet tog miste om den rätta si-

dan, på vilken hon skulle förbi sin vis à vis, och kom rakt på honom; han vek åt andra sidan, men Petrea var redan där, för att rätta sitt misstag, och när kandidaten åter vek undan åt vänster, fann han åter för sig vår Petrea, som under dessa chasseringar förvillade sin näsa så djupt i kandidatens väst och trasslade sålunda in sina fötter med hans, att då han gjorde ett förtvivlat försök att komma förbi henne, kom det sig så, att båda föllo omkull mitt i kadriljen. När Petrea med tårar i ögonen reste sig upp, såg hon framför sig de unga lornjerande herrarne, bröderna B**, som riktigt kiknade av skratt åt denna händelse. En hastig blick förvissade Petrea om att hennes mor icke hade sett den, och en annan, att hon nu blivit *bemärkt* av grevinnan Solenstråle, som log bakom sin solfjäder. Den förra iakttagelsen lugnade henne för den senare, och hon försäkrade ivrigt den för henne hjärtligt ledsna Jacobi, att hon icke stött sig, att det gjorde ingenting, att allt var hennes och icke hans fel, o. s. v., riktade härpå en lugn blick på de alltjämt skrattande herrarne och chasserade tappert tillbaka. Men vad som gjorde ett helt eget intryck på Petrea var hennes kavaljers uppförande och plötsligen förändrade väsen. Med en allvarlig blick tystade han bröderna B**s fortfarande opassande munterhet, och han, som hittills varit så fåordig och blott med »ja» och »nej» besvarat alla Petreas konversationsförsök, blev nu helt språksam, artig och munter med sin lilla dam, som han på allt sätt sökte distrahera från intrycket av den obehagliga tillfälligheten, ja, även därmed, att han bjöd opp henne till angläsen efter maten. Petrea förstod hans godhet, tårar stego henne i ögonen, och hennes hjärta klappade av nöje vid åtankan att efter kadriljens slut få springa till sin mor och säga: »Mamma, jag är uppbjuden till angläsen efter maten!» Men stackars lilla »kaos» fick ej länge ha en känsla, en tanke i fred. Genast störtade så många andra därtill, att den första blev fullkomligt bortblandad. Så skedde även nu. Hennes första intryck vid den unga löjtnant Y—s vänlighet hade varit: »Vad han är god!» Det andra var: »Kanske han tycker litet om mig!» Och härmed brusade fram en ström av föreställningar om kurtis och frieri, som gjorde vår Petrea något yr i huvudet. Ty hon ville väl icke gifta sig, »Gudbevars!» Men det vore ändå för-

tjusande att ha en friare, och själv bli ett »föremål», liksom Sara och Louise. Kanske var den unga löjtnant Y** nära släkt med grevinnan Solenstråle, och en »nevö till grevinnan Solenstråle friar ivrigt till Petrea Frank» — du himmel, hur det skulle låta! Vilken uppkomst! Man kan bli svindlande av mindre. Petreas livsandar spelades högt opp av dessa föreställningar, och plötsligen förvandlades hon till en verklig kokett, som gjorde alla möjliga bemödanden att fängsla sitt föremål, varvid en liten, för ögonblicket mycket vit hand (ty händer ha ock sina momanger), figurerande kring huvudet, spelade en arbetsam roll. Petreas prat och sprittande livlighet lät modrens lornjett (modren var litet närsynt) oroligt riktas åt denna kant, och framkallade dessutom blickar från Louise, som bestämt bort verka som kylande pulver, om Petrea ej varit alltför yr i huvudet att märka dem. Grannarnes uppmärksamhet och småleenden tog Petrea för bifallstecken, och misstog sig, ty de blott roade sig åt den lilla behagsjuka, föga farliga damen. Löjtnant Y** tycktes emellertid verkligen road av hennes livlighet, fortsatte efter kadriljen dispyten som börjat under densamma och följde Petrea ut i ett av sidorummen, vilket styrkte hennes tro att här hava gjort en erövring. Här sjöng Isabella Aftonstjerna vid harpan en liten fransysk romans, vars verser alla slutade med de orden:

»Hommage à la plus belle,
honneur au plus vaillant.»

Världen lyste för Petreas blickar; sången försatte henne i riddaretidens sköna dagar; löjtnant Y** syntes henne ett ideal av ridderlighet, och spegeln mitt emot henne visade hennes ansikte och näsa i en så förmånlig dager, att hon, mötande där sina egna glädjestrålande blickar, fann sig nästan skön. En vacker rosenbuske blomstrade i fönstret; Petrea bröt en ros och gav den åt löjtnant Y** med orden:

»Honneur au plus vaillant!»

Petrea tyckte detta komma särdeles kvickt och apropå, och väntade hemligen, att hennes riddare skulle lägga för hennes fötter den myrtenkvist, som lekte i hans hand, och mycket passande tillfoga:

»Hommage à la plus belle!»

»Tackar ödmjukast!» sade löjtnant Y**, i det han med olycksbådande likgiltighet mottog rosen; men ödet frälsade Petrea från att förgäves vänta på artigheten hon utkorat åt sig, ty hastigt uppstod en orolig rörelse i balsalen, och röster hördes ropa: »Hon svimmar.... Herre Gud!.... Sara!...» Myrtenkvist, riddare, eröving, allt försvann nu för Petreas blickar, och med ett rop av förskräckelse rusade hon förbi löjtnant Y** in i balrummet, i detsamma som Sara avdånad bars ut därifrån. Den häftiga dansen hade förorsakat Sara en stark svindel. Men buren in i ett stilla och svalt rum, besprängd med kallt vatten och eau de cologne, hämtade hon sig snart och klagade blott över en gruvlig huvudvärk. Detta var en plåga vanlig för Sara och hastigt övergående, då ett visst botemedel användes.

»Mina droppar!» bad hon med matt röst.

»Var, var?» frågade Petrea med en känsla av att kunna springa till Kina.

»I det lilla schatullet. I vårt rum.»

Hastigt som tanken sprang Petrea över gården och in i östra flygeln. Hon genomsökte rummet, där deras saker voro inburna. Men schatullet fanns icke där. Det måste ha blivit kvar i vagnen. Var fanns vagnen? Den var inläst i vagnshuset. Var fanns nyckeln till detta? Stora voro vår Petreas strapatser, innan hon kom ditin och innan hon själv med en lykta i handen visiterat vagnen och äntligen fått reda på schatullet. Men stor var också hennes glädje, då hon andlös men triumferande med den viktiga droppflaskan i sin hand hastade upp till Sara. Till belöning fick Petrea det henne icke litet dyrbara uppdraget att drypa de 60 dropparne åt Sara. Men knappt hade Sara nedsväljt dem, förrän hon med häftighet utropade: »Du dödar mig, Petrea! Det är förgift du givit mig, det är ganska visst Louises elixir!»

Så var det. Petrea hade tagit orätt flaska. Stor bestörtning.

»Du är då alltid så tafatt, Petrea!» utbrast Sara harmset; »du vore i stånd att som åsnan i fabeln krossa huvudet på din vän för att jaga en fluga från dess panna!»

Detta var ett hårt ord för stackars Petrea, redan i begrepp att springa ut för att rätta sitt misstag.

Det förenade sig med annan sinnesrörelse att jaga tårarne i hennes ögon och blodet åt hennes huvud. Hon fick en häftig näsblod.

Louise, mycket stött på Sara för hennes hårdhet mot Petrea, och litet även för det hon kallat hennes elixir »gift», gav henne en värdig och mycket ogillande blick, och ägnade den ömmaste omsorg åt den gråtande och blödande Petrea. Var det vredens spiritus, som skingrat Saras huvudvärk, eller var det verkligen Louises elixir (Louise var alldeles övertygad att så var), visst är, att Sara blev hastigt bra, steg upp och återvände till sällskapet, utan att säga ett trösteord åt Petrea. Denna var ur stånd att gå ut till supéen, och Louise stannade vänligt kvar hos henne. Man bar in mat till dem. Tant Evelina, Laura och Karin, krigsrådinnan själv försågo dem med läckerheter, och Petrea lugnade och upplivade sig. Hon skulle ju dansa angläsen efter maten med »le plus vaillant», som hon kallade unga löjtnant Y**, och som alldeles hade intagit Petreas — visserligen föga stålsatta hjärta.

Angläsen var redan begynd, då systrarne gingo ut tillsammans. Kandidaten mötte dem ivrig och orolig. Han hade bjudit opp Louise till angläsen efter maten och stod snart med henne i dess täta leder. Petrea väntade, att »le plus vaillant» skulle störta fram och fatta hennes hand, men när hon inträdde i balsalen, fick hon se honom — ej störtande fram mot henne, men — dansande med Sara — med Sara, mera skön, mera strålande än någonsin. Rosen, som Petrea skänkt sin trolöse riddare, och myrtenkvisten, som Petrea spekulerat på, sutto nu vid Saras bröst. »Le plus vaillants» ögon voro nästan oavlåtligt fästade på »la plus belle», ty för denna förklarades snart Sara enstämmigt. Aftonstjernornas stjärna bleknade på natten, då de blivit för mycket upphettade av dansen, men Saras strålade allt klarare. Hon blev presenterad för grevinnan Solenstråle, som gjorde henne en charmant komplimang och kallade henne »la reine du bal», vartill Aftonstjernorna gjorde sötsura miner.

»Tusan d....r, så vacker hon är!» utropade den gamla

herrn, som stridit med Petrea om sin tekopp, och som nu, utan att märka det, trampade henne på foten, i det han trängde sig fram för att bättre se »la reine du bal».

Översedd, förödmjukad, tyst och trampad drog sig Petrea tillbaka i ett annat rum. Aftonens uppträden strömmade tillbaka över hennes själ och syntes henne nu i en mycket förändrad dager. Spegeln, som ett par timmar förut hade smickrat henne med att hon kunde kallas »la plus belle», visade henne nu en röd, uppsvälld massa, och denna massa var — hennes ansikte. Petrea tänkte på sitt uppförande med löjtnant Y***, och tyckte sig på en gång den löjligaste och olyckligaste av människor. Hon erfor i denna stund en slags leda till sig själv. Hade det icke varit för en liten tillställnings skull, en angenäm överraskning, som Petrea länge berett sig på att göra Sara och som om ett par dagar skulle komma i dagen, så.... Men nu kom tanken därpå, lik en solstråle på mörka moln, och upplyste natten i Petreas själ. Och känslan av att glädja den, som i afton gjort henne så ont, gav hennes sinne en mild, välgörande lyftning.

Ur brev.

(Till Böklin 24 dec. 1837).

Din borgarskola, ja hela din verksamhet gläder mig hjärteligen; ditt arbete och du själv likna ej vår brådskande tid. Det är gott, att medan så många tänka på att klippa trädets krona, någon tänker på rötterna och vattnar dem.

Den tanken lånade jag från Geijer, och måste till tack litet tala om den mannen, som nyligen skänkt mig mången rik stund. Jag håller av honom, och hans närvaro ger fullhet åt mitt liv. Han är bra litet skön, och i de flestas tycke bra litet behaglig, men mig behagar han, mig synes han skön, i sitt allvar, sin godhet, sina raptus av vilt lynne, och sen — han är så god mot mig! Han liknar sina skrifter, åtminstone för mina ögon; det ligger en slags muskelkraft i hela hans väsen, han är självsvåldig men inom en sfär av renhet och harmoni, stolt eller ödmjuk, glad eller dyster, öm eller sträng, är i allt en enkel och frisk natur; toner, ord, blickar, lynne, allt springer ur en självständig, levande källa — och i denna källas djup speglar sig en klar vårhimmel.

Huru olika är till sitt väsen Wallin! Här är även kraft, men utan harmoni. Gång, rörelser äro utan all värdighet; det ligger även där det »mjukaste tjänare», som så beständigt ligger på hans läppar, och bildar en underlig kontrast med huvudets kraftfulla karaktär, i vars panna tyckas bo orden: »Jag vill härska!» I de djupa, stora ögonen ömsom drömma, ömsom ljunga passioner; där bor en rik men ej lugnad själ; så även i rösten; denna är full av makt, där är åskor, där är även milda sommarvindar, glädje, tårar, kärlek, hat — allt! Man kunde älska honom, mera ännu frukta honom; — men — det finnes alltid, tror jag, en väg till hans hjärta. Människan är starkare i honom än despoten. Kristendomen har lagt verklig ödmjukhet in i denna dystra vilja. Men dessa principer strida alltjämt och segra ömsom. Gud vet, om de här i livet hos honom sluta fred.

(Till Frances v. Koch 9 mars 1839).

Glädjande är i högsta grad vår tids stora mouvemang, statens utbildande till konstitutionellt samhälle, denna utveckling helt och hållet grundad i kristendomens idé om frihet och jämlikhet, och som gör var individ, var gåva, var kraft värd och nyttig i det stora hela. Kristus är den sanna liberalismens första upphovsman; han gjorde gudaläran populär, och med den och i den all annan god lära och vishet; ty äro i sanning alla människor barn av samma fader och lika inför honom, så ha därmed alla rätt till njutande av de välgärningar, som människosläktets snille frambringar; och är det icke just detta medvetande, som efter (och genom) långa och blodiga kamper nu genomträngt tidevarvet och nu organiserar samhället, bygger skolorna, undervisar de fattigas barn, sprider till alla klasser vettenskapsforskningens resultater, sjunger i diktens strängar, (hela den nyare romanlitteraturen är ju en sång därom, en utveckling av de moraliska sanningar, som flyta av denna stora sanning!) närmar inom hemmen husbonde och tjänare, föräldrar och barn, släcker hatfulla fördomar och humaniserar världen? Leve därföre tryckpress, ångbåtar med flera sådana anstalter, ty de äro idéernas postiljoner, men framför allt leve idéerna själva (de stora och goda näml.) och deras organer människorna, och över allt den Gode och Store, som sänder dem! Det var ett stort famntag, min lilla Frances; men man behöver ett sådant emellanåt för att sedan kunna hjärtligt omfatta det lilla av egen värld och verksamhet, och ingen vet det bättre än du. Vid betraktandet av den stora anstalten fattar man bättre sitt eget rum där, sin mission, sina barns, de må nu vara människor eller böcker.

(Till Malla Silfverstolpe 12 okt. 1840)

Ack, det finnes för den sköna litteraturen en riktning, som i denna stund vore mer än all annan välgörande. Den skulle inträngа i jordvåningarne, i hyddorne och verkstäderne på jorden, den skulle låta klara sol-dagrar falla på skomakarens verkstad, på vävstolen, på blomkrukan i det lilla fönstret, på alla de minsta detaljer av ett inskränkt liv, men även framställa detta i sina stora förhållanden till det allmänna, till naturen (i bestämda lokaliserade omgivningar), till samhällslivet i dess olika utgreningar och till det eviga, till himmelen. En sådan litteratur skulle mer än någonting annat verka sammanbindande på olika samhällsklasser, göra den, som bor bättre opp, bekant med den lägre boendes dygder, sorger och fröjder, dess inre liv och självständiga värde, under det den för dessa jordvåningarnes innevånare själva skulle bliva en uppfostran till ljus, en väckelse till att märka upp på allt vad deras liv kan hava av stort och njutningsrikt; och läsande de blad, där de känna igen sig och sitt liv, skulle de glädja sig, att de härigenom bli liksom förenade med hela den bildade världen, och känna sig leva och handla i ljuset av en välgörande offentlighet. Detta låter kanske som en svår uppgift; och likväl är mycket av vad jag här menar realiserat i den lilla gröna boken.

Du frågar kanske, varför jag själv ej arbetar i den riktning, som jag prisar. Goda Malla — jag kan ej! Det är ett mig smärtsamt men ett sant ord. Orsakerna till min oförmåga vore för långt att här tala om.

Almqvist har gjort försök i den riktning jag menar, och ingen kan varmare än jag beundra hans blick för det natur-sanna och sköna; — men det högsta sköna, det sedligt vackra och goda och sålunda välgörande, finnes icke där. Åtminstone kan jag icke se det. Även det lilla vackra stycket Kapellet upplöser sig i en blott fiskarlycka, och glädjen häröver är blandad med orena drag. I andra stycken förekommer mitt ibland det naturliga så mycket onaturligt och besynnerligt, att allt intresse och allt nöje förgår för mig.

AUGUST BLANCHE.

Jonas Dugge.

Jonas Dugge tog hovrättsexamen samma dag jag prästvigdes, och vi reste till Stockholm på samma skuta, jag för att finna mitt uppehälle, han för att finna lyckan, ty »min affär med gudinnan är uppgjord,» brukade han säga. Hans far hade varit grosshandlare i Göteborg med blott ett enda barn, men sju skepp i sjön. Också levde sonen under de första åren av sin studenttid såsom en fulländad grand seigneur i Uppsala. »Sex skepp få gå,» sade han, »ty vad skall man med flera, än man med egen hand kan styra?» Han var också sin sats trogen, han gav middagar, supéer, lånade ut pengar åt alla, som anlitade honom därom, gick aldrig på föreläsningar, men besökte flitigt ridmanegen och fäktsalen, hade knappast

en bok på sitt bord, men däremot på sitt stall sin egen ridhäst, vilket ansågs oerhört bland studenter.

En dag befann han sig, jämte ett halvt dussin av sina kamrater, hos den berömde professor Jöns Svanberg för att taga den s. k. »matematiska examen», en av de där förberedande examina, som mera syntes avse sportler åt lärarne än någon egentlig vinst för lärjungarne. Examen gick såsom vanligt skralt för alla, utom för Dugge, vilken, ehuru han säkerligen mindre än de andra tittat i Euklides, likväl alltid redde sig med sitt klara förstånd. Men när examen varat en halvtimma, reste sig Dugge och bad att få gå.

»Jag fruktar,» sade han, »att min ridhäst, som jag lämnat utanför porten, kan bli orolig och ställa till någon oreda därute, medan jag härinne håller på med matematiken.»

»Rider herr fan!» yttrade professorn storögd och förbluffad.

»Nej, jag rider ett sto av äkta strömsholmsras,» svarade Dugge.

»Så rid för hin i våld, ty herrn är approberad!» ropade Jöns Svanberg.

Dugge bugade sig, gick och svingade sig upp på sitt strömsholmssto, men som han såg professorns ansikte i detsamma titta ut genom fönsterrutan, lät han sitt sto visa alla sina konster. Han red cirklar, kvadrater och trianglar för professorn i matematiken, ja till och med sfärer, vilka, såsom tillhörande de sista böckerna i Euklides, professorn säkerligen aldrig väntat av en examinandus i den tarvliga matematiska examen.

Dugge hade varit student i tvenne år, när hans fader dog, lämnande endast skulder efter sig, till allas förvåning.

»Inte så mycket som en barkass i behåll av hela flottan,» yttrade Dugge lugnt; »men så mycket bättre. Den, som vill vinna lyckans hela gunst, bör ej taga det ringaste i förskott av den mamsellen. Emellertid har jag lekt rommen av mig och skall hädanefter icke bli så lätt att fjälla.

Från den dagen såg man Dugge sällan ute på gatorna varken till häst eller fot. Men efter ett halvt års förlopp tog han hovrättsexamen, den mest hedrande, som kanske någonsin i Uppsala tagits, vilket mycket fägnade både lärare och kamrater, ty han var avhållen av alla. Dugge hade ett mera trevligt än vackert ansikte, och hans

stora bruna ögon hade något magnetiskt tilldragande, försäkrade fruntimmerna, som gärna överse med det svirande levnadssättet hos en ung karl, blott det icke för mycket angriper sederna och moralen. För övrigt var han välväxt och stark samt oöverträfflig i alla kroppsliga övningar.

»Nå, hur tänker du börja din nya bana?» frågade jag Dugge, när vi efter ankomsten till Stockholm skakade hand för att åtskiljas.

»Jo, först måste jag gifta mig med den första flicka jag tycker om,» svarade han.

»Och sedan?»

»Måste jag bli justitieråd, så framt det finns någon rättvisa till på rättvisans väg, vilket jag nogsamt vet icke alltid är fallet. Men i vad fall som helst kan jag omöjligen nöja mig med mindre.»

»Lycka till!»

Vi åtskildes, och jag hörde på någon tid icke av honom. Men en dag råkade jag en assessor i hovrätten, hos vilken jag förfrågade mig angående Jonas Dugge.

»Det är en riktig överdängare,» svarade mig assessorn; »annars är det just inte vanligt att få några underdjur i juridiken från Uppsala akademi.»

Detta gladde mig att höra. Snart fick jag höra mera om honom, men icke blott jag utan nästan hela Stockholm, ty det dröjde icke länge, förrän min vän Jonas Dugge blev, snart sagt, hela huvudstadens gemensamma samtalsämne, och se här orsaken därtill.

Jonas Dugge, en dag på vägen till hovrätten, möter på Myntgatan en mycket ung dam, vars toalett och hela skick för övrigt röja en flicka av den bättre eller lyckligare samhällsklassen. Betagen av hennes ansikte och gestalt stannar han några sekunder orörlig och liksom förstenad. Men stenen får snart liv, och vår hjälte hastar efter den unga sköna, som till råga på behagen även har den mest elastiska gång.

»Ack, förlåt, förlåt!» börjar han sitt samtal med henne; »mitt namn är Jonas Dugge, notarie i Svea hovrätt. Jag har för länge sedan beslutit att gifta mig med den första kvinna jag tycker om. Jag har icke sett er förrän nu, men jag älskar er, och mitt beslut

eller mitt öde måste uppfyllas. Tillåt mig därföre att med några ord av det djupaste allvar. . . .»

»Min herre!» avbryter den unga flickan, ömsom rodnande och bleknande; »detta tilltal mitt på gatan av en okänd . . . Jag ber er, lämna mig . . . lämna mig, i himlens namn! . . . Jag förstår inte, hur man kan . . .»

»Intagas och älska i en handvändning,» infaller Dugge; »ack, ni skulle förstå det, om ni kände min karaktär och ert eget värde . . . ni skulle . . .»

»Ännu en gång, min herre, ber jag er låta mig gå i fred . . . Ni måtte väl se, att ni . . .»

»Att jag har en bättre flicka framför mig . . . javisst, ty i annat fall hade jag icke nalkats er på tio alnars avstånd . . . Jag känner varken ert namn eller er ställning här i världen; men jag tar för givet, att ni är ogift . . . Och skulle ni mot förmodan redan vara gift, lika gott, då måste ni skiljas från er man, ty antingen jag eller ingen.»

Den unga damen svarar ej vidare, men påskyndar sina steg mot Bergstrahlska huset och skyndar in i porten till detta hus vid Stora Nygatan. Jonas Dugge följer med.

»Men min Gud!» utbrister ånyo den unga damen; »det måtte väl aldrig vara er avsikt att följa ännu längre?»

»Jovisst,» svarar Dugge; »att lämna er vid er port, sedan jag sagt så mycket, vore en oartighet, som jag aldrig skulle förlåta mig . . . Jag förmodar, att ni har en far eller en mor i livet, kanske bäggedera delarne . . . Vad jag börjat inför dottern, skall jag fullfölja hos föräldrarna, och sedan får himlen styra för resten.»

Nästan andlös av förvirring och förskräckelse ilar den unga flickan uppför trappan, öppnar en dörr till första våningen och försvinner. Dugge är hack i häl efter, sedan han först kastat en blick på ett vid dörren fästat visitkort med namnteckningen: »Brukspatron Elias Magnus Malmström.» Han inkommer i en sal och just lagom för att se sin flyende Dafne kasta sig i armarna på en äldre herre och en dito fru, varefter hon ängslig skådade tillbaka på sin förföljare, den mera lag- än konsterfarne Apollo.

»Vad sjuttan tusan vill det här säga!» ropade den äldre herrn, i det han trädde den objudne gästen in på livet.

»Är det herr brukspatron själv, fadern till dottern?» frågade Dugge.

»Har den äran, men för attan . . .»

»Då är detta fru patronessan, modern till dottern?»

»Men för nitton . . .»

»Mitt namn är Jonas Dugge, notarie i Svea hovrätt, och min avsikt är att . . .»

»Dugge?» upprepade brukspatronen, liksom erinrade han sig detta namn; »men för tjog skock miljoner, hur vågar herrn förfölja mitt barn ända in i föräldrarnes boning?»

»Den kärlek, som icke vågar allt, förtjänar intet. Jag älskar er dotter, mitt herrskap, och begär henne av er till hustru.»

»Är herrn galen!»

»För all del, herr brukspatron, se inte på mig så där förtvivlat, spärra inte opp käkarne så förskräckligt! . . . Jag tänker inte låta sluka mig, fast jag heter Jonas.»

»Jonas Dugge?» upprepade brukspatronen ånyo; »herrn sa', att han hette Dugge . . . skulle min herre kanske vara släkt med en Jonas Dugge, som . . .»

»Som var grosshandlare i Göteborg och dog för halvannat år sedan,» skyndade Dugge att tillägga, glad i hoppet att måhända ha sammanträffat med någon av sin salig fars vänner; »jag är son till densamme Dugge.»

»Jaså,» yttrade brukspatronen med händerna i sidorna; »är ni son till den tjuvstryken, som pungslog mig på cirka femtusen riksdaler för levererad sextums spik!»

»Det fägnar mig . . .»

»Vasa! Fägnar det er?»

»Det fägnar mig,» återtog Dugge, »och detta så mycket mer, som jag nu är i tillfälle att ersätta er den förlust ni lidit.»

»Ersätta? På vad sätt?»

»Inte i pengar, men in natura, eller därigenom att jag bereder er dotters lycka och på samma gång hennes föräldrars glädje och tröst för en kommande ålderdom.»

Brukspatronen föll i gapskratt, och som munterheten smittar, så började snart både mor och dotter att draga på mun. Endast Dugge höll sig allvarsam.

»Ett kostligt sätt att betala sin fars skulder, ha--ha—ha!» utbrast efter en stund brukspatronen, hållande sig för magen.

»Gud give, jag likaväl vore i tillfälle att betala min salig fars övriga borgenärer!» yttrade Dugge; »men det går naturligtvis inte för sig. Men för att återkomma till ämnet, tillåter jag vem som helst att hos mina förmän i hovrätten förfråga sig om min person. Jag vet, att man där icke skall protestera mot den växel man vill draga på min framtid. För övrigt är det även mitt fasta beslut att bli justitieråd.»

»Det vore hin! . . . Göm då till dess!»

»Duger inte. Min hustru måste, liksom jag, passera alla grader, notarie-, assessors- och råds-graderna. Det är blott genom arbete och försakelser man blir skicklig och nyttig, rättvis och god, egenskaper som berättiga en till samhällets högsta platser. Låtom oss då avgöra saken, mitt herrskap, nu genast på stående fot, efter ingen ber mig sitta.»

»Ni är en lustigkurre, som man inte gärna kan bli ond på,» försäkrade brukspatronen, »och möjligt är, att vi under andra omständigheter tagit ert smickrande och ärofulla anbud i övervägande; men nu råkar det vara så, att vår dotter redan är förlovad . . . ja, min herre, förlovad med en löjtnant von Aken vid Svea garde, ty man bör säga b, när man sagt a. Nå, vad säger ni om den där lilla haken, som rimmar på Aken?» tillade patronen, grinande rätt hjärtligt åt sitt infall.

Jonas Dugge betraktade ånyo sin tilltänkta justitierådinna och upptäckte nu först på hennes finger den betydelsefulla ringen.

»Nu slog jag spiken på huvudet, skulle jag tro,» fortfor patronen.

»Ack, herr brukspatron!» svarade Dugge med lugn; »det är inte alla spikar, som dra, fast man slår dem på huvudet. Att gifta bort sin dotter med en gardeslöjtnant är detsamma som att spetsa sig själv med hustru och barn på bajonetterna, något som jag aldrig skall tillåta. Denna omständighet, långt ifrån att avsvalna min iver,

ökar den i oändlighet, och . . . Men klockan är mycket, ser jag, och jag har protokollsjustering i hovrätten. I morgon skall jag likväl ha den äran att återkomma för att avsluta denna viktiga sak på ett för oss alla tillfredsställande sätt . . . Farväl till dess, min hederlige svärfar!»

»Adjö, er toker!»

»Farväl, fru svärmor och även ni, hulda flicka! . . . Ni skrattar . . . Nå ingenting ont däri . . . Jag göte hellre min sista blodsdroppe, än jag såge en tår i dessa ljuva ögon . . . I morgon råkas vi åter.»

Efter dessa ord gick Jonas Dugge glad och strålande, liksom återstode honom endast att taga ut lysning till ett äkta kristligt förbund.

»Växla mig den!» yttrade brukspatronen, sedan Dugge avlägsnat sig; »men inte vill jag ge mycket tillbaka på hans förstånd.»

»Inte jag heller», instämde frun; »men vad säger du, Therese, om den där friaren?»

»Det var en besynnerlig, högst besynnerlig människa,» svarade Therese med fingret på den fina grekiska näsan.

Att vara besynnerlig är ofta nog detsamma som att vara tokig, men lika ofta detsamma som att vara klok.

Sitt löfte trogen gick Jonas Dugge följande dag för att på vanlig visittimma besöka brukspatron Malmström och hans familj, men blev icke mottagen. »Herrskapet är inte hemma,» hette det. Jonas Dugge lämnade fem visitkort, ett för fadern, ett för modern, ett för fästmön, detta viket i alla fyra hörnen, ett för sonen, som gick i skolan, och ett för yngsta dottern, som låg i vaggan. Han förnyade besöken nästan dagligen, rönte samma öde och lämnade samma antal kort. »Hundra visitkort på knappast en månad,» yttrade han till en vän; »men så kan icke heller någon säga, att jag sätter min lycka på ett enda.»

Under samma tid skrev han brev både till föräldrarna och dottern, beklagande sig över att ej ha tillfälle besöka dem på sådana timmar, då de voro hemma, men försäkrande om sin fortfarande tillgivenhet och kärlek, i det han citerade Jean Pauls ord: »Genom kropparnas frånvaro närma sig själarna». Han fick sina

brev tillbaka, jämte en ovettig skrivelse från brukspatronen. Icke desto mindre fortfor han att skriva och skicka, men som man snart vägrade att mottaga de brev, som skickades från honom i Stockholm, så drog han försorg om att de avsändes än från Norrtälje, än från Södertälje, Uppsala, Sigtuna m. fl. städer. Det var en kärlek med alla möjliga poststämplar. Ett av hans brev till dottern var av följande lakoniska innehåll:

»Dyrkade Therese!»

»Din far är oartigheten; men som du är älskvärdheten, så förblir jag ihärdigheten.»

Han skickade även presenter till familjen: broschyrer rörande järnhanteringen till fadern, Hagbergs predikningar till modern, madame Cottins romaner i original och och dyrbart inbundna till dottern, trumpeter och snurror till sonen samt till yngsta dottern ett grönt flor med rottingställning till skydd mot flugorna och myggen. Man återsände presenterna, men han skickade dit dem för andra gången, och när ingen ville emottaga dem, lät han stjälpa ut hela härligheten i farstun mittför salsdörren.

Ofta när Therese var ute med sin ordinarie fästman, löjtnant von Aken, för att promenera eller »provgå», såsom det heter förlovade emellan, överraskades de unga tu av vår extrafriare, som förebrådde Therese, fast i de mildaste ordalag, för det hon ute på gatorna visade sig med en person, till vilken hon omöjligen kunde komma i något innerligare förhållande. Därefter och nästan i samma andetag förebrådde han löjtnanten för det denne ville tilltvinga sig en flicka, som bestämt skulle bli olycklig i sitt äktenskap med en militär, samt besvor denne i religionens och mänskligheteńs namn att återge henne sin frihet, på det hon måtte bli i tillfälle att med det snaraste göra ett nytt och för hennes framtid lyckligare val.

Löjtnanten skummade av raseri och utfor i de häftigaste ordalag mot den oförskämde interlokutören, vilken han hotade att vid lägligt tillfälle slå armar och ben av, och vilket hot gav Dugge i sin ordning anledning förklara, det han, med all sin aktning för herrar militärer, likväl icke kunde frånkänna dem en viss råhet i

åsikter och beteende, uppkommen dels genom bristfällig uppfostran vid krigsakademien, dels och förnämligast genom det dagliga sysslandet med rått och obildat folk i kasernerna och på exercisfältet. Denna olyckliga vana att svära, nypa och prygla, menade Dugge, föra de vanligtvis med sig i sitt eget husliga liv, och liksom drivna av ett oemotståndligt öde skola de fortsätta på hustru och barn, vad de börjat på sina rekryter, dragande Dugge därav den slutsatsen, att en militär uteslutande borde ägna sig åt sitt stånd, lika nödvändigt i kriget som obehövligt i freden, och aldrig gifta sig, åtminstone icke förr, än han blivit pensionsmässig och fått avsked o. s. v.

Mamsell Therese, som under ordväxlingen mellan sina bägge flygelmän endast tittade på gatstenarna och teg, tycktes iakttaga en fullkomligt opartisk hållning. Opartiskhet är en dygd i allt, utom i kärlek.

På den tiden gåvos i Stockholm s. k. subskriberade baler, i spetsen för vilka stodo några civila tjänstemän inom de högre statsfunktionerna. Jonas Dugge lagade så, att han fick vikariera för en av tillställarne eller värdarne. Oöverträfflig i valsen och angenäm i konversationen blev han snart ett föremål för damernas uppmärksamhet. Therese, som jämte sin mor och fästman bevistade balen, rodnade, när hon igenkände den häftige friaren. Det ligger något av soluppgång i en oskyldig flickas rodnad. Dugge hade, såsom det anstår en artig värd, bjudit henne och hennes mor vardera armen, när de inträdde i salongen, och fört dem till deras platser. Therese tänkte, icke utan blandade känslor, på möjligheten att han kunde bjuda upp henne till någon dans; men besynnerligt nog gjorde han det icke. Han drog visserligen försorg om att hon icke fick sitta, en av dansanta flickors största olyckor; men ej ett enda ord för egen räkning. Hon kände sig något pikerad därav, ehuru hon fast beslutit att svara nej. Äntligen mot slutet av balen kom han och bjöd upp till en vals. Hon ville svara nej och skulle kanske ha gjort det, om det varit fråga om annat än vals, ty varför skulle hon just vara bland dem, som icke fingo valsa med den förnämsta valsören? Hon antager därföre tillbudet, svävar som i en slänggunga mellan himmel och jord och finner valsen »gudom-

lig». Efter dess slut bjuder Dugge sin dam in i skänkrummet, trakterar henne med tårtor och glace, ber henne vara försiktig vid förtärandet, vara rädd om sin hälsa, så dyrbar för alla och kanske mest för honom, hur misskänd han än är.

Therese synes något brydd, men varken missnöjd eller ond.

»Men,» yttrar hon, liksom för att bortblanda korten; »min bukett håller ju på att alldeles lösslita sig från mitt huvud!»

»Tillåt mig sätta den på sitt ställe», ber Dugge, i det han fäster densamma i sin dams rika, korpsvarta hår, tilläggande: »Det vill minsann gott öga till för att i denna djupa sydliga natt finna en passande plats för den avundsvärda blomman.»

»Nå, sitter den bra nu?» frågar Therese, som för tillfället icke har någon spegel att rådfråga; »är jag vacker så här?»

»Jag önskade jag kunde säga nej.»

»Varför det?»

»För att icke säga detsamma som världen . . . Men ni glömmer alldeles bort den stackars tårtan . . . tillåt mig servera, ty . . .»

I detsamma inkommer löjtnant v. Aken, som under senaste dansen spelat kille i något av konversationsrummen. Redan förargad, ty han hade fått stryka på svinet, vartill vill en märkvärdig otur, blir han alldeles topp rasande, när han ser sin oförskämda rival så gott som mata hans fästmö, en fästmans ovillkorliga rättighet, även om han är urståndsatt att föda sin blivande hustru. Von Aken blir ohövlig, ställer till skandal och är nära att bli utvisad från balen. Therese riktigt skäms för sin fästman, talar icke många ord den aftonen med sin löjtnant, som är gröngul av svartsjuka. Det duger aldrig att vara gränslöst svartsjuk, så framt man icke är säker på att vara gränslöst älskad.

Med vårens första sol och första lärkor kom den stora sångerskan Catalani till Stockholm. Nu gällde det att få biljetter till hennes första konsert på kongl. teatern. Von Aken skickar tidigt sin starkaste och i folkträngsel mest bevandrade gardist för att köpa 4 biljetter. Efter ofantliga ansträngningar lyckas gardisten i sitt företag, men när han skall gå hem med sitt byte, möter han en civil herre, som bjuder honom dubbelt för biljetterna. Gardisten nekar, ty hans löjtnant har befallt, och soldaten, trogen sin plikt,

måste ovillkorligen och blint lyda. Men upplyst om att det ej är hans plikt att skaffa konsertbiljetter, ävensom att sådana varken äro i reglementet eller krigsartiklarna föreskrivna, ger han slutligen med sig, säljer för dubbla priset, stoppar vinsten i egen ficka, bedyrar inför sin löjtnant, att inga biljetter kunde fås, och får därföre naturligtvis ovett över öronen, men tröstar sig lätt på närmaste krog.

Förtvivlad skyndar v. Aken till sin fästmö med den sorgliga underrättelsen, att han omöjligen kunnat skaffa biljetter för den gången, emedan alla varit utsålda, »innan ens hin fått skorna på sig,» såsom orden föllo. Fästmön och hennes mor bliva så mycket mer ledsna och förargade, som de redan hade köpt sig toaletter, enkom lämpliga för konserter å kongl. operan. Under denna brydsamma belägenhet komma fyra konsertbiljetter med en skrivelse från Jonas Dugge, och varuti denne ber damerna hålla berörde biljetter till godo och icke anse sig för mycket förbundna därför, emedan det hela förmiddagen varit god tillgång på denna vara, ehuru den kanske nu först tagit slut.

Löjtnanten, rytande av harm, vill genast skicka biljetterna tillbaka, eller åtminstone likvid för dem; men däremot sätta sig damerna på det livligaste.

»Det går inte an,» förklarar modern, »att vara så oartig mot en kavaljer, som på det hela taget aldrig gjort oss annat än gott.»

»Ack ja,» instämmer dottern med tanken på valsen och tårtorna.

Aftonen efter konsertens slut råkar Dugge liksom av en händelse de bägge damerna med löjtnanten utanför teaterhuset. Klart, att de förra överhopa sin välgörare med tacksamhetsbetygelser, medan löjtnanten skär tänderna, lik en hungrig krokodil.

»Hon sjunger ju som en ängel,» yttrade Dugge; »men löjtnanten tycker inte om Catalani, det ser jag tydligt, och kanske inte alls om vokalmusik. Jag kan ej undra därpå, ty de eviga trumvirvlarna måste slutligen förstöra även det mest musikaliska sinne. Och likväl, hur nödvändig är icke musiken! Olyckliga, tröstar den oss; lyckliga, ökar den vår lycka. Den, som icke har, eller den, som förlorat tonsinnet, är därföre den olyckligaste människa på jorden och kommer bestämt att göra andra lika olyckliga som sig själv,

ty ingen harpoton skall göra sig hörd, när Sauls ande kommer . . . Är det inte så, goda mamsell Therese?»

»Visst är det så,» svarade Therese.

»Är det inte så, min nådigaste fru patronessa?»

»D'ä' det visst det,» svarade patronessan.

Löjtnanten såg ut, som hade han sväljt halva ryggraden på en gädda.

Så stodo sakerna, när brukspatronen, som någon tid varit bortrest från Stockholm, äntligen återkom. Han fann förhållandet mellan sina fruntimmer och den blivande mågen mycket spänt, men icke fastare för det, varföre han beslöt att genast göra slag i saken. Till den ändan och utan att därom ens underrätta fru och dotter, tog han en lördagsmorgon löjtnanten med sig till pastorsämbetet i församlingen, för att uttaga lysning. Men hur stor blev icke bägges förvåning och harm, när pastorsadjunkten, som, till följd av något tillfälligt hinder å kyrkoherdens sida, ensam skötte expeditionen, meddelade dem, att förbud mot lysningen vore i förväg anmält av häradshövdingen Jonas Dugge, som därvid företett en ordentlig stämning, på grund varav han ämnade fullfölja sina anspråk på äktenskap med brukspatron Malmströms dotter.

Brukspatronen blev riktigt illamående, så att han måste inledas på en källare för att få sig en halvbutelj portvin, det enda han brukade taga in, när han kände sig opasslig, och varav han merendels fann sig bra. Men löjtnant v. Aken, vars galla kokade över, rusade genast hem till Jonas Dugge.

»Herre!» ropade v. Aken, fradgande som en häst, och varöver ingen må förundra sig; »herre, ni har haft den oförskämdheten att förbjuda lysning mellan mig och mamsell Malmström!»

»Javisst,» svarade Dugge, bjudande sin gäst en nyss stoppad tobakspipa.

»På vad grund har ni vågat det?» fortfor löjtnanten, slående till pipan, så att den föll på golvet.

»Jo,» svarade värden, i det han vidare bjöd sin gäst en tänd svavelsticka; »jo, på den grund att den manliga kontrahenten icke är rätter person.»

»Och vem är den rätte då?» frågade v. Aken, blåsande ut tändstickan; »vem är den rätte? Vem?»

»Jo, jag.»

»Vet hut!»

»Herre!» ropade Dugge, fattande en värja, som hängde över hans säng; »ni är i uniform och bär sidovapen. . . . Drag, för mindre än en vacker flicka har man slagits här i världen. Äran att slåss för sin kung eller sitt land kan ibland vara en chimär, ty kungen kan vara en tyrann, och vem säger oss, att ens eget land alltid är det bästa! . . . Men slåss för den man älskar, slåss för kärleken, det är att förfäkta himlens sak, det är att strida för Gud! . . . En garde! Blotta för en enda gång er klinga på allvar!»

»Jag korsar inte min värja med en bläcksudd!» förklarade löjtnanten högdraget.

Pang! första örfilen, pang! den andra. Det är obehagligt, isynnerhet för en andlig man, att nödgas tala om örfilar mellan bättre folk; men nog utgöra de alla klassers ultima ratio, sedan duellerna upphört, och jag känner till och med stora krigare, som i det förtroligare umgänget utdelat kanske flera örfilar och sparkar än svärdshugg på slagfältet; och om man ovillkorligen måste drabba tillsammans i denna syndiga värld, nog är handen eller foten ett vida oskyldigare vapen än värjan eller bajonetten. Ögon, näsa och mun kunna få sitta emellan; men inga änkor och faderlösa kvida i segrarens spår.

Knytnävsbataljen mellan de bägge rivalerna, börjad i skrivrummet, fortsattes i farstun och slutades först på nedersta trappsteget, där löjtnanten förblev liggande med ena benet avbrutet. Det var denna olyckliga katastrof och anledningarna därtill, som någon tid utgjorde Stockholms allmänna samtalsämne och som verkligen gjorde mig bekymrad för min vän Jonas Dugge.

Men »væ victis!» är en grym sanning, och när får den besegrade någonsin rätt? Att lysningen och bröllopet blevo uppskjutna är klart, ty om man också kan lysa för en karl med *ett* ben, så måste man likväl ha två för att stå brudgum. »Den, som vinner tid, vinner allt,» och isynnerhet »vinner trägen,» säga ordspråken, och deras sanning gjorde sig även gällande här. Militären

var förargad på v. Aken, som icke valde värjan, i stället för knytnäven; de civile stodo naturligtvis på sin kamrats sida, och damerna blevo alla galna i vår hjälte, Therese Malmström icke minst.

Nog hade Therese läst om riddartidens strider för hennes kön, men aldrig hade hon sett eller hört, att torneringens pris, prinsessan eller borgfröken, gift sig med den, som i striden förlorat armar eller ben. Med förtjusning såg hon från sitt fönster Jonas Dugge gå förbi med högburen panna och stolt gång. Han hade icke benet spjälat, han.

Vilka medel Dugge vidare använde för att uppnå sitt första mål känner jag ej; men säkert är, att han kort tid därefter blev Therese Malmströms herre och man eller, symboliskt talat, även »bröt benet av sig». Den stackars löjtnanten gick någon tid med »käpp och krycka,» ehuru tyvärr icke lika symboliskt. Men han lärer likväl ha tagit sin skada igen genom ett lika rikt parti inom köpmansklassen, ty det var andra tider då.

Vad Jonas Dugge för övrigt beträffar, så gick han lika oförtrutet mot sitt andra lika bestämda mål. Han blev med tiden hovrättsassessor, revisionssekreterare och var just på vippen att intaga en av de tolv stolarna inom den svenska areopagen, då han, överväldigad av ansträngningar i statens tjänst, nedlades på den sjuksäng, varifrån han aldrig skulle stiga.

»Dugge blev inte justitieråd!» yttrade han småleende till mig vid mitt första sjukbesök hos honom; »men Jonas fick ändå sin kurbits,» tillade han med en öm blick på sin hustru, vilken, en sorgens levande bild, lutade sig över hans säng; »hur har den icke överskyggat och vederkvickt mig utan att någonsin förtorka, såsom den gamla profetens gjorde!»

»Och se, vilka blommor den skänkt mig,» återtog han efter en stund, visande på sina tre små barn, ett kärlekens strålande tripp trapp trull, som, omedvetet av sin stundande förlust, grät, därföre att det såg modern gråta; »ja, bror Flodman, det är sant, att människan spår och Gud rår, och däruti ligger skillnaden mellan himmelen och jorden.»

Ett sjåp.

En sommar vistades jag någon tid hos en inspektor på ett större järnbruk i Roslagen. Jag hade gjort hans bekantskap vid något tillfälle i Stockholm, och han hade bjudit mig till sig. Inspektoren njöt mycket anseende i orten och ansågs för en driftig man, som förträffligt skötte sin patrons angelägenheter och lika bra, som jag förmodar, sina egna, ty man uppskattade honom även såsom en ganska förmögen man. Han var i sina bästa år och hade det redbaraste utseende. Han hade några år förut genom döden förlorat sin hustru, och tvenne minderåriga döttrar voro nu föremålen för hela hans ömhet. För deras undervisning hade han skaffat sig en guvernant från Stockholm, över vilken han genast vid min ankomst mycket beklagade sig.

»Vet bror, jag har riktigt fått ett sjåp till lärarinna för mina flickor,» yttrade han; »en bekant i Stockholm rekommenderade henne hos mig, men det tackar jag honom inte för . . . Inte har hon något sätt med barnen, och tafatt är hon i vad hon tager sig före, och jag trotsar vem som helst att få något annat ur hennes mun än ja och nej, och därtill ser hon ut, som om hon varje dag skulle blåsas bort.»

Jag fick snart se guvernanten, och hennes yttre överensstämde tämmeligen med beskrivningen. Tjuguårig, ehuru hon såg ut för att vara endast femton, var hon ytterst spenslig och fin, blond med blå ögon, dem hon syntes rädd för att visa. Hennes hy var mjällvit och genomskinlig, rodnade till ibland, utan att man visste varföre, och jag tvivlar på att hon själv visste det. Dock låg det något harmoniskt i det hela, och henner händer och fötter voro obeskrivligen fina och små. Det var onekligen svårt att få något ord från henne, men man såg tydligen på uttrycket i hennes ansikte, att hon förstod och övervägde, vad man sade, och att hon även hade svaret på läpparna, fast det merendels stannade där. Hon hade abcboken att undervisa uti, och hennes undervisningsmetod var icke sämre än någon annans. På det hela taget gjorde hon på mig ett gott intryck. De flesta taga för tafatthet, vad som i själva verket endast är den renaste oskuld, och visst är, att ju

försiktigare man tager ut sina steg vid inträdet i världen, desto säkrare tager man dem slutligen en dag.

Jag meddelade min vän inspektoren min goda tanke om guvernanten, men utan framgång.

»Ett sjåp är hon, och det blir hon, om hon också levde i hundra år», förklarade bruksinspektoren, och däruti instämde allt bruksfolket, bruksbokhållarne isynnerhet, vilka drevo för mycket nojs på den stackars flickans bekostnad. Skämtande på sitt sätt pikade de henne ofta vid middagsbordet, därtill alltför mycket uppmuntrade av sin förman, som vanligtvis skrattade åt ungherrarnes klumpiga skämt. Guvernanten hade aldrig något ord till svar; hennes enda svar var kindens rodnad, ett vackert svar otvivelaktigt, men som för vardagsmänniskan är ofattligt. En gång, när skämtet gick för långt, tog jag mig friheten att i hennes närvaro allvarligen läxa upp ungherrarne, med den verkan att de tystnade tvärt. Hon såg på mig med en blick så vacker och vältalig, att jag aldrig glömmer den. Från den stunden visade hon sig något mera tillgänglig och förtrolig mot mig; men i allmänhet fortfor hon att mot andra visa samma försagdhet och tystlåtenhet som förr.

En dag hade jag och inspektoren varit på besök i grannskapet. Sent återkommande till bruket funno vi, när vi körde in på gården, allt bruksfolket i rörelse och sysselsatt med att släcka elden, som kommit lös i ena flygelbyggnaden. Stor blev vår bestörtning, men lika stor vår förvåning, när vi upptäckte, vem det var, som ledde eldsläckningen och som alla maskinmässigt utan ringaste invändning lydde. Det var ingen annan än guvernanten, »det sjåpet.» Vi sågo hennes spensliga gestalt ila från ena stället till det andra och hörde henne utdela befallningar med den klaraste och säkraste stämma i världen, under det att bruksbokhållarne sprungo kring som yra höns. Just som vi anlände, hörde vi henne tillsäga folket att uppresa en brandstege mot huvudbyggnaden, ifrån vars ena gavel rök uppvirvlade, och vilken tillsägelse ögonblickligen hörsammades.

»Upp nu på taket med pytsar och brandsegel!» ropade hon.

Men denna gången tycktes ingen hugad att lyda henne. Alla

revo sig betänkligt bakom örat och kastade ängsliga blickar på den antända gaveln.

»Att karlar kunna vara sådana stackare! Att smeder skola sky för elden!» utbrast hon med häftighet, varefter hon ryckte åt sig en pyts, fylld med vatten, och ilade med denna uppför stegen, och snart visade hon sig på takåsen, omgiven av rök och gnistor.

Exemplet verkade. Man följde henne under hurrarop, vatten langades från hand till hand, och inom några minuter var elden på detta ställe släckt, varefter brandsegel upphissades och utbreddes över den svedda gaveln. Sedan den modiga flickan befallt, att vatten oupphörligen skulle gjutas över brandseglet, ilade hon utför stegen och begav sig till flygelbyggnaden, där hon ånyo ställde sig i spetsen för arbetet, varuti jag och min vän genast togo del, utan att det föll min värd inspektoren in att taga kommandot. Vi bara lydde, fullt förvissade, att detta var det enda vi för tillfället behövde göra. Det var, som svävade ett överjordiskt väsen omkring och över oss alla. Flygelbyggnaden, vilken var av trä, nedbrann till grunden, men vidare spred sig icke elden.

Först när faran väl var överstånden, kom hjältinnan till oss. Hon var svart av rök och sot i ansikte, på händer och klänning. Några lockar vid vänstra tinningen voro till och med svedda.

»Herr inspektor!» började hon med en klarhet och fasthet i rösten, som icke röjde den ringaste ansträngning, »huru elden kommit lös vet ingen än, men jag var den, som från mitt fönster först såg den bryta ut från vinden. Troligtvis har någon varit med ljus däruppe och oförsiktigt farit fram därmed. Allt, som kunde flyttas, är emellertid räddat, och alla kontorsböckerna äro i gott förvar. Herr inspektorn torde nu vara god och låta folket få någon förfriskning, ty det har varit ett strängt arbete i natt... Himlen vare lovad, att ingen större olycka hände!»

Varken jag eller inspektoren hade hört henne tala så mycket på en gång.

»Men min Gud, vad jag måtte se ut!» återtog hon, avbrytande på detta sätt våra uttryck av tacksägelse och beundran, »och förlåt!... jag tror... jag... jag...»

Hon vacklade och skulle ha fallit, om vi icke stött henne.

Men i detsamma rycktes hon ur våra armar av minst tjugu händer och bars av folket in i huset under det mest stormande jubel.

Dagen därpå var hon samma försagda och tystlåtna varelse som förut. Hon tycktes med förvåning lyssna till våra berättelser om hennes bedrifter och begrep ej, huru hon kunde komma uppför den höga brandstegen, hon som annars var färdig att svindla, bara hon tittade ned från sitt fönster i första våningen. Jag behöver väl ej försäkra, att ingen från den dagen kallade henne för sjåp. Hon blev allas älskling och föremål för allas hyllning. Folk reste långväga enkom för att få se henne, och när man fick ögat på hennes svaga, fina gestalt, var man färdig att förklara allt för en dikt, trots så många vittnens förenade intyg. Den mest betagne var min vän inspektoren, vilken icke gav sig någon ro, förrän guvernanten blivit hans fru, och vilket skedde, innan året gått till ända.

»Min hustru är ännu samma svaga och blyga duva,» brukade inspektoren säga; »men om det behövs, har hon styrka och mod som en örn.»

När konstnärn vill teckna himlens änglar, tecknar han dem såsom bevingade barn. Det ondas avbildning är titanen.

Lars Hierta.

När man betraktar det allvarliga, tänkande ansikte, som i dag presenteras allmänheten, kunde man nästan betvivla, att det en gång varit ett barns. Himlen vete, om Hierta någonsin lekt med tennsoldater eller ridit på käpp, och har han gjort det, så har det troligen varit för att ur nöjet draga något nyttigt, liksom biet drar honung ur blomman. I sin ungdom gjorde han en vagn, som kunde gå utan häst. Kanske tänkte han redan då på smalspåriga järnbanor.

Född 1801 var han vid tjugo års ålder både filosofie magister och juris kandidat. Han var för god hushållare att slösa med tiden. Tidigt notarie i Bergskollegium har han bestritt bergmästarförordnanden. Lars Hierta bland »gubbarne i Bergskollegium»! Det räckte icke länge. Han fick snart hårdare ämnen att bryta än järn- och kopparmalm. Hiertas historia är Aftonbladets, en historia i tjuguen foliovolymer, tjuguen årgångar, ett hästlass draget av den spensligaste människogestalt i världen. Det finns ingen sida i

denna historia, som icke bär spår av hans rastlösa finger, ej en rad, på vilken hans närsynta öga icke vilat.

Han hade föregångare, en Johan Johansson, en J. P. Theorell. Dessa gingo fram var för sig, tvehändes huggande, ofta blint, icke sällan på varandra. Outtömmeliga i mod tömde de snart ut sig i kraft. Hierta förstod att ordna den periodiska pressen i bataljoner med kärntrupperna i centern och lätt kavalleri på flyglarna. Alla slags vapen behövas i rangerad batalj.

Det var den 6 december 1830 första numret av Aftonbladet kom ut. Det kom mitt emellan två revolutioner, den franska och den polska. Det var en fördel att få veckla ut fanan i frisk luft, och Hierta försummade den icke. »Den där äter upp oss allesammans,» yttrade J. P. Theorell, när han fick se den nya tidningen, och fyra år därefter yttrade klagande en biskop i Växjö: »Aftonbladet är svenska bondens bibel.» Rysligt! Men varför tillåter himlen sådant? Aftonbladet gav signalen till ett tjuguettårigt krig under Hiertas ledning. Han hade emot sig väldiga krafter: han hade Karl Johans regeringssystem, indragningsmakten, salarierade domare och jurymän, tvång i näringar, tvång i handel, fördomar till höger och vänster, envist motstånd i allt. Det uppstod en karteschel av rättegångar, förföljelser och chikaner, och det stupade omkring honom den ene ansvaringen efter den andre; den ene medkämpen efter den andre lämnade ledet sårad eller trött. Men Lars Hierta gick fram, alltid fram, och vid varje steg han tog stampades nya legioner ur marken. Gåvo honom de maktegande sitt hat, så gav honom folket sitt guld, och snillet och ihärdigheten gåvo honom segern. Regeringssystemet bräcktes, indragningsmakten stupade, industriens bojor brötos, och om vi den dag som är kunna vila vid en fast tro på en tidsenlig folkrepresentation, så är denna, liksom så mycket annat, varöver vi nu yvas, en frukt av det tjuguettåriga kriget. När Hierta lämnade Aftonbladet, fyllde det jämt sina tjuguett år. Det var den periodiska pressens myndighetsålder här i landet, kanske även nationens. Det fullfjädrade beror av mandomens kraft, och vi ha icke skäl att misströsta om den.

Detta var redan ett jättearbete, och dock icke tillräckligt för Lars Hierta. Det är ej lätt att inom vårt land under de senare tjugufem åren upptäcka någon industrigren, som ej till mer eller mindre del har honom att tacka för sin uppblomstring. Såsom bokförläggare representerar han för oss Fredrika Bremer, Anders Fryxell, Vilhelm v. Braun, Onkel Adam, Ridderstad m. fl. Han utgiver Läseboblioteket, den på sin tid så häcklade skillingslitteraturen, men som sprider samtidens yppersta litteratur även till de djupare lagren av samhället. Ljusets fiender veta nog, att ingen-

ting står dem själva så dyrt på längden som en upplysning för gott pris. Hierta känner den stora konsten att för litet ge mycket och ändå vinna därpå.

Han finner, att talgljuset lyser för illa, att vaxljuset är för dyrt, och han anlägger stearinfabriken. Han kan ej naturalisera silkesmasken, men han väver siden. Han reder i skepp och han urtappar Gottlands myrar. Han gör svavelsyra, han gör såpa, han har till och med, tvungen därtill som löftesman på ett entreprenadkontrakt, under ett helt års tid haft om hand huvudstadens renhållning. Men det där kostade mer än det smakade. Kongl. polisen, som Aftonbladet gått så illa åt, trodde sig ha funnit Akilleshälen. För allt vad hans penna brutit skulle nu hans kvastar sota. Han pliktfälldes, så det ven kring öronen, men han genomgick även detta prov. Så har han ut- och invändigt rengjort samhället.

Ännu hava vi icke nämnt något om hans verksamhet som riksdagsman, först på riddarhuset under många riksdagar och sedan i Borgarståndet under två. Det är icke heller lätt att uppräkna alla de motioner, som utgått från honom; men det veta vi, att många av dessa, som den tiden gällde för skugglika utopier, i dag äro klara fakta. Man har glömt upphovsmannen. Men vem tänker på utsädeskornet, när axet vaggar sitt guld! Att tjäna staten, det är att tjäna ingen, och ingen gör rättvisa åt ingen.

Vill man se en fullt levande bild av verksamheten, betrakta då Hierta, antingen han går, står eller sitter. Han går, som bure han på sin rygg hela världen — hans gång är ett avbrutet fallande — men inga fötter löpa snabbare än hans; även däruti är det svårt att följa honom. Man skulle se honom, när han står vid sin pulpet med näsan tätt intill papperet och pennan rörlig som en lärkas vinge. Det var ej för ro skull han i sin ungdom som riddarhuskanslist vann högsta priset i snabbskrivning. Han skriver affärsbrev till hela världen, och han har även haft affärer på Kina; men i samma handvändning korresponderar han med sina litterära vänner, en Albano, en Braun, m. fl., tävlande med dem i humor på prosa och vers, och i fråga om polemiska repliker har man sig nogsamt bekant, att ännu ingen återbetalt dem så rundligen som han. När han sitter, sitter han som på nålar; det är, som blott ett enda här i världen besvärade honom, och det är vilan.

Man har beskyllt Hierta för att i åtskilligt av vikt vara alltför odeciderad, och Crusenstolpe kallar honom »den store odeciderade». Vankelmodet är ofta svaghetens frukt, men icke sällan samvetsgrannhetens blomma. »Lyckan står dem djärvom bi,» heter det; men nog är det betänksamheten ändå, som vunnit, om ej

de största, åtminstone de mest avgörande segrarne. Hierta vet dessutom, att han icke har tid att taga ett felsteg, knappast tid att ångra det.

Hierta äger en betydlig förmögenhet, och han har, som vi sett, icke sovit sig till den. Dock knöt han aldrig kronan så tätt tillsammans, att icke ljus och luft förmådde tränga ner även till dem, som arbetade vid foten av stammen. Alla, som hos honom varit engagerade eller stått med honom i närmare beröring, hava fått något med av denna världens goda, ganska många genom honom bragt sig upp till verkligt välstånd. »Leben und leben lassen» är en av de grundsatser han hyllat, och varför hyllas den av så få? Att vara lycklig utan att göra lyckliga synes oss omöjligt.

Sådan är som hastigast bilden av Lars Hierta, en man, som vi icke ett ögonblick tvekat att ställa bland de främsta av vårt lands medborgare. Möjligt är, att samtiden icke har fullt reda därpå, men eftervärlden skall veta det bättre.

JOHAN LUDVIG RUNEBERG.

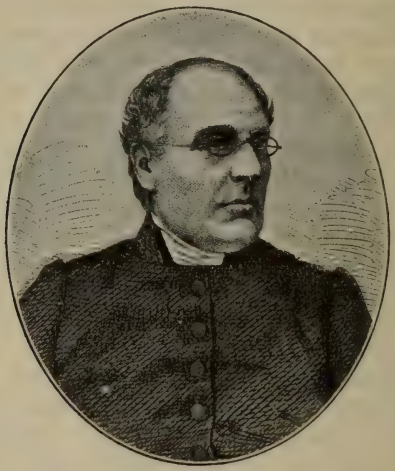

Flyttfåglarne.

I flyktande gäster på främmande strand,
när söken I åter ert fädernesland?
När sippan sig döljer
i fädernedalen
och bäcken besköljer
den grönskande alen:
då lyfta de vingen,
då komma de små;
väg visar dem ingen
i villande blå;
de hitta ändå.

De finna så säkert den saknade nord,
där våren dem väntar med hydda och bord,
där källornas spenar
de trötta förfriska
och vaggande grenar

om njutningar viska,
där hjärtat får drömma
vid nattsolens gång
och kärleken glömma
vid lekar och sång,
att vägen var lång.

De lyckliga glada, de bygga i ro
bland mossiga tallar sitt fredliga bo;
och stormarne, krigen,
bekymren och sorgen,
de känna ej stigen
till värnlösa borgen,
där glädjen behöver
blott majdagens brand
och natten, som söver
med rosende hand
de späda ibland.

Du flyktande ande på främmande strand,
när söker du åter ditt fädernesland?
När palmerna mogna
i fädernevärlden,
då börjar du, trogna,
den fröjdfulla färden,
då lyfter du vingen
som fåglarna små;
väg visar dig ingen
i villande blå;
du hittar ändå.

Svanen.

Från molnens purpurstänkta rand
sjönk svanen, lugn och säll,
och satte sig vid älvens strand
och sjöng en junikväll.

Om nordens skönhet var han sång,
hur glad dess himmel är,
hur dagen glömmer, natten lång,
att gå till vila där;

hur skuggan där är djup och rik
inunder björk och al,
hur guldbestrålad varje vik
och varje bölja sval;

hur ljuvt, oändligt ljuvt, det är
att äga där en vän,
hur troheten är hemfödd där
och längtar dit igen!

Så ljöd från våg till våg hans röst,
hans enkla lovsång då,
och snart han smög mot makans bröst
och tycktes kväda så:

Vad mer, om än din levnads dröm
ej sekler tälja får?
Du älskat har på nordens ström
och sjungit i dess vår.

Ur **Idyll och epigram.**

1.

Flickan kom ifrån sin älsklings möte,
kom med röda händer. — Modren sade:
»Varav rodna dina händer, flicka?»
Flickan sade: »Jag har plockat rosor
och på törnen stungit mina händer.»
Åter kom hon från sin älsklings möte,
kom med röda läppar. — Modren sade:
»Varav rodna dina läppar, flicka?»
Flickan sade: »Jag har ätit hallon
och med saften målat mina läppar.»
Åter kom hon från sin älsklings möte,
kom med bleka kinder. — Modren sade:
»Varav blekna dina kinder, flicka?»
Flickan sade: »Red en grav, o moder!
Göm mig där och ställ ett kors däröver,
och på korset rista, som jag säger:
En gång kom hon hem med röda händer,
ty de rodnat mellan älskarns händer.
En gång kom hon hem med röda läppar,
ty de rodnat under älskarns läppar.
Senast kom hon hem med bleka kinder,
ty de bleknat genom älskarns otro.»

6.

När den sköna maj med sippor kommit,
kransa tärnor sina bruna lockar,
skyndande till ringdans kring sin majstång.
Under dansen äro alla glada:
glad är den, som bär ett vackert smycke,
glad är den, vars blomsterkrans är lyckad,
glad är den, som känner kinden rodna.
Frågar du, vem gladast är av alla?
Den, som ser sin fästman med i ringen.

13.

Lutad mot gärdet stod
gossen vid flickans arm,
såg över slagen äng:
»Sommarens tid har flytt,
blommorna vissnat ren;
skön är din kind likväl,
rosor och liljor där
blomstra som förr ännu.»
Våren kom åter; då
stod han allena där!
Flickan var borta — låg
vissnad i jordens famn;
ängen var grön igen,
leende, blomsterrik.

16.

Trenne råd gav modren åt sin dotter:
att ej sucka, att ej missnöjd vara
och att icke kyssa någon gosse. —
Moder, om din dotter icke felar,
icke felar mot det sista rådet,
skall hon fela mot de första båda.

22.

Till en bondes koja kom en krigsman,
tung av år och vandrande på träben.
Bonden fyllde lugnt ett glas för honom,
bjöd och talte till den gamle knekten:
»Fader, säg, hur var det dig till sinnes,
när i striden fiender dig omvärvt,
skotten knallade och kulor veno?»
Gamle knekten tog sitt glas och sade:
»Såsom dig, när någon gång om hösten
hagel kring dig vina, blixtar ljunga
och du bärgar tegen för de dina.»

25.

Högt bland Saarijärvis moar bodde
bonden Pavo på ett frostigt hemman,
skötande dess jord med trägna armar;
men av Herren väntade han växten.

Och han bodde där med barn och maka,
åt i svett sitt knappa bröd med dessa,
grävde diken, plöjde opp och sådde.
Våren kom, och drivan smalt av tegen,
och med den flöt hälften bort av brodden;
sommarn kom, och fram bröt hagelskuren,
och av den slogs hälften ned av axen;
hösten kom, och kölden tog vad övrigt.
Pavos maka slet sitt hår och sade:
»Pavo, Pavo, olycksfödde gubbe,
tagom staven! Gud har oss förskjutit;
svårt är tigga men att svälta värre.»
Pavo tog sin hustrus hand och sade:
»Herren prövar blott, han ej förskjuter.
blanda du till hälften bark i brödet,
jag skall gräva dubbelt flera diken,
men av Herren vill jag vänta växten.»
Hustrun lade hälften bark i brödet,
gubben grävde dubbelt flera diken,
sålde fåren, köpte råg och sådde.
Våren kom, och drivan smalt av tegen,
men med den flöt intet bort av brodden;
sommarn kom, och fram bröt hagelskuren,
men av den slogs hälften ned av axen;
hösten kom, och kölden tog vad övrigt.
Pavos maka slog sitt bröst och sade:
»Pavo, Pavo, olycksfödde gubbe,
låt oss dö, ty Gud har oss förskjutit!
Svår är döden men att leva värre.»
Pavo tog sin hustrus hand och sade:
»Herren prövar blott, han ej förskjuter.
Blanda du till dubbelt bark i brödet,
jag vill gräva dubbelt större diken,
men av Herren vill jag vänta växten.»
Hustrun lade dubbelt bark i brödet,
gubben grävde dubbelt större diken,

sålde korna, köpte råg och sådde.
Våren kom, och drivan smalt av tegen,
men med den flöt intet bort av brodden;
sommarn kom, och fram bröt hagelskuren,
men av den slogs intet ned av axen;
hösten kom, och kölden, långt från åkern,
lät den stå i guld och vänta skördarn.
Då föll Pavo på sitt knä och sade:
»Herren prövar blott, han ej förskjuter.»
Och hans maka föll på knä och sade:
»Herren prövar blott, han ej förskjuter.»
Men med glädje sade hon till gubben:
»Pavo, Pavo, tag med fröjd till skäran!
Nu är tid att leva glada dagar,
nu är tid att kasta barken unnan
och att baka bröd av råg allena.»
Pavo tog sin hustrus hand och sade:
»Kvinna, kvinna, den blott tål att prövas,
som en nödställd nästa ej förskjuter.
Blanda du till hälften bark i brödet,
ty förfrusen står vår grannes åker!»

26.

Flickan ägde av sin mor ett minne,
ägde ett med pärlor och demanter
smyckat spänne av omätligt värde.
Kommo tvenne fästmän då till henne.
Stolt och rik och mäktig var den ena,
men han friade till flickans spänne.
Och den andra, han var blyg och fattig,
men han friade till flickans hjärta.
Nu till dottren talte hennes stjuvmor:
»Tag den rike och förskjut den arme!
Skönt är guldet dock mot fattigdomen.»
Flickan grät och vägrade förgäves.
Men den dag, då lysning skulle tagas,

fanns ej flickan mer i modrens salar,
ej på gården, ej bland parkens stammar,
men hon fanns på stranden invid havet.
Dit kom hennes mor och hennes fästman,
talande med vänlig röst till flickan:
»Följ oss opp till gästabud och glädje.
ty din lysning skall i dag besörjas.»
Då tog flickan ur sin gördel spännet,
tog det i sin vita hand och sade:
»Se, den litet har är nöjd med litet,
men den mycket äger fordrar mera.
Tusen år och tusen ren har havet
slukat håvor oeh förvärvat skatter,
och det fordrar än mitt gyllne smycke.»
Så hon sade och långt hän från stranden
kastade sitt spänne ut i havet.
Men den rike gick förgrymmad dädan,
och förgrymmad ropte flickans stjuvmor:
»Olycksaliga, hur har du handlat?
Ingen höghet har du mer att vänta,
intet guld skall skimra i din boning,
och ditt spänne ser du aldrig åter.»
Men den ädla flickan log och sade:
»Vad är höghet mot min framtids lycka,
vad är guld emot ett liv med kärlek,
vad är spännet mot min ynglings hjärta?»

Graven i Perho.

1.

Var är graven, som i Perhos vildmark
snart ett sekel har förgäten grönskat,
icke värd att glömmas och förgätas?
Var är graven? Fråga ej, o främling!
Där den långa skogssjön smalast buktar

in mot tallmons dal, är stället. Björkar
skaka gröna kronor ren däröver.
Var inunder deras rötter graven
en gång blev igenfylld känner ingen.

Du, vars minne mer än mänskans vårdar,
höga sångmö, Finlands dotter, svara:
Göms en väldig konung där i graven,
eller göms en konungs vederlike?
Ej en konung, ej hans vederlike;
gamle bonden Hane göms i graven
och med honom sex hans stora söner. —
Sitt vid brädden av den höga stranden;
jag vill tälja deras sköna öde,
medan daggen än på ljungen glimmar
och av brantens furor solen skymmes.

Hane, född av finska fäder, fyllde
sjutti vintrar på sitt ärvda hemman.
Gammal själv han ägde unga söner,
trenne tvillingspar, det äldsta sjutton
och det yngsta femton vårar gammalt.
Sköna, kraftiga de voro alla,
lika bäckar, som av vårregn svälla;
var dock någon framför andra härlig,
var det visst den unge Tomas Hane,
äldre brodern i det andra paret.
Gick han fram, fast höljd i trasor, sågs han
skön som stjärnan mellan rivna skyar,
och vad helst i världen han bedrivit,
hade ingen velat hata honom.
Honom tycktes dock hans fader hata,
ej blott honom, men hans bröder även.
Ej som barn bemöttes de av honom,
ej som tröstare på ålderns dagar,
men som drängar, hårdare än drängar,
såsom väsen utan själ och frihet.

Så de levat från sin barndom alla,
och den dag kom, då de yngsta båda
skulle fylla femton år tillika.
Klar stod morgonrodnan bakom skogen,
ingen molnfläck skymde himlavalvet,
från sin stråbädd stego brödraparen,
glade som den dag, som var bebådad.
Men med bävan till sin far de gingo,
där i stugan han allena dvaldes,
och de yngsta stego fram med vördnad
och, hans händer fattande, begynte:
»Fader, giv oss denna dagen ledig,
denna dag blott, att med våra bröder
över fyllda femton år oss glädja!»

Sträng som vintern hörde gubben talet,
sammandrog de vita ögonbrynen
och tog ordet: »Vad i dag försummas
lämnar ett försummat kvar i morgon.
Åkern ligger oplöjd, gån att plöja!»
Tyste gingo de till åkern alla,
och till ledet kommen talte Tomas:
»Såg jag rätt vår faders öga, bröder,
är vår arm värd guld i dag; av svetten
kan var droppe för ett granbarr säljas.
Nu i dag det gäller att arbeta,
ty i afton kommer svårt att granskas».

Tomas detta. Vid hans maning sänktes
varje plogbill ned i jorden genast.
Så från solens uppgång till dess nedgång
utan mat och utan vila framgick
var och en vid sin bestämda fåra.
Men då aftonskuggan höljde fältet,
fanns en enda teg av åkern oplöjd.

Då kom även dit den gamle fadren,
ropade tillsammans sina söner
och begynte: »Väl har verket skridit,
men med bättre flit det skridit bättre.
Alla kan jag ej på en gång straffa,
en har även mer än andra felat,
han skall straffas för sig själv och andra.
I den trånga källarn i min stuga,
under golvets tjocka tiljor gräven,
skall förbrytarn sitta innesluten.
Trenne dars och trenne nätters växling
skall hans skumma öga icke skåda,
trenne dars och trenne nätters näring
skall hans torra tunga icke smaka».
Så han sade och gick bort förgrymmad,
i sitt ord, sin blick, men ej i hjärtat,
om de stora tårar ej bedrogo,
som, då han sig vände, sköljde kinden.

Ren låg jorden tyst i nattens armar.
I sin stuga sov den gamle fadren,
bröderna i pörtet på sin stråbädd.
Ingen sov, så sant han tycktes sova,
men han väntade de andras sömn blott.
Först, när var och en han somnad trodde,
steg den yngste, Jakob, upp från bädden
och begav sig till sin far i stugan.
»Fader, jag är den, som har förbrutit;
på min födslodag sprang jag i glädje
obetänksamt kring och glömde plöja.
Straffa mig, som bröt, och ingen annan!»
Honom svarade den gamle fadren:
»Som ditt brott är, blir ditt straff i morgon.»
Jakob gick och lade sig till vila.

Åter, när en var han somnad trodde,
steg från bädden tvillingsbrodern Gustav

och begav sig till sin far i stugan:
»Fader, mig allena drabbe straffet,
såsom jag allena det förtjänar.
På min födslodag sprang jag kring renen,
att för mina bröder plocka hallon.
Mitt är felet, och de andras icke.»
Honom svarade den gamle fadren:
»Som ditt brott är, blir ditt straff i morgon.»
Gustav gick och lade sig till vila.

Åter, när en var han somnad trodde,
steg från bädden tredje brodren, Erik,
och begav sig till sin far i stugan:
»Fader, om du ärnar straffa någon,
så är skulden min, och ingen annans.
Jag sprang tanklöst kring vid träskets vassar,
att med stenar jaga unga änder;
min är tegen, som blev lämnad oplöjd.»
Honom svarade den gamle fadren:
»Som ditt brott är, blir ditt straff i morgon.»
Erik gick och lade sig till vila.

Så i ordning gick en var till fadren,
kom med samma svar från honom åter,
tills av alla Tomas blott var övrig.
Denne, då han märkte brödrens vandring,
gissade till deras uppsåt genast
och betänkte sig, tills alla somnat,
och gick in i stugan till sin fader.
»Fader, hör en sällsam sak, i sanning!
När jag låg där nyss och tycktes sova,
satte sig var broder upp i bädden,
och då ensam jag låg kvar på halmen,
talade de sakta med varandra:
'Bröder, var och en vet bäst, att Tomas
ensamt vållat allt det straff, oss hotar,

likså väl som att han allt bekänner.
Men han har för oss så ofta lidit,
att vi en gång bort för honom lida.'
Sen, när alla tycktes somnat åter,
har jag sett än en och än en annan
smyga ut och komma in tillbaka.
Har jag gissat deras avsikt, fader?
Vad de sagt har deras kärlek diktat,
ty den felande är jag i sanning.»
Fadern svarade med bruten stämma:
»Gå, och straffet hinner dig i morgon.»

Ren med gyllne vingar morgonrodnan
flugit upp ur sjön och satt i skogen,
när den gamle sina söner ropte.
Hög och sträng i sina vita lockar
satt han redan helgdagsklädd vid bordet,
och en penning, fosterlandets gåva,
hängde vid hans blåa rock på bröstet.
»Vem av eder,» frågte han allvarlig,
»står här nu med brottet på sin skuldra?»
»Jag,» ljöd svaret från var broders läppar.

Då brast dammen, som för barnens ögon
stängt i sjutton år hans tårars flöden,
och han grät med sammanknäppta händer:
»Pris ske Herran,» sade han, »den store;
fyllt är löftet, och mitt fadershjärta
har vid mina söners hat ej brustit.
Barn, från nu ej mer som slavar hållna,
men som söner, älskelige söner,
hören, vad er gamle fader talar:
Där som ung i närmsta by jag tjänte,
fanns en far med åtta raska söner,
men så hätsk är ovän ej mot ovän,
som en bror bland dem var mot sin broder;

möttes de, var kniven deras tunga,
gingo de förbi varandra, stenen.
Ve, jag tänkte, hellre vill jag sakna
all den fröjd, en älskad maka skänker,
än att leva år från år i fruktan
att med slika odjur fylla jorden;
och med tanken var beslutet fattat.
Redan tyngde femti år min hjässa,
men ej åren, icke krigets mödor
kuvat mina friska lemmars styrka.
Sådan satt jag sent en natt vid milan,
då en man stod hastigt vid min sida
och vid eldens matta skimmer talte:
'Känn i mig de onda brödrens fader;
låt den kraft, som göms i dina leder,
ej för maskar i din grav besparas!
Tag en maka, föd åt landet söner,
och vad mina ej av medgång lärde,
låt gemensam nöd de dina lära!'
Mannen så. Ett vindkast ökte lågan,
och han var försvunnen, som han kommit.
Han gav rådet, Gud förlänte framgång.
Nu vid samma Gud, o söner, svärjen,
att som hittills I tillsammans hållit,
framgent ingen trygghet, ingen fara,
ingen lust och ingen nöd på jorden
skall den enas bli och ej den andras,
allt, så vitt er liv och krafter skänkas;
och den sorg, som mig min hårdhet kostat,
skall ej fruktlös gäcka mig i graven.»

Då steg Tomas Hane fram och talte:
»Fader, ingen ed är ljuv som denna,
liksom ingen är så lätt att fylla.
Se, som trälar, ej som söner hållne,
varför gingo vi ej bort från gården

och hos andra sökte tjänst och lycka?
Varför, om ej för att icke skiljas?
Ingen ville överge den andra.
'Skola vi kring vida världen spridas,
såsom tjäderungarna i skogen,
dem den mordbetänkta skytten jagar?'
Sådant var vårt tal, då nöden gällde,
sådant skall det bli i lyckans stunder.»

Och vid Gud begick var broder eden,
att som hittills de tillsammans hållit,
framgent ingen trygghet, ingen fara,
ingen lust och ingen nöd på jorden
skulle enas bli och ej den andras,
allt, så vitt dem liv och krafter skänktes.
Så de svuro; men den gamle fadren
gömde eden glad uti sitt hjärta.

2.

Ren försvunnen var den gyllne friden,
mord och härjning fyllde Finlands bygder,
männer stupade, och kvinnor flydde.
Upp från Lintulax och Saarijärvi
kommo budskap, sorgeliga budskap
ned från Storkyros och Lappos slätter
kommo icke gladare till Perho.

Vid det långa bordet i sin stuga
satt en dag den ålderstegne Hane,
middag ätande med sina söner,
när en flykting, när en tolvårs gosse
hann med bruten andedräkt hans stuga
och, igenom dörren kommen, talte:
»Signe Gud er, gamle fader Hane!
Tjugu ryttare med långa pikar
hava bränt vår gård i natt. De rasta

nu i kyrkobyn på vägen hitåt;
innan kvällen skola här de vara.»

Vred steg gamle Hane opp och talte:
»Väl har Gud sex söner mig förlänat,
seniga och axelbreda gossar,
men om tolv jag hade, gick väl någon
glad för fosterland och hem i döden?»
Så han sade och från väggens träknapp
nedtog lugn det rostade geväret.

Tomas log och uppsteg stolt och talte:
»Vapen passa ej för gamla händer,
liksom feghet ej för unga hjärtan;
häng geväret opp igen, o fader,
och låt mig och mina bröder pröva!»

Gubben gladdes åt hans ord och lydde.
Men i blinken gick var bror med stolthet
till sin säkra, skinnbeklädda bössa,
slängde den på axeln och i handen
fattade sitt trygga, korta björnspjut.
Så beväpnade de gingo alla,
tigande, men i sin själ betänkta
att, var helst de mötte ovänsskaran,
slå den neder eller falla själve.

Som de nu en knapp halvfjärndel framåt
på den smala socknevägen hunnit,
talade till sina bröder Tomas:
»Tågen nu, som vägen leder, bröder,
tills I hinnen träskets bukt mot dalen;
där på tallmon ovanför bland träden,
där är stället att vår ovän bida.
Innan kvällen kommer han väl icke,
om han först skall härja vägen framåt;

mellertid vill jag en stund fördröja
i det gråa torpet här vid vägen,
där min flicka ren min ankomst väntar.»
Så han sade och gick upp till torpet.

Bröderna i långsam vandring hunno
det bestämda stället, där vid träsket
tallmon över dalens väg sig höjde,
och av skogens snår försåtligt dolda,
riktade en var sin blick längs vägen.
Knappt så länge, som från första gryning
jägarn i sitt skjul av granar väntar,
när på orrlek han om våren vandrat,
innan spelarn flyger ned och modigt
med sitt stridsrop träsk och stränder fyller,
bidde brödren, när i hast på avstånd
fiendernas bistra skara syntes,
sprängande med höjda lansar framåt.

Ingen såg dem förr likväl än Adolf,
Tomas Hanes kära tvillingsbroder:
»Nu,» han sade, »nu det gäller, bröder!
Lossen hölstren snart av edra bössor,
och så fort på andra sidan dalen
fienderna backens sluttning hunnit,
då giv eld, vem som i bössan lod har!»

Så han sade; i det samma hunno
fienderna backens höjd i travet,
och vid första sats, de gjorde utför,
smällde brödrens skott. I fyra pannor
kyldes loden, två i en och samma;
fyra hästar lupo lösa framåt,
sexton hejdades av häpna männer.

»Ladden, bröder!» ropte högrest Adolf,
trädande med trotsig blick ur gömman,

och som orden föllo, var lik ilen
fiendernas vilda tropp i anlopp.
Den, som snabbast var av brödraskaran,
hann som knappast kasta krut i bössan,
mycket mindre skjuta kulan efter,
innan oppför backen hunna redan
fienderna, med ett språng på marken,
trängde fram med fällda pikar genast;
men med spjut, av fasta händer förda,
trädde brödren dem till mötes modigt.

Striden började med rop och buller,
ingen vek, och ingen vann ett framsteg.
Först för ett pistolskott nedföll Erik,
och hans baneman för Gustavs björnspjut.
Striden växte, stygn med stygn blev växlat,
sex av fienderna lågo döde,
och av brödraskaran blödde alla.
Sist bland dem var Adolf ensam övrig.
Sårad genom ben och skuldra redan
slog han kring sig med en rövad sabel,
tills igenom bröstet dödligt stungen,
än i döden sårande, han nedföll.
Men hans huvud, skilt från kroppen, fäste
skarans hövding på den vassa piken
och red flämtande med troppen dädan.
Sex, av tjugu komna, redo dädan,
och av dem bar en ett sår från striden.

Men på spången i den djupa skogen
kom de slagnes ålderstegne fader.
Ej han trivdes, sen hans söner vandrat,
i sin stuga; obeväpnad kom han
för att bringa säkra råd i striden.
Dädan såg han ryttarskarans framfärd,
där den sprängde fram på vägen fjärran,

och på piken såg han Adolfs huvud.
Darrande i sina gamla leder
skyndade han fort sin färd på spången
och kom fram till stället, där hans söners
sköna rad bland fienderna stupat.
Från de gråa ögonhåren rev han
tåren bort och, blickande med stolthet,
räknade de slagna, vän och ovän.
Alla söner fann han, Tomas icke.
»Var är Tomas? Lever han allena
och är icke här bland sina bröder?»

Så han sade. Långt ifrån i torpet
satt den ädle Tomas hos sin flicka;
men han drog just nu sin hand ur hennes.
»Vad är detta?» sade han förvånad,
»ser mitt öga, eller ser min nacke?
Ögat borde skåda dig blott, flicka,
och min nacke endast svarta väggen.
Vilket sinne ser då detta gyckel,
mina bröder blodiga och slagna,
och min broder Adolfs huvud spetsat?»
Så han sade, och sitt spjut, sin bössa
grep han hastigt, skyndande ur stugan.
Hela vägen framåt såg han blodstänkt,
och till stället, som var avtalt, kommen
såg han sina bröders lik bland träden
och emellan dem sin gamle fader.
Ej ett steg han vågade mot skogen,
men han stod där stum och såg och hörde,
hörde, hur hans gamle fader ropte:
»Ve mitt gråa huvud! Var är Tomas?
Var är Tomas? Han har flyktat ensam,
han, av mina söner fordom kärast,
han har flytt och svikit sina bröder.
Ve förrädarn, ve den fege boven!

Må han irra, rädd som Kain, i skogen,
skrämd av lövet, som på aspen skälver,
skrämd av järpen, som den spång, han nalkas,
bävande med dånfull vinge lämnar. —
Gud, om rättvis du i höjden lever,
hata honom, som jag älskat honom,
och var helst han vaknar opp i döden,
giv ej fosterland, ej bror åt honom!»

Stel av fasa hörde Tomas orden,
och han vände bort sin blick från fadren.
Hunden lik, som retad följer björnen,
vädrande hans stig i skog och vildmark,
gick han stum, som vägens blodspår ledde,
stum, men mordlust ropte i hans hjärta.
När han kom förbi sin faders boning,
bröt där eld och rök ur taket redan;
men han såg ej, hörde ej, hans öga
var orörligt endast fäst på vägen.

Ren var solen bakom skogen sjunken,
när en övergiven by han nådde.
Nära vägen ur en skyl på åkern
tittade en gosse fram och, varsamt
vinkande med handen, ropte sakta:
»Gå ej ditåt, ty du är förlorad!
Fienderna rasta där i gården.
Sex de voro, förde långa pikar,
och den grymmaste och största ryttarn
bar ett blodigt huvud fäst på piken.»

Endast snabbare gick Tomas framåt.
Men på dörren till den främsta stugan
såg han brodrens kära huvud spikat.
Rytande han slängde undan bössan
och bröt in. Den första, honom mötte,

fick hans spjut till korset sänkt i barmen.
Sen försmående i raseriet
värn och vapen flög han fram lik örnen
och med blottad hand spred död och fasa.
Intet hugg, hur skarpt det föll, han kände.
Än den ena, än den andra mötte
och med riven strupe slogs till golvet.

Sist var övrig endast skarans hövding.
Honom grep till slut kring livet Tomas,
krossade hans bröst och rygg tillika,
att han dubbelviken föll på stället,
skar från kroppen sen den fallnes huvud,
tog sin broders, sörjande, från dörren
och begav sig, sårad, matt och blodig
men med lättat hjärta, slutligt hemåt.

Midnatt låg ren över jorden utbredd,
när förblödd han hann sin faders boning.
Rök och aska mötte där hans öga;
blott en lada stod på gården obränd,
dit han gick att söka tak och vila.
Som han nu, till dörren kommen, stannat,
hörde han sin faders röst där inne:
»Vem kan svara mig, har Tomas svikit?
Kanske, kanske har han icke svikit.
Giv, o Herre, att han skuldlös vore!
Skicka honom hit med mannens huvud,
hans, som bar min sons på piken fästat,
att min blick må skåda honom trogen,
och din hämnd, som jag på honom kallat,
må du sända på mitt gamla huvud.
Och på askan av min gård, som brunnit,
och på mina söners lik, som fallit,
skall jag prisa dig, att än jag lever!»

In steg Tomas, då han hörde detta:
»Frid med dina gråa lockar, fader!
I den stund, jag står framför dig, andas
dina söners banemän ej mera.»
Så han sade och för fadrens fötter
kastade hans oväns bistra huvud.

Upp från golvet sprang den gamle fadren
och kring sonen slog sin famn — men redan
döende mot golvet nedsjönk denne;
och i fallet följde fadren även. —
Av förblödda sår dog Tomas Hane,
och hans gamle fader dog i glädje.

Bondgossen.

Jag huggit, tills min kraft förgått,
och hugger om igen,
och yxans stål är vasst och gott,
men furan står dock än.

Min arm var en gång tung och stark;
nu är den mer ej så,
sen vintern om jag ätit bark
och druckit vatten på.

Ifall min tjänst jag bytte om
och bättre för mig såg,
jag kanske till en herre kom,
som hade bröd av råg.

Kanske i närmsta stad jag fann
en lön för tro och flit. —
Jag tänker ofta så och kan
dock icke längta dit.

Står fjället där med lövprydd topp
och ser i sjön sin bild?
Går solen där så härlig opp,
och går den ner så mild?

Finns där en dal, som blomdoft strör,
en mo, som tallar bär?
Och hon, vars vallhorn nu jag hör,
skall hon väl finnas där?

Förbi far molnet utan skygd,
till vindens tidsfördriv; —
och utan vän och fosterbygd
vad är ett mänskoliv?

Kanske att Gud hör folkets röst
och lindrar landets nöd;
kanske en bättre skörd i höst
oss ger ett bättre bröd.

Sorg och glädje.

Sorg och glädje båda
bodde i mitt hjärta,
sorg i ena kammarn,
glädje i den andra.
Oförsonligt skilda
rådde än den ena,
än den andra ensam.
Sen den enda kom dit,
lär hon öppnat dörren
och förenat båda,
ty min sorg är sällhet
och min glädje vemod.

Den enda stunden.

Allena var jag,
han kom allena;
förbi min bana
hans bana ledde.
Han dröjde icke
men tänkte dröja,
han talte icke,
men ögat talte. —
Du obekante,
du väl bekante!
En dag försvinner,
ett år förflyter,
det ena minnet
det andra jagar;
den korta stunden
blev hos mig evigt,
den bittra stunden,
den ljuva stunden.

Den gamle.

En konung syns den gamle mig
vid slutet av sin levnads stig,
vid målet för sin långa färd,
så segerrik, så avundsvärd.

Var storm av tiden ren sig lagt,
var granne vördar glad hans makt,
och villan djärv, passionen yr
långt från hans tysta rike flyr,

Hans folk en fridsam skara är
av milda, slumrande begär,
av minnen, som förblivit kvar
från forna, ljuvt förflutna dar.

Hans spira är hans vandringsstav,
hans borg, hans fasta borg en grav,
hans kungaglans av lugn består,
och krona är hans silverhår.

Minnet.

Åter ett besök i ensligheten
av försvunna, dyra, sörjda vänner,
av gestalter från min lyckas dagar,
sjön vid hyddan, hyddan, skogen, bergen,
mina lekar, mina fröjder, drömmar
och min första kärleks blomstersuckar!

O, jag tänker på naturens godhet
att i saknaden oss unna minnet,
som ett fordoms ljuva, svala lycka
lik en morgondagg på hjärtat häller,
än när solen bränner middagstiden.

Krysantos.

I den kristna kyrkans första tider,
när i ljuset från den nya världen
jorden bleknade och mången trogen
vände bort från den med rysning ögat,
bodde i Aten en man, Krysantos.
Tidigt, innan än den bruna locken
vissnat på hans hjässa, kinden mistat
vårens blomning, höga pannan fårats,
hade ordet hunnit till hans öra
och hans hjärta öppnats glatt för Kristus.
Men hos honom föddes med hans nya
födelse ej fasa för vad fordom
han i livet aktat kärt och heligt.
Aldrig kunde han förmås att hata
denna jord, där Hellas fanns, hans sköna,
varma fosterland; hans tjusning ständigt
var Aten, den ljusa tempelstaden;
och hans sinne smälte än i vällust
för vart enda ljud av modersmålet,

den hellenska tungans harpotoner.
När hans trosförvanter, dystra, slutna,
sökte skogars tystnad och i bergens
kulna, mörka, skymda grottor fjärran
gömde sig för frestelsen och världen,
gick han ljus, en avbild av den första
dag han skådat, upprätt, silverhårig,
fridsam, tålig, mitt i livets vimmel,
hörde mannens språk och barnets joller,
stod på torgen lyssnande, när talarn
lät sin stämmas åska skaka folket,
deltog i beslut och bar till urnan
sin voteringsskärv som varje annan.
Stundom åter, när på dagens mödor
och bekymmer mätt han sökte lugnet
och i bönens djup hans ande svanlik
ville skölja jordens stoft från vingen,
sökte han ej mörka öknars kulor;
nej, där klarast salaminska sundet
log mot lummig strand, bland pinjer, lagrar,
sågs han vandra, njuta skuggans svalhet,
andas vällukt, blicka hän mot havet,
medan solen sjönk och böljan lugnad
speglade en rosig aftonhimmel.

Så han levat, så han levde, sådan
satt en kväll på Sunions topp den gamle.
På hans knä låg sluten nu en rulle
av Sofokles, hedningen, den store,
ädle sångarn, och på rullen ytterst
lästes tecknat: »Oidipos Koloneus».

Nyss han slutat dramen; för hans minne
dröjde än dess bilder, och hans blickar
svävade kring den besjungna nejden.

»O Kolonos,» sjöng han efter skalden,
»bygd, bland jordens alla bygder skönast,
ljusa, glada, skimrande Kolonos,
där med lundars gröna skygd förtrogen
näktergalen gäll i toner prisar
murgrönsrankans dunkla rodnad, gudens
helga träd, det bäruppfyllda, svala,
stormförskonta, där bland gudaburna
fostrarinnor Dionysos svärmar,
i gudinnors lockar sedd narcissen
gror med himmelsk dagg på bladens fägring,
krokos gulnar, källor sömnlöst skänka
klara bäckar näring, och i sångmörs
krets med guldtöm åker Afrodite!»

Så med hednisk färg, men kristlig värma,
målande sin sälla hembygds fägring,
sjöng, av hednasångarn väckt, atenarn,
när en yngling, tidigt som Krysantos
genomträngd av korsets helga lära,
nalkades med långsam gång den gamle.
Stannande framför hans fötter stod han
stum med över bröstet knutna armar;
i hans anlet syntes skuggor skifta
mellan sorg och vrede, harm och ömkan,
och hans blick låg sänkt på pergamentet.

Länge stod han tankfull, dock omsider
bröt han tystnan. »Gubbe,» så han sade,
»blev ej även du en gång till ljusets
helga rike kallad, trängde icke
nådens varma strålar till ditt hjärta —
så jag sport — och dock, hur är din vandel?
Där, var dagens barn i fåfäng strävan
träla, fika, storma och försvinna,
där med praktsymboler, än av purpur

på en vårfrisk kind och än av löjen
kring en läpp, som mognar, avgrundsfursten
tecknat an de sina, där, o gamle,
trängs du, lever du och har din glädje.
Sällan ses du ensam, och om sådant
nå'n gång händer, är det ej Försonarn,
som du ropar an, all världens Herre;
nej, berusad av en giftfylld saga,
en förförisk sång, med läppar, blekta
ren av dödens hälsningskyss, du stammar
Afrodites namn och Dionysos'.
Vad blir slutet? Rysligt, rysligt, gamle,
skall du plikta för din brutna trohet,
du i nådförbundet en gång slutne.
Ryslig, ryslig blir i svavellågor
än din lott, när utan hopp förtappad,
gråtande du ej en tår kan gråta
åt din törst, och svagt, med vissnad tunga,
evigt fåfängt, till ditt bistånd kallar
dina väsenlösa fabelgudar.»

Så han sade. Lugnt som kvällens anlet
var den gamles, och den höjda blicken
såg bestraffarn an: »Frid, stränge yngling!»
talte han, »din tro är stark, jag älskar
den som tror. Dock svara: kan ditt unga,
bruna öga genomskåda hjärtan
och rannsaka njurar, när du dömer?
Döm ej, och du döms ej, säger Herren.
From, fördragsam, fridsam, glad och trogen
går sin gång i Mästarns spår en kristen;
full av kärlek är hans tro, och, yngling,
kärleken är hovsam, mild och tålig,
yves icke, stormar icke, tänker
icke argt och vet ej av att vredgas.
Kärleken fördrager allt, han tror allt,

hoppas allt och lider allt och vänder
aldrig åter. Yngling, om du hade
tro att flytta berg och lyfta dalar,
utan kärlek vore du en skugga.»

Sagt. Och vänligt räckande den unge
handen, drog han honom till sin sida,
och på samma häll nu suto båda.

Dagen framled, mattare i väster
glödde solen, vinden sökte vila,
kvällens frid sjönk ned från Greklands himmel.
Men för dessa tavlor hade gubben
nu ej öga; ynglingen allenast
fängslade hans syn och tanke. Länge
satt han tyst, omsider så han talte:
»Vackre yngling, om den gamles varning
icke kränkt ditt sinne, låt mig göra
dig en fråga än, kanhända tvenne.
När jag ser ovalen av ditt anlet,
pannans, näsans stolta, raka tycke
och ditt språk förnimmer, halvt i attisk,
halvt i jonisk brytning, ljuvt i båda,
ljuvt ännu i ton, då du fördömer,
vet jag, att hellen du är. Men säg mig,
vilken trakt dig fostrat. Kanske någon
av Arkipelagens sköna öar
såg dig födas, Paros, Samos, Naxos,
Mitylene? Kanske såg du dagen
på det rika Asiens kust? En lycklig
fader lyfte dig, var helst du föddes,
på sin arm och drömde sälla drömmar.»

»Delos,» svarte ynglingen med mildrad
stämma nu, »det havomflutna Delos
var mitt hemland, Kallinikos hette

den, som en gång jordiskt var min fader,
nu en annan jag i himlen funnit.»

»Kallinikos,» talte gubben åter,
»ej ett okänt namn du nämnt; min gästvän
var i forna dagar han på Delos.
O, jag minns ännu den mångbesjungna,
gröna ön, av sagans alla gudar
sökt och älskad, Artemis', Apollons
fosterhem, jag minns dess höga kullar,
skuggade av cedrar och cypresser,
och dess dalar – skall jag nämna dalen,
Nyktos dal, åt citterguden helgad?
Många länder har jag sett, från Pelops'
halvö vandrat till Tessalien, vistats
på hellenerhavens alla öar;
ingen nejd dock tjust mig så som dalen
där på Delos med sin lund, sitt tempel,
och vid denna låg din faders boning.
Yngling, när så mycket skönt du skådat
från din levnads första morgon, svara:
äger jorden endast svarta bilder
för din själ, säg, bor ej i ditt hjärtas
djup ett enda minne, tålt och sparat,
från den tid, då drömlik än i oskuld
du bland Nyktosdalens blommor lekte?»

Så han sade. På den unges skära,
marmorvita kinder sågs en flamma
svagt och flyktigt tindra opp och blekna.
Men den gamle fortfor: »Jag har lyssnat
till en sägn en gång, Arkipelagens
öar tro den redan, snart kanhända
skall den spridas över fasta landet.
Så förtäljer den: På Delos föddes
Marmaryne. Tvenne lustrers somrar

knappt hon skådat, när hos nejdens alla
ynglingar begärens eld hon tände.
Men åt ingen sinnlig trånad ville
hon sitt rena väsen överlåta,
blott Apollon valde hon till älskling,
och i Nyktosdalen, ren och trogen,
blev hon gudens blomstervårdarinna.
Kväll och morgon, stundom hela dagen
sågs hon där bland blommorna, en äldre
syster lik, så blid och så förtrolig,
vattna, stöda, ordna och plantera.
Men ej handens ensamt var den skötsel,
hon dem skänkte; ofta lutad länge
med sitt öga över blommans öga
lät hon så sin andes låga drickas
av den spädas blick och plantans dunkla,
tysta stoft av hennes själ besjälas.
Själv tillbaka tog hon åt sin ande
kropp av blomstren, klädde minsta tanke
i en skrud av dagg och doft och färger,
bytte så med markens döttrar gåvor,
gav och tog i outtömlig kärlek.
Där, i denna fristad, stängd för mängden,
fick ibland en yngling ljuvt fördrömma
dagens stunder, leva med det vackra
blomsterfolket och dess vårdarinna.
Men om honom talar sagan åter:
När med hjärtat fyllt av aldrig yppad,
namnlös kärlek han bland Marmarynes
blommor gick och hon i templet dröjde,
såg han henne, fast hon själv var borta,
sällt i var gestalt, i varje väsen
av den skapelse, hon väckt och vårdat.
Rosen rodnade med hennes rodnad,
liljan såg med hennes blick, i trädets
susning hördes endast hennes stämma,

och i tusen skilda former levde
för hans fromma kärlek hon allena.
Åter, när från blommorna till henne
någon gång han fick sitt öga höja
och i samtal, såsom strängars rena,
fånga hennes ord, då var det honom,
som om allt, vad fint i parkens rosor
glött och rodnat, hennes kinder eldat,
alla liljors strålar sammangjutit
hennes blick, och hela blomstergården,
mer förklarad blott, stått fram med henne. —
Så förtäljs det. Jag har sport och frågat,
vem han varit, ynglingen från Delos; —
Kallinikos' son, så har man svarat.»

På den unges kinder syntes stora
tårar nu. »O fader,» så han sade,
»nämn ej namn, som längst av jordens toner
susat i mitt öra; jag har glömt dem;
låt mig glömma, låt mig hata minnet
av mitt tomma nattlivs skugg-gestalter!»

Men den gamle talte, full av allvar:
»Yngling, hata ej din ungdoms skola,
Nyktosdalen och dess minnen icke!
Höga läror skrevos för ditt hjärta
där i bilder, dunkla, späda, svaga.
Se dig kring i världen! O, vad ser du?
Överallt Försonarns blomsterrike.
Mörkt för den, som blint till honom stormar,
är det klart och öppet för det öga,
som i kärlek stilla höjts mot honom.
Yngling, värd att skåda är hans blomgård.
Solar sår han där, och stjärnor strör han
kring som liljor, vårdar stora länder,
stöder folkslag, hör också den minsta
mänskoblommas suck och, milt till alla

lutad, låter dem sin kärlek dricka.
Gå, som förr till Marmarynes blommor,
ut i världen glatt och utan bävan,
det är Herrans blomgård, du besöker.
Bor blott i ditt hjärta Kristi kärlek,
blyg, ej rusig, skall du finna saligt,
hur i allt Han skymtar fram, hur solen
lyser med Hans ljus, hur stjärnan tindrar
med Hans klarhet, livets sorl och vimmel
av Hans milda stämma genomljudes.
När du sett det, gå till Honom åter
i Hans ord, och se, Hans ord skall vara,
som om allt det ljus, som från Hans himmel
strålat ned, Hans varma sol, Hans stjärnors
milda här, Hans mänskoätter — hela
detta underbara blomsterrike,
mer förklarat blott, där inne bodde.»

Fåfäng önskan.

Otaliga vågor vandra
på havets glänsande ban.
O, vore jag bland de andra
en bölja i ocean,
så liknöjd djupt i mitt sinne,
så sorglöst kylig och klar,
så utan ett enda minne
från flydda sällare dar!

Dock, skulle en våg jag vara,
den samme jag vore väl då.
Här går jag ju bland en skara
av svala vågor också.
De skämta med fröjd och smärta,
på lek de tåras och le,
blott jag har mitt brinnande hjärta:
o, vore jag utan som de!

Fosterlandet.

(Psalm.)

Bevara, Gud, vårt fosterland,
håll över det din starkhets hand
och var dess hägn i strid som frid,
i sorgens som i glädjens tid!

Här se vi, vad oss mest är värt,
allt, vad vi skatte dyrt och kärt;
ej fjärran finns en bygd, ej när,
som är för oss, vad denna är.

Här hava våra fäder bott,
arbetat, kämpat, hoppats, trott;
här även vi vår boning fått
med samma liv och samma lott.

Här skola våra barn också
en gång på våra stigar gå,
ha det, vi haft, se det, vi sett,
och be till Herren, som vi bett.

Gud, skydda detta kära land,
från sjö till sjö, från strand till strand;
sänk över det din milda vård
som sommardagg på rosengård!

Välsigna varje trofast själ,
som önskar det av hjärtat väl,
men slå vart ondskans uppsåt ned,
som vill dess fall och stör dess fred!

Låt det få bli och vara ditt,
befolkat, tryggat, glatt och fritt,
på kärlek bördigt som på råd
och uppfyllt av din Andas nåd!

Du hulpit det ur mörker opp
liksom en blomma ur sin knopp;
så låt det ock till tidens slut
uti ditt ljus få vecklas ut!

Det ljuset är ditt helga ord,
en sol för himmel och för jord;
giv, att det klart här lysa må
och aldrig mer ifrån oss gå!

En anmärkning (om konstnärens förhållande till naturen).

Det är ett tämmeligen allmänt vedertaget uttryck vid karakteriserandet av konstnärns förhållande till naturen, att den förre förädlar den senare. Detta förädla härflyter ofta ur missförstånd i uppfattningen av saken, men ger än oftare anledning till ett dylikt. Man kan nämligen lätt falla i den övertygelse, att naturen, sådan den är (verkligheten), — vore något konsten underordnat, som behövde tillsatsen av ett ädlare, i konstnärns enskilda väsende nedlagt moment för att adlas till skönhet och bli ett föremål av konstvärde. För en slik övertygelse är vägen kort till utmönstrandet av vissa så kallade naturens lägre klasser ur konstens område, ävensom till försöken att förmedelst påfästandet av för dem främmande, men konventionellt ädla attributer åter rädda dem från en sådan förtappelse. Man skall finna många exempel på vardera av dessa förvillelser.

Vore det möjligt, att konstnärn skulle i ordets egentliga me-

ning förädla verkligheten, så borde den genom honom lyftas till någon utom dess idé liggande fullkomlighet, ty varje annan äger den i sig redan förut. Men i detta fall skulle resultatet bli motsatsen av konst, bli onatur. Långt ifrån att kunna förädla verkligheten, har konstnärn sin adel genom den och är dess mera stor, ju klarare han ser och kan återge dess skönhet. Så är målningen av naturens både yttre och intellektuella fenomener skön, i den mån dessa i sin väsentlighet återgivas, icke i den mån de smyckas med utom dem sökta prydnader. Väl kan ett givet individuellt föremål under konstnärns hand skenbart förskönas, såsom t. ex. ett porträtt göras vackrare än dess original; men likvisst kan man ej i egentlig mening säga, att föremålet blivit förädlat, så vida målaren, om han icke träffat likheten, gått utom och likasom lämnat föremålet och om han träffat den åter, icke tillagt föremålet några drag, som det icke ägde, utan blott förklarat dess skönhet, det är, låtit den framstå oskymd och obortblandad av störande oegentligheter. Det är en lätt konst att smycka, såsom t. ex. att dikta på norden sminket av hela söderns rikedom; att förädla är omöjligt, att förklara är konstens yttersta och högsta uppgift. Men att förklara vill säga det samma som att låta det rent verkliga framstå, befriat från det oväsentliga, det icke nödvändiga, eller också att underordna det så, att dess villkorlighet blir synbar och icke distraherar.

Reflexioner.

Diomedes. »Vi skatte oss bättre än våra fäder,» säger han i det glada medvetandet av sin gudakraft. Låtom oss besanna hans ord för oss och gärna lämna samma rättighet i arv åt våra barn, blott med ett enda villkor, det, att de tacksamt minnas det blod, de tårar och uppoffringar det kostat oss att bereda dem lyckan av att vara bättre än vi.

I konst i allmänhet, liksom i musiken särskilt, har man att märka, att instrumentet är av mindre betydenhet än talangen, som behandlar det. En klåpare på kremonesarn, en virtuos på dussinviolinen, vilkendera hör man hellre? Vår Herre själv är vid sitt spel aldrig grannlaga i val av instrument. Han griper det första ur hopen och utför på detta sina melodier. Ofta märker man en bismak, en träsmak, en egoism av det klena instrumentet, men löpningarna, tonföljderna röja mästaren. Man finner, att det är han, som spelar. Den enskilda tonen kunde vara klarare, men det hela

rycker med sig hjärtat. Ofta sätter han det skönaste instrument i människans hand och säger: »Spela själv!» Hon gör det. Varje ton för sig klingar, men det är allt. Det finns en teopnevsti i världen, icke blott i skriften. Lyssna, och du skall höra, var Guds ande far genom strängarna, även om de vore av segelgarn.

Först då är man en äkta historieskrivare, när man känner sig hava levat i alla tider med den glada vissheten, att det onda av sig själv gått till avgrunden och att det goda lever ännu i ljus.

Det finns hos var och en en sensation av det orättas gång till avgrunden, också om det orätta vore ens eget hjärtblod.

Poesien ser och återger det verkliga, den sanna verkligheten, rotad i Gud och genomblommande världen. Poesien upphjälper icke naturen, gör den icke härligare än den är, men den hjälper mänskligheten att se sin egen och världens härlighet, att genomskåda ytans förvirring. Mänskligheten sitter på livets strand och gråter över den mörka vågens skum och oro. Då kommer poesien, en solblick mellan molnen, och låter henne se, hur djup, klar och ren den sjö är, som så svallar.

Vem behöver icke andras glädje för att leva!

Vill du lära dig att intressera? Konsten är enkel: *var intresserad!*

Vi skaka med sorg på huvudet och säga: den är rik, den är fattig, den har fått mycket, den litet, varför är ej allt jämnare delat i världen? O, vilken kortsynthet! Hava vi icke alla redan i födslogåva solens ljus, jordens fägring och härligheten av en omätlig värld, äro vi icke alla arvtagare, då vi ärva årtusendens bästa skatter, religionens sanningar, förfädernas verk och sedernas sötma? Vad kan väl i ett sådant hav av rikedom den lilla differens-droppen av några tusenden i guld betyda?

Så mäktig är hos alla väsenden kärleken till ljuset, att själva flyttfåglarna fördraga nordens köld och fattigdom blott för att få vara, där den längsta dag är.

ZACHARIAS TOPELIUS.

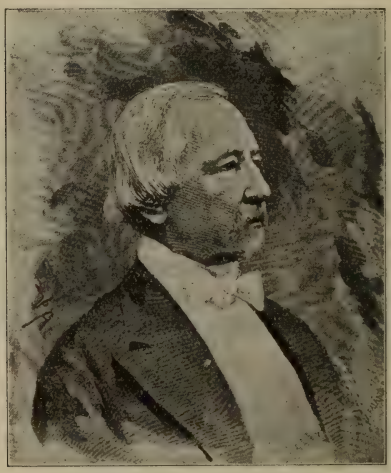

Sången.

Så är sagan nu om sången,
så det ädla Suomifolket,
så den vise barden säger:
Sången är av sorg upprunnen,
men av sång är glädje vunnen.

Långt i fjärran ödemarkens
vindomsusade, förgätna
sorgsna mo, vid insjöns stränder
och den höga åsens branter,
står en koja, gömd och ringa.
Låg är kojan, hög är furan,
högt är forsens dån, och mäktigt
mer än alla mänskotankar
slår naturens stora hjärta.

Runotar, den ädla sångens
höga moder, bor i kojan,
bor allena, bor i armod,
bor i sorg och bor i längtan,

sällare än lyckans skötbarn,
rikare än kungadöttrar,
icke heller alltför ensam.
Många spår till kojan leda,
lätta spår, som vända tyngre,
med ett sviket hopp, tillbaka.

Kom en dag en munter yngling:
»Frid med dig, du sångarmoder,
diktens ädla fostrarinna!
Länge dina spår jag följde,
sökte dig i stadens vimmel,
sökte dig i bygdens lekar,
sökte dig i tärnans löjen
och vid bägarns rand förgäves.
Nu, o moder, ett mig lova:
lär mig sångens gudagåva!»

Runotar, den ädla sångens
höga moder, log och sade:
»Fann du icke mig i staden,
ej i bygdens glada lekar,
ej i tärnans lätta löjen
och vid bräddade pokalen;
varför kom du hit till öde
tuvans ljung och vågens flöde?»

Sade ynglingen: »O moder,
vid din härd vill jag förbliva,
dina furor vill jag slöjda,
tusen år jag stum vill lyssna
här på dina tusen sånger
och den första och den sista
djupt uti mitt minne rista.»

Sade sångens visa moder:
»Tusen år kan du förbliva,
tusen sånger kan jag giva,
och den första och den sista
kan du djupt i minnet rista.
Och dock kan jag dig ej lova
sångens goda gudagåva.»

Sade ynglingen bedrövad:
»Öppen är min själ, mitt öra;
vad skall jag, o moder, göra?»

Sade Runotar, den visa:
»Gå allen i ödemarken,
göm en sorg uti ditt hjärta,
då skall sången ro dig giva,
självmant dina läppar liva.
Sången är av sorg upprunnen,
men är sångens gåva funnen,
si så är din sorg försvunnen
och odödlig glädje vunnen.»

Finlands namn.

13 maj 1848.

Den döende sol hon sjunker skön
i vikarnas vackra vatten;
ett skimmer av guld sig brett kring ön,

och lundarne hålla sin aftonbön,
och månen går upp i natten.

Kring kullar och äng, i lek och sång,
de unga skaror sig närma;
de känna ej sorg, ej svek, ej tvång,
de svärma, de ock, en gång, en gång
som himmelens fåglar svärma.

Men hastigt vid hornets höga bud
de väldiga sorl bli stumma;
man kunde förnimma vågens ljud
och skogens viskande bön till Gud
och sucken av ängens blomma.

I täta lederna står en man,
hans ord äro ädla, rika.
En mäktig lösen förkunnar han,
ett blixtrande ursprungsord han fann,
för vilket töcknena vika.

Det ordet smälter vart hjärtas snö,
som sol över vinterblida;
det susar friskt över land och sjö.
Vem ville ej för det ordet dö
och leva, älska och strida!

Och lyssnande, ljudlös skaran står
med blottade huvun alla.
Det klappande hjärtat mäktigt slår;
från kinden smyger sig tyst en tår,
att osedd till marken falla.

Så går det susande ord förbi.
Då hörs kring slätterna ljunga

ett enda omätligt jubelskri,
och hornen de stämma stolt däri:
»Vårt land, vårt land» de besjunga.

Och vill du veta det starka namn,
som går kring kullar och sjöar,
som ljuder fjärran ur skogens famn,
ur klippans mossa, ur vågens hamn,
från stränder, vikar och öar,

välan, i ditt väsens djup det skriv
till levnadens afton sena!
Allt intill döden det trogen bliv,
och giv ditt hjärta, ditt blod, ditt liv
för Finland, Finland allena!

Din moders namn det, o yngling, är,
det käraste bland de kära.
Hon gav dig livet; hon det begär.
Se, dagen slocknar; — o yngling, svär
att skydda din moders ära!

Den döende sol, som sjunker skön
i vikarnas vackra vatten,
hon tager din ed, hon hör din bön;
o att hon må se din kärleks lön,
när vikit en gång har natten!

En liten pilt.

Du skulle ha blivit en ädel man,
ditt fosterlands hopp och ära;
du skulle ha kunnat vad jag ej kan,
du skulle ha hunnit vad jag ej hann
i verk, i ord och i lära.
Men nu så slumrar du ljuvt och gott
i jordens sköte. Vad du förmått,
det var ett älskande löje blott.

Du skulle ha stått i de våras led,
den främste att faran trotsa.
Du skulle ha ljungat som blixten vred
på allt det mörka och usla ned,
att hämna och att förkrossa.
Men nu så sover du späd och ung,
en bruten blomma, i tuvans ljung,
du drömmens hjälte, du lekens kung!

Jag skulle ha sett ditt namn i glans,
odödligt för alla tider.
Man skulle ha sagt: En bragd ej fanns
mer ädel och stolt och stor än hans
i levnadens heta strider.
Men nu så vilar du utan namn,
förglömd och okänd i jordens hamn.
Din eftervärld är min tomma famn.

Du skulle ha stått med silverhår
i levnadens aftontimma
och sett tillbaka på långa år,
välsignad, älskad, och sett en tår
i barnabarns ögon glimma.
Men i din strålande morgonstund,
förr'n livet börjat sin långa rund,
så kom den tidiga kvällens blund.

Du skulle ha tröstat mor och far
i sorgernas hårda stunder;
du skulle ha lyckt vårt ögonpar
och stått med en tår vid graven kvar,
sen oss du gömt därinunder.
Nu är det vi, som med sorg stå här,
nu är det dig, som vi gömma där,
vår tår, som tuvan i blommor klär.

Dock — all din leende framtidsdröm,
den ljuva och stolta saga,
som kanske förgåtts i livets ström,
nu äga vi den så skön och öm,
nu *kan* hon ej mer bedraga.
Vi sörja vi, att så rik du gått
bort från det svikande livets lott?
Sov gott, mitt älskade barn, sov gott!

Vintergatan.

Och nu är lampan släckt, och nu är natten tyst och klar,
och nu stå alla minnen upp från längst försvunna dar.
Och milda sägner flyga kring som strimmor i det blå,
och underbart och vemodsfullt och varmt är hjärtat då.

De klara stjärnor skåda ned i vinternattens glans
så saligt leende, som om ej död på jorden fanns.
Förstår du deras tysta språk? Jag vet en saga än,
jag har den lärt av stjärnorna, och vill du höra den?

Långt på en stjärna bodde han i aftonhimlens prakt;
hon bodde i en annan sol och i en annan trakt.
Och Salami så hette hon, och Zulamith var han,
och båda älskade så högt och älskade varann.

De bott på jorden båda förr och älskat redan då,
men skildes åt av natt och död och sorg och synd också.
Sen växte vita vingar fort på dem i dödens ro;
de dömdes långt ifrån varann på skilda stjärnor bo.

Men på varandra tänkte de i blåa höjdens hem.
Omätlig låg en rymd av glans och solar mellan dem,
tallösa världar, underverk av Skaparns visa hand,
sig bredde mellan Salami och Zulamith i brand.

Och då har Zulamith en kväll, av längtans makt förtärd,
begynt att bygga sig en bro av ljus från värld till värld;
och då har Salami, som han, från randen av sin sol
begynt att bygga, också hon, en bro från pol till pol.

I tusen år så byggde de med omotståndlig tro,
och så blev Vintergatan byggd, en strålig stjärnebro,
som famnar himlens högsta valv och zodiakens ban
och binder samman strand vid strand av rymdens ocean.

Förfäran grep keruberne; till Gud steg deras flykt:
»O Herre, se, vad Salami och Zulamith ha byggt!»
Men Gud allsmäktig log, och klart ett sken sig vida spred:
»Vad kärlek i min värld har byggt, det river jag ej ned.»

Och Salami och Zulamith, när bryggan färdig var,
de sprungo i varandras famn — och strax en stjärna klar,
den klaraste på himlens valv, rann upp i deras spår,
som efter tusen år av sorg i blom ett hjärta slår.

Och allt, som på den dunkla jord har älskat ömt och glatt
och skildes åt av synd och sorg och kval och död och natt,
har det blott makt att bygga sig från värld till värld en bro,
var viss, det skall sin kärlek nå, dess längtan skall få ro.

Islossningen i Uleå älv.

Vems träl är jag, att i min ungdomsstyrka
jag skulle blint en evig vinter dyrka?
Högboren son av Finlands blåa sjö,
fri föddes jag, och fri så vill jag dö.

Min svällda barm i sent fördröjda vårar,
är den ej närd av fosterlandets tårar?
Mitt unga strömdrag, sög det ej med lust
ur tusen ådror fosterlandets must?

Min djupa fåra, mina strida forsar,
som krossa allt, vad deras bana korsar,
är ej var flyktig droppe uti dem
en dagg, ett regn, en pärla av mitt hem?

Välan, så vill mitt land jag värdig vara
i sol och natt, i lust och nöd och fara.
Man skall ej säga, att den finska älv
bär frie män och är förslavad själv.

Framåt! Min väg kan aldrig gå tillbaka.
Vi skulle jag minutens kraft försaka?
Vi skulle ej min jättestarka arm
med spända muskler bräcka isens barm?

Jag vill ha luft! Jag vill ha ljus! Mitt öde
det vill jag skapa själv med eget flöde,
och ve den boja, som i vårens dar
än tynger på min jätteskullra kvar!

Upp, mina bäckar, strömmar! Upp att välla
med ungdomskraft ur landets moderkälla!
Församlen eder i mitt stolta brus,
att kämpa glatt för sol och liv och ljus!

Oss alla Finlands hundra strömmar följa.
Till havs gå Kemi, ljos starka bölja,
den lugna Kyrö, Kumos strida våg
och Kymmenes och Wuoksens djärva tåg.

Och samlade med fröjd kring deras fanor
gå tusen bäckar deras skilda banor
till samma mål och kämpa oförsagt
med tusen sjöars sammanflutna makt.

Vi skola se den mur, som oss vill stänga.
Förr skola vi de fasta bergen spränga!
Och den, som feg har lust att faran fly,
må dö, som ränniln dör i kärrets dy.

Sömnlös ryter i ljusnad majnatt
Ämmäs våg uti snövitt svall.
Överlistad, men aldrig kuvad,
först förkunnar hon vinterns fall.

Och då reser sig Koivukoski,
kastar trotsande bojan av.
Klämd med brak uti tjugu forsar,
svindlar isen i Niskas grav.

Vred han kämpar mot Ahmas' bölja;
tornhög reser sig än hans prakt.
Fåfängt! Pyhä, som kölar bräcker,
Pyhä krossar hans vilda makt.

Störtad, stönande, stupad, stormar
vinterhären från fall till fall,
plundrar, flyende, kvarnens kuggar,
ladans skördar och strandens tall.

Slagen nalkas han Merikoski.
Se, då än vill han våga allt;
tornar skyhögt de vita murar,
ropar trotsigt åt floden: halt!

Vad! Den starke, som aldrig ryggat,
Oulu, hejdas i loppet han?
Blek förtvivlan stränderna griper:
vattnens furste besegras kan:

Ve, i vanmakt böljorna bäva,
silas slagne kring nejden ut.
Fälten dränkas, gatorna sköljas,
floden stiger med var minut.

Då — i stunden av stum förfäran
dånar isen med åskors knall,
och den dignande dammen bågnar,
brakar, brister för flodens svall.

I miljoner och än miljoner
vita, skimrande spillrors tåg
skingras väldiga vinterhären,
att förgås uti havets våg.

Nejden andas. Böljorna sjunka.
Skummig går över brusten damm,
fri och segrande, stolta floden
majestätisk sin bana fram.

Och nu, min ädla, höga Suomimoder,
säg, är du nöjd med dina unga floder?
Mitt hjärteblod, har det betalt ditt lån?
Är jag nu värd att kalla mig din son?

Förstår du nu, att ingen vinterdriva
skall evigt lag för dina böljor skriva?
Som du, med täckelset av is uppå,
var jag i djupet fri och varm ändå.

Dock, om mitt mod av farans njutning frossat,
och om min arm har alla bojor krossat,
för Vårens anlet klär jag lagern av
och säger: Det var Du, som segern gav!

Det var Din sol, som isens murar bräckte;
det var Ditt regn, som mina strömmar väckte;
det var Din kärlek, som har allt förmått,
och jag — jag endast har min tid förstått.

Allt, som på jorden suckar högst och renast,
o, visste det, som jag, sin tid allenast,
det skulle dricka kraft av ljusets märg,
det skulle bryta mur och spränga berg.

Vems träl är jag, att i min ungdomsstyrka
jag skulle blint en evig vinter dyrka?
Högboren son av Finlands blåa sjö,
fri föddes jag, och fri så vill jag dö.

BERNHARD ELIS MALMSTRÖM.

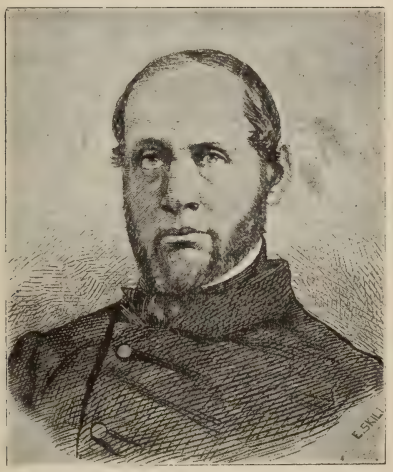

Vi suckar det så tungt uti skogen?

Och liten pilt han sitter en kulen höstekväll
och leker tyst inunder gula linden;
han ser, hur ljusen brinna uti Guds Faders tjäll,
och hör, hur löven prassla under vinden.
Men huru länge pilten i sina drömmar satt,
allt mörkare blev lunden uti september-natt.
Då suckar det så tungt uti skogen.

Och liten pilt han lyssnade, blev hemsk uti sitt mod
och började att springa utåt leden.

Han tänkte stygga tankar och skrämde upp sitt blod
och vilsegick på ljungbevuxna heden.
Han tänkte uppå fader, på mor och syskon kär':
»Gud nåde mig, som liten är, om väl jag vore där!»
Då suckar det så tungt uti skogen.

Men månen träder stilla ur sönderbrusten sky
och kastar silfvertäcket över jorden.
Och skuggorna förskräckta till bergens fötter fly,
och trollena de flyga upp åt norden;
och bergens toppar glimma; men skogen han är mörk,
och uven sjunger sorgesång i regnbegjuten björk —
då suckar det så tungt uti skogen.

Och liten pilt han löpte utöver vidan hed
och tänkte uppå mången gammal sägen.
Och himlens stjärnor skredo, och natten led och led,
men ej så träffade han rätta vägen.
»I blida stjärnor alla uppå den höga stig,
I vissnade små blommor, o sägen, sägen mig,
vem suckade så tungt uti skogen?»

Men alla stjärnor tego, och liten blomma teg,
och pilten många bittra tårar fällde.
Så kom han till små älvors tjäll. — Med vingesnabba steg
han mitt i deras lätta ring sig ställde.
»O I, som träden dansen på ljungbevuxen stig,
I skönaste små syskon, o sägen, sägen mig,
vem suckade så tungt uti skogen?»

Och liten älvadrottning med fagra läppar log
och smekte liten pilt på röda kinden.
»Gråt icke, vackra gosse, fastän du vilse drog,
fastän du blev så hemsk inunder linden.
Men sätt dig här på tufvan å ljungbevuxen stig

och torka dina tårar, så skall jag säga dig,
vem suckade så tungt uti skogen.»

»När natten sakta stiger utöver land och sjö,
och dagens sorl begynner att försvinna,
och vågen går till vila inunder grönan ö,
och alla vackra stjärnor börja brinna;
då bliver himlens båge så ren och spegelklar,
en här av goda änglar så tyst därunder far
och gråter silvertårar över jorden.»

»Då ser i himlens spegel sin bild den arma jord
och finner sig så dyster och förkastad;
hon täljer alla synder, all lögn och flärd och mord,
varmed hon är sen tusen år belastad.
Då far en dödens rysning igenom hennes märg,
då bedja alla dalar, då bikta alla berg,
då suckar det så tungt uti skogen.»

»Hav tack, du älvadrottning — det glömmer jag ej mer,
ej heller fruktar jag att hemåt vandra.
Se där, i månens strimma min rätta stig jag ser:
farväl, vi glömma icke bråtт varandra.
Väl är jag mycket ringa, ej har jag gods och gull,
men Herren vill jag lova, att aldrig för min skull
det sucka skall så tungt uti skogen.»

Angelika.

— — — Ma tombe est verte.
Sur cette terre déserte
Qu'attends-tu? Je n'y suis pas!
LAMARTINE.

1.

Säg mig, du doftande vind, som dansar i fröjd över fältet,
såg du min lilja, o säg, såg du min rodnande ros?
Säg mig, du sorlande bäck, som rullar ditt silver i lunden,
såg du min kärlek, o säg, såg du min flyende brud?

Blommor, dränkta i tårarnes dagg, kanhända I kyssten
flyende ängelens fot — lyckliga, gråten och dön!
Sky, som löser dig upp i västerns skimrande guldstoft,
var det av dig, som hon bars stilla till himmelens rand? . . .
Klaga, du sångare, fritt: ack, ingen din stämma förnimmer;
sucka, du flämtande bröst — ingen, ack, ingen dig hör!
Ingen, ack, ingen förstår den sorg, som i själarnes midnatt
gömmer sin mäktiga rot, växer och näres av blod;
och ej irrar ändock härnere en själ, som ej välver
fröjdernas skimrande hjul runt om en axel av kval.
Människohjärtat är sjukt: därför det dväljes i mullen,
ömmar för himmelens hand, ömmar, men helas ändock.
Icke mot jordens flyktiga lust jag byter de tårar,
vilka i minnenas natt stilla jag gråter ibland,
stilla jag gråter ibland, när de blånande rymder jag skådar,
dit jag förlägger mitt hopp, dit min Angelika gått.
Ack, men hur ofta ändock mitt ensliga hjärta vill brista!
Minnenas ljuvliga tyngd trycker till jorden mig ned;
ty jag har ägt för min kärlek en vår och en ros för mitt hjärta;
stormen har härjat min vår, döden har tagit min ros.

2.

Vila din vinge, min själ! — Dig hölj i ett töcken av tårar,
gjut ur ditt innersta djup sorgens elegiska ljud!
Klaga, som fågeln i skog, när hans bo är plundrat och öde,
sucka, som vinden i säv suckar, när hösten är när!
Tro ej det smickrande hopp, som vaggas på luftiga skyar,
tro ej den svalkande frid, vindarne ljuga för dig.
Men när härjaren går i höstdräkt fram över fältet,
stormarne ryta i sky, vågorna brytas å strand,
då, min själ, får du tro: det språk, de tala, är sanning,
dödens, förgängelsens språk, kärnan av levnadens dikt.
O, vad drömde jag ej, vad hoppades, ägde jag icke,
medan jag trodde ännu livets bedrägliga sken!
Friden krönte min natt, min dag var fylld av triumfer,
morgonen lyste av hopp, kvällen av minnenas fröjd.

O, min Angelika, hör du ännu den jordiska sångens
svävande, darrande ljud fjärran ur mödornas däld?
Hör du, när natten är ljum, och på genomskinliga skyar
vindarne vaggas i sömn, suckar ur sorgernas dal?
Hör du kanhända en suck ur mitt bröst, en ton ur min lyra?
Ler i din himmelska ro? Känner kanske dem igen?
O, min Angelika, då, då bruste mitt hjärta av glädje,
och med en segrande sång flöge min ande till dig! . . .
Men jag lever ännu, jag sörjer och irrar och faller!
Icke Angelika hör sångarens klagande röst.
Ack, hon sitter i ljus och dricker de saligas nektar,
änglarnes tjusande sång fröjdar dess jublande själ.
Himlarnes svalkande luft kringströmmar dess glödande ande,
Edens oändliga doft gjuter sig milt i dess famn . . .
Icke de saligas lugn av jordiska växlingar störes:
sorlet av människors liv studsar mot himmelens port.
Men kanhända likväl ett blygt, ett irrande minne
med min Angelika smög troget till själarnes land.
Minns du din barndom ännu, o, minns du i lindarnes skugga
lekarnes lätta behag, fröjdernas viskande språk?
O, det var jag, som lekte med dig, jag, arme, som svor dig,
förr'n jag förstod, vad det var, kärlek i liv och i död.
Säg mig, Angelika, är det ej så i himmelens lundar:
saliga andarnes här älskar och älskas igen?
Minns du din barndoms ljuvliga dröm ännu i din himmel,
bed, min Angelika, då, bed för min flämtande själ!

3.

Rusig av drömmarnes vin en kväll på den lummiga stranden
satt jag och hörde förströdd vågornas hulda musik.
Högt bland silverglänsande moln satt sommarens måne,
ängarnas blommiga bädd drack dess försmäktande sken.
Vindarne susade milt, och natten svällde av vällust:
hjärtat löste sitt band; kärleken diktade fritt.
Lugn var min ande och klar: mitt hjärtas tröttnade vågor,
sorgernas svallande sjö, lade sig sakta till ro.

Djärvt jag blickade kring den ljuvt inslumrade nejden;
tänkte på seger och död, tänkte på människors liv.
»Icke, så tänkte jag då, skall dränkt uti tårarnes töcken
längre du dväljas, min själ — höj dig i styrka och ljus!
Gack till graven och kasta en krans av evighetsblommor,
saknadens sista, därpå! — Lämna den sedan i ro!
Blanda dig sedan i levnadens värv, i njutningens virvlar,
plocka var rodnande ros, smaka var gyllene frukt:
sök ej att rycka ur himmelens famn, vad redan den äger:
ingen Angelika mer blomstrar, du dåre, för dig.» —
Så jag tänkte och knöt den första blomman i kransen,
offret, som skulle en gång smycka Angelikas grav.
Snart ur skyarnes bristande dok en tindrande stjärna
såg jag vid himmelens rand skrida i helighet fram.
O, min Angelika, — svara — kanske dess blinkande strålpunkt
rymmer din älskande själs vita, odödliga liv?
Ack, så länge jag ser bland himmelens väna gestalter
städse din luftiga bild, vävd utav kärlek och tro;
ack, så länge i källornas sorl, i vindarnes viskning,
blommornas vårliga doft, stjärnornas nattliga glans
än jag förnimmer och hör Angelikas väsen och anda,
vill jag med klagande sång dyrka min himmelska brud ...
Men min stjärna har gömt sig i moln, och månen har sjunkit:
flydde du, tjusande bild, gäckande töckengestalt?
Fläta, min darrande hand, din krans av evighetsblommor ...
Skynda — hon flydde ju dig — saknadens sista det är!
Dock — på minnenas krans ännu jag binder och binder —
ljuvliga flicka, o säg, bliver den färdig en gång?

4.

Susen er gravsång, susen av sorg, I darrande aspar,
böj dina grenar, o alm — här är Angelikas grav!
Klagar ej saknadens trast, du susande asp, i din krona?
Tömmer ej natten sin gråt, heliga grav, i din famn?
Här vill jag sitta, Angelika, här, och i skuggan av döden
bläddra igenom med dig minnenas gulnade blad.

Dig jag ser överallt; vart blad, du himmelska flicka,
äger allena din bild, löst i en skugga till slut.
Skepnad av oskuld och änglabehag, hur skön i din blomning,
skön i din tyning ännu, skön i ditt liv, i din död!
Ängel, ditt väsen svävade blott — det gick ej på jorden;
ack, ty det saknade här jordiska drifternas tyngd!
Därför till hälften himmelens liv härnere du levat,
ofta din vinge du lyft, förr'n du i höjden försvann.
Ej på din stig jag skådar ett spår: en mask du ej trampat,
icke du brutit ett strå, icke du rubbat ett stoft.
Tyst lik ljuset du gick och värmde lik himmelens stråle,
trängde som kärlekens eld ned i den dödliges själ.
Skärt som en fallande snö i luften dröjde ditt väsen,
himmelens lättaste vind lyfte från jorden dig upp.
Dock förstod ej en själ de jordiska sorgerna bättre:
aldrig av ljuvare tröst svällde ett hjärta än ditt.
Kärlek slog i din puls, din ande levde av mildhet,
bönens odödliga ros blommade ljuvt på din mun . . .
Och hon vilar ändock, du evige, vilar härunder!
Gravarnas trånga gemak rymmer ditt skönaste verk:
rymmer de hulda behag, som dagarne tävlat att kyssa,
nätternas skräckande makt fruktat att andas uppå. —
Döden fruktade ej: han såg min lilja i dalen,
spillde en droppe av blod tyst på dess skinande blad.
Glödande rosor brunno alltsen på den älskades kinder,
rodnande ljuvligt och hemskt, Gud, av det finaste blod.
Snart dess källa var tömd: — då bleknade åter min lilja,
slöt sin förvissnade kalk, sänkte sitt huvud och dog —
dog, som tonen tynar å våg, som vinden i skogen,
dog, som aftonens glans slocknar på tempelkupoln. —
Tyst, min klagande sång, tyst, tyst, hon slumrar härunder,
tystna, du susande asp — ljuv är den älskades sömn . . .
Ljuvliga evighetsdröm i gravarnas heliga tystnad,
öppna, o öppna din port snart för min ande också!

Frans Michael Franzén.

Högt bland Finlands moar och träsk stod sångarens vagga.
Där var hans fädernehem — Creutz' och Choræi och hans!
Vaktlarne sjöngo hans vaggsång där ur vårliga björkar,
när vid naturens bröst hälsa och fägring han sög.
Skogarnes vårvind susade där i ynglingens lyra,
sjöarnes drömmande våg lärde den unge sin dikt.
När han blev man, var han än som ett barn — ett barn var hans moder! —
stolt i sin oskuld och stark, smekande ljuv i sin kraft.
From i sitt allvar han var och kärleksfull i sin vrede;
lidelsens eld i hans bröst släcktes av ömhetens tår.
Lyckan fäste sin moderskyss på hans glänsande panna,
yngling i ålder och eld skötte han manliga värv.
Så från sin middagshöjd på livets leende kullar
såg han en gryende sol stiga ur havet i blod,
vågorna brusa och stormarne gny och stridernas tordön
rulla med härjning och död över hans fädernestrand.
Friheten föll på sin sköld, och trohetens blodiga tårar
vattnade hjältarnes grav — — bandet, det heliga, brast.
Svea sin syster begrät — en levande del av sitt hjärta,
slitet ur älskande bröst — — — såret vill blöda ännu!
Då blev det sångaren trångt: hans hjärta, det trogna, beklämdes;
lyran och staven han tog, sade farväl åt sitt land.
Så över havet han gick att trösta den sörjande Svea:
där han i däldernas lugn byggde sig åter ett bo.
Ofta en barndomsdröm om herdetjället i Kumla,
sångens och skönhetens hem, minns jag med tjusning ännu.
Vittkringskådelig stod på guldaxböljande slätten
kyrkan, den åldriga, än, lutersk och hög som en psalm.
Men därunder det låg en idyll i skuggiga dalar:
skönhet och oskuld och sång lekte hos blommorna där.
Länge han satt där i ro — patriarken med söner och döttrar,
fyllde med gyllene skrift flyende dagarnes blad.
Men omsider det föll, det vördiga templet, det gamla,
åter där restes ett nytt — längre han trivdes ej då.

Fjärran han drog och bodde till slut i den yttersta norden,
där han i öknar av snö ofta fick söka sin hjord,
där bland urskog och fjäll de mäktiga strömmarne brusa,
där uti dalarnes djup forntida seder bo kvar.
Där han fäste sitt tjäll på stranden av Ångermanälven;
harpan och lyran ännu klingade ljuvt vid hans knä.
Där i hans ålders höst — likt eolsharpan i kvällen —
klagade strängarnes ljud, svävande, brutna till slut.
Livets lampa flämtade matt, men av älskande händer
tåligt och trofast göts kärlekens olja däri.
Hela hans liv var en bön: mot himlen han vände sitt öga
sent på en sabbatskväll, sade sitt amen och dog.
Frid med den åldriges stoft! Om änglar ej gråta vid griften,
är det av glädje att nu han är en ängel som de.

Stilla, mitt hjärta!

Stilla, mitt hjärta! Snart vilar du sött
djupt i den ensliga mullen;
ofta du yrat, men snart är du trött,
längtar till grönskande kullen;
där i de susande lindarnes frid
snart du får slumra och bida din tid.

Troget du klappat — år ifrån år —
fröjder och sorger mig delat;
vållat mitt löje och vållat min tår,
vållat min skuld, när jag felat.
Men om du bröt, du dock aldrig var kallt,
glödde och stred — och led framför allt.

CARL WILHELM AUGUST STRANDBERG.

(»TALIS QUALIS»).

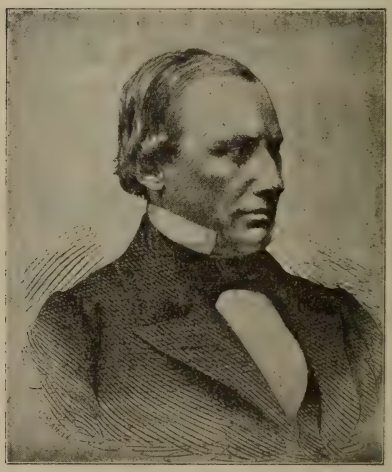

Hymn.

Ur svenska hjärtans djup en gång
en samfälld och en enkel sång,
som går till kungen fram!
var honom trofast, och hans ätt,
gör kronan på hans huvud lätt
och all din tro till honom sätt,
du folk av frejdad stam!

O konung, folkets majestät
är även ditt. Beskärma det
och värna det från fall!
Stå oss all världens härar mot,
vi blinka ej för deras hot,
vi lägga dem inför din fot,
en kunglig fotapall.

Men stundar ock vårt fall en dag,
från dina skuldror purpurn tag,
lyft av dig kronans tvång,
och drag de kära färger på,
det gamla gula och det blå,
och med ett svärd i handen gå
till kamp och undergång!

Och grip vår sista fana du,
och dristeliga för ännu
i döden dina män!
Ditt trogna folk med hjältemod
skall sömma av sitt bästa blod
en kunglig purpur, varm och god,
och svepa dig i den.

Du himlens Herre, med oss var,
som förr Du med oss varit har,
och liva på vår strand
det gamla lynnets art igen
hos sveakungen och hans män,
och låt Din ande vila än
utöver nordanland!

Förklaring.

Vid kannan satt den gamle invaliden,
ett spefullt löje kring hans läppar lekte,
där han min bleka kind med handen smekte
och talte om den gamla, stora tiden.

»Jag ofta spillt mitt varma blod i striden,
jag stått, där sol och krutrök hetast stekte;
men, gosse, säg, vem dina kinder blekte,
då svärdens tid är längesen förliden?»

Jag såg den gamle under ögonbandet
och svarade, förrän han sluta hunnit,
i sinnet stolt och ödmjuk på en gång:

»Har jag ej spillt mitt blod för fosterlandet?
I sanden har väl ej dess purpur runnit,
men det har strömmat, gubbe, i min sång.»

Vaticinium.

Finland! Så jag ville ropa
och från eder allihopa
få ett svar ur hjärtats grund.
Var jag stod, så såg jag glada
blickar sig vid blickar rada,
sol på varje pannas rund;
men min åtrå var en annan:
jag vill se ett moln på pannan,
maka löjets gud från kannan
undan, undan för en stund.

Vår är än den finska släkten:
och den trogna östanfläkten
än från mången Finlands son
bär oss hälsningar behändigt,
själva solen kommer ständigt
hit med snällpost därifrån.
Fast vår broder nacken böjer,
tungomålet honom röjer,
och jag spår, om än det dröjer,
att I honom återfån.

O, en afton kanske stiga
vi om bord, och dristeliga
draga över saltan hav:
solen själv vi ta på sängen,
tegen sucka skall, och ängen
bågna under hovars trav.
Blott ett handslag vi begära —
och från bröderna, de kära,
med ett dråpligt hugg vi skära
alla deras remmar av.

Förr än sol går ned, kosacken
tumlar blödande i backen.
O, den dagens namn skall då
bliva oss en hederstitel!
Och kung *Karl* har själv kapitel
i sin kungssal i det blå:
man för man han vill oss kalla,
och i stjärnor, vilka falla
ur hans öppna hand, vi alla
tapperhetsmedaljer få.

Södermanland.

Gröna Södermannaland,
land för mina fäder!
Som en pilgrim jag din strand
jublande beträder.
Tvillingfödda äro här
odalman och hjälte,
nu jag vet, var spännet är
uti Sveriges bälte.

Ack, jag ögnar efter hand
hundra sjöars under,
och emot var enda strand
stupa lövskogslunder;
berg jämväl som revben gå
över bröst och sida,
och i många ådror blå
sväller malmen vida.

Lyss däråt, hur muntra rop
liva schakt och smedja,
det är folk, som håller hop
liksom bergens kedja;
där de knappt om torvan ha,
hacka de i stället
upp ur själva klipporna
levnadsuppehället.

Och var helst jag hör mig om,
själva modersmålet
tar en ädel form, liksom
eskilstunastålet.
Toner, som trumpetens sång
och som svärdsklang gälla,
låna här en annan gång
sorlet från en källa.

Faller kvällens skugga lång
och min led förmörkar —
där min vagga höggs en gång
ur de vita björkar,
att till sluts dit vända om,
det är allt jag önskar;
hur jag sova skall inom
griftevalv, som grönskar!

Typografernas visa.

En ringa skara äro vi,
men mäktiga och rika:
en var är svensk, en var är fri
och man för sig tillika.
Vi äro av en ringa kast,
men ha i våra händer
den starka blixt, som i en hast
kan tända jordens länder.

Det bly, som tjänat krig och våld
och än av tårar dryper,
det ha vi tagit i vår sold
och format om till typer.
Låt knekten yvas av sitt val,
av sabelvetenskapen,
vi ha också vår arsenal
fastän med andra vapen.

Där låt oss troget stå på post
och bruka våra händer,
att sanningen ej tager rost
i våra fria länder;
ty aldrig kan man länderna
i riktig ro *förtrycka*,
förr än man bundit händerna
på alla dem som *trycka*.

Och därest hand i hand vi gå,
vår framtid vi befästa;
av allt, som tryckes, är ändå
en trofast hand det bästa.
Fritt komme sedan vad som kan,
han sprängs ej, brödraringen,
och ha vi stöd utav varann,
så frukta vi för ingen.

Helgmålsklämtningen.

Den klämtningen en junikväll
står i mitt minne kvar,
det var en ton så klar och gäll,
som knappast silvret har.

Och bäst det var, föll det mig in:
så var vår ungdom, din och min,
så rik på klang, som någonsin
en sådan ålder var.

Tomhända gingo sedan vi
i vida världen ut,
det gällde då att hålla i
och sträva var minut.
Vi hade trångt, vi hade knappt,
och dagens tillgång smälte snabbt,
men vår förtröstan gav ej tappt,
vårt hopp tog icke slut.

Så hjälptes vi med bördan åt,
som lättnat småningom,
men märkte ej bland dagens låt,
hur hastigt kvällen kom,
hur hösten, som han gjort med fler,
i våra lockar skakat ner
den snö, som aldrig smälter mer
och aldrig vänder om.

Hav tack för det du bördan drog
i dagar och i år!
Hav tack för varje gång du log
och sväljde ned din tår!
Gud signe dig, som så förstod
att vara arm och glad och god,
Gud löne allt ditt tålamod,
som läkte många sår!

Allt ringde det. Än en minut
jag dröjde på min stråt,
till dess att klämtningen var slut
och ögat stod i gråt.
Då föll ett slag igen, nej tu,
förtonande i samma nu:
att så vi finge, jag och du,
dö bort — och följas åt!

Tack för god vakt!

Farväl, farväl! Tack för god vakt!
Jag hör en stilla röst,
som länge viskat sitt »giv akt»
i djupet av mitt bröst,
min afton skrider fram med fart,
det gäller kanske uppbrott snart.

Men innan detta bröst är kallt
och handen domnat av,
ännu ett öppet tack för allt,
vad livet vänligt gav!
Vad sår jag fått jag ensam vet,
och det må bli min hemlighet.

Tack för det landet, ert och mitt,
som tänt mitt hjärtas brand
och som allt hittills stått så fritt
som intet annat land,
med stor och allvarsam natur
i vinter-ur och sommarskur!

Tack för det folket, dit jag hört
och som min fostran gjort,
för allt, vad därifrån berört
min hug i sant och stort,
för vad av minne eller hopp
det för mitt inre rullat opp!

Tack för det kära tungomål,
vari jag del har haft,
en härlig skatt, musik och stål,
behag försmält med kraft,
i tusen år vårt väsens borg
i väl och ve, i fröjd och sorg!

Tack för den strängalek jämväl,
som en och annan gång
med flyktigt välljud fyllt min själ!
Tack för evärdlig sång
från *Stjernhjelm*, *Spegel* och än fler,
till *Kellgren, Lenngren,* och *Tegnér!*

Tack för det hem, vars väggar gett
mig hägn från dag till dag,
där viv och barn jag kring mig sett
med namnlöst välbehag,
där mången morgon grytt och flytt,
då jag stått upp som ung på nytt!

Tack för att ej ett sparsamt bröd
förhölls oss någonsin!
Tack för att ej den bleka nöd
hann över tröskeln in!
Tack för vart ord, som styrkt mitt mod,
tack för var själ, som min förstod!

Tack för allt lyckosamt och gott,
som blivit mig beskärt!
Tack för det kors jag bära fått,
kanske långt mera värt!
Tack för att smärtan skärpt min syn
för livets utsikt bortom skyn!

Tack för det mål, dit jag blev ledd
vid kvällens matta sken!
Tack för den grav, som varder redd
en dag åt mina ben,
och att de få den ängd bebo,
där snart min samtid gått till ro!

Hur skönt att, när så blir bestämt,
få lösas från sin rot
och lyftas uppåt, uppåt jämt,
förklaringen emot,
att sista gången hava sagt:
Farväl, farväl! Tack för god vakt!

OSKAR PATRICK STURZENBECKER.

(»ORVAR ODD»).

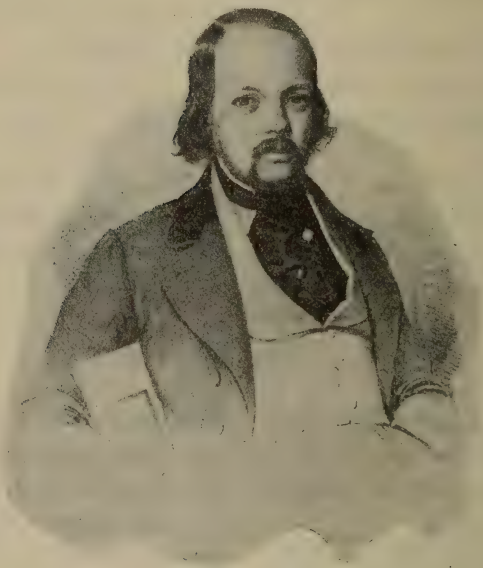

Verkligheten till Fantasien.

Två sångmör vid skiljevägen.

Farväl, här gränsestenen står
för barndomslivets värld,
och nu åt skilda vägar går
vår mogna ålders färd.
Med luftigt sinne, vingad häl
du himlens rike tar,
jag, tidens barn av all min själ,
jag blir på jorden kvar.

I fantasiens luftgondol
du seglar kring det blå
i nyckfull lek förutan mål,
som himlens vindar gå;
och eolsharpan på din arm
den leker själv därvid,
en brokig klang, än forsens larm,
än turturduvans frid.

Jag vandrar på den hårda mark
och sjunger för mitt folk
med stämma ljudelig och stark,
idéens bud och tolk;
jag delar mänskans lust och sorg
och vid dess sida går
på karnevalens glada torg,
i nödens tysta vrår.

Av tempel och av granna slott
din värld du trollar full,
med väggarna av skyar blott
och tak av månskensgull;
och väsen utav blomsterdoft
och morgonrodnans glans
de sväva där på högan loft
i fantomistisk dans.

Jag trivs ej i din trolldomsring,
i evigt drömmeri,
med ögat vill jag se mig kring,
med handen gripa i;
för mänskor jag på jorden här
ett Gimle bygga vill,
och sången blott mitt verktyg är,
min murarslev därtill.

Och när med handfast ord en dag
jag denna värld har byggt,
där frihet, lycka, rätt och lag
må kunna leva tryggt,
då kan jag söka utan skam
i drömmens rike dig
och visa verkligheten fram:
»Se här — min dikt för mig!»

Sulitelma.

Fjällar och bråddjup . . . snö, som allt betäcker . . .
eviga isar, vart mitt öga vänds . . .
grå horisonter, dit knappast tanken räcker . . . ,
ödsliga, vilda rymder utan gräns!

Tystnad och död! . . . En stenförvandlad drapa,
en sedan forntid frusen eddadikt!
Tankar, sublima som blott naturn kan skapa.
höga men stumma som en skrinlagd bikt.

Här utav livets tusende ljud och röster
knappt du förnimmer ett enda fjärran gny;
stormen du endast hör mellan väster och öster,
tordönet blott, som mumlar ur sommarsky.

Inga bevingade skarors sånger prisa
morgonen, då hon vaknar rosig och skön;

knappast en sparv, som kvittrar sin tiggarvisa,
medan han hackar i mossan mellan snön!

Inga skogar, som högt sina kronor lyfta,
viska i vinden sin svärmiska romans;
ensam en fjällbjörk hänglar vid en klyfta,
ängslig, förknuten, skygg för dagens glans.

Nere i djupet mellan branta stränder
frustar en bergsström, kastande högt sitt skum,
men som ett ordsvall inom slutna tänder
mullrar dess stämma hän i det vida rum.

Ej, hur du lyssnar, skärpande hörselns styrka,
hör du en hammares slag, en yxas fall,
icke en klockton från någon fjärran kyrka,
icke en vandrande renhjords bjällreskall.

Endast tystnad och död! . . . Det är, som jag vore
utanför världen ställd, ur livet ryckt,
som om förintelsens kalla ande fore
kring om mig, isande allt uti sin flykt.

Och av en svindel gripen, i det jag tycker,
liksom försvunne under mig jordens klot,
krampaktigt om min isstav handen jag trycker,
och uti isen spänner sig hårt min fot. . . .

Då på en gång! En sommarvind från sunnan
smeker min kind och väcker mitt mod och hopp,
blåser, som i ett nu, var skytapp undan,
löser i lätta dunster töcknen opp!

Plötsligt är solens prakt över tavlan gjuten. . . .
— strålande sol, förtrollare underbar!
Hur med ditt ögas vink du i minuten
gör till ett feeri, vad en öken var!

Snöfälten gnistra av tusentals demanter,
silverblank ligger varje isplatå,
tornande sig på alla håll och kanter
fjällarnas toppar glöda mot himlens blå.

Genom den klarnande luften det fjärran vida
träder i skarpa konturer fram till slut;
tiomils väg för ögat åt varje sida
landskapet breder sina armar ut.

Här dessa dalar, så långt du i öster kan följa,
det är det gamla svenska fornjotaland!
Här denna kust i väster och denna bölja, . . .
Västerhavet, som sköljer den norska strand!

Tvenne länder i blicken jag här förenar,
bägge omslutna av samma himlabryn;
tvenne riken med stränga rågångsstenar,
dock för min tanke ett, som för min syn.

Tvenne folk, men med samma norrœna tunga,
samma saga och samma ättartal,
samma skogar, där samma fåglar sjunga,
samma älvor, som hålla på ängen bal!

Samma hyddor i dalen, av timrad fura,
hem för ett manligt allvar, som fast och käckt
trotsar sin ovän, var han helst må lura,
brottas med själva ödet oförskräckt!

Samma gästfria, om än arma, bygder,
vinkande ett välkommen ur varje dörr,
mosstäckta tak, därunder gammaldags dygder
bygga ännu sina fågelbon som förr!

Samma malmsprängda berg, där ur djupa schakter
flitens hacka arbetar upp sin skatt,

samma älvar med skummande katarakter,
forsar, där kvarnen hamrar dag och natt!

Tvenne folk, men med frändskapens drag och tycke,
ättlingar bägge av samma urgamla stam,
mör med Idunas blåa ögons smycke,
män med en blick, där bärsärken lyser fram!

Tvenne hemman, av var sin bror bebodda,
hemman på skogen, men skogen den är en;
tvenne hälfter i fjällen sammangrodda,
vuxna tillhopa med knotor av järn och sten!

Runt häromkring, åt vilken kant vi blicke,
är blott en enda gemensam fosterjord;
söndringen, allt det lilla, här märker du icke,
endast det stora: den gamla, höga nord.

Du, när ditt öra såras av dvärgakivet,
när utav stundens missljud störes ditt hopp,
stig på de fria höjderna av livet,
stig på din tankes Sulitelma opp!

En vandrande harpspelare.

När han var trött av stegen på landsväg och hed
och middagsvarmens tunga tryckte hans huvud ned,
hans vana då och hans tröst det var
från unga dar
att fatta sin harpa och att dikta sig en sång.
Med nyfödd kraft han började därefter igen sin gång.

När livets mörka skuggor bredde sig för hans syn
och det samlade sig åskor kring hans inre himlabryn,
hans vana och hans tröst då var
från unga dar

till harpans raska anslag att sätta sång och dikt.
Så lyfte han åter blicken med hopp och tillförsikt.

När all den eviga uselhet, som genom världen går,
brottades med hans styrka och gav hans hjärta sår,
hans vana då och hans tröst det var
från unga dar
till lekande harpotoner att höja sin röst.
Då reste han nacken stolt igen, med vidgat bröst.

Så med sin sång och harpa från gård till gård han drog,
det var ett liv av frihet och skämtsamt nog,
det nu en gång hans vana var
från unga dar
att sjunga sig så till dager, när natt låg på hans själ,
att sjunga sig fram i världen, när sargad var hans häl.

Om storheten av det lilla.

»*Småfolk!*» heter det.

Vi äro småfolk allesammans; det vill säga, vi alla som icke höra till den lilla utvalda och med allahanda vördnadsvärda stämplar utmärkta minoriteten av *stort* folk. Tio, femtio, kanske två hundra äro stora; miljonerna bestå av idel småheter. De privilegierade och de excellenta känna sitt värde, hava ett gott öga för proportionerna, och de misstaga sig därför ej heller, var helst en av de små kommer i deras närhet. De äro genast färdiga att spela jättens roll, och de hava synbarligen det största besvär i världen för att böja sin storhet så djupt ner som till vår jordkrypande ringhet. Det är tallträdet, som skall bocka sig ner till gräset eller renmossan; det är icke lätt.

Bland många av de små råder mycken förtrytelse över att så är. Man skriker på samhällets orättvisa, man fordrar jämlikhet och aktning för *människan*, lika gott om stor eller liten. Man kan icke tåla detta »missförhållande», man gör må hända en revolution.

Den lyckas, och några bli därvid själva stora, men massan förbliver liten som hon var. Varför då icke taga saken filosofiskt?

Filosofien är läkedomen för alla våra lidanden. Från filosofiens ståndpunkt skall man snart finna, att vad som vi i dagligt tal kalla en social orättvisa, en världsdisharmoni, på ett ytterst tillfredsställande och angenämt sätt förklaras för oss. Vi skola då göra den märkvärdiga upptäckten, att detta att vara *småfolk* egentligen endast är — ett missförstånd. Vi kunna se små ut, men vi *äro* det icke. De stora se ned på oss, men de göra icke blott oss orätt, de bedraga sig själva.

Det är må hända, när allt kommer omkring, just det obetydliga, som är det avgörande, det minutiösa, som är det största.

Vi tala icke här om att tusentals små faktorer bilda ett helt, som kan vara ganska respektabelt, t. ex. att det av en hop bönder, skomakare, skolmästare, poeter, kryddkrämare, plankstrykare, lantmätare och tenngjutare blir tillsammans ett folk, och till och med ett folk av värde; vi hålla oss här alldeles speciellt till individen, och vi säga, att denne just i och för sig är det stora, det på vilket allt kommer an. Kunde man fysiologiskt undersöka ett helt samhälles verksamhet, liv, organiska krafter i de *allra minsta* detaljer, och därpå bygga ett statistiskt tabellverk, så skulle det säkert visa sig, att den eller den staten omöjligt skulle kunna bära sig med en *enda* skoflickare eller vedsågare mindre, än som just jämnt och nätt finnes där i ett visst givet ögonblick. Det är alltid på *den ene* allting hänger, hur liten han för övrigt må taga sig ut i ett större sammanhang.

Det är i samfundet som i ett urverk, icke den minsta del kan vara borta därifrån. Och det är de allra minsta, som äro de allra viktigaste. Hjulen tro sig vara kaxar, men de vore stackare utan de små kuggarna. Fattas en enda kugg, är hjulets makt förlamad, excellensen står där handfallen. Det är precist den där *den ena* kuggen, som är huvudvillkoret för det stora hela, som är urets försyn.

Detta det lillas, det *ena* lillas omätliga betydelse för allt finna vi för övrigt, vart vi vända oss. Det finnes en obetydlighet, som kallas bindstreck. Många förakta denna lilla tingest; den är dock

ofta här i världen av den allra största vikt. Vi lärde i skolan att noga akta uppå att skriva ett *sol-år,* med bindstreck mellan sol och år på rätta stället, och vi hava aldrig glömt denna visa lärdom; en annan skriver må hända *solår,* och en tanklös läsare får därav en vidunderlighet. Man skriver *tallstruntsåpa;* det är att förvilla folk, ty någon kan därvid tänka sig en dålig såpa, däri tall utgör en kemisk beståndsdel; man skriver tallstrunt-såpa, och man har »sauverat apparancerna», tack vare det lilla strecket. Försiktigheten bjuder likaså att skriva *ur-invånare,* med bindstreck på rätta stället; professor Nilsson har noga iakttagit det i sitt bekanta verk om Nordens äldsta inbyggare.

Eller dessa andra obetydligheter, detta »småkrafs», de olika krumelurerna över vokalerna a och o! Vilken Nemesis drabbar icke den missaktning, varmed ofta, om än ofrivilligt någon gång, dessa små behandlas! Icke nog med att en brevskrivare sålunda i brådskan gör en *strålande* skönhet till en *stralande,* eller en *sötunge* till en *sotunge,* men man beställer av sin kommissionär en *mössa,* men glömmer prickarna och får tillbaka med omgående den förbluffande frågan, om det skall vara — *islandsmossa.*

»Vänta mig icke hem så snart!» skriver en vän till en vän; »jag vandrar här i *alskog* upp över öronen och är överlycklig . . .»

»I en alskog! det var också en fantasi! Nu skall jag berätta er något, vår vän Julius har börjat vurma för alskog! Kanske alved?»

»Det skall väl vara *älskog?*» utbrister ett klipskt huvud.

Vad vet jag?

»Ni kan tro» — skriver en annan — »jag gör här vid badet en mängd ganska intressanta bekantskaper; presidenten Z—s äro charmanta; vad kammarherre **hjelms angår, äro de ytterst *vanliga* människor, o. s. v.»

Kammarherre **hjelms »ytterst vanliga» människor! De, som av alla berömmas, beundras!

»Det skall säkert vara: ytterst *vänliga!* Står det icke: vänliga?»

Nej, på min ära det det gör!

Hm!

Men det kan uppstå vida allvarsammare förvecklingar än så,

allt på grund därav, att man icke tillräckligt lägger vikt på dessa så kapitala obetydligheter, dessa så huvudsakliga bisaker, dessa så omätligt inflytelserika bagateller. En person skriver från södra Småland till en bekant i Stockholm: »Förliden onsdag den 2 april hade vi här i trakten, under eljest fullt normala klimatiska förhållanden, ett plötsligt *askregn,* som gick över säkert många mils omkrets och på flera ställen efterlämnat ganska bedrövliga spår, o. s. v.» Mottagaren finner detta meddelande så märkvärdigt, att han skyndar sig upp därmed i en tidningsbyrå; redaktionen förenar sig med meddelaren, att detta är en fullt ut lika så märklig kasus som den stora militärhägringen i Östergötland. Ännu samma kväll läses i den stora tidningens nyhetsavdelning: »Vi hava från södra Småland mottagit det meddelande (av fullt trovärdig person), att onsdagen den 2 april föll ett *våldsamt askregn* därstädes över en viss trakt av 5 till 6 mils omkrets, På flera ställen har den nya ängsbrodden därav tagit obotlig skada. Naturfenomenet står utan tvivel i sammanhang med Vesuvii utbrott, på samma sätt som de jordstötar, vilka i den senaste tiden låtit sig förnimma på flera orter även här i vår avlägsna nord».

Från Stockholmstidningen går notisen över till 300 landsortstidningar. Det småländska askregnet blir dagens enda och brännande fråga. En stor och viktig reform är trängd i bakgrunden. En hel politisk konjunktur är må hända förlorad, och det är för sent att återvinna den spillda tiden, när omsider vännen i Småland upplyser om att han i ordet *åskregn* glömt att sätta en liten ögla över vokalen.

Denna lilla ögla har sålunda slagit i hjäl den stora reformen. Sedan beror det på om det finnes några andra *småfolk,* som kunna väcka den till liv igen.

Ur **Grupper och personnager från i går.**

Pressen.

Då mellankom plötsligen en tillfällighet, som på en gång ryckte tiden ett halvt sekel framåt och gav även publiciteten hos oss ett helt förändrat utseende. Det inträffade nämligen en stor euro-

peisk händelse, julirevolutionen i Frankrike. Det gick liksom en krigisk trumpetfanfar genom hela Europa, folken reste på sig i alla väderstreck. Även i Sverige kändes inflytandet av denna genomgripande rörelse. Med mer än intresse, med exaltation följde man hos oss det polska frihetskrigets alla tilldragelser och utvecklingsmomenter. Varje ny framgång på polackernas sida var en glädjefest i Stockholm, och man hoppades att med varje post äntligen få förnimma fransmännens intervention och de ryska arméernas totala förgörelse i Polens moraser. Under sådana utomordentliga förhållanden uppsattes »Aftonbladet» av *Lars Johan Hierta*. Sällan eller aldrig var väl en tidpunkt mera lämplig och gynnsam för etablerandet av en demokratiskt frisinnad tidning. De dagblad, som redan funnos, hade till största delen spelat ut sin roll. »Stockholms-Posten» var matt och gammaldags, ehuru alltid »respektabel», »Dagligt Allehanda» levde visserligen ännu med, som det tycktes, god hälsa, men i själva verket var det dock allt för litet vigör och livlighet i dess rörelser, och dess politik var långt ifrån att äga någon rätt determinerad och imponerande hållning. »Argus» sjöng på sista versen och antog redan den jämmerliga figuren av en justemilieu, just lagom för att rätt råka under klorna på förstkommande mera radikala oppositionstidning. De stora tilldragelserna för dagen lämnade ett det ypperligaste stoff för att göra ett blad pikant och underhållande; den oroliga sinnesstämningen behövde ett organ. »Aftonbladet» mottogs med högljudt bifall, dess publik ökades nästan för varje månad i en förvånande tillväxt. Det var någonting ungdomligt, någonting friskt och hasarderat hos denna tidning, som icke kunde undgå att fängsla intresset och göra intryck på sinnena. Dess lilla stående avdelning »Kaleidoskop», vilken innehöll varjehanda små infall och stickande ordlekar, än mot den ena, än mot den andra av motsatta partiet, blev allmänhetens favoritlektyr, man kunde icke mera sova lugnt utan att hava sett, vad Aftonbladet hade i sitt kaleidoskop för aftonen; dessa små roligheter gingo från man till man, de blevo nästan till ordspråk. Åtskilliga med apropå utkastade artiklar mot Ryssland och despotismen i allmänhet voro det tunga artilleriet, som fulländade de små kaleidoskop-tiraljörernas seger, och när Warschau slutligen gick förlorat, stod Aftonbladet

kvar med den lyckade erövringen av en makt, som hittills endast varit i jämnt tilltagande.

Hierta har haft en högst anmärkningsvärd lycka, det är obestridligt, men han har även haft en högst ovanlig förmåga, och man säge vad man vill, han är en man, som har sitt blad i Sveriges historia. Naturligtvis icke ensam, men i alla fall i främsta rummet såsom anordnare, organisatör, sammanhållare, bragte han sin tidning inom kort tid upp till en betydelse, varigenom den kom att verka tämligen direkt på fosterlandets öden, och hela pressen har i och med det samma blivit hos oss en makt i staten, vilken numera i det största som det minsta gör sig gällande. Hiertas förnämsta förtjänst låg utan tvivel i hans ytterst fina instinkt att se, vad som för ett visst ögonblick eller ändamål var det tjänligaste; men hans påpasslighet och hans outtröttliga seghet och drift förtjäna ej mindre att anmärkas. Hans penna, hans fyndighet, hans fond av sakkunskap i många riktningar, skulle alltid hava gjort honom till en värdefull arbetare i pressen, men hans givna plats var dock som *chef*, som länkande kraft, varför ej även ibland som — lirkande? Och märkom, att på den tiden, då man skulle tyckt, att en tidning som Aftonbladet bort ensam giva honom alldeles tillräckligt att göra, hade han dock alltid dessutom tid till otaliga andra olika verksamhetsarter, som boktryckare, som förläggare, som fabriksidkare i stor skala, något litet skeppsredare, köpman, belastad med diverse municipala befattningar, under riksdagarna representant. Skulle man tro, att en människa med så många bestyr likväl kunnat ha lediga mellanstunder för att skämta i sin älskvärda familj, för att pyssla om blommorna i sin trädgård eller att ströva Mälarens stränder omkring med sin lustjakt? Men jag bör tillägga, att det gick med en viss fart; Hierta hör till dessa naturer, vilka alltid hava ångan uppe och för vilka den första omsorgen är, *att* det går, den nästa, *hur* det går. Sålunda kan det visserligen hända, att när man är ute och åker, kör man hästarna vid en hastig vändning in i en hörnbutik, liksom, när man är ute och seglar, att man sätter en smula på grund här och där vid lantuddarna; men vad mer, när man i alla fall vet att åter reda sig ur affären! . . . Och detta är en konst, som Hierta alltid förstått, så det varit en sann förnöjelse.

På detta litet äventyrliga sätt författade han även gärna sina tidningsartiklar, avbrytande sig hundra gånger för att samtala med hundra olika personer uti hundra alldeles olika ämnen. Jag föreställer mig till exempel, att han höll på med en uppsats över representationsreformen; han sätter pennan på papperet:

»*Det torde vara överflödigt att visa genom några ytterligare resonemanger, huru mycket irrationellt ligger i den närvarande ståndsfördelningen* —».

Längre hinner han icke, utan måste lämna svar åt en murare, som står och hostar nere vid dörren. »Aha? . . . Ja, jag skulle ha en ny dörr öppnad i tryckeriet, jag skall straxt själv komma ned och visa er, hur jag vill ha det!» Nå:

— »*denna ståndsfördelning, som ställer den ena medborgareklassen i öppen strid mot den andra, som — som* —» Nytt avbrott: »Det var törnrosbuskarna, ni skulle ha besked om, var det icke så? Låt mig se, . . . ja, det blir väl bäst att hämta dem ju förr desto hellre; ni vet ju var det är! Se här, tag pengar med!»

»— *som sätter intresse mot intresse, småaktig avundsjuka mot*» — — »Vaba? Vad är det ni vill? Jaså? . . . Ja, den där novellen? Har verkligen ännu icke kommit att läsa den igenom, jag har nu litet bråttom, men om vägen är här förbi i — eftermiddag; . . . *så framt* det konvenerar? . . .»

— »*avundsjuka mot avundsjuka. Det fordras i sanning hela prelaturens förstockade avoghet mot allt vad reform heter och herr Hartmansdorffs*» — — »Stig in! . . . Vem är det jag har den äran att tala med? Ah, vous êtes . . . Oh, c'est Monsieur Bosco? . . . Veuillez bien . . . Si, monsieur, je vous connais fort bien de réputation . . .»

Och nu följde kanhända en lång konversation, därunder herr Bosco till och med roade sig att förevisa redaktionen allehanda artiga små taskspelerier; och artikeln? . . . Jag vet icke precist, om artikeln blev färdig den dagen, men jag är *dock* nästan böjd att tro det.

För övrigt kommer det nu icke synnerligt därpå an, huru och på vad sätt Hierta skrev sina ledande artiklar och gjorde sin polemik, huvudsaken var, att han skrev *sitt* blad fram och skrev omkull

de andra. Och detta gjorde han förträffligt. Först stupade Wallmarks »Journal», därefter kom turen till »Stockholms-Posten». Lindeberg, som en gammal infanteriofficer, tog i förstone stegen ut med makt och sökte *följa med*, men han höll icke ut härmed mer än i trenne år, varefter han fann det förnuftigare att sluta med bibehållen krigsära och hellre begagna ett lämpligt tillfälle till att själv bliva upptagen bland Aftonbladets så kallade »sju vise». Vilket också bättre lyckades, litet längre fram. — — —

Vi hava en annan ganska originell figur, framträdande med på visst sätt storartade dimensioner i den tid, varom här är fråga, Argus-*Johanson*. »Argus», tidningen, var den tredje, som inför Aftonbladets ständigt växande lycka tvangs att lämna skådeplatsen; den gick med krassligt liv till 1835, men längre förmådde den icke. Den hade då i de sista åren varit en ständig skott-tavla för Aftonbladets kvicka skämt, och den hade icke humör nog för att i längden uthärda det. Aftonbladet hade en dag yttrat om Argus, att den liknade en med »vingarna flaxande kvarn»; Argus blev, som vanligt, klumpigt rasande och genmälde med en flera spalters trög och vresig artikel, vid vilken allmänheten höll på att somna; genast föll Aftonbladet in, men endast med ett par rader, det *återkallade* på det amplaste sin liknelse, över vilken Argus blivit så mäkta förgrymmad; »vi hava gjort Argus orätt och bedja om ursäkt, Argus är visst ingen *kvarn* — långt därifrån! — ty gud skall veta, att vad som kommer därifrån är — varken 'hackat eller malet'». Vid dylika små inpass somnade publiken aldrig. Argus manövrerade alltid tungsamt och trögt med långa »argumentationer», genom vilka han enligt sitt eget älsklingsuttryck ville »till komplett evidens deducera» sakerna. Aftonbladet tog sig härav anledning till den lilla filologiska hypotesen, att »argumentera» helt simpelt härledde sig från »Argus» och latinska ordet »mentiri», som betyder: ljuga. En annan gång hade Aftonbladet liknat Argus vid en valfisk, och detta blev nu ett stående epitet för både tidningen och redaktören; få notabiliteter hava i Sverige varit så »noterade» som »den politiska valfisken», den arma Argus gick under denna benämning över till utlandet, och man såg den såsom »der grosse politische Wal-

fisch» — fullkomligt trogen översättning — figurera uti tyska tidningar i artiklar rörande svenska affärerna för dagen.

Argus upphörde, men Johanson *blev kvar*. Hans följande literära och publicistiska verksamhet (den senare mest i famösa korrespondanser till alla slags landsortstidningar) gick efter hand i mycket skeva riktningar, och man kan icke om honom säga, vad rättvisan måst erkänna om Lindeberg, att han beständigt blev *den samme*. Han lånade utan synnerlig betänklighet sin penna åt den ena saken nästan lika gärna som åt den andra, och han gick för kontant vedergällning ärenden till och med åt intressen, vilka han var, om icke annat, för upplyst för att icke själv inom sig nödgas betrakta som mycket misstänkta. Ty Johanson var en man med icke vanlig bildning, med vad man kallar ett skarpt huvud och en stor lätthet att inom en kort tid kunna studera sig in i en sak. Han var ofta verkligen grundlig, men han var det nästan lika ofta på ett *rasande sätt,* med ett ord han var sofist i stort och för övrigt icke generad av skrupler. Fåfäng och självkär av naturen i en sällsynt grad var han i sitt personliga väsen uppblåst som en lord och grandios som don Ranudo, samt i sitt sätt att lägga ordet i ett samtal en skrodör av allra första sorten. I detta sista avseendet var han så genomförd och fulländad, att han i själva verket blev rolig och nästan älskvärd för ett ögonblick eller två. Det var honom, jag tror, komplett omöjligt att någonsin kunna falla ur denna sin roll av en man, som var hela världen överlägsen och som varken i forntid eller samtid ägde sin like. Med den största rättframhet och »comme si de rien n'était» tog han på gatan en minister, med vem han icke förr växlat ett ord, under armen och yttrade: »Hör på, herre, jag skall ge er ett *gott råd*». En vacker dag överraskades Aftonbladsredaktionen av herr Johansons besök — det var någon tid efter att Argus hade blivit ihjälslagen av »busen» vid Lilla Nygatan — »Herre,» sade han till den något förbluffade Aftonbladschefen, »hör på, herre, ni begriper intet av de norska affärerna, *jag* vill skriva därom i ert blad, men — (sneglande åt sidan) — jag vill icke samtala med er härom i närvaro av dessa — av dessa, ptrhm! —, låt oss gå upp i er enskilda våning!» Och därmed drog han herr Hierta också ganska riktigt ut med sig. Det fanns

icke det ämne, som icke Johanson ansåg sig ha »approfonderat», icke den detalj, av vad slag det vara måtte, däri han icke var hemmastadd, ja barnfödd. Han var en dag utbjuden till herr Dalman på dennes lantställe vid Mälaren (»vi hava ett litet lantställe», stod det en gång i »Dagligt Allehanda»), och den artiga världen förde efter middagen sina gäster upp genom skogen till en liten höjd, därifrån man njöt en ovanlig utsikt; »här,» yttrade han belevat till Johanson, »skall ni se någonting överraskande charmant!» »Herre!» — vände Johanson sig om, med den honom egna frustning — »här har jag suttit hundra gånger och studerat min Plato, långt förr än ni fick kolt!» (Principen »nil admirari»). När om sommaren 1838 kejsaren av Ryssland gjorde sitt så oförmodade besök i Stockholm och höll på att skrämma slag på kung Karl den fjortonde, stodo vi om kvällen, några bekanta, på Norrbro och tuggade på den stora nyheten, vilken just i det draget hade blivit en av oss anförtrodd av en passerande kunglig adjutant; i det samma kom Johanson förbi. »Känner du den stora händelsen?» frågade en den nytillkomna. »Ptrhm!» gjorde Johanson (han visste uppenbarligen intet). »Kejsaren av Ryssland.» »Ptrhm!» (han förstod ännu intet). »Det är kejsaren själv, som kommit hit.» På en gång sträckte Johanson sig dubbelt så lång, som han var, antog ett leende, sådant som Jupiter ler, när han ser ner på de krälande människorna, räckte sin arm ut med en nobel gest och gjorde åter sitt ptrhm! »Det där, *barn*, — visste jag för tre veckor sedan».

När vi åt detta och dylikt skrattade med full hals, höll han sig visserligen ett ögonblick allvarsam och orubblig, dock slutade han för det mesta med att skratta med. En, som ofta satte Johanson den store i mycken förlägenhet, var Vilhelm v. Braun. Historien är bekant, men den är god, om huruledes Johanson, då han en afton, om bord på ett hemkommande Mälar-ångfartyg, upptäckte Braun bland den på käen församlade folkmassan, hälsade honom högljutt med ett nådigt: »Se god afton, min kära Vilhelm von Braun!» Skalden, icke fullt belåten med att på detta sätt bliva offentligt uppropad, svarade: »Hur fan — har du kommit in i Mälaren?» Genom folkskaran gick det genast: »Ah? det är *valfisken!*» Men Johanson gjorde ett majestätiskt *ptrhm!* och smög sig över åt andra sidan.

Liksom Johanson betraktade sig som tidevarvets, minst sagt tidevarvets, största politikus, statistiker, historiker, konstkännare, filolog, ostronätare, cigarrkonnässör och filosof, så ansåg han sig även vara huvudstadens vackraste karl och omotståndligaste Don Juan; han var må hända något av det senare. Ryssland ägde en tid i Stockholm en minister, som obestridligen var av en sällsynt manlig skönhet och allmänt beundrades som en typ i detta avseende. Johanson bar den tiden omkring en historia om någonting, som passerat honom på Drottninggatan; ministerns gemål hade kommit spatserande med sina barn, en elvaårig son hade då vid åsynen av Johanson släppt sin mors hand och sprungit fram imot honom (Johanson) med det glada utropet: »Papa, papa!» Den förnäma och sköna ryskan hade vid detta blivit helt förlägen och, smått rodnande, passerat Johanson förbi med en blick! *Ptrhm!* . . .

VIKTOR RYDBERG.

Baldersbålet.

Världens oskuld vilar
på det vigda bålet.
Genom allt, som andas,
går en iskall rysning.
Blodröd sjunker solen,
fjällens skuggor växa,
och i askens krona
susar tidens höst.

Gudar stumme bida
kring den bleke Balder.
Fimbulnatten nalkas,
nu må bålet brinna!
Himlens fäste mörknar.
Oden fattar facklan;
ännet, skumt av sorger,
sänkes mot hans bröst.

Nu är ändad varje
hugfull hjältehärnad,
mänskobarm skall avla
endast onda uppsåt,

stark skall niding stånda,
god i länkar ligga,
tills att Surters låga
över världen far.

Som i dvale domnad
dröjer vise fadern,
gudens tanke grubblar
över mörka gåtor,
dyker ned i djupen
efter dolda runor,
lyssnar ned i andens
urgrund till ett svar.

Fann den vise fadern,
vad han fjärran letat?
Lugnat änne lutar
Lopt *) till Balders änne,
viskar till den döde,
vad ej Valhall vetat,
viskar det som ingen,
ingen anat har.

Vill du gissa gåtan,
gå en natt i skogen,
lyss till stormens stämmor
i de skumma moar!
Lyss till kvalfull kvidan,
lyss till rop och klagan,
hör den djupa bikten
ur naturens bröst!

Helig tystnad följer
fridlös fasas verop,
och som orgeltoner
svävar genom skogen
Odens högsta aning,
världsförsoningslöftet:
livets strid har mening
djupsta fall har tröst.

Dexippos.

(I Aten år 267 efter Kristus.)

Nyss på lödd̈rig häst ett ilbud sprängde in i Pallas' stad,
och ett rop av ångest genjöd under kolonnaders rad:
»Goten kommer, goten kommer! I går afton stod han ren
knappt en dagsled, ve oss, ve oss, knappt en dagsled från Aten!»

Nu av män och barn och kvinnor vimlar tempelsmyckat torg,
alla vrida sina händer i förtvivlans vilda sorg:
»Roma, du som tog vår frihet, för att ge oss skygd och värn,
o, var äro dina örnar, dina legioners järn?»

Träda så på talarstolen stadens råd och fäder opp;
ack, men deras bleka läppar äga ej ett ord av hopp,

*) Oden.

ingen maning hörs till vapen, ty på gotens segerled
lägga kungar sina kronor, städer sina tinnar ned.

Och så vart till sist beslutet att i templen denna dag
under offer, bön och suckan bida ödets hårda slag.
Tystnad råder över torget, alla bröst av bävan slå —
när Dexippos, hävdatecknarn, stiger fram och talar så:

»Finns ett hopp i vapenskifte? Alla här ha svarat nej;
'gotens lynne tål ej mothugg, därför reta honom ej!
Hem och tempel skall han skövla värre, trefalt värre än,
om han ser hellener vara, liksom goter, tappre män!'

Tron dock ej, att I med feghet kunnen köpa edra liv!
Björnjakt är en bragd för goten, harjakt är hans tidsfördriv.
Allt för tungt det är att bida under suckan sådan gäst;
nej, gör livets dag, den sista, till en korybantisk fest!

Folk, som ej vill lyfta svärdet, höj då bägarn i din hand!
När ej dygd kan elda hjärtat, tänd det i backantisk brand!
Hos befriarn Dionysos glöm en stund din skam och nöd,
du som skyr befriarn Striden och befriarn Ädel Död!

Stirren rusige på döden, I som levat utan mod!
Raglen under vinlövskransen ned i Stygens svarta flod!
Detta är mitt råd till eder. Gån med det, atenske män!
Men här finnas gossar även, och jag har ett råd igen.

Bort med dem, som ständigt glömma, att vad stort som världen såg
verkats har av späda krafter, spända av en eldig håg!
Bort den blick, som, skarp för hindren, är för målets skönhet skum!
Hädan, fege män och gubbar! Fjärmen er från heligt rum!

Bort, I vuxne och förvuxne! Kom till mig, du unga släkt!
O, jag ser, nu kommer våren, nu jag andas västanfläkt,
och bland unga plantor står jag som Dodonas gamla ek,
och i kronan siar guden om en hög, en ädel lek.

Gossar, låt oss leka kriget, då en värld befriades,
då Temistokles och Kimon levde, och Miltiades!
Hell dig, Zeus, de leva ännu! Hell dig, Zeus, de stå mig när!» —
Och en hänförd gosseskara svarar rörd: »De äro här».

»Samlens då på Kerameikos! Fatten svärd och sköld och lans,
ty vår lek skall ändas, piltar, med pyrrikisk vapendans!
Skruda dig i högtidskläder, kransa dig, du glada hop!
Snart förnimma berg och dalar evoe och fröjderop.» —

Och en väldig skog av lansar snart på Kerameikos står.
Vilka lockar, vilka kinder, vilken härlig mänskovår!
Tusental av lekkamrater, ordnade i flock och tropp,
och inunder kransar ögon, glänsande av mod och hopp.

Vill Dexippos endast skåda vårens prakt i sina led?
O, låt även sommarns styrka, höstens mognad vara med!
Männer komma, gubbar komma, allt till vapen gripit har —
skilj ej gossen från hans broder, skilj ej sonen från hans far!

Dagen är en fest för våren, unga krafters offerdag;
men de gamle ha föryngrats — tag dem upp i helgat lag!
Männen välja sig bland gossar märkesmän för flock och tropp,
styrkan följer glad förtröstan — låt vår skara bryta opp!

Och nu tågar ut till leken under rop och blomsterregn,
mellan kvinnor, som i tårar kalla ned Olympens hägn,
ett panateneiskt festtåg, lysande i vapnens sken
bland oliver och platåner, ur det bävande Aten.

Varm är dagen, men från havet fläktar vinden frisk och sval.
Över bergen stiger tåget, stiger ned mot yppig dal,
passet vidgas — se, en tavla breder sig för häpen syn:
eld och rök från tända byar fara virvlande mot skyn.

Ständigt, ständigt nya eldar, och se där i moln av damm
gnägga redan gotens hästar, glimma gotens vapen fram.

Än en blick ut över fältet, och till häst Dexippos sprang,
och hans stämma, följd av ekon, mäktig över härén klang:

»Lekens glada stund är inne! Sluten leden! Fällen lans!» —
Leden slutas, lansar fällas, blixtrande i solens glans. —
»Framåt!» — Fram falangen tågar. — »Och nu ljude stark och klar
stridens sång, Tyrteiska hymnen, från vår frihets stolta dar!»

Sången brusar genom leden, tonande ur fulla bröst,
gossars silverstämma blandas skönt med männens djupa röst.
Hör, han stiger, krigarhymnen, hör, han lyfter sig mot sky,
svarad dovt av nordens lurar, gotisk sång och vapengny!

Atenarnes sång.

»Härlig är döden, när modigt i främsta ledet du dignar,
»dignar i kamp för ditt land, dör för din stad och ditt hem.
»Därför med eldhåg upp att värna fädernejorden!
»Ila att offra med fröjd livet för kommande släkt!
»Fram, I ynglingar, fram i täta oryggliga leder!
»Aldrig en känsla av skräck, aldrig en tanke på flykt!

»Skam och nesa drabbar en här, då i fylkingespetsen
»Framom de unge man ser gubben förblöda och dö.
»Detta höves ju främst en yngling, medan han ännu
»älskligt i lockarne bär vårliga blommornas krans.
»Fager för kvinnor, ståtlig för män må han synas i livet;
»skön är han ännu som död, fallen i slaktningens mitt.»

Goternas sång.

I nordanskogen
där nickar granen;
O Vodans släkte,
du vapenglada,
gå ned, där pinjer
och palmer sucka
bland levnadströtte
och veke trälar!
Vig dem till vila
med svärdets vaggsång,

bär gyllne bytet till kämpens kummel,
till norskensbergen, i furors skugga
till hjältens kulle, och granars skymning!

* *
*

Sången tystnar, lansar korsas, rasslande emot varann,
svärden blodas, leken yrar sköld mot sköld och man mot man,
gotisk fylking bräcks och spränges, och när stumt är vapnens dån,
märka Hellas' söner häpne, att de nu lekt Maraton.

Över likstrött slagfält bryter äntligen ett jubel fram:
»Hell Dexippos, hell dig, arving av vår forna hjältestam!»
Och i jublet hörs en stämma, ack så svag och späd och vek:
»Hälsa till min mor, Dexippos! Tack för denna glada lek!»

Hjälten står med tårat öga över bleknad gosse böjd,
vars i döden väna anlet skimrar än av stridens fröjd;
i sin famn han lyfter svennen, och han talar så: »Farväl!
barn, nu på din mun jag fångar i en kyss din hjältesjäl.

Må hon sen i ord och toner sväva jublande och glad
i de sånger, som jag diktar, och på mina hävders blad;
må hon sen igenom sekler andas ungdomsfrisk och varm,
längtande till dåd lekar, in i millioners barm!

Salig, salig, trefalt salig prisar jag en lott som hans:
att få fläta hjältens lager in i gossens rosenkrans,
att ur älskad moders armar ila hän med kind i brand,
strålande av fröjd och fägring, till att dö för fosterland.

Vad vår värld är kallt förståndig, vad vår värld är fåvitskt klok!
Och hon lönas för sin klokskap med ett blytungt träldomsok!
Världens klokskap föder henne sorg och feghet, skam och svek.
Fyll vårt land, o Zeus, med gossar, mod och tro och lust och lek!

O, hur sorg för morgondagen fostrar lumpenhet och kiv,
hur det fega allvar kastar dödens skugga på vårt liv!
Zeus, giv släktet gosselynne, hoppfull håg och fantasi!
Då är träldomsoket fallet, då är världen skön och fri.

Ej vid Segerns stolta altar må hon firas, dagens bragd;
blygsamt på Barmhärtighetens vare offerkransen lagd,
ty din miskund, höge fader, lät oss i en säll minut
med en gudingiven barnlek plåna seklers nesa ut.»

Snöfrid.

I kvällens mörker och stormens larm
han hörde en röst vid sin fönsterkarm:
»Gunnar,
nu går det böljor över sjö!
Kom, jag vill se, om din håg är varm,
om mod kan bo i en gossebarm:
kom, gunga på våg en huldremö!
Och rädes du icke för svek och harm,
Gunnar,
då styra vi ut till din lyckas ö.»

Det var Snöfrid.
Djupt i skogen stundom såg han henne,
älskligare huldra aldrig fanns:
skön hon var med blåa ögons glans,
gyllne lockar om det vita änne.

Han ilade ut, hon tog hans hand,
så gingo de ned till sjöastrand . . .
»Snöfrid,
hur fager du är i din silverskrud!»
Och månen rann upp vid skogens rand
och lyste ur moln med rödgul brand
å seglet, som spändes på ungmöns bud,

och snäckan hon sköt i skum från land.
»Snöfrid,
vi gunga på våg, mina drömmars brud!»

Vid hans sida
sitter hon och lyss till vindens saga,
skådar drömmande till månens klot;
runt omkring dem dånar vågors hot,
runt omkring dem stormens röster klaga.

Nu vräker en bränning mot stäv och stam,
där skjuter en berghög udde fram.
»Gunnar,
vi syna guld i månljus natt,»
så locka små troll i dvärgaham,
de locka och vinka från bergets kam:
»kom, gosse, tag din lycka fatt!
Vi skola dig fria från armods skam!
Gunnar,
giv oss din själ, då får du vår skatt!»

Det viner i luft, det skummar på fjärd,
där brusar nu fram en rasande färd.
»Gunnar,
där kommer Utgårds vilda jakt.»
De komma med lurar och fanor och svärd
och ryta sin dövande hyllningsgärd
åt våldet, som Midgård i kedjor lagt.
»Giv oss din själ, och i minnets värld,
Gunnar,
ditt namn skall stråla med ärans prakt!»

Nu syntes en vik, där månen göt
sitt skimmer och böljan domnad flöt.
»Gunnar,»
så lockar en röst, »vänd hit din stäv!

Dig väntar en hydda i lundens sköt,
en trohet, som aldrig sitt löfte bröt,
här drömme du ljuvt vid strandens säv!
Den vänaste arm, som ett famntag knöt,
Gunnar,
skall väva med kärlek din levnads väv!»

Men Snöfrid reste sig
hög i stäven:
»Bättre är kämpens
ädla armod
än drakens dolska
ro på guldet,
bättre är hånad
död för det goda
än namnfrejd, vunnen
i självisk ävlan,
bättre än fridens
är farans famntag.
Väljer du mig, då
väljer du stormen.

Ty de hårda
hjältelivets
runor lyda:
'Svärd mot snöda
jättar draga,
modigt blöda
för de svaga,
glad försaka,
aldrig klaga,
strida hopplös strid
och namnlös dö.'

Det är livets sanna hjältesaga.
Leta icke efter lyckans ö!»
Och i töcken
svann hans huldremö.
Ensam drev han kring i böljors öken.

* *
*

Gunnar! Gosse!
Många vägar öppna sig till griften;
om bland dem du väljer kämpens stig,
genom oro, kval och hårda skiften,
genom tvivlets töcken för han dig.

Trött och ensam
kämpe i sitt blod den man, som lyfte
sköld till värn för denna världens små,
och ju himlen närmare hans syfte,
desto tyngre fjät han måste gå.

Dock, du gosse,
är du dina bästa drömmar trogen,
återser dig huldran någon gång,
leker med dig, som I lekt i skogen,
sjunger för dig tröstlig runosång,
öppnar för dig
dina barndomsminnens blomstergårdar,
när från strid du längtar dit igen,
där på Idavallen nornan vårdar
morgonlivets gyllne tavlor än.

Drömliv.

Upp i sadeln och bort! Ty du längtar, min skatt,
ty du längtar att svärma på drömmarnes stråt,
och med dig och med mig genom stjärnerik natt
ilar eldige vingade springarn framåt.
Du, mitt älskade barn, på din panna så ren
är en dager, en underlig dager röjd:
är det strålande stjärnors återsken?
Är det skimmer av bidande stunders fröjd?

Djupt där inne i viskande skog är ett slott;
mellan rämnade vallar och mossiga torn
trivas rosor och vallmo med tistlarne gott,
och förrostat sen sekler är väktarens horn.
Över fönster, där spindeln har bundit sitt nät,
klänger murgrön kring bågar, pilastrar och tak,
och din aning kan lyss till minuternas fjät
i de skymnande valv, i de tysta gemak.

Och din aning kan höra en stämma: Förbliv
i den borg, där de slöjade minnen stå vakt,
där du känner det djupa i tystnadens liv,
där du röner det ensligas väckande makt,
där du, frälst utur människobränningens larm,
ur det jäktande intet, som andarne tär,
kan förnimma vid skapelsens eviga barm
i ditt innersta djup, att du är, att du är!

Jag skall föra dig in i min riddaresal,
varest Saga oss väntar vid flammande härd
och till välkomst dig räcker en runhöljd pokal
och dig bjuder försjunkna i känslornas värld,
och när nattlige stormarne kämpa sin strid,
vill hon söva ditt barnsliga hjärta i ro
med den heliga vaggsång om kärlek och frid,
som är diktad i Eden av oskuld och tro.

Men när morgonen randas, på jägaretåg
skall du följa mig ut över daggiga berg,
du skall gunga med mig över morgnande våg,
där hon välver i gryningens rosiga färg,
genom skogarnes skymning vi ställa vår gång,
genom susande lund, genom vinande mo,
där vid granarnas djupa och mystiska sång
det förgängliga gripes av evighetstro.

Och det liv, som vi flydde, av oro och flärd
har förtonat och sjunkit vid synranden ner,
och två älskande bröst och en drömmande värld
det är allt, och allt annat det finnes ej mer.
För din ande har tänt sig en skönare dag:
på de östliga fjällarnas purprade kam
gå med tankfulla ännen och svärmiska drag
i ett festtåg de tigande timmarne fram.

Och du känner allt mer, hur han strängas, din håg,
till en samklang med skogens högtidliga sus,
och som insjön de himmelska facklornas tåg
skall du spegla i hjärtat det evigas ljus,
och ditt liv är en strimma i dagrarnes spel
och en ton uti sfärers förklingande ljud,
av det stora, det drömmande hela en del,
som förnimmer, att skapelsen drömmer om Gud.

Då vi vandra vid bäckarnes skuggade lopp,
då vi dröja vid fors och vid skummig kaskad,
skall du skåda med tryggat odödlighetshopp,
huru virvlarne fly med de vissnade blad,
och när månen en spång över böljorna slår
av sitt speglade glitter från strand och till strand,
skall du skönja i drömmar den strålväg, som går
till det eviga hän från förgängelsens land.

Se, hur ängarna klädas i svallande flor,
hur de silvrade dimmorna skrida förbi!
O, så lyss och förnim då den viskande kor
utav tidernas andar, som svävar däri!
Och du känner en varsel i bävande bröst
av det djupsta, som seklernas hjärta förnam,
vad av ve och av manande allvar och tröst
som har sprungit ur siareharporna fram.

Ty de viska, att stridens och smärtans mystär
är fullkomningens villkor och själarnas rätt,
att det drag utav vemod, som skapelsen bär,
är av trånad att skåda en ädlare ätt.
Ja, den samklang du njuter är längtan uti,
ty naturen hon bidar, att mänskan en gång
skall förvandla dess drömmande livs harmoni
till en vaken och frigjord och jublande sång.

Det är därför med blommor hon pryds som en brud,
med symboler av all tings förnyelses tid;
det är därför hon provar om våren den skrud,
hon skall bära, när släktet har vunnit sin strid.
Det är frihetens hägrande paradishopp,
som sin skimrande färgprakt i skyarne strör
och i blomman ger safter åt svällande knopp
och ger rosor på kinden åt gossar och mör.

Ty i människans ande ha tingen sin lag:
när med renare öga hon skapelsen ser,
skall ur renare eter en klarare dag
genom blånande rymderna sänka sig ner,
och när skalderna strängarne skönare slå,
skall en rikare prakt över jorden ses spridd,
och ju högre de spanande tankarne nå,
se, dess djärvare spänner sig himmelens vidd.

Kantat

vid jubelfest-promotionen i Uppsala den 6 september 1877.

Kör.

Ur nattomhöljda tider
emot ett mål, fördolt för dig,
o mänsklighet, du skrider
i sekler fram din ökenstig.
Din dag är blott en strimma,
som lyser blek och matt —
se, framom henne dimma
och bakom henne natt!
Och släkten, där du tågar,
i öknen segna ned,
och bävande du frågar:
»Allsmäktige, vart bär min led?»

I jordens syner röjes,
att allt här nere ändligt är;
och då till himlen höjes
din forskarblick, du spanar där,
att solars banor stäckas
och världar går i kvav
och stjärnsystemer släckas
i eterns djupa hav.
Du hörer röster ropa:
»Allt är förgängelse
och tid och rum tillhopa
ett hemskt, oändligt fängelse.»

* *
*

Recitativ.

Och dock, om du i tvivel sjunkit ner
och dröjer dystert grubblande vid vägen,
du griper åter ditt baner
och bär det genom öknen oförvägen.
Vad mer, om spejarblicken ser,
hur bort från fästet tusen solar fejas?
Vad mer, om stjärneskördar mejas
som gyllne säd av tidens lie ner?
Vad rätt du tänkt, vad du i kärlek vill,
vad skönt du drömt kan ej av tiden härjas,
det är en skörd, som undan honom bärgas,
ty den hör evighetens rike till.
Gå fram, du mänsklighet: var glad, var tröst,
ty du bär evigheten i ditt bröst.

* *
*

Arioso.

Varje själ, som längtan bränner
till vad ädelt är och sant,

bär uti sitt djup och känner
evighetens underpant.
Blir vad självskt är förgätet,
blir inom dig gudsbelätet
härligare danat ut
genom släkte efter släkte,
skall, hur långt än öknen räckte,
du Jordanen nå till slut.

* *
*

Kör.

Blir vad självskt är förgätet,
blir inom dig gudsbelätet
härligare danat ut
genom släkte efter släkte,
skall, hur långt än öknen räckte,
du Jordanen nå till slut.

* *
*

Theologia.

(Exod. 17. 1 Kor. 10: 4.)

Tvivlar du, att där i fjärran väntar ett förlovat land?
Smäktar du av törst och dignar hopplös ned i hetan sand?
Se, då manar Moses-staven vatten fram ur klippans häll —
därför genom öknen framåt, mänskligheten Israel!
Staven har du än, som öppnar helga källan, där han slår;
klippan — vilket himmelskt under! — följer dig, var än du går.
Böj ditt knä vid hennes flöden, känn, hur hennes rena våg
svalkar dig med underbara krafter för ditt vandringståg!

* *
*

Juris prudentia.

(Exod. 19.)

Som för heta ökenvinden virvla moln av stoft och damm,
så drev Israel från Horeb än i lösa skaror fram.

Kan det tåget nå Jordanen, när ej ordning är däri?
Se, då reser sig mot himlen blixtomstrålat Sinai!
Berg och dälder återskalla åskans dån och lagens röst,
och ett genljud svarar amen ur de häpna mänskobröst,
och de lösa skaror växa, sedan rätten fått en tolk,
växa till ett härligt rike, växa till ett heligt folk.

* *
*

Medicina.

(Num. 21: 6.)

Nu kring lagens tabernakel går ett enat folk sin ban,
bryter genom svärd och lansar fram mot frihetens Jordan.
Men vi blekna kämpeskaror? Varför sjönk baneret ned?
Lömska feberormar smyga härjande i härens led.
Var är räddning? Här är räddning! Se det tecken Herren gav,
se, hur kopparormen glänser, slingrad om profetens stav!
Och som Israel går frälsat av den helande symbol,
vandre friska, starka släkten fram mot mänsklighetens mål!

* *
*

Philosophia.

(Exod. 13: 21. Deut. 34.)

Vandre visa, sköna släkten mot det mål oss Herren satt!
Men hur finna rätta vägen genom hägringar och natt?
Se, en eldstod visar stråten, när han är av mörker skymd;
det är tankens ljus, som lyser folket genom nattlig rymd.
Se, i dagens kvalm framför oss drar en stod av skyar; men
skyn är vävd av idealer, Herrens ande är i den.
Siarn står på diktens Nebo, jublande från bergets kam:
»Salem, Salem ses i fjärran! Fram till fadershemmet, fram!»

Ur **Prometeus och Ahasverus.**

Prometeus.

Ja, Zeus behärskar detta stjärnevimmel
ännu en tid. Dock finns en annan himmel:

där vandra stjärnor skönare än de,
och vad de dina vilja hugskott kalla,
de äro klara stjärneskott, som falla
från denna härlighetens empyré,
och där de sväva ned i ädla själar,
där tändes desse gudasöners hug
till kamp mot denna värld av våld och trug,
mot denna värld av härskare och trälar.
Så förs en strid för det, som borde vara,
mot allt det svek, den lögn, den nöd som är.
Fast jag är fängslad, finns det väl en skara,
en prometeisk, som mina vapen bär.
Jag vet, det måste finnas stark och svag,
men denna lag är ej förtryckets lag.
Jag står i tankarna på Hellas' strand,
där blåa, glitterströdda böljor smeka
den långa bräddens silvervita sand
med händer, kärligt glidande och veka
och genomskinligt klara som kristall.
Där ser jag ynglingar och gossar leka
och ser en liten pilt betänksam tveka
att vada i det friska böljesvall.
Då kommer ynglingen, som är hans vän,
och simmar ut på djupet med den lille
och bär till stranden åter liten sven
och ser med fröjd, hur han, som nyss ej ville,
nu längtar ut i böljors dans igen.
Så skall det starka på sin skuldra taga
och bära genom farorna det svaga
och ge det härdighet och mannamod;
ja, offra ömt och troget sina krafter,
som modersbröstet offrar sina safter,
som pelikanens barm sitt hjärteblod.
På dina långa färder såg du ju,
hur *är* och *bör* gå härgång mot varandra?
Och är ej världen något bättre nu,

än när du arme började att vandra?
Jag hör i luften klangen av de glavar,
som mina stridsmän svänga emot Zeus';
i jorden dova spadtag ur de gravar,
med vilka tyranniet undergrävs.
Jag hör i natten ljuva modersböner,
och varom bedja de för sina söner,
om rätt jag fattade och rätt förstod?
De bedja ej: 'Giv gossen självisk lycka,
giv honom makt att kuva och förtrycka!'
Nej, sucken är: 'Gör honom stark och *god!*'
När sol'n går upp och när hon sjunker neder,
det tågar så en här av böner ut
ur tusen bröst till kamp i mina leder
med vita fanor, liljeprydda spjut.

Och sångar-anden, skaldesvärmeriet,
den starke fienden till tyranniet,
han, strängalekarn med profetisk syn,
som manar bilder fram, en härlig skara,
ifrån det paradis, som borde vara,
som hägrar för hans skarpa blick i skyn!
Min aning ser, hur skalden står i kretsen
av mina kämpar hög och allvarsam;
jag ser, med harpan vandrar han i spetsen
för hären, sjungande sitt stolta: fram!
Han livar trötta steg i dagens kvalm,
och om, när sol går ned, min flock är slagen,
han viger hoppfull in den nye dagen
till nya fejder med sin morgonpsalm.
Han sjunger hjältens strider mot sitt öde,
hans kamp mot Makten och hans undergång,
och tusen hjärtan klappa vid hans sång,
och tusen huvud böjas för den döde.
Ty när han skildrar, hur i dagar svunne
mot Zeus stod upp en ädel stoftets man,

då rysa vi för härskaren, som vann,
och ge vår kärlek åt den övervunne.
Men ej åt hjälten blott han flätar lager,
men ock åt svaghet, som är ljuv och huld.
Se, över kvinnans fägring vilken dager
från dallringen av harposträngens guld!
Hur täck den knubbigt mjuka barnahanden,
som smeker sälle faderns bruna kind!
Hur vän den lilla blomman där vid randen
av bäcken, viskande med vårens vind!
Han sjunger makens kärlek till en maka,
en systers hulda ömhet för en bror,
och hur den svagaste är gudastor,
när han har lärt att älska och försaka.
Ja, Maktens rike lutar till sitt fall,
ty skalder verka ännu i sitt kall
att emot självviskhetens bud, de hårda,
med harpostormar väcka hjältetrots
och att i hägn av milda toner vårda
allt blygt, som annars trampats och förgåtts.

Och sedan konstnärn, skaldens hjärtevän!
Han var min kämpe, och han är det än:
i marmor bygger han min samhällslära,
då han ger skönhet, ädelhet och ära
ej blott åt kransad fris och gavelgrupp,
som bäras högt av pelarrader upp,
men ock åt själve pelarne som bära.
Och för en värld med hemska missljud i,
där kamp om makten förs av vilda horder,
förkunnar han i färger och ackorder
min längtan till en himmelsk harmoni
och tolkar harmoniens högsta lag
i ett förädlat släktes sköna drag.
Ur känslor varma och ur tankar rene
skall, som ur marmorn Anadyomene,

det mejslas ut en bättre mänskostam.
Se, vilka typer konsten trollar fram!
I dem vårt gudajag hon återger oss,
i Hebe flickans älskliga gestalt,
den smärte gossen träder fram som Eros,
och varje man skall danas till en heros,
och skönhet, skönhet stråla över allt.

Och där som sångens, konstens söner strida,
där ser jag tänkarne vid deras sida:
den eld, jag bar i tidens morgonväkt
ifrån Olympen ned, den avundsamma,
vid den har forskarn tänt sin facklas flamma
och bär den genom natt och töcken käckt.
Där fram han tränger, fly ur altarröken
de falske gudarne som hemska spöken,
förklädda villor i en helig dräkt.
Och medan så han frälsar bundna själar,
så manar han ur bergen andra trälar,
en stark och känsellös kabirisk släkt,
som bär förutan skam sitt slaveri,
på det att människan må vara fri,
och flåsar eld ur lungor av metall
och gör ett strävsamt verk med id och värma,
att mänskan må ha tid att tänka och att svärma,
ty det är hennes väsens rätta kall,
ty endast så kan hon den värld sig närma,
för vilken även gudars blick är skum:
den outsägligt härliga och höga,
som jag har anat bakom tid och rum.

Ja, Zeus förnekas ren av barnets öga,
vars oskuldsblick, om du har givit akt,
bär jäv emot hans kärlekslösa makt.
Och ynglingen och flickan där i lunden,
vad bry de sig om makt och höghetskiv?

Ett kärleksoffer tänka de sitt liv,
om ej de glömma livet bort för stunden.
Och mannen, som vid smattret av trumpeten
har ställt sin barm mot övermaktens stål
till värn för fädrens stad och akropol,
förnekar därmed Zeus och självviskheten.
Och gubben sen med nyfött barnasinne,
som knyter aningsfull sin barndoms minne
till känslan av en kommande mystär
och glömmer mer och mer den värld som är;
ja, döden själv med sina djupa frågor,
och bålet själv med sina helga lågor
och sina hymner, sina kransars prakt
förneka världstyrannen och hans makt.

Ahasverus.

Nu är jag trött att längre lyssna till
ditt tal om vad I sjungen, vad I anen.
Ert stridsrop är som fläderpipans drill
mot braket av den åskande orkanen
Om dina skalder sjönge dagen lång,
går världen dock förkrossande sin gång,
och tänkarns tanke lyfter intet lod,
än mindre världssystemet ur dess hakar.
Fördenskull gör du bäst, om du försakar
att visa dårens trots och övermod.
Väl förs en strid, men ej mot maktens gud —
han dyrkas över allt, var än jag vandre —
nej, fejden gäller: värna egen hud,
kan du ej taga huden av de andre.
Det är de byten, du, varom man strider.
Nu säger jag dig, galning, kort och kallt:
en kamp för liv och makt står över allt
och måste rasa genom alla tider.
Jag gick i skogens djup: hur tyst där är,

hur långt från livets stormande begär,
där träden drömma vid varandras sida!
Dock drömma ej de hycklarne — de strida
förrädiskt med varann i jordens mull,
och sakta, sakta kronan ut de sprida
att stjäla från varandra solens gull.
Förgät-mig-ej lär vara skalden kär,
och dock hur lömsk den lilla blomman är!
Hon skjuter ut en knippa av polyper
och trevar under jorden, tills hon stryper
densamme grannen, som av henne fick
ur ögon blå så mången vänlig blick.
Så döljer sig en oförsonlig strid
inunder slöjan av den djupsta frid.
Och vad allt annat liv är föreskrivet,
det är en lag jämväl för mänskolivet:
där kämpas öppet eller med försåt,
och aldrig, aldrig skall den fejden dämpas.
Man är en tiger, då det öppet kämpas;
i fred bland vänner är man myosot.
Där kämpas här mot här och man mot man,
de svage slaktas eller varda slavar,
de skönsta landen äro jättegravar
för folk, som skändat och förött varann.
Det folk försvann, som byggde pyramider,
det folk försvann, som byggde Panteon;
jag stod bredvid den siste av gepider,
när stolt han dignade i vapendån.
Den svartes tjäll föröds vid Nigerns stränder,
där kastar mänskojägarn sina bränder,
i Nubien såg jag nyss hans karavan,
av gissel driven och med järn betungad,
i gul och brännhet öken gå sin ban.
Snart är från bågen siste pilen slungad
av Nya Världens siste indian.
Tasmaniens stam förmultnar hos de döde,

jag ser den siste australierns öde,
då ur hans hand för sista gången sprang,
i luften kretsande, hans bumarang.

Så stöta folken hop i blodigt möte,
men vad är denna fejd med udd och järn
mot den, jag sett och ser i statens sköte,
med lag som vapen och med lag som värn?
Där förs en strid, en dolskare och värre:
stånd trampas där av stånd och klass av klass:
den, som ej gör sig till de andras herre,
är viss därom att överväldigas,
och tyranni, i lagens mantel klätt,
det kallas rätt, och är för visso rätt.
Förr såg jag romarn i senatorsskrud
nedstörta slaven i piscinans vatten
att göda karpen till sitt gästabud.
Förr såg jag borgherrn famna trälens brud
i kraft av helgad rätt till första natten.
Och fast det där är längesen förbi,
ty sed och stadgar skifta ju i längden,
så ser jag även nu ett slaveri,
som ruvar tryckande på mänskomängden.
Kabirerna, den starka trälaätt,
de dina manat fram till släktets väl,
ha ej gjort Adams söner livet lätt,
ty nu är mänskan desse trälars träl.
På landets bygd, där lärkor ännu sjunga,
förstummas mänskosång och strängaspel;
de gula skördar, som på fälten gunga,
i dem har skördemannen ringa del;
hans usla hydda blir för trång till slut,
och barnen då ur solens sken han sänder
att fastna i de nät av mörka gränder,
som slöjdens jättespindel spänner ut.
Jag ser i belgierns, ser i britens länder

det hemska djuret spinna nät vid nät —
en stad är vart och ett, så kallas det,
men ej en stad, som ler i solens strålar
och klättrar upp för kullar gosseglad
att löga sig i eterns blåa bad
och allra högst på bergets hjässa prålar
med propylé och tempelpelarrad.
Nej, ständigt över dessa städer hänger
en himmel, klädd i sorg, en rökkupol,
igenom vilken knappt en solglimt tränger
längs svarta murar ned i källarhål,
som hysa jämmer, laster, nöd och skarn
och hysa trälaskarans bleka barn.
Hur skördar växa där för Dödens lia!
Befriaren, den ende värd sitt namn,
har bråttt där inne att de små befria
ur kranka mödrars och eländets famn.
Dock, över allt jag möter samma rön:
naturen slösar ju med livets frön,
och när vårt eget släkte förelades
att med förkvävda själar fylla Hades
och kyrkogårdarne med späda lik,
så vad gör det? Den evige är rik,
och ständigt ökas ju den dvärgastam,
som vältrar sig ur källarhålen fram.
Så är det ställt. Du finner det förfärligt
och ropar trotsigt på en annan gud;
jag säger ej, att det, som är, är härligt,
men böjer mina knän för Maktens bud.
Är världen icke, som hon »borde» vara,
är hon likväl den yppersta som givs,
och någon bättre lär väl ej din skara,
och du ej heller, mana fram till livs.
När prometeiske svärmare förstått
att sätta svärd i hand på de förtryckta,
kan stundom sådan lek med seger lykta,

men då är segern sken och villa blott,
ty Maktens lag tar ut sin rätt igen,
om än i annan form med andre män;
och följden är, du dåre, att din lära,
som nyss så skön för skaldens öga stod,
för honom även mister glans och ära,
då hon besudlad är med smuts och blod.
Jag är som du ett maktens offer, jag,
men ser med undergiven blick på lagen,
ser därför mildhet i hans sträva drag
och solen glimta i den mulne dagen,
jag ser ur nödens schakter brytas gull
och rosor spira ur eländets mull;
och vad i övrigt Adonai beskärde
åt sina slavar här på jordens ö,
mig synas alla, alla avundsvärde:
de ha, vad jag ej har, sin rätt att dö.

Vad mest jag undrat över är att se,
att den, som själv fått makten att förtrycka,
så ofta känner ve med andras ve,
av andras sorger störes i sin lycka.
Som genom skogens lövvalv strålar dugga
till bleka örter, som inunder stå,
så öppnar makten gärna ock sin skugga
för mången blick av solen till de små.
Man säger, det är Herren till behag:
det lindrar blott, men trotsar ej hans lag,
och därför klandrar jag ej denna nyck,
fastän jag länge sett, att vad han mäktar
är blanda bitterhet i glädjens nektar
långt mer än sötma i eländets dryck.
Hör upp att grubbla på vad andre lida!
En bön till Zeus kan ända dina kval,
och bojan ligger bruten vid din sida,
och du går fri och glad ur smärtans dal.

Stig upp, beskratta Indiens Gautama,
Britanniens Owen, Galliens S:t Simon,
som ville självviskhetens lag förlama
och rubba universums stolta gång!
Kom, du är gudason, du är titan!
Din väg betecknas dig av solens ban.
Gå fram ett väldigt själv igenom världen!
De skrämda folken hylla dig på färden,
allt brytes ned, som vågar stå dig mot,
i stoftet sänkas kungarnes standarer,
och dina hästar sadlas av Cesarer,
Napoleoner kräla för din fot.
Av allt det silver, som ur bergens schakt
är brutet, gjuter konsten ditt beläte,
och allt det guld, som tjänar jordisk makt,
skall stöpas till ett enda härskarsäte,
där du, titanen, tronar i din prakt. —

Prometeus.

Blod sköljer jorden i en hejdlös fors,
och det är du, mitt hjärtas gud, som blöder,
och världens öster, väster, norr och söder,
de äro armarne utav ditt kors.
Är du den svage, evigt lidande?
Är jag den evigt frihetsbidande?
Vad mer? I härskarpurpurn av ditt blod
är du allena Gud, ty du är god.

Ur *Föreläsningar över antropologi och moralfilosofi.*

Religionen är ett anlag, en känsla, som yppar sin närvaro även i de allra lägsta kulturskeden, som följer människosläktet genom alla dess utvecklingsstadier, som *skall* följa jordens folk i alla tider och genom alla deras öden. Är vårt släkte bestämt att höja sig till en ståndpunkt av intellektuell fullkomlighet, som vi nu knappt kunna ana, så skall dock denna intellektuella fullkomlighet

aldrig kunna upphäva behovet av religion eller upplösa den religiösa känslan i blotta begrepp. Är vårt släkte bestämt att efter vunnen högsta ståndpunkt avtaga i andliga krafter och åldras och dö, så skall dock den sista livsyttringen av mänsklig tillvaro på denna världskropp, som ju även går sin förgängelse till mötes, varda en känsla av religiositet, skulle hon också endast yttra sig i undergivenheten under en världsordning, som utsår världsklot och solsystem, såsom åkermannen sina sädeskorn, och när de himmelska stjärnefälten mognat till skörd, mejar dem, såsom åkermannen sin gröda. Och med denna känsla av resignation skall det hopp förena sig, att mänsklighetens planetariska liv icke varit en tom lek, utan att vad det felat och brutit skall varda utplånat tillika med den jord, som varit förirringarnas skådeplats, men att vad det längtat och vad det skådat i dikten och vad det tänkt och forskat och vad det gjort i kraft av sedelagen och kärleken skall varda en skörd för evigheten, för en högre värld, som våra sinnen icke kunna fatta och förgängelsen icke drabba. Att religionen är ett mänskligt anlag och som sådant outplånligt har Augustinus känt och uttryckt i de vackra orden: »Du, Gud, haver skapat oss till dig, och oroligt är vårt hjärta, tills det vilar i dig». Och då Paulus, aposteln, stod på den minnesrika Areopagen, omgiven av de härliga tempel, som atenarnes fromhet och skönhetssinne upprest i känslan av högre makters tillvaro, var det detta mänsklighetens outplånliga, i olika former sig yttrande religiösa anlag, som han betonade, då han yttrade till åhörarne, som samlat sig kring främlingen: »Av *ett* blod har den gud, som jag förkunnar eder, gjort hela människosläktet till att bo på jordens hela yta och har fastställt bestämda tider för dem och gränserna för deras boningsorter, att de måtte söka Herran, om de kunde treva sig fram till honom (*ψηλαφάω*) och finna honom, ehuruväl han icke är långt borta från var och en ibland oss, ty i honom leva vi och röras och hava vår varelse, såsom ock några av edra skalder hava sagt: 'Ty vi äro ock hans släkte'.»

Det ligger i dessa Paulus' ord förborgade en hel religionsfilosofi och en hel religionshistoria. Vårt religiösa anlag, yppande sig först som känsla och aning, har sin grund i den närmaste och innerligaste personliga beröring med honom, i vilken vi leva, andas och hava vår varelse. Det är han själv, som är närvarande i oss, och därur har vårt religiösa anlag sitt ursprung; och likväl, ehuru han är så nära var och en ibland oss, är det åt den enskildes och åt människosläktets historiska utveckling överlämnat att söka och finna honom. Hans finnande och gripande i känsla och tanke skall vara vårt eget verk, på samma gång som det är hans, skall vara ett arbete i forskning efter sanningen, ett arbete i förverk-

ligandet av det sedliga och rätta, ett arbete i längtan och trånad efter det fullkomliga, som är han själv. Alla äro vi av *ett* blod, alla bära vi gudsbelätet inom oss; men vi hava blivit spridda över jordens yta, och denna med sina olika zoner, luftstreck och naturförhållanden gestaltar vårt psykiska liv på mycket olika sätt, skiljer oss i folkstammar med olika nationallynnen och folkkaraktärer, och allt detta är enligt Paulus en gudomlig hushållning med våra andliga krafter, på det att folken må, allt efter sina olika anlag, på skilda vägar sträva att draga känsel på Gud, att treva sig fram mot honom, att de må söka och finna honom. Från höjden av en sådan världsåskådning blir på det religiösa området ingenting betydelselöst eller i sig själv föraktligt, ej ens den stackars samojedens känsla av det oändliga och översinnliga, då han planterar sina små av trästickor förfärdigade gudabilder kring den jordhög, där han beder och förrättar sina offer. Det är i ett lägre skede ett uttryck av samma känsla, som bar sten till Egyptens jättetempel, Greklands pelarsmyckade helgedomar och till de götiska kyrkornas högresta valv.

Såsom jag i den näst föregående föreläsningen nämnde, kan man i den religiösa känslan spåra två olika faktorer: känslan av människans beroende av Gud och hennes ringhet i jämförelse med honom, och detta utgör den religiösa ödmjukhetens väsen — men tillika en känsla av människans självständighet, värdighet och upphöjdhet, emedan hon känner sig vara delaktig av det gudomliga förnuftet, skapad i andlig mening efter Guds avbild. Den religiösa känslan i sin renhet kan fördenskull rättast bestämmas som en harmonisk enhet av mänsklig undergivenhet och mänsklig upphöjdhet, av resignation och elevation, och hennes sanna halt förminskas alltid, om någondera av dessa faktorer gör sig allt för gällande på den andras bekostnad. Men för att bägge dessa olika faktorers tillvaro skulle klarare framstå för vårt medvetande, har det varit en nödvändighet, att de framträdde, än den ena, än den andra, på ett mer i ögonen fallande sätt hos de olika folken. Hos några folk och i deras religionsformer är underkastelsen det starkaste elementet. Detta gäller i synnerhet om de österländska folken. Man finner denna underkastelse mer eller mindre utpräglad i deras religiösa läror och även i deras statsliv, som alltid får sin stämpel av den religiösa världsåskådningen. Hos de västerländska folken åter, i synnerhet hos grekerna, har den mänskliga självständigheten och värdigheten tagit ut sin rätt, till och med på undergivenhetens bekostnad; men därigenom möjliggjordes också den tankens fria och dristiga flykt, varigenom grekerna skapade filosofien och grundlade den moderna vetenskapen, samt den frihetssträvan, som betäckte

den helleniska jorden med små självständiga stater, i vilka medborgerlighetens ande kunde till en tid slå ut i de skönaste blommor.

Till och med de åtbörder, varmed de olika folken ledsagat och ledsaga sina böner till himmelen, bära vittnesbörd om övervägandet av den ene eller den andre faktorn i den religiösa känslan: av ödmjukheten eller undergivenheten eller av den mänskliga värdigheten eller upphöjdheten. Icke ens dessa åtbörder hava varit ett slumpens verk eller ett verk av statutariskt godtycke. Då den bedjande österlänningen kastar sig till hela sin längd framstupa på jorden, så avspeglar sig i denna åtbörd, omedvetet för honom själv, en ensidighet i hans religiösa känsla, nämligen undergivenhetens faktor blott och bart, känslan av ett absolut beroende, vari människans hela tillvaro ter sig som ett intet, som något värdelöst och väsenlöst inför Guds ansikte. Denna kroppens ställning i bönen är en symbol av vanmaktens resignation, av den ödmjuke slavens sinnesstämning, som söker sin allsmäktige herres nåd, men undergivet mottager även yttringarna av hans onåd. Helt annorlunda betedde sig greken, då han bad. Berlins museum förvarar bildstoden av en grekisk yngling, som tillbeder. Han står upprätt med en ädel hållning, som får en än starkare karaktär av självständighet och kraft därigenom, att det välvda bröstet utspännes, då han lyfter sina händer emot höjden. Huvudet är icke nedböjt, utan tillbakakastat, så att solen lyser på hans panna; ögonen, riktade mot höjden, fördjupa sig i det oändliga; de halvöppnade läpparne uttrycka en trånad, som Ganymeds, till ett högre mänskligt-gudomligt liv, vilket han synes kräva som en rättighet för sin naturs inneboende adel, och hans uppsträckta armar vilja i den innerliga bönen likasom rycka det gudomliga intill sig. Sådan var ock i själva verket grekernas ställning till bönen. Man kan, utan att begå ett historiskt misstag, tänka sig de ofantliga skaror av österländska krigare, som Xerxes förde mot Grekland, nedkastade alla till jorden, då de med bönen invigde sig till strid. Man kan tänka sig gent emot dem de frie och stolte hellenerna, bedjande sina fäders gudar om den ärvda frihetens räddning, men alla i upprätt ställning, var på sin plats i ledet, med skölden stödd mot jorden, lansen lutad emot axeln, och armarne sträckta emot himmelen. I de monoteistiska religioner, i vilka såväl undergivenhetskänslan som värdighetskänslan gjort sig gällande på mer eller mindre jämnvägande sätt, finna vi bönen ledsagad av åtbörder, som symbolisera båda dessa faktorer. Katoliken knäböjer, och detta är symbolen av hans undergivenhet; men han håller dock vanligen bålen upprätt och ögonen riktade på helgonbilden eller på vad som försiggår vid altaret. Protestanten beder hellre, likasom greken, i stående

ställning, men med sänkt panna och sammanknäppta händer, såsom en symbol av andens tillbakadragande från allt yttre, allt som berör sinnena, och av alla själskrafters samling i andakten, i bemödandet att försänka själen i Gud.

Ur ett brev till Soldan i april 1879.

Jag vet icke, om du har läst ett poem av mig kallat *Ahasverus och Prometeus,* offentliggjort i Litterärt Album (Stockholm 1877). Ahasverus, representanten för det historiska *måste,* står här kämpande mot Prometeus, representanten för det som *bör vara.* Där ären återigen du och Daa. Det är emellertid ingen fara för handen. Alla kommande århundradens djupaste sinnen och varmaste hjärtan skola vara Prometider samt känna och söka upphäva omotsvarigheten mellan verkligheten och »den sig förverkligande idén». Det skall visa sig allt klarare, att »historien, betraktad såsom ett av alla individuella viljor oberoende fatum,» är ett av de många kolossala hjärnspöken, som alstrats av en falsk abstraktion. »Historien gör sig själv,» heter det; men det skall komma att heta: »Idéerna göra historien». Ett folk, som ännu icke gripits av de ideella makterna, är ett ohistoriskt folk. Det har ingen historia. Det är en hord och förbliver en hord, även om det genomlever mångtusen år. Det skall visa sig, att en sund determinism väl står tillsammans med insikten, att våra strävanden för medvetet fattade mål skola varda allt verksammare faktorer i den historiska kausaliteten, och som ett folks högsta mål uppställer sig nu den »självförädling», vilken nödvändigt utesluter »nationell självviskhet»

Älvan till flickan.

Väna barn, som lekfull sänker
barmen i min våg och blänker,
lik den skönsta vattenlilja, skär och vit i bölja sval!
Vilka skiftesrika lotter
vänta dig, du mänskodotter,
medan, jämt sig lik, min källa sorlar under björk och al!
Jag har ej som du att bida
dag att fröjdas, dag att lida:
jämt sig lika mina vågor välla i oändligt tal.

Du skall blomstra upp till kvinna,
älska, älskas, tända, brinna,
medan tyst min källas flöden glida i den stilla dal.

Väna barn, ännu i hågen
lika kyligt frisk som vågen,
skönsta näckros, som jag gungat skär och vit på bölja sval!
Blott en tid, och du skall drömma
drömmar underliga, ömma,
medan, jämt sig lik, min källa sorlar under björk och al.
Blott en tid, och du skall böja
knä i brudens skira slöja
bredvid den du lyckliggjorde med ditt hjärtas blyga vai.
Blott en tid, och du skall trycka
i din famn en moders lycka,
medan tyst min källas flöden glida i den stilla dal.

Gåtfullt dunkla mänskoöden,
hoppet, kärleksglädjen, döden
famnar jag, då dig jag famnar, sköna barn, med bölja sval!
Endast några solvarv farna —
och för dig skall gåtan klarna,
medan, jämt sig lik, min källa sorlar under björk och al.
Ack, mitt flodlopp aldrig hinner
målet, som din bana vinner,
då av livets fröjd förklarad och förklarad av dess kval
du får sjunka in i döden,
dö som aftonrodnadsglöden,
medan tyst min källas flöden glida i den stilla dal!

Ur **Pessimistiska hugskott av en optimist.**

När en förfördelad ropar på uppfyllelsen av Kristi bud: »Vad I viljen, att andra skola göra eder, det gören I ock dem!» bevisar detta icke, att han är alla förfördelades vän. Det bevisar med säkerhet endast, att han är sin egen. Det är vanligt, att han gör sig till ett med de förfördelande, om han med dem får gemensamma

intressen. Regeln är, att människan icke ser någon annan orättfärdighet än den, varav hon själv lider. Jag tvivlar på grundligheten av en demokratisk övertygelse hos var och en annan än hos *den* demokrat, som är född aristokrat, är rik och oberoende, men kastar den yttre frid, som ett mäklande med samvetet kunde bereda honom, ifrån sig, för att tåligt bära på en gång den misstro, en sådan man plägar röna hos dem han vill hjälpa, och det hat, som lumparne inom hans egen klass känna mot envar, som tillhör deras krets i yttre mening, men ej i inre. För dem är han avfälling. Finna de icke någon annan för dem begriplig bevekelsegrund för hans handlingar, återstår dem dock alltid en: »Han jagar efter folkgunst».

* *
*

Det ser ut, som om vårt släkte behövde lidandet, som om hela klasser måste sucka under nöden och eländet, för att idealet må äga ej blott enskilde målsmän, utan även kämpande härar till sitt förfogande. Eländet, det timliga och andliga, bröt väg åt kristendomen. Nävrättens offer framsläpade stenarna till de murgördlar, inom vilka borgaredömet och det rörliga kapitalet skyddade sig i sin uppväxttid. Sedan borgardömet vuxit upp och blivit starkt, skulle det likväl icke mäktat slå det slag, som det i den franska revolutionen måttade mot de dåvarande överklasserna, om ej dess lystnad att komma i jämnhöjd med och över dem hade öppnat utsikter för de djupare samhällslagren till en drägligare belägenhet.

* *
*

Vore fattigdom och nöd ledsagade av moralisk förädling, kunde man knappt önska något värre än att se dem upphävda. Erfarenheten synes giva vid handen, att överflödet och nöden fördärva var på sitt sätt, och att det samhälle befinner sig bäst, vars lagar icke motverka bönen: »Fattigdom och rikedom giv mig icke, men låt mig mitt nödiga uppehälle njuta!»

* *
*

Det är en plikt att verka så, som om ett messianskt rike vore det möjliga målet för våra strävanden, även om vi skulle betvivla dess tillkommelse. Vad polstjärnan var för de gamle sjöfarande bör det riket vara för oss: vägvisaren för kursen, även om det, i likhet med polstjärnan, hör och skall höra till de himmelska synerna, ej till de jordiska verkligheterna.

* *
*

Betrakta vår svenska ungdom, när den högtidliga dagen för dess inträde i vapentjänsten kommit!

I herrar målare! Varför han I aldrig, så vitt jag vet, valt detta till ämne för edra framställningar? Vad man nu än må säga om ett »ämnes» betydelse för en målning, kan man väl ändå icke påstå, att en god målning blir dålig, därför att hon har ett fosterländskt ämne och gläder våra hjärtan med åsynen av ett ädelt folks ynglingaskaror, sådana de te sig å denna betydelsefulla dag.

Miltiades, Kimon, Perikles! Om edra andar kunde skåda vår beväring tågande till och från sina övningsplatser, och jämföra den med de ynglingaskaror I förden till vapenlekar! I voren hedningar, och det är naturligt, att vi, som äro kristna, böra kunna uppvisa ett uppbyggligare skådespel, vad de unge fosterlandsförsvararne vidkommer, än I. Men kunnen I ej komma hit och se med egna ögon de härliga frukterna av den omsorg vi nedlagt på vår ungdoms uppfostran, så tron åtminstone icke det rykte, som kanske hunnit ända till de elyseiska fälten, att de sånger våra beväringsynglingar sjunga äro de liderligaste och skändligaste; att den glädje, som präglar deras anleten, lyser ur deras ögon och talar i deras åtbörder, är brännvinsrusets; att de känslor, med vilka deras egna bygders män och kvinnor och barn se deras skaror nalkas, är förskräckelsens och vämjelsens! Tron det icke! Vi hava ju predikstolar, skolor och hemliv, för att icke tala om länsmän och militärbefäl, och ryktet är ju omöjligt, om dessa faktorer någorlunda uppfyllt sin bestämmelse. Våra styrande skulle icke uthärda att se slikt. De skulle, om ryktet vore sant, kläda sig i säck och aska i förtvivlan om fosterlandets och svenska folkets framtid. De, som

veta, vilken liten hop vi svenskar äro, veta också, att om någon räddning för oss är möjlig, måste vi bakom våra lätt räknade kanoner och glesa bajonettrader ha något annat än ett uniformerat avskyvärt slödder, förtjänt av död och undergång. Vore ryktet sant, då skulle våra äldste i farans stund förgäves ropa till Herren Zebaot. Han skall svara dem: »Edra stridsmän äro icke mina. Jag känner dem icke. I haven själva dömt dem och eder till döden, och I skolen dö.»

Den bästa gåvan.

(Förord till Birger Schöldströms »Harposlag och Svärdsklang» 1888).

Någon har sagt, att de, som äro gudarnes älsklingar, få dö unge.

Om han därmed menade, att det är en välgärning att kort efter inträdet få utträda ur en värld sådan som vår för att besparas dess strider och lidanden, dess timliga och andliga elände, så tror jag väl, att vad han sagt är sant, men att bättre sanningar blivit sagda än denna, som då ej vore annat än skuggan av den världsuppfattning, som mitt bland »levnadsglade» hellener framträdde i den gamle Theognis' ord:

»Bäst är för mänskan att ej vara född, att aldrig ha öppnat
ögat för dagens glans, gjuten ur flammande sol;
därnäst bäst att i hast som nyfödd sänkas i Hades,
lämnande kroppen att hårt pressas i djupaste mull».

Skuggan förlänger sig genom tiderna. Två årtusen efter Theognis yttrade en av världens skalder, att även en mot livet jublande yngling, som finge i ödets bok överskåda de faror han genomlevat och de vedermödor han har att vänta, skulle slå igen boken och sätta sig ned för att dö.

Skuggan faller in i det nu levande släktets sinnen, och hon skall finna sin väg in i de efterkommandes.

I dem skall hon mörkna än mer och förtätas, om de låta sig överväldigas av tron, att jordelivet är meningslöst, tillvaron utan betydelse, världsdramat diktat av slumpen.

Varför då leva och lida? Varför hava utvecklats till ett förfinat känsloliv? Varför då förnimma medlidandets smärta och rättskänslans brännande kval, till vilka alla dagars händelser bära nya glöd?

Skuggan skall alltid finnas, men icke vara den stjärnlösa nattens mörker, utan ljusets ledsagare, som genom själva motsatsen förhöjer dess glans för dem, som mäkta fasthålla tron på ett ändamål med tillvaron.

Med denna tro äro idealer möjliga, och därmed möjlig en verksamhet, som åsyftar något annat och mer än självviskhetens tillfredsställande. Därmed även möjlig en lycka av högre art och mindre bräcklig än egoismens, möjlig en levnadsglädje, som väl kan dämpas, men icke släckas av levnadens vedermödor.

Den unge, som tror, att det gives något heligt, och tror, att han är hitsänd att vara det heligas kämpe, kan, om han finge läsa sitt ödes bok, göra det lugnt. Han kan läsa om de faror, som lurat på hans väg, och känna sig mindre förfärad över deras befintlighet än tacksam för att han undgått dem; han kan läsa om de vedermödor han har att vänta med samma känslor, som den käcke stridsmannen erfar, då han från slagfältet, som han närmar sig, redan hör kampens dån. Och önskar han dö, så kan det vara, emedan

»härlig är döden, när modigt i främsta ledet du dignar,
dignar i kamp för ditt land, dör för din stad och ditt hem»,

och emedan

»detta höves ju främst en yngling, medan han ännu
älskligt i lockarne bär vårliga blommornas krans»,

men helst därför att om han fruktar för något, han fruktar för att överleva sitt hjärtas värme för ett oegennyttigt liv. Den sanning, som innebäres i orden, att de som gudarne älska få dö unge, är den sanningen, att det är en förskräcklig lott att varda gammal nog att överleva det bästa inom sig själv. Att detta är en vanlig lott och att de, som drabbas av den, icke känna den tung minskar icke, utan ökar dess sorglighet. Ur denna synpunkt är en vacker död i ynglingaåren en välgärning, sänd från himlen, och den bästa gåvan näst den att hava levat länge och verkat troget och under vitnade lockar dött en högsinnad, varmhjärtad ynglings död.

Detta är, synes mig, den bästa lott av alla. Men närmast den kommer ett öde sådant som hans, vars liv och dikt äro föremål för de här följande bladen. Han fick dö ung, i de främsta leden stridande för frihet och fädernesland, sedan han hunnit giva sina ädlaste tankar och känslor uttryck, vari de vunnit hans folks hjärta, för att leva där genom århundraden. Han förtjänar att varda känd och älskad även av Sveriges ungdom.

Barndomspoesien.

Har du från vår barndom dagen i ditt minne,
då vi lärde litet fågellåt förstå?
Vinter var det ute; varmt och trevligt inne,
där vi vid vårt fönster hörde båda två,
hur en kråkfamilj, som satt på grannens tak,
högljutt lade råd om någon viktig sak.
Obegripet krax
tydde åt oss strax
Anna, där hon satt och skötte nål och sax.
Kråketöser små,
sade hon oss då,
tala till sin moder så:

»Ack, vi frysa, mor,
värre än du tror.
Flyg med oss till ön, där sunnanvinden bor!
Där vi köpa skor,
nätta franska skor
för att skydda våra stackars klor.
Där vi värma opp
frusen liten kropp
med att plocka korn ur nejlikblommans knopp,
runda pepparkorn,
trinda pepparkorn,
katten blåser där i silverhorn.»

* * *

Anna, kunna vi, som inga vingar äga,
även komma dit, till sunnanvindens ö? —
»Ja, det lyckas nog, som gamla visor säga,
om man hittat fram till svanegossens sjö;
där vid blommig strand man ser en liten båt,
prydd med gyllne rand och flagg och annan stå.
Dragen av en svan
över böljans ban
mellan vattenliljor far han hela da'n
på den blåa sjön
till den gröna ön —
silverhornets klang är gäll och skön.»

Ja, men säg oss nu, kan någon visa vägen,
om vi gå och söka svanegossens sjö? —
»Djupt i skogen vid ett vägskäl, enligt sägen,
står en visarstolpe, grå av år och tö.
Finner du ej den, så fråga fåglar små,
siskan och steglitsen, som i lunden slå,
svalesyskon fem,
om du möter dem,
eller vandringsmannen från Jerusalem,
eller månens ny,
eller silversky,
eller tomtefar i nästa by.»

* *
*

»Svalesyskon fem». Enligt en folksägen, omtalad redan av Agrippa av Nettesheim, Luthers samtida, uppföder svalan samtidigt fem ungar, mellan vilka hon fördelar vård och föda så, att ingen gynnas mer än den andre. Sedan ungarna blivit tillräckligt övade i vingarnas bruk, göra föräldrarna med dem en utflykt, som räcker några dagar och har till mål någon trakt, som sagan bättre än geografien kan skildra. Därefter återvända de och stanna i hemnejden till den stora höstflyttningen.

Så i vinterdygnen språksam vid vår sida
barndomsdikten satt vid björkvedsflammans sken,
och när våren kom, och västanfläktar blida
lekte i vid fönstret knoppande syren,
kom med dem en skara sommarsagor ock,
kom och kvad i kapp med vingad sångarflock,
som till norden snällt
återfärden ställt
och på nytt från lund och äng och åkerfält
och i skogens sal
hän ur skugga sval
livade med sånger berg och dal.

Var en väg bar hän i fjärran, förde leden
vandringsmannen bort till någon sagoängd,
enslig kvarn vid forsen, mossigt bo på heden,
sjö och strand förtalde äventyr i mängd,
klippan, där hon över dälden står på stup,
milan med sin glöd i furumoens djup. —
Ack, ur trälbestyr
fantasien flyr
gärna bort till sina gryningsäventyr,
lyckas då ibland
lossa sina band,
återse sin barndoms underland.

Länge nu det är,
sen vi bodde där;
månget år har gått i möda och besvär,
som oss skåda lät,
hur med näpna fjät
nya släkten tultat in i det.

Utanför dess port
möte sen vi gjort
med en poesi, som livets tyngd försport —

vingtrött poesi
gör nu dagsverk i
verklighetsexakt fotografi.

Men hur än därute livets öden välva,
är där inom porten dikten glad och ung.
Drottningen därinne, det är sångens älva,
Mytos, skaldegossen, är därinne kung.
Fursten i vårt släktes barndomsålders värld
har i barnens rike än en tron och härd.
Må de där förbli
med sitt feeri,
med sitt joller, nonsens, ljuva tokeri!
Må hon där förbli,
evigt ung och fri,
livets morgonrodnads poesi!

Än därinne finns
slottet, som du minns,
och där leker än den vackre sagoprins;
än i måneglans,
klädd i flor och krans,
sångens älva svävar där i dans.

Än som förr, när snö
yr kring land och sjö,
prata kråkor om att få på fjärran ö
skor och pepparkorn;
än från luftigt torn
katten blåser där i silverhorn.

Tal vid avslutning i Djursholms samskola.

Tegnér kallar barndomsminnena »rosengårdar i ädla sinnen». Det är med dessa rosengårdar så, att deras blomster synas oss friskare och vänare, ju äldre vi själva varda. Det skola även barnen

vi nu se ibland oss erfara. När de som mognade och åldrade människor skåda tillbaka till sina barndomsår, torde nog lärotimmen inom dessa väggar och lärare, till vilka de här lyssnat, framstå bland deras ljusa och kära minnen. Kanske skall en tid komma, då ett lands lärarestånd blir erkänt för vad det *är:* det viktigaste organet i samfundsorganismen. Men huru man än *då* vill löna det för dess mödor — den bästa belöning, som är möjlig, har en god lärare redan nu i medvetandet, att han skall varda till ett av tacksamheten och vördnaden vårdat minne i ädla mäns och kvinnors sinnen.

Av vissa tecken ser det ut, som om det kommande århundradet skall bli ett stormdigert i mänsklighetens hävder. Det gäller då att uppfostra det växande släktet till starka och modiga människor, att de må bestå de öden, som vänta dem å den sträcka de ha att segla på tidens oroligt sig hävande ocean. Men det är icke nog att hava mod och styrka ombord i skeppet. Ej heller den klokhet och den insikt, som fordras vid kursens utstakande och rodrets skötande. Det kräves också att ha *honom* ombord, till vilken man, när vågorna överskölja farkosten, kan vända sig med ropet: »Herre, hjälp!» Han, som kan näpsa vädren och böljorna, bär mer än *ett* namn; men hans djupast betecknande namn, det vid vilket alla folk och bekännelser en gång skola känna honom, är kärleken. Historiens stormar komma, när han slumrar. Då vissna civilisationer, då förödas släkten, då störta samhällen, som trott sig trygga på våld och vapen. Må nödens yttersta stund icke inväntas för att väcka honom! Kärleken vill genkärlek. Han vill, att vi vända oss till honom, ej så mycket med ropet: »Hjälp, ty vi förgås!» som med ropet: »Hjälp, ty vi älska dig!» Att tända denna genkärlek till den himmelska kärleken är det högsta mål för uppfostran och undervisning. Må de ungas hjärtan beredas till härdar för dess heliga eld!

Himlens blå.

Du underbara du himmelska blå,
dunkla klarhet, som leende

sänker dig till mig
och lyfter min själ
till svala rymder
och helig stillhet!
Du ljuva Nirvana,
där, badad i renhet,
jag andar mig ut
i oändligheten,
men, samlad igen
i en återandning,
döpt i trånad
sjunker tillbaka
i jordens stoft!

* *
*

Jag känner mig din frände, himlaborna!
Till ariskt blod, det renaste och äldsta,
till svensk jag vigdes av en vänlig norna.

Mitt folk har till symbol av sina anor
fått himmelsblått i väna barnaögon
och himmelsblått i ärekrönta fanor.

CARL SNOILSKY.

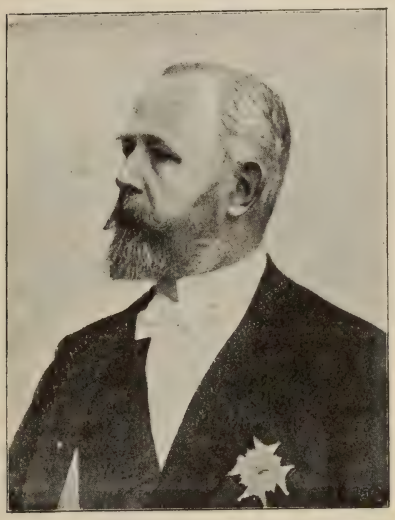

Inledningssång.

Jag bringar druvor, jag bringar rosor,
jag skänker i av mitt unga vin,
på alla stigar, på alla kosor
jag slår den ljudande tamburin.

Jag tröttar ingen utöver höva
med tomma foster från drömmars hem;
jag sjunger endast, vad jag fått pröva
med mina sinnen, de sunda fem.

I moget kloke, I översluge,
er har jag föga att bjuda på!
Du varma hjärta på tre och tjuge,
du vet jag säkert skall mig förstå.

Kom du, som spritter i varje fiber
och ej är vän av att skräda ord,
följ mig till Brenta, följ mig till Tiber,
om det ibland känns för kallt i nord!

Hesperien heter det paradiset,
där aldrig sommarn tar något slut,
och ingen knarrig kerub med riset
de sälla syndiga jagar ut.

Ja, låt oss vandra, ja, låt oss ila,
från foten skuddande hemlandssnön!
Kom att vid Como på kullen vila
och se regnbågen stå över sjön!

På Dômens dörr i Milano glänta,
hör hymner döna vid orgelns ljud –
men håll din gudstjänst bredvid Magenta
och jubla tack till de fries Gud!

Låt icke sorgen få makten med dig,
fast glädjen ej är vid Brenta gäst!
Frälst är Milano, frälst blir Venedig,
när frihets purpursådd strös härnäst.

Slut dig till Roma, det fornas moder,
men stirra ej på dess öde rum:
tänk dig i stället för fallna stoder
ett bättre, nytt Capitolium!

Av gamla vaser i guld och lera
vad stort, vad nyttigt har du väl lärt?
Det simpla svärdet uppå Caprera
är tusen gånger så mycket värt.

Låt alle kännare högt predika
om gruppen den och om torson den!
Jag såg på gatorna det antika
i dessa kvinnor och desse män.

För marmorstoder jag ej kan brinna,
helst när det fattas dem arm och ben;
jag vet blott, jag, att den skönsta kvinna
alldeles icke var gjord av sten.

Jag vet, fast olärd som Cicerone,
varest de rödaste läppar le:
i lunden under Neapels måne
jag vet att minst du behöver be.

Du ser i fjärran Vesuven skicka
sin rökkolonn genom högblå luft;
där hos den solbrända vingårdsflicka
skölj ner ditt överskott av förnuft!

Ja, låt oss ila, ja, låt oss springa,
som yra fålar, av idel fröjd!
Hör du? Osynliga flöjter klinga
ur luft, ur vågor, i dal, på höjd!

O, vad mitt hjärta har vändats, fånget
i frack, i flärd och i onatur!
Mitt unga lejon, tag nu ut språnget
och slå med tassen omkull din bur!

Ja, låt oss svärma, ja, låt oss vandra,
där yppig skymning bland rosor rår!
I morgon blyges man för varandra,
att man var säll som en gud i går.

I dag jag än kan få folk att lyssna,
fastän jag blott har en svag tenor;
i morgon blir det min lott att tystna
för någon röst, som är stark och stor.

I morgon skall man ha glömt det hela,
i dag dock lever min lilla dikt
och låter fritt små fontäner spela
i lust och solljus och tillförsikt.

Sitt ner och plocka bland mina rosor
och rör med läpparne vid mitt vin!
På alla stigar, på alla kosor
jag slår den ljudande tamburin.

Saltarello i Trastevere.

Tamburiner skrälla och skramla:
samlens hit, båd' unga och gamla!
Trumskinn dunkas av hårda knogar:
samlens hit från gränder och krogar,
nektarrusiga, bruna gossar,
mörka flickor med kind som blossar!
Ingen långsam, sömnig förbidan!
Foten redo och hand i sidan!
I Trastevere bjuds i kväll
på en sprittande saltarell!

I en hyrvagn sitta
lord och lady Bob
att i nåder titta
på Italiens mobb.
Röda polisonger
skakas flera gånger
av ett ljudligt skratt;
men myladys öga
öppnas endast föga
för att småle matt.

Hejsan, strunt i den hedna britten!
Slikt han fattar ej för en vitten.
Se Giovanni med Marcellina:
blickar tala och blickar skina,
läppar skälva med stumma frågor,
yppa andra än dansens lågor.
Flicka, akta, att inom året
silverpilen ej rycks ur håret,
silverpilen, som jungfrun prytt —
ty Giovanni är hjärteskytt!

Själva lady Fanny
blir till hälften väckt:
se, vad den Giovanni
dansar stolt och käckt!
Genom lätta kläder
fram i ljuset träder
ett bronserat hull.
Ladyn floret sänker,
fastän hjärtat tänker:
»Very beautiful!»

Marcellina, min flicka lilla,
skall du uppta ett skämt så illa?
Marcellina vill klösa Stella —
tamburinerna skramla, skrälla.
Skilj dem åt, vid Santa Birgitta,
skilj dem, förr'n hon en kniv kan hitta!
Osterian samlar oss sedan,
där finns bot för harmen och svedan,
där finns kvällsvard, som ryker fin —
macaroni och vin — och vin!

Men hos ladyn röres
mången hemlig sträng,
och sen dess förstöres
månget ark velin.
Vem är den där gossen,
vallande i mossen
kring ett smyckat bås?
Kors, det är Giovanni,
som nu finns hos Fanny...
i pastell, förstås!

Sorrento.

Jag sjunger om klippor, som stupa
i rundel kring Napolis bukt
och spegla i azurn den djupa
lustgårdar med gyllene frukt.

Jag sjunger om pinjer, som vifta
från branten av molniga berg;
om soliga landskap, som skifta
var timma på dagen sin färg.

Sorrento, Sorrento, du sköna!
Du stad med det vackraste namn,
likt vårvindens suck i det gröna,
likt vågornas sorl i din hamn!

All sorg, som min panna vill fåra,
skall hejdas vid tanken på dig,
och törnet ej mera skall såra,
sen du blev en ros på min stig.

Jag minnes den tidiga stunden
jag såg dig i rodnande sken:
sefiren i doftande lunden
orangerna fällde från gren.

I skuggan av järnekens krona
jag såg över vikarnes krets,
såg Ischias kuster förtona
och rök ur Vesuvii spets.

Hur gärna jag framtog ur fickan
min Flaccus, en skald för min själ!
hans sång om Falernern och flickan
förstod jag bland vinberg så väl!

De gamla bekymren och kvalen,
hur föga de kunde mig bry!
I fjärran, likt dimmor i dalen,
jag såg dem förblekna och fly.

Jag njöt av den Flackiska yran
och brann, som min sångare brann.
Så när som på Lydia och lyran
jag tyckte mig lycklig som han.

Sorrento, Sorrento, du ljuva,
du binder med tredubbla band:
mig fängsla din tärna, din druva,
men mest din omsorlade strand.

Jag minnes, hur salig jag glömde
mig själv och min värld på dess brädd,
och böljornas drömmar jag drömde
vid skvalpet på kiselstensbädd.

Hur skönt att mot kvalmet och kvavet
var kväll i det salta få bot!
Hur härligt att bada i havet
med solens försjunkande klot!

På fästet var stjärnan uppgången:
då vaknade Cyprias släkt.
Hon viskade själv från balkongen,
Sorrento, på din dialekt!

Hur lätt lär ej Amor de unga
ett främmande språk på en dag!
Nordsonens motsträviga tunga
han lärde slå näktergalsslag.

Sorrento, Sorrento, du kära,
som smyckat med rosor min stig,
mitt hjärta med möda kan bära
att skiljas för alltid från dig!

Bland isar och drivor vid polen
mitt hjärta vill brista ibland:
det tråt till Sorrento och solen,
Sorrento, det tråt till din strand!

Jag ofta på ödet har klagat,
som saknadens ve mig berett:
o, hade från början det lagat,
att aldrig jag hade dig sett!

Men genast besegrad av ånger,
jag trycker din bild i min famn
och flätar på nytt in i sånger,
Sorrento, med kärlek ditt namn!

Noli me tangere.

Jag torgför ej mitt hjärtas lust och kval
att skrynklas ned av obekanta händer.
Min fantasi dig bjärta lekverk sänder,
men känslans helgedom hålls aldrig fal.

Om du ej misslynt strax mig ryggen vänder,
kom i min park! Den är så mörk och sval.
Gå där bland blommor ifrån södra länder
och se skulpturerna kring min portal!

Men över tröskeln skall jag dig ej föra.
Förstenad dörrvakt blott får äga öra
för skygga gäster utav doft och ljus.

Du nödgar mig — välan, ett ord jag ropar,
som slott och park i blinken undansopar,
och vad du ser är virvelsand och grus.

Gammalt porslin.

En kung i Sachsen samlade porslin,
men samlingsvurmen blev en riktig sjuka.
Han bytte bort till kungen i Berlin
sitt garde — tänk — mot en kinesisk kruka!

Femhundra man med sabel och karbin,
som preussarn visste att förträffligt bruka,
i exercisen smidiga och mjuka,
i krig en mur, tänk, mot — en blå terrin!

Femhundra man med hårpung och med puder!
Slikt dårhusdåd allt vanvett överbjuder
från världens början — ja, så tycker ni.

Sen bytet gjordes, har ett sekel svunnit:
femhundra tappra hjärtan brista hunnit,
den gamla krukan — hon står ännu bi.

Nemesis.

Bestå ett blodigt rus åt klingans spets,
så törstar den allt framgent i sin skida,
och segrarn jämt skall måttan överskrida
i drycken, som av slagnes gråt beretts.

Osynlig i erövrarns kämpakrets
står Nemesis och skriver vid hans sida
upp hammarslagen, som i bojor smida
ett härjat Strassburg, ett förhungrat Metz.

Far fort, du starke, att så draketänder!
I nattens mörker skall du känna händer
kring dolken treva vid din huvudgärd.

På lagrar sömnlös intill morgonväkten,
du hör dem kvida, de ofödda släkten,
som du antvardat under hämndens svärd!

Svarta svanor.

Svarta svanor, svarta svanor
glida som i sorgetåg,
leta sjunkna solars skimmer
i den nattligt dunkla våg.

Mörk, liksom i eld förkolnad,
är den rika fjäderskrud,
näbben, stum i blodig purpur,
ännu bär om branden bud.

Vita svanor tamt i vassen
kryssa efter gunst och bröd.
Ut på djupet, svarta svanor,
ut, I barn av natt och glöd!

Ur ett brev till Estlander 1 mars 1882.

Vad samhällslivet och dess övergångsformer i stat och kyrka beträffar, tror jag icke, att mycket av det nu bestående förtjänar aktning, och därför längtar även jag i min mån efter att se gryningen av en ny tid. När skall denna komma? Somliga tecken tyda på att den skall komma snart, andra åter, att dess morgonrodnad ännu »sover bak skyar». Till de nedslående tecknen räknar jag en sådan sinnesförfattning hos de unge, som den, vilken du nämnt. När de, som skulle timra på den nya tiden, så sorgligt undandraga sig, betyder det, att vi ännu få vänta länge på en generation, som med brinnande kärlek vill gripa uppgiften an.

Vad roll skall *poesien* spela under sådana förhållanden? Sedan jag avslutade min sista lilla bok, har min estetiska grundåskådning blivit i ej ringa mån modifierad. Min tro på det skönas berättigande såsom något självständigt i och för sig har blivit rubbad, och jag lutar allt mer och mer till deras åsikt, enligt vilka litteraturen ej har någon raison d'être, om den icke förmår att avspegla någon av de stora tankar och idéer, som praktiskt sysselsätta samtiden. Åtminstone fordras, tror jag, att författaren i sin diktning bör låta framskymta sin egen ståndpunkt gentemot livets högsta och viktigaste frågor, såsom de te sig för hans land eller omgivning. Då nu tillika gudstron bibehålles, skulle, enligt min nya estetik, *det sköna* icke gärna kunna förnämt isolera sig från *det goda*. Förrän jag kommit till någorlunda klarhet om vad jag tänker i vissa fall, skulle det ej förvåna mig, om en paus inträdde i min produktion, för såvitt den rör sig om andra ämnen än de rent fosterländska. Kärleken till mitt folk och dess öden är ett huvudstycke i min katekes — där är jag på det klara, där känner jag fast botten och kan sjunga ut fritt; men för övrigt känner jag mig osäker och vacklande i min poetik. Emellertid tänker och arbetar jag i tysthet, så gott jag kan, famlande ännu, det är sant, men med gott hopp och fast tilltro, att jag dock en gång *kan* och *skall* göra något, som kan glädja människohjärtan.

I porslinsfabriken.

Jag på fabriken haft min ögonfröjd
att se porslinsarbetarn strävsamt böjd
att svarva utan rast det mjuka ler,
tills än en kanna, än ett fat sig ter.

Mig är du mer än drivet silver dyr,
du kanna, skapt för konstlös vit glasyr;
mer än en vas för furstetaffel gjord
min aktning har du, fat för ringa bord.

Jag vördar eder, enkla bohagsting,
som inom kort i tusental gå kring
till hantverksmannens och till bondens bo,
där mödan har sin knappa måltidsro.

På gagnlöst glitter har jag sett mig mätt,
dess vackra tomhet umbär folket lätt;
men hell den hand, som skapar tyst för dem,
de arbetströtte i de låga hem!

Ja, hell och åter hell var okänd hand,
som skänkte form åt skålen, till vars rand
går varm och brådskande en törstig mund,
då nötta verktyg vila för en stund!

Ack, denna hand, vars verk vi gå förbi,
långt mera oumbärlig är än vi,
som blåsa bubblor blott av granna ord
till lek vid övermättad bildnings bord.

O, den som kunde skänka dikten så
den enkla form, som tusenden förstå,
den form, som frambär kraftigt vardagsbröd
till tjänst för hunger, ej för överflöd!

O tänk, att bilda i en lycklig stund
den bägare, som anstår var mans mund,
som fylls vid tidens djupa brunn en gång
för tusenden, som törsta efter sång!

Den tjänande brodern.

På resan igenom livet
är du så trygg och till freds.
Vid varje station, det är givet,
ett dukat bord står till reds.
Du far genom sköna nejder
och njuter på dunvarm ejder
din rundliga vilas frid.
Sov sött — den tjänande brodern
han vakar emellertid!

Vem är han? Hos dig i minnet
hans drag ej fästat sig in,
hans hand med det grova skinnet
har knappast ens rört vid din.
Som lampans ande allena
osynlig han plägar tjäna
och visar sig blott som *gagn*,
ett månghövdat, mystiskt väsen,
ibland ett sorl kring din vagn.

Det hus, som sluter dig inne,
ombonat, varmt och bekvämt,
din nya rock och ditt linne,
som lyser vitt och förnämt,
en gata sopad och putsad,
att icke din fot blir smutsad,
det färska bröd, som du skär —
allt det är den tjänande brodern,
som är i sitt verk dig när.

Han håller i ångans tömmar,
han steks i maskinrummets sot
och för dig i leende drömmar
omkring det rullande klot.
När i förtrollning du vankar
bland skaldens kolonner av tankar,
bland välljud, som aldrig dö,
den tjänande brodern, den svarte,
har fäst dem på papperets snö.

Så trampar han tyst den bana,
som ödet, ej själv han valt.
Allt går som av gammal vana,
du tänker: jag har betalt.
Mer tarvas det ej, du menar;
men tänk, om den ande dig tjänar
en dag toge annan form,
förvildad, förbittrad, förfärlig,
ett hav av huvu'n i storm!

Lär se i den tjänande anden
personen — en like och vän,
tryck själva den valkiga handen,
ej blott en penning i den!
Hjälp honom att fritt sig förvandla
till en, som kan tänka och handla,
se in i hans anlete klart!
Lär känna arbetarn, din broder —
men minns: vad du gör, gör snart!

Laibach.

Den älskades huvud
emot min axel stött,
i knät den lille gossen,
som slumrat in så sött,

så har jag suttit länge
i järnvägskupén
alltsen Triest i morse
vid dagens första sken.

Vid viken den vinblå
jag sett Miramar:
bland klippor av dolomit
nu iltåget far.

Oss italienskan lämnat
vid sista station.
Nu äro vi i Krain
bland slaviskt språk och ton.

Där ser jag i dalen
en täck liten stad,
längst borta en snötopp
bland berg i dimblå rad.

Sloveniska flickor,
en vacker solbrun svärm,
med mörkröd duk om pannan
och uppvikt linntygsärm,

på rika ängar räfsa
det doftande hö —
i dalen sydländsk färgglöd,
vid horisonten snö!

Vem är du, stad, där söder
och nord varann gå mot?
Bædeker lärt upplåter
två läppar av högröd klot:

Jo, staden heter Laibach,
och Terglou denna alp...
Alldeles! Tack orakel,
som mig på tråden halp!

Ha, Laibach — om den staden
mig syns jag något vet.
En nedrig kongress jag minnes,
dock det var inte det.

Det rör mig helt personligt,
det minne Laibach väckt —
från Laibach ha utgått
mitt namn och min släkt.

Utur papistisk träldom,
allsköns förtryck och våld
en man kom lyckligt undan
i blågul fanas sold.

En dosis sydlandssol
till reskost han tog;
där Terglou visar vägen,
mot nordens snö han drog.

Nu, leende vackra Laibach,
du öppnar din famn,
som ville du återbörda
mitt krainer-namn.

Ditt sydliga arv kanhända
hos mig går igen ibland,
men, tro mig, intet rycker
mig från mitt svenska land.

Fast hav och fjällar skilja,
där har jag min rot;
är hemma mera än mången,
som sätter där sin fot.

Det land, där en lärka höres,
det kallar hon för sitt,
må andra på marken tvista
om mitt eller ditt!

Låt mången på egen torva
fritt göra sig bred!
Trots alla gärdsgårdar, klingar
ur rymden sången ditned.

Min tanke och min sång
gå på svensk melodi;
till Sverige är jag bunden,
fastän som lärkan fri.

Din blir jag icke, Laibach!
Du hörde mitt skäl.
Med dina gröna luckor
och vita hus, farväl! — —

Men bäst jag fantiserar
här i min fönstervrå,
nu uppslå sina ögon
de älskade två.

Och från min gosses läppar
nu morgonfriskt sprang
mitt språk, mitt eget språk
med segrande klang.

Borgå.

Borgå, du gamla, på minnen rik!
Dikten har älskat din stilla vik.
Här hade svanen sitt varma bo,
här har du fredat hans sista ro.

Fjärran i prunkande södern jag såg
borgar av marmor stiga ur våg —
Borgå, du lilla, vid frostig strand,
är dock en kungsstad i sångens land!

Sjunken till intet, gyllne gemak!
Lyft dig för tanken, du låga tak!
Nordens blickar i mulnande tid
söka en borg för att trygga sig vid.

Vördade grav här i Finlands jord,
tala bevekande allvars-ord!
Tuva, som troheten blomsterstrött,
Lär oss att älska det land, som oss fött!

I Rättvik.

Från åsen, där stigen mot dalen sig krökte,
mitt öga i minnet att fästa försökte
din fägring, o Rättvik!

Den glimmande Siljan, den vänliga kyrkan,
där klockljuden kallade folket till dyrkan
en söndag i juli,

och barrskog i blånande vidder mot bergen
med växlande, dunklare fläckar i färgen
vid strömolnens vandring,

en darrande dager, en tystnad, en vila,
en vällande vällukt av kåda och mila
bland solbruna stammar!

Då kom det en sång mellan tallar och enar,
och synlig på stigen bland mossiga stenar
vart plötsligt en kulla.

Hon tvärteg och stannade uppe i backen,
och småbarnet tittade fram över nacken
ur påsen på ryggen.

Hon stod som en hägrande huldra i snåret
med toppmössa svart på det uppstrukna håret
och framvåden brokig.

Det lyste så gåtfullt ur ögonen bruna,
som skogarne lärt dem sin hemliga runa
vid milan en afton.

Av bleknade sägner, som dömts att försvinna,
av färger från fordom kring Dalarnes kvinna
där dröjde ett skimmer.

Jag tusende frågor i en velat samla
att fästa i flykten en skymt av det gamla,
som ej vänder åter.

Men innan det bindande ordet vart funnet,
hon vek inåt skogen — och allt var försvunnet
i granarnes skymning.

Minnesblad

till Edvard Grieg.

Då tvenne barn förvillat sig i fjällen
och sökande på skilda stigar vandra,
de utur fjärran kalla på varandra
och sången närmar dem i sena kvällen;
så, vid Norrœna-toner, skilda sinnen
ett eko höra som av barndomsminnen:
Var är du, broder,
och var går vägen hemåt till vår moder?

C. D. AF WIRSÉN.

»Frid vare eder!»

Bleknat och kallt var livet,
sedan de Honom miste,
skeppet var väderdrivet,
vandrarn sin väg ej visste,
mördad är herden vorden,
ensam och skygg är hjorden:
efter den store döde
är världen öde.

Kvällen står mörk i dalen,
himlen ur skyar gråter,
samman i nattvardssalen
sitta de elva åter.
Stilla vid aftonstunden
susar i brödrarunden
djupt genom varje sinne
Mästarens minne.

Dörren är lyckt, ty fara
hotar ännu hans vänner,
hotar den lilla skara,
vilken hans namn bekänner.
Gryende hopp, som bävar,
dock genom rummet svävar —
Simon ett budskap bådat:
Herren han skådat.

Heliga aftontimma!
Tiden din bild ej skymmer.
Kom att förklarad glimma
under vår själs bekymmer!
Mästare, träd som förr en
gång genom lyckta dörren!
Tala som förr, jag beder:
»Frid vare eder!»

Sorg, som all fröjd förnekar:
»Allt var en villa,» säger;
klentro, som ängsligt tvekar,
bidande överväger.
Då, medan sorlet tiger,
fram han i kretsen stiger,
famnen åt alla breder:
»Frid vare eder!»

Tvekan de bäste plågar,
tvivlet vårt sinne lycker,
Tomas ej hoppas vågar,
klentron sig vishet tycker.
Kom genom lyckta hjärtan,
bringa den frid i smärtan,
vilken ej världen giver,
men som förbliver!

Kom att dig uppenbara
nu, när de ting, som stunda,
ofta en vilsen skara
tvekande tycks begrunda,
säg, när vi oss förvilla:
Salige de, som stilla
tro, i en tid av våda,
fast de ej *skåda!*

Nattbåten.

Den glider sakta
i sena timmar,
den röda lyktan
i fören glimmar.

Det trånga sundet
av töcken höljes,
ett dämpat vågsvall
mot kusten sköljes.

Till obekanta,
till fjärran stränder
i silverdimma
den stäven vänder.

Som plötslig drömsyn
förbi den svävar,
det röda skenet
på vattnet bävar.

En klockas ringning
från båten höres,
det dova ljudet
kring stranden föres.

Så skall en nattbåt
en gång i döden
mig hämta över
till dolda öden.

O, snart är inne
den dunkla stunden,
en farkost skymtar
i trånga sunden.

En klocka röres
av okänt finger,
i mörka natten
den spöklikt ringer.

Mot obekanta,
mot fjärran stränder
i silverdimma
jag kosan vänder.

Men röda skenet
från skeppslanternan
för mig i dunklet
är lyckostjärnan.

Dess glans har likhet
med purpurglansen
från blod, som droppat
bak törnekransen.

Dess låga talar
om tröst, försoning
och lyser hem mig
till fridens boning.

Livet.

Ett värv, med djupaste allvar skött,
av pris men oftast av klander mött.

Månghundra törnen, en liten ros.
Ur moln en solglimt, som flyr sin kos.

Bland tusen hedar ett vattensprång,
bland korpars läten en koltrasts sång.

Bland hårda sinnen en älsklig själ,
som ur det tysta dig menat väl.

Till sist en kulle, som skottas opp,
ett vilorum — och ett himmelskt hopp.

Oriflamme.

Av morgonrodnans färg hon var,
den fana, han som yngling bar,
hon var som rosor mitt i knoppning,
var silkestråd var yr förhoppning,
han gick på vårlig bana fram
med segerdrömmens oriflamme.

En färg av hjärteblod hon fick,
ju längre, längre färden gick,
i rök och damm han henne förde,
och stormens vinge duken rörde,
han bar den högt till bergets kam,
de tunga mödors oriflamme.

En färg av stilla vemodsglöd
har nu hans fana aftonröd,
han bär den genom kvällens riken.
Se, duken sliten är i fliken,
och glad han snart vid korsets stam
får lägga prövad oriflamme.

Mot öster!

Ställ altaret mot öster,
där nådens sol går opp
för tro och ödmjukt hopp!
Vår Herres testamente
oss skänkts *ex oriente,*
i öster dagen bräcker
och upp högtidligt väcker
till hymn de trognas röster.
Ställ altaret mot öster!

Din boning välj mot öster,
där dagen uppgår klar,
och morgontidig var!
Låt arladagg få flöda
kring arbetsflit och möda,
i gryning gack att sjunga
med känslor vårligt unga
i kapp med lärkors röster!
Din boning välj mot öster!

O, red min grav mot öster,
att där i stilla blund
jag bida må den stund,
då andesolen alla
ur sömnen upp skall kalla,
oändlig klarhet randas
och mänskolovsång blandas
med änglaskarors röster!
O, red min grav mot öster!

Helt nära.

Den blir mer gles, den sista slöja,
som skymmer västra himlens rand,
och mer och mer min blick kan röja
en strimma av min anings land.
Jag hör, jag hör
en andekör,
en sång av barn, som menlöst klingar:
»Kom hit, du mycket snart får vingar.»

Det blir så lugnt. Den svala bölja.
som går från evighetens kust,
skall mycket snart mig överskölja,
och flydd är tidens korta lust.
Jag överstänks,
i djupet sänks
och lyftes upp i rätta hamnen,
min döda mor mig räcker famnen.

AUGUST STRINDBERG.

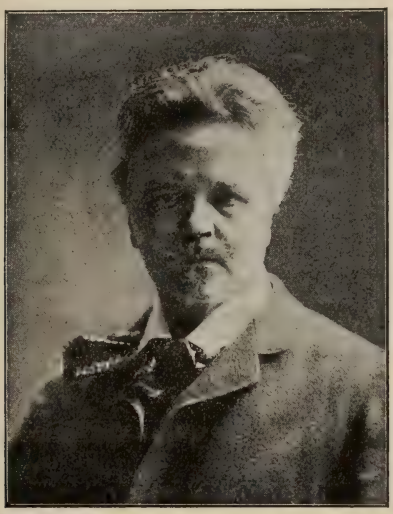

Ur **Röda Rummet.**

Stockholm i fågelperspektiv.

Det var en afton i början av maj. Den lilla trädgården på Mosebacke hade ännu icke blivit öppnad för allmänheten, och rabatterna voro ej uppgrävda; snödropparna hade arbetat sig upp genom fjolårets lövsamlingar och höllo just på att sluta sin korta verksamhet för att lämna plats åt de ömtåligare saffransblommorna, vilka tagit skydd under ett ofruktsamt päronträd; syrenerna väntade på sydlig vind för att få gå i blom, men lindarna bjödo ännu kärleksfilter i sina obrustna knoppar åt bofinkarna, som börjat bygga sina lavklädda bon mellan stam och gren; ännu hade ingen människofot trampat sandgångarna, sedan sista vinterns snö gått bort, och

därför levdes ett obesvärat liv därinne av både djur och blommor. Gråsparvarna höllo på att samla upp skräp, som de sedan gömde under takpannorna på navigationsskolans hus; de drogos om spillror av rakethylsor från sista höstfyrverkeriet, de plockade halmen från unga träd, som året förut sluppit ur skolan på Rosendal — och allting sågo de! De hittade barège-lappar i bersåer och kunde mellan stickorna på en bänkfot draga fram hårtappar efter hundar, som icke slagits där sedan Josefinadagen i fjol. Där var ett liv och ett kiv.

Men solen stod över Liljeholmen och sköt hela kvastar av strålar mot öster; de gingo genom rökarna från Bergsund, de ilade fram över Riddarfjärden, klättrade upp till korset på Riddarholmskyrkan, kastade sig över till Tyskans branta tak, lekte med vimplarna på skeppsbrobåtarna, illuminerade i fönstren på stora Sjötullen, eklärerade Lidingöskogarna och tonade bort i ett rosenfärgat moln, långt, långt ut i fjärran, där havet ligger. Och därifrån kom vinden, och hon gjorde samma färd tillbaka genom Vaxholm, förbi fästningen, förbi Sjötullen, utmed Siklaön, gick in bakom Hästholmen och tittade på sommarnöjena; ut igen, fortsatte och kom in i Danviken, blev skrämd och rusade av utmed södra stranden, kände lukten av kol, tjära och tran, törnade mot Stadsgården, for uppför Mosebacke, in i trädgården och slog emot en vägg. I detsamma öppnades väggen av en piga, som just rivit bort klistringen på innanfönstren; ett förfärligt os av stekflott, ölskvättar, granris och sågspån störtade ut och fördes långt bort av vinden, som nu, medan köksan drog in den friska luften genom näsan, passade på att gripa fönstervadden, som var beströdd med paljetter och berberisbär och törnrosblad, och började en ringdans utefter gångarna, i vilken snart gråsparvarna och bofinkarna deltogo, då de sålunda sågo sina bosättningsbekymmer till stor del undanröjda.

Emellertid fortsatte köksan sitt arbete med innanfönstren, och inom några minuter hade dörren från källarsalen till verandan blivit öppnad, och ut i trädgården trädde en ung herre, enkelt men fint klädd. Hans ansikte företedde intet ovanligt, men där låg en sorg och en ofrid i hans blickar, som dock försvunno, då han, utkommen från den trånga källarsalen, möttes av den öppna horisonten. Han vände sig mot vindsidan, knäppte upp överrocken och tog

några fulla andetag, vilka tycktes lätta hans bröstkorg och sinne. Därpå började han vandra fram och åter utmed barriärn, som skiljer trädgården från branterna åt sjön.

Långt nere under honom bullrade den nyvaknade staden; ångvinscharna snurrade nere i stadsgårdshamnen, järnstängerna skramlade i järnvågen, slussvaktarnas pipor visslade, ångbåtarna vid Skeppsbron ångade, Kungsbacksomnibussarna hoppade skallrande fram på den kullriga stenläggningen; stoj och hojt i fiskargången, segel och flaggor, som fladdrade ute på strömmen, måsarnas skri, hornsignaler från Skeppsholmen, gevärsrop från Södermalmstorg, arbetshjonens klapprande med träskorna på Glasbruksgatan, allt gjorde ett intryck av liv och rörlighet, som tycktes väcka den unge herrens energi, ty nu hade hans ansikte antagit ett uttryck av trots och levnadslust och beslutsamhet, och då han lutade sig över barriären och såg ner på staden under sina fötter, var det, som om han betraktade en fiende; hans näsborrar vidgades, hans ögon flammade, och han lyfte sin knutna hand, som om han velat utmana den stackars staden eller hota den.

Nu ringde det sju i Katrina, och Maria sekunderade med sin mjältsjuka diskant, och Storkyrkan och Tyskan fyllde i med sina basar, och hela rymden dallrade snart av ljudet från alla stadens sjuklockor; men när de tystnat, den ena efter den andra, hördes ännu långt i fjärran den sista sjunga sin fridfulla aftonsång; den hade en högre ton, en renare klang och ett hastigare tempo än de andra — ty den har så! Han lyssnade och sökte utröna, varifrån ljudet kom, ty det syntes väcka minnen hos honom. Då blev hans min så vek, och hans ansikte uttryckte den smärta, som ett barn erfar, då det känner sig vara lämnat ensamt. Och han var ensam, ty hans far och mor lågo borta på Klara kyrkogård, därifrån klockan ännu hördes, och han var ett barn, ty han trodde ännu på allt, både sant och sagor.

Klockan i Klara tystnade, och han rycktes ur sina tankar genom ljudet av steg på sandgången. Emot honom kom från verandan en liten man med stora polisonger, glasögon, vilka tycktes snarare vara avsedda till skydd för blickarna än för ögonen, en elak mun, som alltid antog ett vänligt, till och med godmodigt

uttryck, en halvkrossad hatt, snygg överrock med defekta knappar, byxorna hissade på halv stång, gången både antydande säkerhet och skygghet. Det var av hans svävande yttre omöjligt att bestämma samhällsställning eller ålder. Han kunde lika väl tagas för en hantverkare som en tjänsteman, och han syntes vara mellan 29 och 45 år. Nu tycktes han emellertid smickrad av den persons sällskap, som han gick till mötes, ty han lyfte ovanligt högt den bågnande hatten och tog till sitt godmodigaste leende.

— Häradshövdingen har väl inte väntat?

— Inte ett ögonblick; klockan slutade just att ringa sju. Jag tackar er för att ni var god och kom, ty jag måste erkänna, att detta möte är av största vikt för mig; det gäller snart sagt min framtid, herr Struve.

— Hå kors!

Herr Struve klippte ett slag med ögonlocken, ty han hade endast väntat sig ett toddyparti och var mycket litet angelägen om allvarliga samtal, varför han också hade sina skäl.

— För att vi skola kunna tala bättre, fortfor häradshövdingen, så sitta vi ute, om ni inte har något mot det, och dricka en toddy.

Herr Struve drog ut den högra polisongen, tryckte varsamt ner hatten och tackade för bjudningen, men var orolig.

— För det första, måste jag bedja er icke vidare titulera mig häradshövding, upptog den unge herren samtalet, ty det har jag aldrig varit, utan endast extra ordinarie notarie, och detta senare har jag med i dag upphört att vara och är endast Herr Falk.

— Vad för slag?

Herr Struve såg ut, som om han förlorat en fin bekantskap, men förblev godmodig.

— Ni, som är en man med liberala idéer . . .

Herr Struve försökte begära ordet för att utveckla sig, men Falk fortfor:

— I er egenskap av medarbetare i den frisinnade Rödluvan är det som jag sökt er.

— För all del, jag är en så obetydlig medarbetare . . .

— Jag har läst era ljungande artiklar i arbetarefrågan och i

alla andra frågor, som ligga oss om hjärtat. Vi räkna nu vårt Anno III, med romerska siffror, ty det är nu tredje året, som den nya representationen sammanträder, och vi skola snart se våra förhoppningar förverkligade. Jag har läst era förträffliga biografier i Bondevännen över de ledande politiska männen, männen från folket, som slutligen fått framföra, vad de så länge burit tungt på sina sinnen; ni är en framåtskridandets man, och jag högaktar er!

Struve, vars blick slocknat i stället för att tändas vid det eldiga talet, mottog med nöje det åskledande anbudet och grep med iver ordet.

— Jag får säga, att det är med en verklig glädje jag hör ett erkännande från en ung och, jag må säga det, utmärkt person som häradshövdingen, men å andra sidan, varför skola vi tala om saker, som äro av allt för allvarlig, för att icke säga sorglig natur, här, då vi äro ute i naturens sköte, här på vårens första dag, då allting står i sin knoppning och solen sprider sin värme i hela naturen? Låt oss vara sorglösa och dricka vårt glas i frid. Förlåt, men jag tror, att jag är äldre student — och — vågar — kanske därför föreslå . . .

Falk, vilken gått ut som en flinta för att söka stål, kände, att han huggit i trä. Han mottog anbudet utan någon värme. Och där sutto nu de nya bröderna och hade intet att säga varann, annat än den missräkning, som deras ansikten sade.

— Jag nämnde nyss för bror, upptog Falk samtalet, att jag i dag brutit med mitt förra och övergivit ämbetsmannabanan; nu vill jag blott tillägga, att jag ämnar bli litteratör!

— Litteratör! Å, kors, varför det då? Men det är ju synd.

— Det är icke synd; men nu har jag att fråga, om bror vet, vart jag skall gå för att få något arbete?

— Hm! Det är verkligen svårt att säga. Det strömmar så mycket folk till från alla håll. Men det ska du inte tänka på. Det är verkligen synd, att du ska avbryta; det är en svår bana, den här litteratörsbanan!

Struve såg ut, som om han skulle tycka, att det var synd, men kunde icke dölja en viss förnöjelse över att få en olyckskamrat.

— Men säg mig då, fortfor han, orsaken till att du lämnar en bana, som ger både ära och makt.

— Ära åt dem, som hava tillvällat sig makten, och makten åt de hänsynslösa.

— Å, du pratar! Inte är det så farligt heller?

— Inte? Nå, så gärna som vi tala om något annat, så. Jag skall bara ge dig en interiör ifrån ett av de sex verk, jag skrev in mig uti. De fem första lämnade jag genast av den naturliga orsak, att där inte fanns något arbete. Varje gång jag kom upp och frågade, om det fanns något att göra, så blev svaret alltid: Nej! och såg heller aldrig någon, som gjorde något. Och det, oaktat jag var i sådana anlitade verk som Kollegiet för Brännvinsbränningen, Kansliet för Skatternas påläggande och Generaldirektionen för Ämbetsmännens Pensioner. Men när jag såg dessa massor av tjänstemän, som krälade på varandra, rann den tanken på mig, att det verk, som skulle utbetala alla dessas löner, dock måtte ha något att göra. Jag skrev följaktligen in mig i Kollegiet för utbetalandet av Ämbetsmännens löner.

— Var du i det verket? frågade Struve, som började intresseras.

— Ja. Jag kan aldrig glömma det stora intryck, som min entré i detta fullständigt och väl organiserade ämbetsverk gjorde på mig. Jag kom upp klockan elva f. m., emedan verket vid den tiden skulle öppnas. I vaktmästarrummet lågo två unga vaktmästare framstupa på ett bord och läste Fäderneslandet.

— Fäderneslandet?

Struve, som under föregående kastat socker åt gråsparvarna, började spetsa öronen.

— Ja! Jag hälsade god morgon. En svag ormlik rörelse efter herrarnas ryggar antydde, att min hälsning mottogs utan avgjord motvilja; den ena gjorde till och med en gest med högra stövelklacken, vilken skulle gälla för ett handtag. Jag frågade, om någon av herrarna var ledig att visa mig lokalen. De förklarade sig förhindrade: de hade order att icke lämna vaktrummet. Jag frågade, om det icke fanns flera vaktmästare. Jo, det fanns nog flera. Men övervaktmästaren hade semester, förste vaktmästaren hade tjänstledig-

het, andre vaktmästaren hade permission, den tredje var på Posten, den fjärde var sjuk, den femte var efter dricksvatten, den sjätte var på gården, »och där sitter han hela dan»; för övrigt »brukade aldrig någon tjänsteman vara uppe förr än vid ett-tiden». Därvid fick jag en vink om det opassande i mitt tidiga, störande besök och en erinran om att vaktmästarna även voro tjänstemän.

Sedan jag emellertid förklarat mitt beslut vara att taga ämbetsrummen i sikte, för att därigenom få ett begrepp om arbetets fördelning i ett så maktpåliggande och omfattande verk, fick jag den yngre av de två att följa mig. Det var en storartad anblick, som mötte, då han slog upp dörren och en fil av sexton rum, större eller mindre, lågo framför mina blickar. Här måtte väl finnas arbete, tänkte jag, och kände, att jag träffat på en lycklig idé. Ljudet av sexton björkvedsbrasor, som flammade i sexton kakelugnar, gjorde ett behagligt avbrott mot ställets ensamhet.

Struve, som lyssnat allt uppmärksammare, letade nu fram en blyertspenna mellan västens tyg och foder och skrev sexton på sin vänstra manschett.

— 'Här är extraordinariernas rum', upplyste vaktmästaren.

— 'Jaså! Är det många extra här i verket?' frågade jag.

— 'Åja, nog räcker de till.'

— 'Vad gör de då för slag?'

— 'De skriver, förstås, lite . . .' — Han såg härvid så förtroendefull ut, att jag ansåg det vara tid att avbryta honom. Sedan vi genomvandrat Kopisternas, Notariernas, Kanslisternas, Revisorns och Revisionssekreterarens, Kontrollörens och Kontrollörsekreterarens, Advokatfiskalens, Kammarförvantens, Arkivariens och Bibliotekariens, Kamrerarens, Kassörens, Ombudsmannens, Protonotariens, Protokollsekreterarens, Aktuariens, Registratorns, Expeditionssekreterarens, Byråchefens och Expeditionschefens rum, stannade vi omsider vid en dörr, på vilken med förgyllda bokstäver stod skrivet: Presidenten. Jag ville öppna dörren och stiga på, men hindrades vördsamt av vaktmästaren, som med verklig oro fattade min arm och viskade ett 'tyst!' — 'Sover han?' kunde jag, med tanken på en gammal sägen, icke underlåta att fråga. 'För Guds skull, säg ingenting; här får ingen komma in, förrän då Presidenten ringer.'

— 'Ringer Presidenten ofta då?' — 'Nej, inte har jag hört honom ringa på det år jag har varit här.' — Vi tycktes återigen komma in på det förtroliga området, varför jag avbröt.

När klockan led emot tolv, började de extra ordinarie tjänstemännen anlända, och jag blev ganska överraskad att i dem känna igen idel gamla bekanta från Generaldirektionen för Ämbetsmännens Pensioner och Kollegiet för Brännvinsbränningen. Men större ändå blev min överraskning, då jag fick se Kammarförvanten från Skatternas påläggande komma inpromenerande och här sätta sig i Aktuariens rum och skinnstol och göra sig lika hemmastadd, som jag sett honom på förra stället.

Jag tog en av de unga herrarna avsides och frågade honom, om han icke ansåg lämpligt, att jag gick in och uppvaktade presidenten. 'Tyst' var hans hemlighetsfulla svar, i det han förde mig in i det åttonde rummet! Åter detta hemlighetsfulla 'tyst!'

Rummet, i vilket vi befunno oss nu, var lika mörkt, men smutsigare än alla de andra. Tagelsuddar stucko ut genom de spruckna skinnen på möblerna; dammet låg tjockt över skrivbordet, på vilket stod ett utsinat bläckhorn; där låg också en obegagnad lackstång, på vilken den forne ägaren textat sitt namn i anglosaxiska bokstäver, en papperssax, vars käftar gått i lås av rost, en datumvisare, som stannat midsommardagen för fem år sedan, en Statskalender, som var fem år gammal, och ett ark gråpapper, på vilket var skrivet Julius Cæsar, Julius Cæsar, Julius Cæsar, minst hundra gånger omväxlande med Gubben Noach, Gubben Noach lika många gånger.

— 'Det här är Arkivariens rum, här få vi vara i fred', sade min följeslagare.

— 'Kommer inte Arkivarien hit då?' frågade jag.

— 'Han har inte varit här på fem år, så nu lär han väl skämmas att komma hit!'

— 'Nå, men vem sköter hans tjänst då?'

— 'Det gör Bibliotekarien.'

— 'Varuti består då deras tjänstgöring i ett sådant här verk som Kollegiet för utbetalandet av Ämbetsmännens löner?'

— 'Det består i att vaktmästarna sortera kvittenserna, krono-

logiskt och alfabetiskt, och skicka dem till bokbindarn, varpå bibliotekarien övervakar deras uppställande på därtill lämpliga hyllor.'

Struve tycktes numera njuta av samtalet och kastade då och då ner ett ord på sin manschett, och då Falk gjorde en paus, ansåg han sig böra säga något av vikt.

— Nå, men hur fick Arkivarien ut sin lön då?

— Jo, den skickades hem till honom! Var det inte enkelt? Emellertid blev jag nu tillrådd av min unge kamrat att gå in och bocka mig för Aktuarien och bedja honom presentera mig för de andra tjänstemännen, vilka nu började anlända för att röra om elden i sina kakelugnar och njuta av glödhögens sista strålar. Aktuarien skulle vara en mycket mäktig och även godsint person, berättade min vän, och tyckte mycket om uppmärksamhet.

Nu hade jag, som känt Aktuarien i egenskap av Kammarförvant, haft helt andra tankar om honom, men jag trodde min kamrat och steg på.

I en bred karmstol framför kakelugnen satt den fruktade och sträckte sina fötter på en renhud. Han var strängt sysselsatt med att röka in ett äkta sjöskumsmunstycke, vilket han sytt in i ett handskskinn. För att icke vara sysslolös hade han tagit ihop med gårdagens Posttidning, för att få nödiga underrättelser om Regeringens önskningar.

Vid mitt inträde, som tycktes göra honom bedrövad, sköt han upp glasögonen och lade dem på sin kala hjässa; högra ögat gömde han bakom tidningens marginal och lossade med det vänstra en spetskula mot mig. Jag framförde mitt ärende. Han tog munstycket i högra handen och såg efter, huru långt det »slagit an». Den förfärliga tystnad, som nu uppstod, bekräftade alla mina farhågor. Han harklade och framkallade därefter ett starkt fräsande ljud i glödhögen. Därefter erinrade han sig tidningen och fortsatte läsningen. Jag ansåg mig böra repetera mitt andragande med någon variation. Då stod han inte ut längre. 'Vaffa-en menar herrn? Vaffa-en vill herrn i mitt rum! Får jag inte vara i fred i mitt eget rum? Va? Ut, ut, ut, herre! Vaffa-en, ser herrn inte,

att jag är upptagen! Tala vid protonotarien, om herrn vill något! Inte vid mig!' — Jag gick in till protonotarien.

Där var stort materialkollegium, som pågick sedan tre veckor tillbaka. Protonotarien satt ordförande, och tre kanslister skötte protokollet. Leverantörernas insända prov lågo strödda omkring borden, vid vilka alla lediga kanslister, kopister och notarier tagit plats. Man hade ehuru med stor meningsskiljaktighet beslutat sig för 2 balar Lessebopapper, och efter upprepade provklippningar stannat vid 48 saxar av Gråtorps prisbelönta tillverkning (i vilket bruk aktuarien ägde 25 aktier); provskrivningen med stålpennorna hade fordrat en hel vecka, och protokollet över densamma hade slukat 2 ris papper; nu hade man kommit till pennknivarna, och kollegiet satt just och prövade desamma på de svarta bordskivorna.

— 'Jag föreslår Sheffields tvåbladiga n:o 4, utan korkskruv', sade protonotarien, och tog en flisa ur bordskivan, så stor att man kunde tända en brasa med den. 'Vad säger första notarien?'

Denne, som vid provskärningen tagit för djupt och råkat på en spik, vilken skadat en trebladig Eskilstuna n:o 2, föreslog nämnda sort.

Sedan alla yttrat sig och strängt motiverat sina meningar med bifogande av praktiska prov, beslöt ordföranden, att man skulle taga två gross Sheffield.

Häremot reserverade sig första notarien i ett längre anförande, som togs i protokoll, kopierades i två exemplar, registrerades, sorterades (alfabetiskt och kronologiskt), inbands och uppställdes av vaktmästare under bibliotekariens överinseende på lämplig hylla. Denna reservation genomandades av en varmt fosterländsk känsla och gick huvudsakligen ut på att visa det nödvändiga i att staten uppmuntrade de inhemska manufakturerna. Som detta innehöll en anklagelse mot regeringen, då den ju träffat en regeringens ämbetsman, måste protonotarien taga regeringens försvar. Han började med en historik över manufakturdiskontens uppkomst (vid nämnandet av »diskonten» spetsade alla extra ordinarierna öronen), kastade en blick på landets ekonomiska utveckling under de sista tjugo åren, varvid han fördjupade sig så i detaljerna, att klockan slog tu i

Riddarholmen, innan han hunnit till ämnet. Vid det fatala klockslaget störtade alla tjänstemännen upp från sina platser, som om elden varit lös. Då jag frågade en ung kamrat, vad detta skulle betyda, svarade den gamle notarien, som hört min fråga: »En ämbetsmans första plikt, herre, är att vara punktlig, herre!» Två minuter över tu fanns inte ett liv i de många rummen! 'I morgon få vi en het dag', viskade en kamrat till mig i trappan. 'Vad i Herrans namn blir det då?' frågade jag orolig. 'Blyertspennorna!' svarade han. Och det blev heta dagar! Lackstängerna, kuverten, pappersknivarna, läskpapperet, segelgarnet. Men det gick an, ty alla hade sysselsättning. Det kom dock en dag, då denna skulle tryta. Då tog jag mod till mig och bad att få något att göra. De gåvo mig sju ris papper att skriva rent hemma, för att jag skulle skaffa mig »meriter». Detta arbete utförde jag på en mycket kort tid, men i stället för att vinna erkännande och uppmuntran blev jag behandlad med misstroende, ty man tyckte inte om flitigt folk. Sedan fick jag aldrig något arbete mer. Jag vill bespara dig en plågsam beskrivning på ett år fullt av förödmjukelser, av stygn utan tal, av bitterhet utan gräns. Allt, vad jag ansåg löjligt och smått, behandlades med högtidligt allvar, och allt, vad jag vördade som stort och berömvärt, häcklades. Folket kallades för pack och ansågs endast vara till för garnisonen att ha att skjuta på vid förefallande behov. Man smädade öppet det nya statsskicket och kallade bönderna förrädare*. Detta hörde jag på i sju månader; man började misstänka mig, då jag icke deltog i skrattet, och man utmanade mig. Nästa gång man angrep »oppositionshundarna» exploderade jag och höll ett explikationstal, som hade till resultat, att man visste, var man hade mig, och att jag blev omöjlig. Och nu gör jag som så många andra skeppsbrutna: jag kastar mig i armarna på litteraturen!

Struve, som syntes missnöjd med det avstubbade slutet, stoppade in blyertspennan, drack ur sin toddy och såg förströdd ut. Emellertid ansåg han sig böra tala.

---

* Denna skildring är nu mera osann, sedan ämbetsverkens stora omorganisation blivit företagen.

— Kära bror, du har icke lärt dig livets konst ännu; du skall se, huru svårt det är att få ett bröd först, och se, huru småningom det blir livets huvudsak. Man arbetar för att få bröd, och man äter sitt bröd för att kunna arbeta ihop mera bröd, för att kunna arbeta! Tro mig, jag har hustru och barn, och jag vet, vad det vill säga. Man måste lämpa sig efter förhållandena, ser du. Man måste lämpa sig! Och du vet inte, hurudan en litteratörs ställning är. Litteratören står utom samhället!

— Nå väl, det är straffet, när han vill ställa sig över samhället! För övrigt avskyr jag samhället, ty det vilar ej på fritt fördrag, det är en vävnad av lögn — och jag flyr det med nöje!

— Det börjar bli kallt, anmärkte Struve.

— Ja, skola vi gå?

— Kanske vi gå.

Samtalets låga hade flämtat ut.

Emellertid hade solen gått ned, halvmånen hade äntrat horisonten och stod nu över Ladugårdsgärdet, en och annan stjärna kämpade med dagsljuset, som ännu dröjde uppe i rymden; gaslyktorna tändes nere i staden, som nu började tystna.

Falk och Struve vandrade tillsammans åt norr, samspråkande om handel, sjöfart, näringar och allt annat, som icke intresserade dem, varpå de skildes med ömsesidig lättnad.

Under det att nya tankar grodde i hans huvud, vandrade Falk nedåt Strömgatan och framåt Skeppsholmen. Han kände sig lik en fågel, som flugit mot en fönsterruta och nu ligger slagen, då han trodde sig lyfta vingarna för att flyga rätt ut i det fria. Han satte sig på en bänk vid stranden och hörde på vågskvalpet; en lätt bris susade genom de blommande lönnarna, och halvmånen lyste med ett svagt sken över det svarta vattnet; där lågo tjugo, trettio båtar förtöjda vid kajen, och de ryckte i sina kedjor och stucko upp sina huvuden den ena över den andra, ett ögonblick blott, för att sedan dyka ner; vinden och vågen tycktes jaga dem framåt, och de gjorde sina anlopp mot bron likt ett koppel hetsade hundar, men kedjan ryckte dem tillbaka, och då höggo de och stampade, som om de ville slita sig.

Där blev han sittande till midnatt; då somnade vinden, vå-

gorna gingo till vila, de fångna båtarna ryckte icke mera i sina kedjor, lönnarna susade ej mer, och daggen föll.

Då steg han upp och vandrade drömmande hem till sin ensliga vindskammare långt borta på Ladugårdslandet.

Detta gjorde unge Falk, men gamle Struve, vilken samma dag inträtt i den konservativa Gråkappan, sedan han fått avsked ur Rödluvan, gick hem och skrev till den misstänkta Folkets Fana en korrespondensartikel »Om Kollegiet för utbetalandet av Ämbetsmännens löner», på 4 spalter à 5 kronor spalten. — — —

Försynens skickelse.

Fru Falk hade samma eftermiddag, som mannen gått på Tritons sammanträde, fått hem en ny blå sammetsklänning, med vilken hon nu i förskott skulle förarga revisorskan Homan, som bodde mitt över gatan. Och ingenting var lättare och enklare, ty hon behövde bara visa sig i fönstret — och därtill hade hon tusen anledningar, allt under det hon översåg de arrangemanger inne i rummen, varmed hon skulle »krossa» sina gäster, som hon väntade till sammankomsten kl. 7. Direktionen för Barnkrubban Betlehem skulle nämligen sammanträda och granska första månadsberättelsen, och som direktionen bestod av: revisorskan Homan, vars man, enligt fru Falks mening, var högfärdig, därför att han var ämbetsman, hennes nåd Rehnhjelm, som var högfärdig, därför att hon var adel, och pastor Skåre, som var huspredikant i alla förnäma hus och därför borde krossas, så skulle hela direktionen krossas på det mest storartade och älskvärda sätt, som var möjligt. Iscensättningen var påbörjad redan vid den stora bjudningen, till vilken allt gammalt mobilier, som icke hade något antik- eller konstvärde, blivit kasserat och ersatt av bländande nytt. De uppträdande figurerna skulle frun sköta om ända till sammanträdets slut, då detsamma skulle störas av Falk, vilken skulle komma hem med en amiral — han hade lovat sin hustru minst en amiral med uniform och ordnar — varpå Falk och amiralen skulle anhålla att få inträda som betalande ledamöter i krubban och Falk därvid donera en summa av den vinst, han så oförskyllt mottagit vid utdelningen i bolaget Triton.

Frun hade slutat sitt bestyr vid fönstret och ställde nu i ordning på det pärlemorinlagda jakarandabordet, där korrekturet på månadsberättelsen skulle läsas. Hon dammade av agatbläckhornet, lade silverpennskaften på sköldpaddshållaren, vände sigillet med krysoprasskaftet så, att icke den borgerliga prägeln skulle synas, skakade försiktigt på det av finaste ståltråd förfärdigade penningskrinet, så att valören av några därstädes som fångar insatta värdepapper (hennes handkassa) blev läsbar, och utdelade därefter sina sista befallningar åt betjänten, som var klädd till parad. Och så satte hon sig i salongen och intog en sorglös ställning, i vilken hon skulle överraskas av anmälningen av hennes väninna revisorskan, som nog skulle komma först — och det gjorde hon också. Och fru Falk omfamnade Evelyn och kysste henne på kinden, och fru Homan omfamnade Eugenie, som tog emot henne vid matsalen, där hon uppehöll henne, för att fråga hennes råd om det nya i möblemanget. Och revisorskan ville icke dröja vid det fästningslika ekskåpet från Karl XII med de höga japanska vaserna, emedan hon kände sig krossad därav, utan hon vände sig mot ljuskronan, som hon fann för modern, och mot matbordet, som icke var i stil; hon fann dessutom, att oljetrycken icke hade att göra bland de gamla familjeporträtten, och hon behövde en god stund att förklara skillnaden emellan en oljefärgstavla och ett oljetryck. Fru Falk kom åt alla möbelkanter hon kunde för att väcka väninnans uppmärksamhet med fraset av sin nya sammetsklänning, utan att lyckas. Hon frågade väninnan om hennes tycke rörande den nya bryssel-mattan i salongen, vilken denna fann skrikande mot gardinerna, varför frun blev förargad och upphörde att fråga.

Man slog sig ner vid salongsbordet och började genast anlita räddningsbojarna — fotografier, oläsbara versböcker och dylikt. Ett litet pappersblad föll i händerna på revisorskan; det var tryckt på rospapper med guldsnitt och bar titeln »Till Grosshandlaren Nicolaus Falk, då han fyllde 40 år».

— Ah, se där äro verserna, som lästes upp på bjudningen. Vem var det, som hade skrivit dem, nu igen?

— Å, det är en talang, som är god vän med min man. Han heter Nyström.

— Hm! Det är eget, att man inte hört det namnet! En sådan talang! Men varför fick man inte se honom på bjudningen?

— Han var sjuk, beklagligen, kära du, så att han inte kunde komma.

— Jaså! Nå, min kära Eugenie, det är rysligt ledsamt med din svåger! Han är ju så illa däran!

— Tala inte om honom; det är en skam och en sorg för familjen, så att det är fasligt!

— Ja, det var verkligen riktigt ledsamt på bjudningen, vet du, då det kom folk och frågade mig efter honom. Ja, min kära Eugenie, jag riktigt skämdes på dina vägnar . . .

Detta var för skåpet från Karl XII och japanska vaserna, tänkte revisorskan.

— På mina vägnar? Å, jag ber så mycket, min mans, menar du? högg fru Falk in.

— Nå, det är väl detsamma, förmodar jag!

— Nej, för all del! Jag tänker visst inte svara för alla odågor som min man behagar vara släkt med!

— Ack, så synd, att dina föräldrar skulle vara sjuka också, sist på bjudningen. Hur mår din kära pappa nu?

— Tack, mycket bra! Du är så snäll och omtänksam av dig, hör jag.

— Ack ja, skall man inte tänka längre än till sig själv? Är han mycket sjuklig av sig, den gamla — vad får jag kalla honom?

— Kapten, om du behagar!

— Kapten? Jag tycker alldeles jag påminner mig, att min man sade, att han var — flaggskeppare, men det måtte vara detsamma. Och ingen av flickorna heller var med om kvällen.

Det var för brysselmattan, menade revisorskan.

— Nej! De äro så nyckfulla av sig, så dem kan man aldrig räkna på.

Fru Falk betraktade igenom hela sitt fotografialbum, så att det knäppte i bindningen. Hon var alldeles röd av ondska.

— Hör nu, lilla Eugenie, fortfor revisorskan, vad var det

den där obehagliga herrn hette, som läste upp verserna då om kvällen?

— Du menar Levin, kunglig sekter Levin; det är min mans intimaste vän.

— Nej, verkligen? Hm! Så underligt! Min man är revisor i samma verk, där han är notarie, och jag vill visst inte göra dig ledsen eller säga något obehagligt; sådant säger jag aldrig åt folk; min man påstår, att han skall ha så dåliga affärer, så att det visst inte är något passande sällskap för din man.

— Säger han det? Det är en sak, som jag inte känner, och som jag inte heller lägger mig i, och jag skall säga dig, min kära Evelyn, att jag aldrig lägger mig i min mans affärer, om det nu också finns folk, som gör det.

— Förlåt, kära du, men jag trodde mig göra dig en tjänst med att tala om det för dig!

Det var ljuskronan och matbordet! Återstod sammetsklänningen!

— Nå, återtog den goda revisorskan, din svåger lär ju, efter vad jag hört . . .

— Skona mina känslor och tala icke om en förfallen människa!

— Är han verkligen förfallen? Jag hade hört, att han umgås med de sämsta människor man kan se . . .

Här blev fru Falk benådad, ty betjänten anmälde hennes nåd Rehnhjelm.

O, vad hon var välkommen! O, vad hon var ämabel, som ville göra dem den äran!

Och det var hon verkligen, den gamla damen med det vänliga utseendet, som endast den kan äga, vilken genomgått stormarna med det sanna modet.

— Nå, kära fru Falk, sade hennes nåd, sedan hon tagit plats, jag kan hälsa från svåger!

Fru Falk undrade, vad ont hon gjort den människan, som nu också skulle komma stickande, och hon svarade med en förorättad ton: — Jaså!

— Å, det är en sådan älskvärd ung man; han var uppe och

hälsade på min brorson i dag; de äro så goda vänner! Å, det är en riktigt förträfflig ung man.

— Ja, är det inte? inföll revisorskan, som aldrig blev borta vid frontförändringar. Vi ha just talat om honom.

— Jaså! Och vad jag mest beundrar är hans mod att giva sig in på en sådan bana, där man så lätt törnar på grund, men sådant behöva vi icke frukta av honom, ty han är en person med karaktär och grundsatser; tycker ni inte det, fru Falk lilla?

— Jo, nog har jag alltid sagt så, men min man har icke varit av samma mening.

— Ack, din man, inföll revisorskan, har alltid haft sina meningar för sig.

— Jaså, han umgås med hennes nåds brorson? upptog fru Falk ivrigt.

—Ja, de ha ett litet kotteri, där artister också äro med. Ni läste ju om den unga Sellén, vars tavla köptes av Hans Majestät.

— Ja visst, vi voro på expositionen och sågo den. Är han också med?

— Ja, det är han. De lära ha det ganska bekymmersamt ibland, de unga männen, som ungt folk mest alltid har, då de skola arbeta sig fram här i världen.

— Han lär ju vara poet, din svåger, sade revisorskan.

— Ja, det tror jag det; hm, han skriver alldeles utmärkt; han fick pris i akademien här om året, och han blir nog något stort med tiden, svarade fru Falk med full övertygelse.

— Ja, är det inte det jag alltid sagt, bekräftade revisorskan.

Och nu auktionerades med Arvid Falks förträfflighet, så att han redan var uppe i ryktets tempel, då betjänten anmälde pastor Skåre. Denne inträdde med hastiga steg och hälsade hastigt på damerna.

— Jag ber om ursäkt jag kommer sent, men jag har icke många minuter på mig; jag skall på sammankomst hos grevinnan von Fabelkrantz klockan halv nio, och jag kommer direkt från min verksamhet.

— Å, att herr pastorn har så bråttt!

— Ja, min vidsträckta verksamhet ger mig aldrig någon ro. Kanske vi därför få skrida till förhandlingarna med detsamma.

Förfriskningar inburos av betjänten.

— Behagar herr pastorn inte en kopp te, innan vi börja? frågade värdinnan, som åter erfor en liten missräknings obehag.

Pastorn kastade en blick över brickan.

— Jag tackar, nej; efter det finnes punsch, så tar jag det. Jag har gjort till en regel, mina damer, att aldrig i mitt yttre liv utmärka mig framför mina medmänniskor. Alla människor dricka punsch, jag älskar icke denna dryck, men jag vill icke, att världen skall säga, att jag är bättre än den, och skrymteri är en last, som jag avskyr! Får jag lov att läsa upp förhandlingarna?

Han slog sig ner vid skrivbordet, doppade pennan och började:

»Under maj månad influtna gåvor till barnkrubban Betlehem, vilka härmed redovisas av styrelsen». Undertecknat »Eugenie Falk».

— Född, får jag lov att fråga . . .

— Ack, det behövs inte, försäkrade fru Falk.

»Evelyn Homan».

— Född, om jag får be . . .

— Von Bähr, goda herr pastorn!

»Antoinette Rehnhjelm».

— Född, min nådiga . . .

— Rehnhjelm, herr pastor.

— Ack, det är sant, gift med kusin, mannen död, barnlös! Vi fortfara! »Influtna . . .»

Allmän (nästan allmän) bestörtning!

— Men, invände revisorskan, sätter icke herr pastorn ut sitt namn?

— Jag är så rädd för skrymteri, mina damer, men om ni så önska! Nåväl!

»Nathanael Skåre».

— Skål, herr pastorn; drick litet, om ni behagar, innan ni börjar, förklarade värdinnan, med ett förtjusande leende, som släcktes av, när hon såg, att pastorns glas var tomt, varför hon fyllde på detsamma.

— Jag tackar, min fru, men vi få inte gå för häftigt på! Vi börja alltså! Behagar ni läsa emot i manuskriptet!

»Influtna gåvor: Hennes Majestät Drottningen: 40 rdr. Grevinnan v. Fabelkrantz: 5 rdr och ett par ullstrumpor. Grosshandlar Schalin: 2 rdr, en bunt kuvert, sex blyertspennor och en flaska bläck. Fröken Amanda Libert: en flaska Eau de Cologne. Fröken Anna Feif: ett par manschetter. Lilla Kalle: 25 öre ur sin sparbössa. Jungfru Johanna Pettersson: ett halvt dussin handdukar. Fröken Emilie Björn: ett nytt testamente. Viktualiehandlaren Persson: en påse havregryn, en fjärding potatis och en flaska syltlök. Handlanden Scheike: 2 par yllekal —

— Mitt herrskap! avbröt hennes nåd. Får jag lov att fråga: är det meningen, att detta skall tryckas?

— Ja, naturligtvis! svarade pastorn.

— Då skall jag be att få utträda ur direktionen.

— Tror sålunda hennes nåd, att sällskapet skulle kunna äga bestånd genom frivilliga gåvor, om givarnas namn icke trycktes? Bort det!

— Och välgörenheten skall sålunda giva glans och hävd åt den lumpnaste fåfänga!

— Bort det! Icke så! Fåfängan är ett ont, väl, så; vi vända det onda i godo, vi förvandla det i välgörenhet, är det icke gott?

— Jo, men vi få icke kalla en lumpen sak med ett vackert namn; det är skrymteri!

— Hennes nåd är sträng! Skriften säger, att man skall vara förlåtande; förlåt dem deras fåfänga!

— Ja, herr pastor, jag förlåter dem, men icke mig själv! Att sysslolösa fruntimmer roa sig med välgörenhet, det är förlåtligt, det är bra, men att de kalla detta en vacker handling, som blott är ett nöje, ett nöje större än andra genom den retelse, som offentligheten, den största offentlighet som finnes, nämligen publikation i tryck, kan skänka den, det är skamligt.

— Jaså, tog fru Falk i med hela styrkan av sin förfärliga logik; menar hennes nåd, det är skamligt att göra gott?

— Nej, min lilla vän, men att låta trycka, det man skänkt ett par ullstrumpor, det anser jag vara nesligt.

— Nå, men att skänka ett par ullstrumpor är väl att göra gott, alltså är det nesligt att göra gott . . .

— Nej, att låta trycka det, mitt barn; ni skall höra, vad jag säger, tillrättavisade hennes nåd den envisa värdinnan, som icke gav sig ändå, utan fortfor:

— Jaså, det är nesligt att trycka! Nå, men bibeln är ju tryckt, då är det nesligt också att trycka bibeln . . .

— Vill herr pastorn vara god och fortsätta förhandlingarna, avbröt hennes nåd, litet förnärmad av det ogrannlaga sätt, varpå värdinnan förfäktade sina dumheter, men denna gav icke tappt.

— Jaså, hennes nåd anser under sin värdighet att byta mening med en så ringa person, som jag är . . .

— Nej, mitt barn, men behåll ni er mening; jag vill inte byta.

— Kallas detta att diskutera, får jag lov att fråga? Kanske pastorn vill vara så god och upplysa oss om huruvida detta kan kallas att diskutera, om den ena parten vägrar att svara på den andras bevis?

— Min bästa fru Falk, detta kan visserligen icke kallas att diskutera, svarade pastorn med ett tvetydigt löje, som var nära att bringa fru Falk i gråt. Men låtom oss icke fördärva en god sak genom split, mina damer. Vi inställa tryckningen, tills fonden blir större. Vi ha sett det unga företaget spira upp likt ett frö, och vi ha sett, att många välvilliga händer äro hågade att vårda den unga plantan; men vi måste tänka på framtiden. Sällskapet har en fond; denna fond måste förvaltas, vi måste med andra ord vara betänkta på att se oss om efter en förvaltare, en praktisk man, som kan avyttra dessa influtna medel och förvandla dem i penningar; vi måste med andra ord välja en kamrer. En sådan person fruktar jag vi icke kunna få utan pekuniär uppoffring — och vad får människan utan sådan uppoffring? Ha damerna någon lämplig person att föreslå till nämnda syssla?

Nej, det hade icke damerna tänkt på.

— Nå, då får jag föreslå en ung man av allvarliga tänkesätt,

som jag tror skall vara lämplig. Har direktionen något emot att notarien Eklund blir krubbans kamrer mot ett skäligt arvode?

Nej, det hade damerna ingenting emot, i synnerhet som pastor Skåre rekommenderade honom, och detta kunde pastor Skåre göra så mycket hellre, som notarien var en nära släkting till pastorn. Och så fick sällskapet en kamrer med sex hundra riksdalers arvode.

— Mina damer, tog pastorn ordet, skola vi anse oss hava arbetat nog i vingården för i dag?

Tystnad. Fru Falk tittar åt dörren, om icke mannen skall komma.

— Min tid är kort, och jag ser mig ur stånd att dröja! Har någon något att tillägga? — Nej! — Med nedkallande av Guds bistånd till vårt företag, som så vackert börjat, önskar jag oss alla nåd och välsignelse och kan icke göra det med bättre ord, än han själv lärt oss, då han lärde oss bedja Abba, käre Fader, Fader vår . . .

Han tystnade, som om han var rädd för att höra sin egen röst, och sällskapet höll händerna för ögonen, som om de blygdes att se varandra i ansiktet. Pausen blev lång, längre än man kunde vänta; den blev för lång, men ingen vågade bryta den; man såg efter mellan fingrarna, om icke någon skulle börja röra på sig, då en häftig ringning ute i tamburen åter ryckte sällskapet ner till jorden.

Pastorn tog sin hatt, drack ur sitt glas och påminde något litet om en, som vill smyga sin väg. Fru Falk strålade, ty nu skulle krossningen komma, och hämnden, och upprättelsen, och en livlig eld strålade ur hennes öga.

Och hämnden kom och krossningen också, ty betjänten bar in ett brev, som befanns vara skrivet av mannen, och det innehöll — det fick inte gästerna veta, men de sågo nog, för att genast förklara, att de icke ville besvära längre och att de hade dem, som väntade på dem hemma.

Hennes nåd, som gärna ville stanna för att lugna den unga frun, vars yttre tillkännagav en hög grad av oro och ledsnad, uppmuntrades dock ingalunda häruti, utan visades däremot en sådan påfallande uppmärksamhet vid klädernas påtagning, att det såg ut, som om man ville se henne på gatan så fort som möjligt.

Man skildes med rätt mycken förlägenhet, stegen dogo bort utför trapporna, och de avgående kunde höra på de nervösa knyckarna i låset, som stängdes efter dem, att den stackars värdinnan längtade efter ensamheten för att ge fri luft åt sina känslor. Och det gjorde hon. Ensam i de stora rummen brast hon i häftig gråt; men det var icke dessa tårar, som likt ett majregn faller på ett gammalt, dammigt hjärta, det var vredens och ondskans etter, som nu fördunklade själens speglar och sedan droppade ner och frätte som syra på hälsans och ungdomens rosor.

Ur **Tjänstekvinnans son.**

Hans första förnimmelser, så som han sedan erinrat sig dem, voro fruktan och hunger. Han var mörkrädd, strykrädd, rädd för att göra alla till olags, rädd att falla, stöta sig, gå i vägen. Han var rädd för brödernas nävar, pigornas luggar, mormors snubbor, mors ris och fars rotting. Han var rädd för generalens kalfaktor, som stod ner i farstun med pickelhuva och fascinkniv, rädd för vicevärden, när han lekte vid soplåren på gården, rädd för justitierådet, som var värd. Över honom maktägande med privilegier, från brödernas ålderprivilegier upp till fadrens högsta domstol, över vilken dock stod vicevärden, som luggades och alltid hotade med värden, vilken mest var osynlig, emedan han bodde på landet, och kanske därför var den mest fruktade. Men över dem alla, till och med över kalfaktorn med pickelhuvan, stod generalen, mest dock när han gick ut i uniform, med trekantig hatt och plymager. Barnet visste ej, hur en kung såg ut, men han visste, att generalen gick opp till kungen. Pigorna brukade också tala om sagor om kungen och visade kungens markatta. Modren brukade även förestava aftonbönen till Gud, men något redigt begrepp om Gud kunde han ej få, men han måste nödvändigt stå högre än kungen.

Denna fruktan var troligen ej något egendomligt för barnet, såvida icke de stormar, som övergått föräldrarne, under det han bars i moderlivet, haft något särskilt inflytande på honom. Och det hade stormat betydligt. Tre barn vore födda före äktenskapet, och Johan föddes först i början av vigseltiden. Han var troligen icke

något önskebarn, allra minst som konkurs föregått hans födelse, så att han kom till världen i ett skövlat, förr välmående bo, där nu endast fanns säng, bord och ett par stolar. Farbrodern var död i samma tid, och han hade slutat som fadrens fiende, därför att fadren ej ville bryta sin fria förbindelse. Fadren älskade denna kvinna, och han bröt icke bandet, utan knöt det för livet.

Fadren var en sluten natur och kanske därför en kraftig vilja. Han var aristokrat av börd och av uppfostran. Det fanns en gammal släkttavla, som visade adlig ätt från 1600-talet. Sedan hade fäderna varit präster, hela fädernet från Jämtland, med Nordmanna- och kanske Finnblod. På vägen var det uppblandat. Fadrens mor var av tysk börd från snickarfamilj. Fadrens far var kryddkrämare i Stockholm, chef för borgerskapets infanteri och hög frimurare samt Karl Johans-dyrkare. (Om det var fransmannen, marskalken eller Napoleons vän som dyrkades, är ännu icke utrett.) Johans mor var fattig skräddardotter, av en styvfar utsatt i livet såsom piga, sedan som värdshusflicka, i vilken ställning hon upptäcktes av Johans far. Hon var demokrat av instinkt, men såg upp till sin man, därför att han var av »god familj», och hon älskade honom, om såsom räddare, make eller familjeförsörjare, det vet man icke, och sådant är svårt att konstruera ut. — — —

Modren fortfor att vara demokrat i sitt innersta. Hon var alltid enkelt men rent klädd. Barnen skulle alltid vara hela och rena, men icke mer. Hon var förtrolig med tjänarne och straffade alltid genast det barn, som varit ohövligt mot någon av dem, genast, utan dom och rannsakning, på blotta angivelsen. Hon var alltid barmhärtig mot fattiga, och hur svårt det än var i huset, fick aldrig en tiggare gå utan en bit mat. Alla gamla ammor, fyra stycken, kommo ofta på visit och mottogos då som gamla vänner. — — —

I tre rum bodde fadren med sju barn och hustru samt två tjänare. Möblemanget bestod mest av vaggor och sängar. Barn låg på strykbräden och stolar. Barn i vaggor och i sängar. Fadren hade intet rum för sig, men han var alltid hemma. Mottog aldrig en bjudning av sina många affärsvänner, därför att han ej kunde bjuda igen. Gick aldrig på källare och aldrig på teatern. Han hade ett sår, som han ville dölja och läka. Hans nöje var ett

piano. Ena systerdottern kom in varannan kväll, och då spelades à-quatre-mains Haydns symfonier. Aldrig annat. Men längre fram Mozarts också. Aldrig något modernt. Han hade ett annat nöje också senare, när villkoren tillåto. Han odlade blommor i fönstren. Men endast pelargonier. Varför pelargonier? Johan tyckte sig sedan, när han blev äldre och modren död, alltid se sin mor jämte en pelargonie eller båda tillsammans. Modren var blek, hon genomgick tolv barnsängar, och blev lungsiktig. Hennes ansikte liknade väl pelargoniens genomskinligt vita blad med dess blodstrimmor, som mörknade in i botten, där det bildade en nästan svart pupill, svart som modrens.

Fadren syntes endast vid måltiderna. Trist, trött, sträng, allvarlig, men icke hård. Han föreföll strängare, emedan han vid hemkomsten alltid skulle på fri hand avgöra en mängd ordningsmål, som han ej kunde döma i. Och därjämte begagnades hans namn alltid att skrämma barnen med. »Pappa skulle få veta det» var lika med stryk. Det var just ingen tacksam roll han fått. Mot modren var han alltid blid. Han kysste henne alltid efter måltiden och tackade henne för mat. Därigenom vandes barnen orättvist att betrakta henne som alla goda gåvors givare och fadren såsom allt onts.

Man fruktade fadren. När ropet: »Pappa kommer!» hördes, sprungo alla barnen och gömde sig, eller ut i barnkammaren för att kamma och tvätta sig. Vid bordet rådde dödstystnad bland barnen, och fadren talade endast föga.

Modren hade ett nervöst temperament. Flammade upp, men blev snart lugn. Hon var jämförelsevis nöjd med sitt liv, ty hon hade stigit på den sociala skalan och förbättrat sin, sin mors och sin brors ställning. Hon drack kaffe på sängen om morgnarne; hade till hjälp ammor, två tjänare och mormor Troligen överansträngde hon sig ej.

Men för barnen var hon alltid försynen. Hon klippte nagelrötter, band om skadade fingrar, tröstade, lugnade och hugsvalade alltid, när fadren straffat, oaktat hon var allmän åklagare. Barnet tyckte, att hon var tarvlig, när hon »skvallrade» för pappa, och någon aktning vann hon just ej. Hon kunde vara orättvis, häftig,

straffa i otid, på lös angivelse av en tjänare, men barnet fick maten av hennes hand, trösten av henne, och därför blev hon kär, medan fadren alltid förblev en främmande, snarare en fiende än en vän.

Detta är fadrens otacksamma ställning i familjen. Allas försörjare, allas fiende. Kom han hem trött, hungrig, dyster och fann golvet nyskurat, maten illa lagad, och vågade en anmärkning, fick han ett litet kort svar. Han var som på nåd i sitt eget hus, och barnen gömde sig för honom.

Fadren var mindre nöjd med sitt liv, ty han hade stigit ner, försämrat sin ställning, försakat. Och när han såg dem, han skänkt liv och mat, vara missnöjda, blev han ej glad.

Men familjen själv är icke någon fullkomlig institution. Uppfostran hann ingen med, och den tog skolan hand om, där pigorna slutat. Familjen var egentligen ett matinstitut och en tvättnings- och strykningsanstalt, men en o-ekonomisk sådan. Aldrig annat än matlagning, torgköp, kryddbospring, mjölkmagasinsärenden. Tvättning, strykning, stärkning och skurning. Så många krafter i gång för så få personer. Källarmästarn, som gav mat åt ett par hundra, använde knappt mera.

Uppfostran blev snäsor och luggar, »Gud som haver» och vara lydig. Livet tog emot barnet med plikter, bara plikter, inga rättigheter. Allas önskningar skulle fram och barnets undertryckas. Det kunde icke ta i en sak utan att göra något orätt, icke gå någonstans utan att vara i vägen, icke säga ett ord utan att störa. Det vågade till sist icke röra sig. Dess högsta plikt och dess högsta dygd var: att sitta stilla på en stol och vara tyst.

— Du har ingen vilja! Så lydde det alltid. Och därmed lades grunden till en viljelös karaktär.

— Vad skall mänskorna säga? hette det senare. Och därmed var hans själv söndergnagt, så att han aldrig kunde vara sig själv, alltid var beroende av andras svajande opinion, och aldrig trodde sig själv om något, utom i de få ögonblick han kände sin energiska själ arbeta oberoende av hans vilja.

Gossen var ytterst känslig. Grät så ofta, att han erhöll ett särskilt öknamn därför. Ömtålig för en liten anmärkning, i ständig

oro att begå ett fel. Men vaksam på orättvisor, och genom att ställa höga fordringar på sig själv noga vaktande över brödernas fel. Om dessa blevo ostraffade, kände han sig djupt kränkt; om de belönades i otid, led hans rättskänsla. Därför ansågs han avundsjuk. Han gick då till modren att beklaga sig. Fick någon gång rättvisa, men eljes en förmaning att icke vara så noga. Men man var ju så noga mot honom, och han ålades vara så noga mot sig själv. Han drog sig tillbaka och blev bitter. Sedan blev han blyg och tillbakadragen. Gömde sig bakerst, när något gott utdelades, och njöt av att vara förbisedd. Han började anlägga kritik och fick smak för självplågeri. Han var melankolisk och yster, omväxlande. Hans äldsta bror var hysterisk. Kunde, när han förargades under lek, falla ner i kvävningar med konvulsiviska skratt. Denne broder var modrens, och den andra brodren var fadrens favorit. Favoriter finnas i alla familjer. Det är så en gång, att det ena barnet vinner mera sympati än det andra; varför kan aldrig utrönas. Johan var ingens favorit. Det kände han, och det grämde honom. Men mormodren såg det, och hon tog honom an. Han läste abcd för henne och hjälpte henne vagga. Men han var icke nöjd med denna kärlek. Han ville vinna modren. Och han blev inställsam, bar sig klumpigt åt, men genomskådades och kastades tillbaka.

Det fördes sträng manstukt i huset. Lögn förföljdes skonlöst och olydnad också.

Små barn ljuga ofta av bristande minne.

— Har du gjort det? frågas dem. Det var nu gjort för två timmar sen, och barnet minns ej så långt. Som handlingen ansågs likgiltig av barnen, lade de icke märke till den. Därför kunna små barn ljuga utan att veta det, och det måste man akta på.

De kunna även snart ljuga i nödvärn. De veta, att nej friar och ja fäller till stryk.

De kunna även ljuga för att vinna en fördel. Det är bland det vaknande förståndets första upptäckter, att ett väl anbragt ja eller nej kan förskaffa en fördel.

Det fulaste är, när de skylla på andra. De veta, att felet skall straffas, sak samma på vem. Gäller att anskaffa syndabocken. Detta

är uppfostrarens fel. Detta straff är ren hämnd. Felet skall ej straffas, ty det är att begå ett fel till. Upphovsmannen skall korrigeras eller för sin egen skull läras att ej begå felet.

Denna visshet, att felet skall straffas, framkallar fruktan hos barnet att bli ansedd som den felande, och Johan svävade i ständig fruktan, att något fel skulle upptäckas.

En middag synar fadren vinbuteljen, som faster begagnade.

— Vem har druckit ur vinet? frågar han och ser sig runt kring bordet.

Ingen svarar. Men Johan rodnar.

— Jaså, det är du, säger fadren.

Johan, som aldrig observerat vinbuteljens gömställe, faller i gråt och snyftar:

— Det är inte jag, som druckit ur vinet.

— Jaså, du nekar också!

Också!

— Du ska få sen, när vi stigit opp från bordet.

Tanken på vad som skulle fås, sedan man stigit opp från bordet, jämte fadrens fortsatta betraktelser över Johans inbundna väsen framkallar fortfarande hans tårar.

Man stiger opp från bordet.

— Kom in du, säger fadren och går in i sängkammaren.

Modren följer.

— Bed pappa om förlåtelse, säger hon.

— Jag har inte gjort det, skriker han nu.

— Bed pappa om förlåtelse, säger modren och luggar honom.

Fadren har tagit fram riset bakifrån spegeln.

— Söta pappa, förlåt mig! vrålar den oskyldige.

Men nu är det för sent. Bekännelsen är avgiven. Modren biträder vid exekutionen.

Barnet tjuter, av harm, av ilska, av smärta, men mest av vanära, av förödmjukelse.

— Bed pappa nu om förlåtelse, säger modren.

Barnet ser på henne, och föraktar henne. Han känner sig ensam, övergiven av den, till vilken han alltid flydde för att få mildhet och tröst, men så sällan rättvisa.

— Söta pappa, förlåt, säger han med hårdbitna, ljugande läppar.

Och så smyger han ut i köket till Lovisa, barnpigan, som brukade kamma och tvätta honom, och i hennes förkläde gråter han ut.

— Vad har Johan gjort? frågar hon deltagande.

— Ingenting! svarar han. Jag har inte gjort det.

Mamma kommer ut.

— Vad säger Johan? frågar hon Lovisa.

— Han säger, att han inte gjort det.

— Nekar han ändå!

Och nu införes Johan igen att torteras till bekännelse av det han aldrig begått.

Och nu bekänner han det han aldrig begått.

Härliga, sedliga institution, heliga familj, oantastliga, gudomliga instiftelse, som skall uppfostra medborgare till sanning och dygd! Du dygdernas påstådda hem, där oskyldiga barn torteras till sin första lögn, där viljekraften smulas sönder av despoti, där självkänslan dödas av trångbodda egoismer. Familj, du är alla sociala lasters hem, alla bekväma kvinnors försörjningsanstalt, familjeförsörjarens ankarsmedja, och barnens helvete!

Efter den dagen levde Johan i evig oro. Icke modren, icke Lovisa, ännu mindre bröderna och minst fadren vågar han hylla sig till. Fiender överallt. Gud kände han icke än, annat än genom »Gud som haver». Han var ateist, som barnet är, men i mörkret anade han såsom vilden och djuret onda andar.

Vem drack ur vinet? frågade han sig. Vem var den skyldige, som han led för? Nya intryck, nya sorger kommo honom snart att glömma frågan, men den upprörande handlingen stod kvar i hans minne.

Affär.

Om hon älskade honom var icke gott att ta reda på, ty det var han som friade, och hon ville gärna gifta sig. Men han var kär i henne. Om det var för hennes skönhet, hennes dygder,

hennes små fel, hennes goda förstånd, det visste han inte själv, han visste bara, att han älskade henne. Så började han sina kvällsvandringar i hennes hem. Och så förberedde de sig till det kommande samlivet genom att gå på teatrar, konserter och baler.

En kväll, när de lyckats komma över förmakssoffan, och hon satt med sin chinjong mot hans engelska skjortbröst, sade hon:

— Robert, älskar du mig?

— Vilken fråga!

— Då blir du inte ond om jag ber dig om en sak.

— Ond? Ah!

— Vet du att jag har en hemgift?

— Nej.

— Jo, jag har en ränta på fyra tusen kronor, hälften i Jockums knappnålsfabrik, hälften i Bobbs zinkgruvor.

— Vad bryr jag mig om det! Jag har inte tagit dig för pengar, ty jag visste icke du hade några.

— Ja, det är du, det, Robert, men alla inän äro icke som du!

— Nå, vart vill du komma nu?

— Jo ser du, jag tillhör föreningen för gift kvinnas äganderätt, och jag vill ge ett exempel för världen. Därför skola vi göra ett paktum, att jag får behålla min ränta. Man kan ju inte veta, vad som kan inträffa. Vill du icke också ingå i föreningen?

— Nej, min lilla vän, svarade Robert; det vill jag icke, ty ett rätt äktenskap skall vara byggt på gemensamma rättigheter, gemensamma skyldigheter. Om gift kvinna skall ha äganderätt, skall gift man också ha den. Detta har lagen redan insett, och därför ha vi förordningen om äktenskapsförord.

— Vad är det?

— Det borde du dock veta, innan du går i väg och vill stifta om lag! Jo, det är en liten lag på att var och en behåller sin egendom!

— Ja, men det är ju gift kvinnas äganderätt!

— Javisst, javisst! Men det är på samma gång gift mans äganderätt. Vill du, så göra vi äktenskapsförord?

— Hm! Det har jag aldrig tänkt på förut!

— Nej, min lilla vän, men man skall tänka för sig, innan man rusar åstad. Jag har min ränta och du din! Var och en behåller sitt! Det är ju rätt? Icke sant!

— Jovisst, jovisst!

Och så gifte de sig med äktenskapsförord. Herr Robert tyckte det var litet »brackigt» av fästmön att tala om affärer, då han aldrig tagit upp det ämnet. Men han var lika glad ändå, när han körde hem till sin egendom med unga frun.

Året gick, och det kom en liten. Herr Roberts egendom var nog stor för hustru och barn, men räckte icke till palmhus och Berlinare. Emellertid hade frun efter barnsängen blivit medtagen och kunde icke gå ut. Baronen på Rockelsta hade ett palmhus, där baronessan brukade promenera. Herr Robert fick en vink om att han borde bygga ett palmhus. Det hade han icke råd med, ty det kostade sex tusen kronor, hela egendomens årsavkastning. Slutligen måste han göra det, ty doktorn hade ordinerat det. Herr Robert förbannade den nye hustyrannen och menade, att denne kunde likaväl ordinera en resa till Afrika eller ett slott, eller en tavla av Meissonier. Detta gjorde han tyst, likasom den reflexionen, att husets budget icke haft någon tillökning av fruns räntor. Men han gjorde det tyst.

Och hon fick ett palmhus, men det kostade visserligen bara tre tusen kronor. Palmerna voro emellertid icke bra, och frun fick migrän om hösten. Doktorn förklarade, att lantluften icke var god för henne och att de måste bo i stan om vintern.

Det kunde han icke, ty då skulle egendomens skötsel gå vind för våg, och han hade icke råd att hålla våning i stan.

— Hade han icke råd!

— Nej, det hade han icke! Men hon borde ha råd, som samlade räntor!

— Jaså, han ville åt hennes fattiga pengar!

— Nej, det ville han icke. Han ville icke, att hon skulle bygga palmhus åt honom, han ville icke, att hon skulle hålla våning åt honom, men han kunde icke förstå...

— Vad kunde han icke förstå?

— Ja, det var detsamma!

— Nej, var det detsamma! Det var hennes pengar han ville åt!

— Nej, det var hon, som ville åt hans, ty ännu hade han icke sett en skymt av hennes pengar, oaktat de gjort, som hon ville, och skiftat.

— Jaså, han menade, att hon skulle föda honom.

— Inte alls! Han trodde bara, att de skulle hålla upp huset tillsammans, så att hon skulle få känna behaget av att slippa äta hans bröd, det var ju så hon ville ha det!

— Kanske det var så! Ja, visst var det så: han hade rätt! Hon skulle skriva till pappa och fråga efter räntorna!

Hon skrev till pappa, som efter en längre brevväxling beklagade, att hon gift sig med en usling, som icke kunde försörja hustru och barn själv, utan skulle förstöra hustruns pengar. Slutligen knep han fram med tretusen kronor. Bruksaffärerna gingo illa, och aktierna hade icke fått större utdelning.

Nu måste de fara till Stockholm, ty nu var det hon, som bestod. Detta senare kunde icke herr Roberts kassa-böcker vara med om. Ty hushållet på landet kostade sextusen kronor, varav frun skulle repartisera med hälften. Men det var icke så noga!

Året därpå kommo inga räntor, ty bruken gingo inte alls. Nu var hon nödsakad äta en annans bröd. Det var bittert, bittert. Han sade aldrig något därom, men hon så mycket mer. Hon sade det morgon, middag och kväll, och hon »vätte sitt hårda bröd med förödmjukelsens tårar». Men ingenting torkar fortare än tåren, och frun blev snart glad igen, och blev icke stort ledsnare året därpå, när hon fick veta, att båda bolagen störtat.

Och så foro de till Stockholm om vintern, och där utplånades varje spår av tårarne.

På våren blev herr Robert sjuk och dog, dog mycket hastigare, än ett romanslut skulle tillåta. Så kommo gode män och skrevo upp, och när de skrivit upp nog, kommo de till det resultat att, tack vare äktenskapsförordet, hustrun ingenting hade att ärva; att gården såldes och möblerna med; att medlen insattes i förmyndarkammaren och frun fick fara hem till sin pappa igen.

Men pappa var ursinnig! Fördömda idéer, sa han!

— Ja, menade änkan, det är ju fel i lagstiftningen ändå; det var ju det jag alltid sa! Nej, då är gift kvinnas äganderätt mycket bättre.

Den, som berättade denna anekdot, menade, att gift mans äganderätt var ändå mycket bättre, men det var en herre, som sa det, och då betyder det ingenting.

Ett halvt ark papper.

Sista flyttningslasset hade gått; hyresgästen, en ung man med sorgflor på hatten, vandrade ännu en gång genom våningen för att se, om han glömt något. — Nej, han hade icke glömt något, absolut ingenting; och så gick han ut, i tamburen, fast besluten att icke mer tänka på det han upplevat i denna våning. Men se, i tamburen, invid telefonen, satt ett halvt ark papper fastnubbat; och det var fullskrivet med flera stilar, somt redigt med bläck, annat klottrat med blyerts eller rödpenna. Där stod det, hela denna vackra historia, som avspelats på den korta tiden av två år; allt han ville glömma stod där; ett stycke mänskoliv på ett halvt ark papper.

Han tog ner arket; det var sådant där solgult konceptpapper, som det lyser av. Han lade det på salskakelugnens kappa, och lutad över detsamma läste han. Först stod hennes namn: Alice, det vackraste namn han då visste, därför att det var hans fästmös. Och numret — 15 11. Det såg ut som ett psalmnummer i kyrkan. Därpå stod: Banken. Det var hans arbete, det heliga arbetet, som gav brödet, hemmet och makan, grunden till existensen. Men det var överstruket! Ty banken hade störtat, men han hade räddats över på en annan bank, dock efter en kort tid av mycken oro.

Så kom det. Blomsterhandeln och hyrkusken. Det var förlovningen, då han hade fickan full av pengar.

Därpå: möbelhandlarn, tapetserarn: han sätter bo. Expressbyrån: de flytta in.

Operans biljettkontor 50 50. De äro nygifta och gå på Operan om söndagarne. Deras bästa stunder, då de själva sitta tysta, och råkas i skönhet och harmoni i sagolandet på andra sidan ridån.

Här följer ett mansnamn, som är överstruket. Det var en vän, som nått en viss höjd i samhället, men som icke kunde bära lyckan utan föll, ohjälpligt, och måste resa långt bort. Så bräckligt är det!

Här synes något nytt ha inträtt i makarnes liv. Det står, med en fruntimmershand, och blyertspenna: »Frun». Vilken fru? — Jo, den med den stora kappan och det vänliga, deltagande ansiktet, som kommer så tyst, och aldrig går genom salen, utan tar korridorvägen till sängkammaren.

Under hennes namn står Doktor L.

För första gången dyker här upp namnet på en släkting. Det står »Mamma». Det är svärmodern, som diskret hållit sig undan för att icke störa de nygifta, men nu påkallas i nödens stund, och kommer med glädje, eftersom hon behövs.

Här börjar ett stort klotter med blått och rött. Kommissionskontoret: jungfrun har flyttat, eller skall en ny anställas. Apoteket. Hm! Det mörknar! Mejeribolaget. Här rekvireras mjölk, tuberkelfri.

Kryddbon, slaktarn etc. Huset börjar skötas per telefon; då är husmodern icke på sin plats. Nej, ty hon ligger till sängs.

Det, som sedan följde, kunde han icke läsa, ty det börjar skymma för hans ögon, som det måtte göra för en drunknande på havet, när han skall se igenom salt vatten. Men där stod: Begravningsbyrån. Det talar ju nog! En större och en mindre, underförstått: kista. Och i parentes var skrivet: av stoft.

Sedan stod där intet mer! Stoft slutade det med; och det gör det.

Men han tog solpapperet, kysste det och lade det i sin bröstficka.

På två minuter hade han genomlevat två år av sitt liv.

Han var icke böjd, när han gick ut; han bar tvärtom sitt huvud högt, som en lycklig och stolt människa, ty han kände, att han dock ägt det skönaste. Hur många arma, som aldrig fått det!

ANNE-CHARLOTTE EDGREN,

F. LEFFLER.

Moster Malvina.

Fru Isberg kom långsamt upp för trapporna i det stora nybyggda huset i ett av Göteborgs vackraste kvarter, där stadsmäklar Billgrens inrättat sig ett hem både för sig själva och för sina gifta barn. På nedra botten voro kontorslokaler, en trappa upp bodde den gifta sonen, i mellanvåningen gamla Billgrens, och tre trappor upp skulle den äldsta dottern, som det lyste för i dag, få sitt vackra, moderna hem — dock icke hela den stora våningen, ty de andra fyra systrarna, två småflickor och två nyss uppvuxna samt guvernanten hade även sina rum däruppe.

Fru Isberg skulle till andra våningen nu på lysningsmiddag. Men fastän trapporna onekligen voro så bekväma som möjligt, måste hon dock stanna emellanåt och vila sig, ty hon hade ont i benet, allt sedan hon i våras hade den olyckan att falla omkull i halkan vid snösmältningen. Nu på hösten hade det slagit sig reumatism i och var rätt styggt ibland.

Det kom någon efter henne i trappan, och hon stannade för att låta denna gå förbi. Det var en jungfru, som hon trodde sig ha sett förut, varför hon tilltalade henne: »Förlåt, är lilla jungfrun inte från herrskapet Hjorts? Jag tycker, jag känner igen — —»

»Nej, inte från herrskapet Hjorts själva, men jag tjänar hos deras gifta dotter, fru Alin».

»Å — ja — mycket riktigt. Det står bra till hos herrskapets, hoppas jag. Di är väl här till middag i dag?»

»Nej, jag har just ett brev till fru Billgren med återbud».

»Å, vad fru Billgren ska bli ledsen. Och herr Albert sedan! Att inte få sin syster med på sitt lysningskalas! Är det någon, som är sjuk?»

»Nej, det är det inte».

Fru Isberg skulle så gärna velat fråga mer, men hon var alltid mycket taktfull och ville visst icke, att det skulle se ut, som om hon befattade sig med andras angelägenheter. Dessutom skulle hon väl få veta av sin kusin, fru Billgren, om skälet till detta ledsamma återbud. Hon inskränkte sig därför till att bedja jungfrun hälsa sitt herrskap och ringde därefter på tamburdörren hos Billgrens. Hon fick vänta en god stund, innan någon kom och öppnade. Hon kom nämligen, enligt sin vana, minst en halvtimme tidigare, än hon var bjuden. Under sina många, ensamma år hade hon vant sig vid att tala för sig själv, och hon begynte nu högt överlägga med sig själv, om hon ej skulle knacka på köksdörren och gå in den vägen.

»Men jag generar väl bara jungfrurna — di har naturligtvis bråttom i sista stund. Ånej, det är inte värt,» slöt hon alldeles högt, som om hon svarat på en uppmaning från en annan.

Slutligen kom då husjungfrun och öppnade tamburdörren, men sprang sin väg genast efter en knapp hälsning och utan att hjälpa

den främmande av med kappan. Men fru Isberg var van vid att jungfrurna på de ställen, där hon brukade vara bjuden, just aldrig visade henne någon uppmärksamhet och begynte nu själv att plocka av sig en hel rad med små klädesplagg, schaletter, tröjor, stickade dukar av olika former och storlekar, vilka hon sedan buntade ihop och gömde ini kappan. »Här ska de väl inte synas,» mumlade hon. »Får flickorna tag i dem, blir det alltid ett sådant spektakel.»

I detsamma slogs dörren upp inifrån en salong, där man höll på att tända i kronan, och två flickor, den ena halvvuxen, den andra sexton—sjutton år, visade sig på tröskeln. De hade ljusblå klänningar och hängande flätor, samt kommo ut skrattande och fnissande.

»Å se, moster Malvina! Men vem är det mer? Vem talade moster med?»

»Jag talade visst inte. Vad pratar ni för dumheter, söta barn? Nå, har det kommit mycket vackra presenter?»

»Ja då — sådana massor! Det är något till livat att gifta sig. Kom, ska moster få se!»

De ville draga henne med sig in.

»Vänta, vänta, jag är ju inte färdig än. Gå ni in, småflickor, så länge, och låt mig sköta mig ensam».

I det samma kom husjungfrun in med en bukett i handen.

»Å, så vacker!» ropade flickorna. »Bara kamelior och rosor!»

»Från fästmannen, förmodligen?»

»Jaha, mycket riktigt. Albert Hjort står det på kortet. Hulda bara väntade på den för att vara färdig och komma ut.»

Bägge flickorna ville springa in med buketten, men fru Isberg hejdade dem.

»Hör nu, småflickor, vänta ett ögonblick! Jag hörde, att det kommit återbud från Alberts syster och svåger. Vad kan di ha för förhinder på en sådan dag?»

»Det vet jag inte. Jag hörde bara mamma säga till, att två kuvert skulle tagas bort».

Fru Isberg blev åter ensam, och hade ännu rätt mycket att syssla med sin toalett, innan hon kunde visa sig. Mössan skulle fram ur en liten viken, rund påse, som hon burit på armen, håret

skulle slätas mycket väl, en vit spetskrage, som icke fick skrynklas under kappan och därför ej kunnat påsättas hemma, skulle nu fastsstickas med nålar, och den gamla, blanka, svarta sidenklänningen skulle rättas på, så att kjolen, som varit upptagen under kappan ända till midjan, fick sitt ordentliga fall.

Innan allt detta ännu riktigt var färdigt, ringde det ånyo på tamburdörren, och fru Isberg var starkt upptagen, de minuter det åter dröjde, innan jungfrun kom och öppnade, av att undra, vem det nu kunde vara.

»Det är väl några nya presenter,» sade hon. »Ja, herre gud, vad det skall hagla över somliga här i världen.» Men när dörren öppnades, blev hennes ansikte plötsligt ett enda förbindligt leende.

»Å se — självaste fästmannen. Jag gratulerar, jag gratulerar så hjärtligt, gode Albert.»

Fästmannen, en fulländad ung grosshandlartyp med engelska polisonger, hög stärkkrage, vilken höll nacken som i ett halsjärn, kort, något pomaderat hår och fracken skuren efter allra senaste snitten, bugade stelt och högtidligt för sin fästmös mors kusin, vilken som sådan måste bemötas med all möjlig respekt av en väluppfostrad ung man på en sådan dag som denna.

»Gå före mig in, snälle Albert. Jag är inte riktigt färdig än — och Albert, som flyger på kärlekens vingar» — deklamerade hon, pekande med en förbindlig gest på salongsdörren, vilken i detsamma gick upp och visade en ung, vitklädd flicka, som stod på den röda mattan under kronan, där nu alla ljusen voro tända, under det hörnen av rummet ännu voro mörka, varför ljusskenet samlade sig starkt kring det blonda, något nedböjda huvudet. Hon höll den stora buketten med kamelior och rosor i handen, och då fästmannen nu trädde fram med chapeauclaquen under armen och bugande tog hennes hand och kysste den, bildade dessa två unga där under ljuskronan på den röda mattan en sådan tavla av vad världen kallar lycka, att fru Isbergs hjärta smärtsamt sammandrogs, och det undslapp henne en högljudd suck och ett: »Herre gud ja — vad det är underligt här i världen!»

Hon tänkte på sin egen jämnåriga dotter, som vuxit upp tillsammans med Hulda, hur annorlunda det hade gått för henne.

Hon hade varit så snäll och präktig och bra på alla sätt, men hon fick komma för tidigt ensam ut i världen, stackars barn. Hon hade tagit telegrafistexamen, och som hon behövde få inkomster så fort som möjligt, hade hon tagit den första plats, som erbjöds henne, som post- och telegrafbiträde långt uppe i Norrland, på ett ställe utan järnvägsförbindelser. Det var svårt för modern att släppa av sitt enda barn ensam så långt bort, hon hade alltid drömt om en plats för henne i Göteborg eller dess närhet, men en sådan stod tyvärr ej att ta på hyllan strax. Och vad Clara själv beträffar, så tycktes hon snarare glad åt att komma långt bort. Hon var ung förstås, och det som var nytt och obekant lockade henne — och så fann hon väl också livet tämligen enformigt hos sin mor och mormor, som voro gamla och sjukliga bägge två. Ty på den tiden levde ännu fru Isbergs gamla mor, med vilken hon bott tillsammans, allt sedan hon själv blev änka, och bunden som hon var vid henne hade hon ingen annan råd än släppa dottern ensam ut i världen. Det gick också bra i början, och Clara tycktes märkvärdigt nog trivas riktigt väl däruppe i ödemarken. Aldrig hörde man heller annat, än att hon skötte tjänsten ordentligt, och därför var det så obegripligt för fru Isberg, när underrättelsen kom, att hon mistat sin plats. Hon hade talat med Billgrens därom, och de hade undrat med henne.

Men så kom den dag, då hon fick veta allt, och då talade hon aldrig mer med dem, och de frågade heller aldrig mer, förr än fru Isberg en gång kom och berättade, att Clara var gift. Med vem sade hon sig ej riktigt veta, hon trodde, att det var en posttjänsteman — men sedan Billgrens fingo reda på att det helt simpelt var med en ung postiljon, trodde de sig vara grannlaga genom att åter låtsa, som om denna dotter ej funnes till. Hur denna grannlagenhet kränkte fru Isberg! Hur ofta hon suttit där bland dem och hört fru Billgren tala om alla sina flickor och pinats av att hon icke också kunde få tala om sin, som hon var så långt skild ifrån och vars nya förhållanden hon så föga kände, men som dock var allt, vad hon levde för och intresserade sig för i världen. Hon hade icke råd att resa dit upp, och det var ju nästan omöjligt för en gammal människa att färdas där; och hon skulle kanske

icke heller velat det, om hon kunnat. Men ehuru ingen kunde ogilla dotterns uppförande djupare än hon själv, och ehuru hon var alldeles förkrossad av blygsel däröver, uppreste sig dock ofta hela hennes själ emot den fullständiga förnekelse av hennes stackars olyckliga barn, som den Billgrenska familjens grannlagenhet innebar. Och när hon nu såg Hulda i glansen av sin lysningsfest, omgiven av alla sina rika bröllopspresenter, då undrade fru Isberg omigen sin gamla undran, varför det skulle vara så olika fördelat här i världen och varför den ena skulle ha allt, den andra intet.

Men när hon så tittade in i matsalen för att hälsa på fru Billgren, som kastade en sista blick på dukningen, och såg de två borttagna kuverten, som ännu stodo på ett sidobord, då vaknade igen hennes intresse för kusinens middagsbjudning, och hon frågade: »Hur i allan dar kommer det till, kära Lydia, att Alins skickat återbud i sista stund?»

»Maria var visst inte riktigt rask,» svarade fru Billgren undvikande.

Det var märkvärdigt, hur de alltid gåvo henne vilseledande svar, när hon frågade om den oskyldigaste sak. Alldeles som om hon skulle varit en riktig skvaller-ralta, hon, som tvärtom alltid var så rädd att tala om andra. När hon nu precis visste, att det icke var någon sjukdom, som var orsaken — varför skulle man vilja narra henne?

Hon begynte vända och läsa namnen på alla korten, som voro lagda vid varje kuvert, så att fru Billgren blev otålig.

»Snälla Malvina, om du ville gå in till ungdomen lite, så kommer jag strax. Jag är så rädd, att något ska bli glömt, om jag inte får tänka mig för.»

Fru Isberg gick med den obehagliga känslan av att man egentligen mycket väl kunde undvara henne på alla håll. I kabinettet fann hon de förlovade vid ett litet bord, på vilket stod en fotografiställning, innehållande ett dussin porträtter av olika storlekar.

»Kom, ska moster få se min lysningspresent till Albert,» ropade Hulda. »Det är något, som han önskat sig — alla porträtter, som finns av mig från olika åldrar. Här är ett, som särskilt skall intressera moster, och som jag alldeles hade glömt att jag hade».

Fru Isberg fick lov att leta fram glasögonen ur fickan, torka dem väl med näsduken samt hålla fotografiställningen intill ljuset, innan hon kunde se riktigt. Hon följde Huldas pekfinger och upptäckte bilden av två små flickor på åtta, tio år, som stodo och smålogo, med armarna lindade om varandra.

»Herre gud, är det inte — jo, nu ser jag, det är ju Clara. Men var har du fått det ifrån, jag har ju aldrig sett det en gång?»

»Det var ett provkort, mamma lät oss ta en gång. Men hon var inte nöjd med det, så att det togs inga fler».

»Ja, nu minns jag ju det».

Fru Isberg lade stilla av sig glasögonen, gjorde några underliga, krampaktiga rörelser med munnen och reste sig.

»Det kommer visst någon därute,» sade hon.

Gästerna begynte nu verkligen komma, och under de följande tio minuterna sorlade rummen av lyckönskningar samt beundrande utrop inför de utställda presenterna. Det var endast ett litet sällskap inbjudna, brudens och brudgummens närmaste släktingar, och alla frågade naturligtvis efter Alins. Fru Billgren upprepade för varje gång det stereotypa svaret: »Maria är inte riktigt rask,» men herr Billgren, en korpulent, godmodig gammal herre, som var känd för att aldrig kunna bevara en hemlighet, svarade mera uppriktigt: »Det vete tusan, vad som farit i dem. Min hustru har haft brev från Maria, men jag har inte fått läsa det.»

Paren ordnade sig för att gå till bordet. Det räckte icke till någon herre åt fru Isberg, och till och med Alberts kusin, som var en helt ung fru, fick gå före henne — »emedan hon ju ändå var något närmare släkt,» förklarade ursäktande fru Billgren, då fru Isberg kom ensam sist av alla de främmande, medan värdinnan stod där med sin kavaljer och väntade för att se, att allt gick riktigt till.

Ja, fru Isberg kände till dessa förevändningar — vanligtvis var det tvärtom, hon »som släkting» eller som »nära vän i huset» fick alltid sitta på tarvligaste platsen, vanligen mellan småflickorna eller bredvid guvernanten, och fick nästan aldrig någon bordsherre. De bjödo henne alltid, när de hade främmande, och hon kom alltid, fast hon mycket väl visste, att hon ej var bjuden som andra, för att

de hade något nöje av henne, utan endast av ett slags barmhärtighet, och detta medvetande kränkte henne och gjorde alltid hennes gång tung upp för dessa trappor. Och ändå sade hon aldrig nej till en bjudning, ty dels var det allt gott att få sig en ordentlig middag ibland till omväxling med den dåliga, hänitade maten, dels fick man väl lov att se lite folk och höra lite nytt från världen emellanåt, så att man inte blev en riktig enstöring, som inte hade reda på någonting.

Men i dag var hon ovanligt förströdd och konstig under hela middagen. Hon tog dessertskeden till soppan, lämnade flera rätter orörda, och när någon sade skål vid vilken ända av bordet som helst, for hon upp som om hon fått en stöt, lyfte sitt glas och smålog frågande och förbindligt hela bordet runt. Och det var en sådan överdriven och ansträngd hjärtlighet i hennes lyckönskningar till de förlovade, då deras skål dracks, att det lät liksom tonen från ett sprucket instrument.

»I dag var moster Malvina ovanligt härlig,» sade flickorna till varandra, då de gingo från bordet. »Hon var så förtjust att få vara med på en så här fin middag, så hon visste inte till sig. Och så glad hon är över att Hulda gör ett så gott parti — hon tycker visst, att det kastar lite glans över henne också».

Fru Hjort, som hade åhört denna anmärkning, sade: »Åja, små flickor, ni ska inte vara så skarpa i era omdömen. Lite fåfänga ä vi ju lite var, och den snälla Malvina tror jag verkligen håller av Hulda som en dotter».

När kaffet bjöds omkring, kom fru Isberg och tog Hulda avsides.

»Kom med mig in i sängkammaren ett ögonblick, min snälla flicka,» sade hon. »Det är något, jag ville säga till dig ensam».

Hulda, otålig att bliva tagen från sin fästman och de övriga gästerna samt väl vetande, att moster Malvinas enskilda meddelanden aldrig voro värda att höra, svarade lite motvilligt: »Kan inte moster säga det här?»

»Nej, det är alldeles omöjligt — jag vill inte, att någon annan ska höra det».

Och när de kommo dit in: »Ser du, det är en stor tjänst,

jag ville be dig om. Du ska inte ta det illa upp — men du, som fått så många presenter i dag, vill säkert vara lite givmild av dig».

»Vad är det, säg det bara,» skyndade Hulda på.

»Vill du inte ge mig något, som skulle göra mig så glad — det där porträttet av Clara?»

»Ack, det skulle jag så gärna, om det vore mitt — men jag har ju redan skänkt det till Albert, vet ju moster.»

»Jaha — ja visst, ja. Då ska jag tala vid den snälle Albert, så ger han mig det nog.»

»Nej, söta moster, gör inte det — det vore allt synd. Det skulle ju skämma hela den vackra ställningen, som jag låtit göra enkom — och han är just så förtjust över att ha mig i alla åldrar.»

»Jaså, jaså, ja — då talar vi inte om det vidare, söta du».

»Jag är verkligen ledsen att inte kunna uppfylla mosters önskan, men —»

»Ånej, bry dig inte om det — det gör rakt ingenting — det var bara ett infall av mig.»

Hulda skyndade lugnad tillbaka in till de andra. Om hon hade trott, att det verkligen låge moster Malvina om hjärtat — men hon var så fjantig alltid, att man aldrig visste, om hon brydde sig om någonting riktigt.

Senare på eftermiddagen satt en äldre fru, en syster till fru Hjort, och talade med den unga fru Billgren om sina barnbarn. Hon berättade om en liten flicka på två år, som var så klok, citerade märkliga yttranden av henne och fördjupade sig i alla dessa intima detaljer, som äro så intressanta för alla mormödrar. Fru Isberg lyssnade med en egendomligt glänsande blick, men hon sade ingenting, så länge den lilla fru Billgren satt där. Men när denna gick och talade vid någon av de andra, flyttade hon sig plötsligt helt förtroligt intill den äldre frun, vilken hon aldrig sett förr än i dag, och sade: »Jag ska berätta, att jag har också en liten dotterdotter vid den åldern, och det är allt också ett mycket klokt litet barn. Jag har inte kunnat få se henne ännu, ty min dotter — hon är gift med en tjänsteman vid posten — bor så långt härifrån, långt upp i Norrland — men av alla beskrivningar jag fått i brev kan jag nog höra, att hon är mycket näpen».

Och hon började nu i sin ordning berätta några av dessa samma intressanta smådrag om flickans utveckling.

Men då strax därefter lilla fru Billgren kom tillbaka, sade hon brådskande till den gamla frun: »Var så god och nämn ingenting för Mina om det här. Hon är visst snäll, lilla Mina, men hon har själv inga barn, och hon förstår inte —»

Den gamla damen fann emellertid detta förbud så underligt, att hon tvärtom begagnade första tillfälle att tala om allt för unga fru Mina, och hon fick då veta, varför man ej kunde tala om fru Isbergs dotterdotter, som måste gälla för att vara ett helt år yngre, än hon verkligen var.

Billgrens hade länge haft en plan att hjälpa fru Isberg till en något sorgfriare existens än hennes nuvarande. Hennes lilla pension var så knapp, att de visste, att hon ej kunde draga sig fram utan de största försakelser, hon hade ett kallt och otrevligt rum, och hon bodde alldeles ensam utan tjänarinna, så att om hon, gammal och skräpig som hon var, bleve sjuk och behövde någon hjälp, vore hon ju alldeles redlös. Och nu hade det helt nyligen inrättats i Göteborg ett hem för gamla ensamma fruntimmer, som skulle bereda dem alla önskliga bekvämligheter, och herr Billgren, som var bland stiftarna, hade enkom fästat det förbehållet vid sin gåva, att han skulle få besätta en av platserna. Han hade vid husets inredning särskilt tänkt på henne och fått ett sådant trevligt rum i ordning åt henne med ringledning till en uppasserska, som hon skulle ha gemensamt med ett par andra, mathållningen skulle bliva mycket god, en stor trädgård hörde till huset — och det hela skulle ej kosta henne mer än hälften av hennes lilla pension, så att hon ändå skulle ha en liten summa över till extra utgifter.

Men när hela detta väl förberedda förslag framlades för fru Isberg, stötte det på ett så envist och oresonligt motstånd hos henne, att inga övertalningar hjälpte. Fru Billgren och hon hade haft flera häftiga förklaringar med varandra i anledning härav. Den ena hade framkastat vinkar om en verkligen upprörande otacksamhet och den andra om ett tyranni, som hon ej ämnade underkasta sig, fattig var hon, men sin frihet ville hon ha i alla fall o. s. v. För övrigt

inga verkliga skäl, bara dövörat till för alla argumenter om det obestridligen fördelaktiga i anbudet.

Nu hade det kommit till den punkten, att Billgrens ej vidare vågade röra vid ämnet; men emellertid stod platsen ledig för hennes räkning, och just nu på hösten skulle det nya hemmet invigas. Nu hade de rådgjort med sina vänner och beslutat skicka ut hjälptrupper. Fru Hjort skulle alldeles i förbigående tala om hur trevligt det nya hemmet var, och de andra skulle understödja henne utan att någon låtsade veta, att det var i fråga för fru Isberg.

Då de nu sutto där så förtroligt kring lampan — bara fruar — herrarne rökte, de unga flickorna sutto i ett särskilt rum och fästfolket i ännu ett annat — begynte fru Hjort mycket oskyldigt: »Tänk, vad det ändå görs mycket gott här i Göteborg. Jag må säga, kära Lydia, att det där företaget, som din man intresserar sig så mycket för, det nya hemmet för ensamma fruntimmer, tycks då bli något riktigt präktigt. Jag gick just förbi där här om dagen och var inne och tittade en sväng, och jag må säga, att om olyckan skulle hända mig att bli ensam och medellös, så kunde jag då inte tänka mig något trevligare än att få komma in där.»

Fru Isberg hade spetsat öronen vid första ord, som en flyende, vilken tror sig höra förföljarnes röster; hennes ansikte fick något skarpt och oåtkomligt, hon knep ihop läpparna, men tycktes helt och hållet upptagen av det album, som hon bläddrade i.

»Vem är det här, Lydia lilla, honom känner jag inte alls igen.»

Fru Billgren svarade ej, ivrig som hon var att inte låta den upptagna tråden falla.

»Nästan alla platser ä också redan besatta,» sade hon. »Den, som vill vara med, får allt lov att bestämma sig strax. Och när det en gång blir fullt, vete Gud, när det åter kan bli en ledighet.»

»Ja, det kan jag tro,» sade fru Hjorts syster. »Lyckliga de, som ha någon att rekommendera sig — för annars går det väl inte att komma in.»

»Mina lilla, du kunde just komma och sätta dig bredvid mig och tala om för mig, vilka det allt är i det här albumet. Det har kommit så många nya in.»

»Har fru Isberg inte varit och sett på det?» frågade fru Hjort, som fann det nödvändigt gå mera direkt på saken.

»På vad, goda fru Hjort?»

»Det nya hemmet för äldre, ensamma fruntimmer?»

»Nej, jag har gudskelov ingenting med det att göra. Jag har mitt lilla hem för mig, som jag är nöjd med.»

Unga fru Billgren, som var lite hastig av sig, och som ej hade något tålamod med moster Malvinas egenheter, lät undfalla sig ett: »Ja, det kan nog vara bra att ha sitt eget hem, när man har råd till det.»

»Ja, så vitt jag vet, har jag inte legat någon till last,» kom det med lite skälvande stämma från fru Isberg.

»Nå, min kära Malvina, vem i all världen har sagt något sådant,» inföll blidkande fru Billgren senior.

Men fru Mina ville icke låta snäsa av sig så där utan fortfor med tilltagande skärpa: »Moster Malvina borde väl ändå inse, att vi alla vill moster väl och att när min svärfar inrättat den där platsen enkom för moster, så har det inte varit för hans privata nöje utan för mosters eget bästa.»

»Jag ber att själv få bedöma, vad som är till mitt eget bästa, lilla Mina,» inföll fru Isberg och stämman blev mer och mer darrande; »jag är, gudskelov, inte precis någon idiot eller så gammal, att jag går i barndom. Och så länge jag inte bett någon människa om hjälp, behöver ingen lägga sig i mina angelägenheter.»

Fru Mina hade på tungan att säga, att »det blir i alla fall förr eller senare vi, som får sörja för moster, när hon inte mera kan reda sig själv» — men det tordes hon ändå inte komma fram med. Hon förmildrade därför uttrycket så, att det i stället blev: »Jag tycker allt, att det är bra otacksamt av moster att taga pappas och mammas välvilja på det sättet.»

»Otacksamt! Jaså, du tycker, att jag har så mycket att vara tacksam för.» — Nu gick det över bräddarna, hon glömde all sin vanliga försiktighet, allt det, som varit kuvat och instängt hos henne i så många år, bröt sig våldsamt ut i avbrutna, orediga ord:

»Jag har gått här och haft matdagar som ett nådehjon — jag skjutsas alltid hit och dit — jag ska låtsa, som om jag vore glad,

när jag är färdig att brista av sorg — om mitt och mina ska jag aldrig tala — här i huset gör döttrarna naturligtvis de bästa partier — allt ska de ha, som är rikt och präktigt — och jag ska bara beundra, förstås — om mig och mina frågar ingen — men jag ska ha den äran att säga det, att min flicka är lika god som någon av de andra — och för övrigt må man tänka om henne, vad man vill, det bryr jag mig inte om, men förr ska di få ta livet av mig, än di berövar mig min rätt att åtminstone ha ett hem, som hon kan komma till, om hon vill — jag behöver inte låta sätta in mig på en inrättning, jag mer än lilla fru Hjort eller min kära Lydia själv — jag är inte ett ensamt fruntimmer, som ni säger, för jag har barn såväl som ni, och jag behöver inte förneka dem — och jag har väl mänskliga känslor såväl som ni, och vill min Clara komma hem till sin gamla mamma, så ska hon veta, att hon sitter och väntar henne — och väl är det ett tarvligare hem än ert, men ett hem ska jag med Guds hjälp ha för henne i alla fall, så länge jag lever.»

Det blev dödstyst i rummet, och fruarna vågade knappt se på varandra en gång, behärskade av en underlig känsla av blygsel, som om de alla personligen förolämpat denna mor och hennes dotter. Det var, som om de alla hade något att göra gott igen, och hade Clara i detta ögonblick trätt in i rummet, skulle hon blivit mottagen med större hedersbetygelser än själva den unga bruden.

Fru Isberg reste sig mitt i denna beklämda tystnad, återvann sin självbehärskning och föll genast in i sin vanliga, kuvade ton, som liksom gick ur vägen för alla: »Nej, nu har jag ju stört högtidsdagen — det var riktigt ledsamt. Men varför skulle också min snälla Mina börja tala om mina små obetydliga affärer! — Nu ska jag allt ta avsked, för annars kommer jag för sent till spårvagnen. Godnatt, söta Lydia! Tack för en så oändligt angenäm dag!»

Det var sagt utan spår av satir, blott med önskan att utplåna det oangenäma intryck hennes häftighet kanske hade gjort, men fru Billgren kände det som en bitter förebråelse och följde henne mycket ångerfull ut i tamburen, samt tillsade sin yngste son, den fjortonårige Arvid, att ledsaga henne till spårvagnen.

Denne, föga road av uppdraget, jäktade på, så att hon fick kläderna på tvären. Hon led därav, hon var alltid så ordentlig, och dessutom visste hon, att hon nu skulle förkyla sig, då hon inte fick den lilla sidenhalsduken under hatten, som hon brukade.

Utkommen i farstun måste hon emellertid glänta på köksdörren och tacka jungfrurna för deras besvär. När man är ofta bjuden i ett hus, är det nödvändigt att stå väl med jungfrurna, och när man inte kan ge dricks pengar eller presenter, får man vara så mycket mer givmild med vänliga ord och leenden.

Men Arvid kältade och bad henne skynda sig, så att hon höll på att snava i trappan, varvid hon helt förtvivlad utbrast: »Herre gud, barn, du ska väl inte jaga livet ur mig heller! Gu' hjälpe den, som är gammal och inte har någon omkring sig, som riktigt hör en till.»

Men när de kommit ner på gatan och gått en stund under tystnad, tog hon plötsligt på sig sitt allra vänligaste leende, klappade Arvid på axeln och sade: »Hör nu, min snälla gosse, han du inte säga mig, varför Alins skickade återbud till er i dag?»

GUSTAF AF GEIJERSTAM.

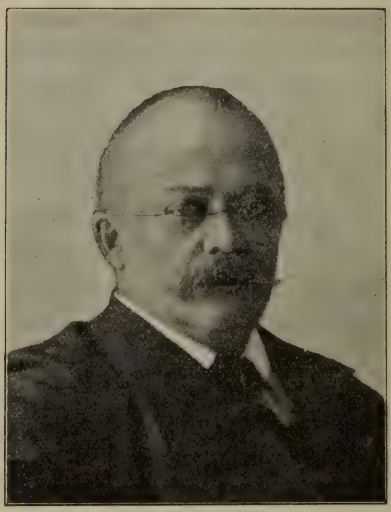

Det, som aldrig blev sagt.

Ett brott var begånget, och domen hade fallit. Detta brott var av så särskilt uppseendeväckande beskaffenhet, att det helt naturligt överallt väckte den pinsammaste uppmärksamhet. En ung man ur arbetarklassen hade nämligen på öppen gata skjutit ned en person. Därpå slängde han revolvern ifrån sig och lät sig utan motstånd häktas av första tillskyndande poliskonstapel. Blek och behärskad följde han sin vaktare genom den upprörda människomassan, och man sade, att han sett ut, som om han vandrat i dröm.

Tidningarna hade kommenterat den beklagliga tilldragelsen och på sitt sätt sökt att förklara densamma. Reporters hade gjort

besök hos brottslingens hustru och redogjort i spalterna för den uppfattning hon hade av den sorgliga händelsen. Med ett ord — hela Stockholm hade tagit del i familjens olycka, och brottet hade i sällskap med den sista premiären och en skandalös äktenskapshistoria från den högsta societeten gjort sin rond på den sista veckans middagar och supéer. Man fann historien horribel och tröttnade snart att söka lösa den gåta, vilken historien egentligen gömde.

Denna historia gömde nämligen onekligen på en gåta, och denna gåta låg däruti, att den unge mannen städse gjort sig känd för det mest exemplariska uppförande. Han drack icke. Han levde icke utsvävande. Hans hem var ett mönster av trevnad och ordning, och han var bland sina kamrater omtalad för att hysa en sällsynt tillgivenhet för sin hustru. Hur det var möjligt, att denne person begått ett brott, var och förblev oförklarligt.

Det var också denna gåta, vilken sysselsatte den unge fångpredikanten, när han låg vaken om nätterna efter den dag, då domen fallit och fången blivit förflyttad till cellfängelset. Denna historia hade nämligen allt ifrån början icke blott upprört pastorn, utan även sysselsatt hans fantasi, och han hade hoppats, att det skulle bliva honom förunnat att i den nöd, vilken han här anade, lämna religionens hjälp. Pastorn menade verkligen allvar med denna sin förhoppning, och det var ingen ytlig nyfikenhet, som bestämde hans tankegång. Tvärtom kände han ett djupt medlidande med denne man, vilken så svårt förbrutit sig både mot mänskliga och gudomliga lagar, och det var med en uppriktig broderskänsla han hade närmat sig honom. »Dömer icke, så varden I icke dömde,» var ett ord, som betydde mycket i pastorns hela världsåskådning. Det hade kostat honom icke ringa självövervinnelse att lyckas få detta ord i så fullkomlig samklang med det liv, han förde, att han själv åtminstone sällan märkte, att någon egentlig brist på dylik överensstämmelse fanns. Prästen var nämligen en allvarlig anhängare av nyare riktningar inom teologien. Han tolkade Jesu lära fritt, och han fäste framför allt avseende vid dess djupa, rent humanistiska betydelse. Skolastiska spetsfundigheter och teologisk säkerhet voro honom främmande.

Han visste därför också med sig, att vid de samtal, vilka han

hittills hållit med fången, hade han gått honom till mötes som en broder. Det var en broders hand, som han hade räckt honom, och en broders ord, som han talat till förmaning och tröst. Och dock måste det hava varit något, som fattats i all denna broderlighet. Ty pastorn kunde icke dölja för sig själv, att under de fyra eller fem samtal, vilka fången och han haft med varandra, kunde ingendera sägas hava kommit den andre närmare. Fången hade svarat hövligt och allvarligt på alla de frågor pastorn hade riktat till honom. Han hade icke undandragit sig att lämna de upplysningar om sitt eget själstillstånd, som pastorn hade begärt. Men han besvarade genomgående de framställda frågorna kort och knappt, och han undvek sorgfälligt att göra en enda av dessa utförliga berättelser på sidan om själva frågan, vilka alltid äro mera värda för själasörjaren än det direkta svaret självt. Ej heller kunde pastorn säga sig hava kommit så långt, som han önskade, i fråga om att väcka fångens syndakänsla, än mindre ånger. Det föreföll honom nämligen, som om denna känsla bort ligga så öppen och klar inom denna själ som en blottad nerv. Han borde reagera vid minsta beröring. Ty mannens skuld ropade mot himlen, och han hade ingen ursäkt för sin synd. Men icke heller i detta fall kunde pastorn märka, att vad han väntat sig verkligen inträffade. Fången visade ingen motvilja mot de andliga samtalen, och han hade ingen obenägenhet emot att höra guds ord eller att sysselsätta sig med de andliga tingen. Men pastorn hade icke desto mindre hela tiden den uppfattningen, att den dömde hörde på honom mera av hövlighet än av behov. Det föreföll pastorn nästan, som om fången i sitt stilla sinne hade kritiserat själasörjaren, i stället för att det här om någonsin tillkom själasörjaren att vara den överlägsne, om också med bibehållande av det broderlighetens ödmjuka sinne, som Kristi lära kräver av sina bekännare. Det var emellertid nästan, som om fången hörde på hans ord med välvilligt överseende och kände sig glad, när han gick.

Icke heller under rättegången hade man lyckats att sprida något ljus över motiven till denna sällsamma förbrytelse. Fången svarade på alla de frågor, som framställdes till honom, och han gjorde det i en ton, vilken var foglig och mild, men eget nog

icke saknade en viss anstrykning av värdighet. Det var endast i ett fall, som han totalt vägrade att lämna alla slags upplysningar, och det var, när han tillfrågades angående motivet till själva brottet. Den mördade var en handelsresande, och han hade helt nyligen kommit till huvudstaden. Han hade knappast varit där i två dagar, när plötsligt det olycksdigra skottet ändade hans liv. Den tilltalade hade gått fram till mannen, frågat honom, om hans namn var det och det. När den andre svarade ja, drog han upp revolvern och sköt på två stegs avstånd. Han hade alltså aldrig förr sett sin vederdeloman, och han bekräftade detta även inför rätten. Men i övrigt var han komplett halsstarrig, och icke ens upplysningen, att kännedomen om de verkliga motiven till gärningen möjligen kunde mildra hans brott, lyckades att övervinna hans tystnad.

Mannen var och förblev en gåta i alla avseenden.

Det slags förbehållsamhet, som denne man visat, och som låg i hela hans sätt, hade på pastorn under vissa stunder gjort ett pinsamt och nästan förolämpande intryck. Det kändes nedsättande för hans egen värdighet, och ehuru pastorn var alltför sträng mot sig själv för att tillåta en dylik känsla bliva den härskande, kunde han dock icke undgå att av densamma mottaga ett visst intryck, vilket var ogynnsamt för fången.

Fången var en vacker man på endast omkring tjugufem år, och hans ansikte var blekt. Han hade klara blå ögon och ljusa mustascher över en mun, vars uttryck var melankoliskt, snarare än hårt. Detta uttryck hade sysselsatt pastorn mycket, ty han kunde icke förlika sig med tanken, att en man, vilken mördat en människa, ej skulle hava åtminstone något i sitt yttre, vilket kunde tyda på att han var förhärdad i brottet. Ännu mindre kunde pastorn förstå uttrycket i fångens ögon. Ty dessa voro blå och irrande och buro på ett uttryck, som om den hjärna, vars språk de skulle tala, varit försänkt i evigt grubbel. Överhuvud måste pastorn säga sig själv, att allt vad han såg och allt vad han iakttog på det bestämdaste stred emot vad han skulle ansett vara sannolikt, om han hört historien berättas och sökt bedöma den på avstånd.

Men allra mest förvånade det pastorn, att han icke kunde göra ens det ringaste intryck på fången genom att försöka tala till ho-

nom om hans offer. Här hade pastorn trott sig hava funnit en punkt, som måste vara öm, och han hade därför försökt att vidröra den för att därifrån finna en väg direkt till den brottsliges hjärta. Men just på denna punkt hade fången visat sig vara som allra mest oåtkomlig. Icke med en min förrådde han, att detta samtalsämne var honom ens obehagligt. Medan pastorn talade, satt fången stilla och såg envist bort. Det var pastorn omöjligt att en enda gång fånga hans ögon, vilka oavlåtligt och utan att blinka tycktes stirra in i ett okänt djup. Ett ögonblick hade själasörjaren till och med tyckt sig se, att ett flyktigt leende överflög fångens drag, och pastorn frös av ångest. Han fick den förfärliga föreställningen, att fången hånlett åt sitt eget brott. Men i samma nu var uttrycket borta, och envist stirrande mot en punkt, som ingen mer än han själv tycktes kunna skönja, uttryckte fångens drag samma oåtkomliga, ruvande svårmod, som förut trotsat både religionens ord och prästens brodersinne. Övergången var så hastig, att pastorn trodde sig hava sett fel, och att leendet aldrig existerat.

Pastorn såg allt detta, medan han låg vaken i sin bädd, och glömde att läsa vidare i det exemplar av Teologisk Tidskrift, som låg viket på täcket. Skenet från stearinljusen bakom den gröna mässingsskärmen föll över rummet med dess bokhyllor och Kristusbilden av Thorvaldsen, vilkens utsträckta armar skymtade ur en grupp av blommor och bladväxter. Pastorn kunde se denna bild där han låg, och ur hans hjärta steg en stum bön om upplysning, huru han i denna sak skulle handla.

Ty han tänkte just på fångens sista ord, när de samma afton hade skilts åt, och dessa ord hade inneburit något inom hans egen erfarenhet så nytt, att pastorn ännu ej hunnit sätta sig in i deras egentliga mening. De hade nämligen suttit samman i fångens cell. Emellan dem båda låg bibeln uppslagen på träbordet, och lampan kastade sitt ljus över bokens blad och de heliga orden. Pastorn hade nyss slutat en förklaring över Jesu liknelse om »Den förlorade sonen», och han såg upp. Då märkte han, att fången satt, som om han ingenting hade hört, och hade detta frånvarande, inåtvända uttryck, som verkade skrämmande liksom från en, vilken var långt borta.

»Har ni icke hört, vad jag sagt?» frågade pastorn.

För första gången reste fången sitt huvud upp och såg pastorn i ögonen.

»Nej,» svarade han med fast röst.

Och när pastorn ej fann ord för att svara, steg fången upp och stannade framför fängelsets präst, sägande med höjd röst:

»Lägg boken bort, herr pastor! Den hjälper inte mig.»

Pastorn hade ämnat svara. Han ville tala till försvar för detta ord, som sedan årtusenden burit lisa och tröst till alla människor. Men han såg åter på mannen framför sig, och det var något hos denne man, som band hans tunga och tvang honom att höra vidare.

»Den hjälper inte mig,» upprepade fången.

Och hans röst lät stilla och mild som ett barns.

Utan att kunna hjälpa det, nästan mot sin vilja, följde pastorn fångens tankegång, och utan att kritisera den frågade han endast, fortsättande att spela på samma sträng, brottslingen själv hade anslagit:

»Vad är det då, som skulle hjälpa er?»

Den fångne såg åter bort, och det såg ut, som om han talat till sig själv.

»Ingen kan säga mig något,» sade han, »som kan vara mig till hjälp. Men jag vill bedja er om en sak».

Pastorn såg upp. Han förstod icke, vart den andre ville hän.

»Vad då?» sade han tonlöst.

Fången sänkte sin blick, och med en plötslig omkastning i sin tankegång fortfor han:

»Säg mig först, om det är sant, att vad en människa yppar för en präst under biktens insegel, det kan denne icke berätta för någon, emedan hans ämbetsed binder honom. Är detta sant?»

Prästen bejakade detta.

»Gäller detta även för en . . . dömd man . . . sådan som jag?» frågade fången åter.

»Just för honom,» svarade prästen ivrigt.

Fången drog ett andetag som av lättnad, och i det han fäste sin blick fast och klar på prästens anlete, sade han sakta:

»Då vill jag säga er, varför jag gjort . . . vad jag gjort.»

Han drog åter andan, denna gång, som om han haft svårt att få fram orden, och i det han böjde sig fram mot den andre, glänste hans ögon plötsligt som av eld.

»Jag gjorde det av hämnd,» sade han.

Det var icke något särskilt tonfall i mannens röst. Orden kommo lugnt och kallt, utan någon understrykning, och dock darade i denna klara röst ett hat, som var så våldsamt, att det kom prästen att rysa genom märg och ben.

»Av hämnd?» sade han mekaniskt. »Ni hade ju aldrig förr sett mannen?»

Pastorn var som sagt ett tidens barn, och han var icke högkyrklig eller ens fullt ortodox. Man han hyste dock motvilja för många av samtidens idéer, och framför allt fyllde det honom alltid med ett slags upprörd vrede, när han hörde någon förklara ett brott eller en våldsgärning som frukten av en sinnesstämning eller ett sinnestillstånd, varunder gärningsmannen ej kunde sägas vara fullt ansvarig. En dylik uppfattning syntes honom på det allra bestämdaste strida mot möjligheten att överhuvud räkna med människans ansvar, och han plägade därför skjuta ifrån sig, även vad hans egen erfarenhet härvidlag fört inom hans synkrets. Men denna gång sköt inom honom upp som ett tvivel. Hämnd? På en obekant människa? Han kastade en nästan skygg blick på fången, som i sin gråa dräkt satt framför honom, och han kände något av den obestämda rysning, som brukar överfalla både sunda och nervösa människor, när de stå inför en dåre.

Fångens blick hade icke släppt pastorn. Fullföljande sin egen tankegång satt mannen där, utan att ana, vad som försiggick inom den unge pastorn med sin tillknäppta svarta rock och det nervösa, rörliga ansiktet.

»Jag gjorde det av hämnd,» fortfor han, som om han talat till sig själv. »Och jag har länge vetat, att jag skulle göra det. Tror pastorn, att en sådan synd kan vinna förlåtelse?»

Pastorn blev livlig och hans stämma varm.

»En uppriktig ånger,» började han...

Men fången avbröt honom.

»Jag kan icke ångra,» sade han.

Åter blev stämman underligt kall och klar, och hatet fyllde den som med glöd.

Det blev en lång tystnad, och den blev pinsam, emedan den tycktes innebära, att en själ var dömd.

Det var åter brottslingen, som talade.

»Vill ni höra mig ändå . . . fast jag icke kan ångra?»

Pastorn nickade, och fången vände sig bort. Han talade med ögonen riktade mot väggen och huvudet mot sin hand. Det var, som om han glömt, att han icke var ensam, och orden föllo snabba och tunga, som om han diktat om sitt eget liv.

»Det är nu många år sedan,» började han. »Det är så många år sedan, att jag nästan tycker, att vad som hänt icke kan hava hänt mig. Jag var ett barn då, knappast tolv år gammal, och jag hade en syster. Hon var blond och ljus, hade blåa ögon och var städse glad. Hon var den äldsta av oss syskon, och det var fattigt i vårt hem. Det var så fattigt i mina föräldrars hem, att maten ofta tröt, och vi voro två, som skulle ha hela och snygga kläder och gå i skolan, min äldre broder och jag. Det var Signe, som hjälpte oss med våra läxor. Det var Signe, som tröstade oss, när vi gingo hungriga till sängs. Hon var vacker som sitt namn, och det var en klang i hennes stämma, som gav oss mod och kom oss att blygas över vår svaghet, när vi voro nedslagna. Ingen kan veta, hur vi dyrkade henne. Hon var oss mer än far och mor, mer än själva livet.

Så kom hon en dag hem och berättade, att hon blivit förlovad. Hon var så glad, att hon nästan grät, och hon dansade i glädjen. Nu skulle det också bli bättre för oss, sade hon. Det skulle bli helt annorlunda mot förr. Hennes fästman var en burgen man. Han förtjänade pengar, och han skulle hjälpa oss, därför att han älskade henne.»

Fången vände sig plötsligt om och såg på den unge pastorn.

»Ni måste tro mig,» sade han häftigt. »Hon var en ren och god kvinna. Hon älskade honom bara allt för mycket. Hon kände icke till svek själv, och därför kunde hon inte tro på något sådant hos andra. Det är icke något märkvärdigt med denna historia, och ingen kan kanske se denna historia och allt, vad som

tilldragit sig, med samma ögon som jag. Hon blev emellertid hans, innan han var bunden vid henne med lagens band. Jag minns det, som om det var i går. Hur sorgligt det blev hemma, och hur ont det kändes! Allt som tiden led, blev hon blekare och mera sjuk. Hon väntade på brev — ifrån honom. Å, vad jag ännu kan minnas, hur hon väntade. Hon satt tyst och med vidöppna ögon och stirrade ut i den tomma luften, satt så, så ofta vi talade om detta brev — som aldrig kom. Så kom den dag, då hon låg på sjukbädden och födde sitt barn. Sitt och hans. Då kom brevet. Det stod inte mycket däri, herr pastor. Men det dödade henne. Hon fick feber, och efter en dag var hon död. Hon kom aldrig så pass mycket till medvetande, att hon kände igen oss andra och fick säga oss farväl.

Allt detta är icke mycket att tala om. Det har hänt flere än henne. Det vet jag nog. Men aldrig har det hänt någon, som mindre förtjänat sitt öde. Och aldrig har någon legat på sin dödsbädd så ren och skär och med en vitare panna. Ser ni, herr pastor, detta minns jag tydligare än något annat, och detta vill jag berätta er. Där låg hon på bädden, vi hade lagt blommor omkring henne på lakanet, och hennes händer vilade mot det vita lärftet, vitare än det underlag, på vilket de lågo. Min bror och jag voro inne i rummet. Han var då femton år, och jag var tolv. Vi gräto icke, herr pastor, vi sörjde ej. Men som på en vink av någon annan sträckte vi händerna mot varandra, och våra händer vilade på hennes döda kropp. Han, som var den äldste, talade först, och på hans ord svor jag med min brors hand i min och ögonen riktade på det bleka, kalla ansiktet framför mig: jag svor en ed, att var jag mötte i livet denne man, som gjort henne så mycket ont, skulle jag döda honom eller sätta livet till. Min bror har mött honom en gång. Det är nu många år sedan. Han svek sin ed. Han sade, att han hade hustru och barn, och att han icke kunde. Jag har aldrig mött mannen förrän nu — när det skedde. Jag har också hustru och barn. Men jag höll min ed, jag sköt ned honom som en hund, och jag kan inte ångra, vad jag gjort. Säg mig, ni som är präst, om jag icke kan vinna förlåtelse utan ånger».

Det blev tyst i cellen, och prästen torkade sin panna, på vilken svettdroppar pärlade fram. Farhågan att stå inför en abnormitet inom själslivet hade glidit bort under mannens berättelse, och känslan av det mänskliga i detta öde grep honom starkare, än han ville erkänna för sig själv.

»Svara mig, präst!» sade fången. Och det låg förtvivlan i hans blick.

Men prästen kunde icke svara. Undvikande fångens blick sade han ord, som icke hörde till saken, ord, vilka förde honom långt bort ifrån den egentliga frågan.

»Varför,» sade han, »skall denna bikt hållas hemlig? Inför mänsklig lag skulle den måhända kunna lindra ert straff, om också icke helt och hållet borttaga det.»

Fången såg upp, och det drog sig två skarpa linjer kring hans mun.

»Min hemlighet är min,» sade han. »Min och den dödas. Varför svarar ni mig icke?»

Men prästen teg fortfarande.

Utan att säga ett ord reste han sig upp och gick. Och det enda svar han gav kom i tårarna, vilka utan att han märkte det runno utför hans kinder.

Men detta öde förföljde honom, och han kunde ej bliva det kvitt. Det följde honom i hans tankar, gnagde och oroade honom, ännu när han låg i sin bädd och skenet från stearinljusen bakom den gröna skärmen föll över hans örngott. Det fyllde honom med en oro, som om hela hans värld skulle falla i spillror inför denne mans öde, vilket av en underlig slump blivit honom bekant.

Full av de underligaste tankar låg prästen vaken, och mitt i dessa tankar, vilka rörde hans ämbetsplikt och hans skyldigheter som människa och broder, hade en dunkel känsla bemäktigat sig honom, en känsla, att det fanns hos denne man, vilken han trots sitt kristliga sinne och sin uppriktiga gudsfruktan ej kunde tänka på att jämföra med sig själv, ett visst drag av lidandets storhet, som kuvade hans egna tankar och gjorde honom nästan rädd för vad han hört. Varför var han så osäker? Hade fångens tankar

så stor kraft, att de nådde honom även om natten och tvungo honom att ligga vaken, medan denne mans öde pinade honom, som kunde han se det begynnas och fullbordas inför sina ögon.

Hur var han till mods? Vad var det dock, som skedde med honom denna natt?

Han låg där stilla i bädden, och innan han visste av det, kommo tårarna tillbaka, och pastorn grät som ett barn. Han sträckte ut sina armar, som om han slutit dem kring ett gudsförgätet, förvillat huvud och tryckt det mot sitt bröst. Han såg ånyo scenen i cellen, och han tyckte sig se sig själv, hur han gick fram och tog fångens hand, medan ordet broder halkade över hans läppar, och i fantasien kände han försmaken av en tillfredsställelsens stora harmoni, sådan som människor aldrig erfara den i livet.

Han släckte ut ljusen och somnade in i den illusionen, att när morgondagen kom, skulle han utföra drömmarnas föresats.

AUGUST BONDESON.

Ur **Skollärare John Chronschoughs memoarer.**

Det rådde just ingen gladare stämning i denna ynglingaflock; ty vi visste alla, att det fanns långt flera inträdessökande än platser vid läroanstalten (enligt vad vi senare fingo veta, förhöllo sig de förras antal till de senares som 90 till 30). Alla sågo fundersamma ut och blickade misstänksamt på varandra såsom rivaler — de prövade varandra med ögonen, och det syntes tydligt, huru de tänkte för var och en: »Där har jag en överdängare!» eller »Där har jag en struntkarl!» »Går han iföre mig?» eller »Går jag iföre honom?» Ingen presentation kom ifråga bland dessa okonstlade landets söner, av vilka somliga buro enkla bondkläder och mössor,

andra åter något finare kläder samt strå- eller till och med filthattar, vilka sistnämnda togo sig mycket förnämligt ut. En och annan hade även lagt sig till med glasögon för att se så lärd ut som möjligt.

Emellertid led det emot klockan 10, och vi infunno oss alla med våra skrivdon i den största salen, som seminarium då för tiden disponerade, varefter vi av rektor blevo uppropade i den ordning vi anmält oss. Jag kom således att bliva den siste

Därpå började examen. Första delen därav bestod uti skrivning efter diktamen. Den äldste adjunkten dikterade för oss ett stycke om den Arabiske hästen, som lydde sålunda:

»Den Arabiske hästen utmärker sig genom ett vackert huvud med spetsiga öron, muskelstarka men fint bildade lemmar, en smärt icke stor kropp och stora, livliga ögon, vilka, liksom hundens, förråda denna klokhet, vilken alstras av den ständiga sammanvaron med husbonden och hans familj, vilkas måltid han till och med vanligen plägar dela. Man låter honom liksom en hund springa fritt omkring; en annan gång ställer man honom på vakt framför tältet. Under alla årstider lämnas han utan skydd för väderleken, och han fodras sparsamt i jämförelse med sina europeiska stamförvanter. Efter solnedgången erhåller han i somliga trakter hirs (ett slags korn), i andra kamelmjölk eller en gröt av dadlar och vatten, som blandas med torr klöver eller andra örter. Men förestår en särdeles ansträngning, så giver man honom även något kött, rått eller kokat.»

Jag har fullständigt annoterat detta rättskrivnings- eller, som det här hette, rättstavningsprov, alldenstund jag därmed ville visa, vilka måttliga fordringar, som seminariets lärare i detta ämne hade på de ofta föga utvecklade inträdessökandena. Ej var detta något att jämföra med de svåra övningar, vilka jag flera år förut med heder genomgått. Jag erinrar mig till ett exempel, vad prosten, dåvarande kyrkoherden, dikterade redan en av de första gånger, då jag av honom åtnjöt ledning i rättskrivningens villosamma labyrint, där den ena regeln förefaller oss underbarare än den andra och undantag esomoftast höra till regeln. Men vad som är gillat

och stadfäst såsom rätt, det skall också vara rätt. Kyrkoherdens stilövning lydde på följande sätt:

»Just som ljuset tändes i tjället, gick Julius ner till den sköna insjön för att njuta av nöjet att ljustra gäddor i den ljuvliga, ljumma Juninatten. Han göt tjära för blosset i en panna av gjutjärn och lät gärna sin hjärna vila från tanken på att ljuta döden i den djupa sjön. Det var ännu ej tid att plocka njupon.»

I denna kyrkoherdens diktamen möter oss helt andra snaror och fallgropar än i »Den Arabiske hästen.»

Vad som i den sistnämnde kunde vara något krångligt för de mindre övade inträdessökandena var väl egentligen, huruvida kokat skulle skrivas med t eller dt. För mig var ju detta endast ett lekverk, så grundligt som jag hos kyrkoherden blivit undervisad att skilja supinum från participium, vilket ju är så ytterst nödvändigt för var och en, som gör anspråk på att vara bildad.

Men då jag efter provets slut frågade min närmaste granne, Pettersson:

»Skrev du kokat med t eller dt?» så svarade han:

»Jag skrev det med t.»

»Då har du dabbat dig,» sade jag.

»Ja,» sade han missmodig. »Men skall mitt intagande på seminarium bero på ett dt, då är det för ynkeligt.»

Jag kunde ju ej förneka det mänskligt riktiga i denna hans anmärkning, men rätt måste ju i alla fall vara rätt.

En halvtimme därefter skulle vi läsa innantill. Ja, det måtte väl intet vara någon konst, tänkte jag för mig själv. Men annat fick jag erfara.

När vi kommo inför den stränge rektorn, så var ingenting honom till lags. Vi skulle uppläsa ett stycke ur Läseboken (vad det var för en läsebok, hade jag då ej reda på, men fick sedermera veta, att det var »Läsning för folket»). Den ene fick läsa efter den andre, och jag tyckte, att de läste förskräckligt illa. Men ännu sämre tyckte nog rektorn om deras prestationer, ty för nästan vartenda ord så ropade han stopp! och tog själv om meningen gång på gång. Och då någon kom till ett ord med r, t. ex. »krafter»,

så skrek han, så gott han orkade: »Krafter, krafter! R skall höras! Stackare, stackare!»

Emellertid satt jag där och funderade över hans anmärkningar. »Jag begriper, huru han vill ha det. Jag skall nog läsa honom till pass,» tänkte jag för mig själv.

Så fortsattes examinationen med buller och bång, man efter man och bänk efter bänk, hela raden utefter. Men då rektorn hunnit till sista bänken, där en för mig obekant samt Pettersson och jag sutto, så gick han ner ur katedern och överlämnade prövningen av oss återstående åt den äldste adjunkten, varför jag således ej, såsom jag önskat och hoppats, inför rektorn fick visa min färdighet uti innanläsningens eller, som jag skulle vilja säga, välläsningens svåra konst. Adjunkten läste själv utmärkt väl, och han var dessutom mycket noggrann med att efterhöra, huruvida vi uppfattat innehållet av det lästa. Men han fordrade ej, att vi skulle läsa alldeles så långsamt och markera orden så starkt som rektorn. Mot min läsning hade han intet att anmärka. Men vad betyg jag erhöll för detsamma, fick jag först långt efteråt veta, och var detta till min fulla belåtenhet.

Efter det ena ämnet kom det andra. Nu kom det tredje provet, vilket var uti kristendom. Innan vi efter rasten trädde in i salen, hade åtskilliga gruvat sig för, hur det skulle gå. Ja, en stor del önskade sig, att de hade haft långkatekesen eller åtminstone Schartaus lilla katekes till hands att läsa över uti. Jag fann dessa önskningar mycket barnsliga, ty nog borde man väl kunna svara med egen eftertanke, ifall man ej ihågkom bokens uttryck.

Då vi intagit våra platser, inträdde kristendomsläraren, prästerlig, som det oss syntes hård, skarp, genomträngande. Men ett drag av mildhet lyste dock vid närmare efterseende över hela hans anlete.

Till var och en gav han några frågor dels ur katekesen, dels ur bibliska historien. Ju längre han höll på med examinationen, dess tydligare märkte jag, att han ej nöjde sig med frågor, som de inträdessökande rimligtvis kunde besvara efter katekesen och bibliska historien, utan sporde efter kristendomens och bibelkunskapens djupare sanningar. Och när äntligen hans blick prövande stannade på mig, så mötte jag den visserligen med bävan, men

dock med tillförsikt, då jag ju mer än en gång förut med heder genomgått en prövning i mina kristendomsstycken.

Hans fråga till mig var:

»Vad är en rätt tro?»

Då frågan nu gällde mig själv, blev jag i ett ögonblick, överväldigad av stundens vikt, likasom berövad minnet av allt, vad jag fått lära av min ädle kristendomslärare, prosten, och av allt, vad jag själv läst in, samt lyckades först efter en lång stund att erinra mig skriftens ord om tron:

»Tron är en viss förlåtelse på det, som man hoppas, och intet tvivla om det, man icke ser.»

»Kommer du ihåg den vanliga katekesens svar på denna fråga: Vad är en rätt tro?» frågade han omigen.

Upprepandet av frågan verkade alldeles, som om han tryckt på en knapp till en ringledning i mitt huvud. Jag erinrade mig straxt den Lindblomska katekesens ord, som jag ju kunnat alltsedan min barndom, och uppläste så med stadig röst:

»En rätt och saliggörande tro är icke någon blott kunskap om Gud och hans heliga ord, icke heller något blott samtycke därtill; utan en så viss tillförsikt och hjärtlig förtröstan till Gud om syndernas förlåtelse och evig lycksalighet genom Christum, att den frälsar oss från synden, samt giver håg och kraft till det goda.»

Läraren sade nu:

»Var får man kunskap om, huru den tro är beskaffad, genom vilken en människa kan komma i nåd hos Gud, samt huru man skall komma till denna tron och bliva däruti bevarad?»

Jag kände mig nu åter helt trygg, ty denna fråga kunde jag ju direkt besvara efter Schartaus större katekes:

»I det andra huvudstycket, som därför kallas Trones Artiklar, eller några mindre huvudstycken, vilka handla om tron.»

Min bekantskap med Schartaus skrifter syntes behaga honom, och hans röst var mycket vänligare än förut, då han vidare frågade:

»Nå, hör då kunskap nödvändigt till trons väsende?»

Jag funderade härpå en stund, men så gick ett ljus upp för mig, ity att jag erinrade mig ett bibelspråk, som just handlar om detta ämne.

»Nej,» svarade jag, »ty även små barn kunna hava tron.»

»Kan du anföra något ställe i den Heliga Skrift som bevis härför?» frågade han.

Jag citerade nu ovan berörda bibelspråk, Math. 18: 6: »Men, vilken som förargar en av dessa små, som tro på mig, honom vore bättre, att en kvarnsten vore bunden vid hans hals, och han sänktes ned i havsens djup.»

Efter något begrundande och tydligen mycket tillfredsställd med mina svar, frågade läraren ytterligare:

»På vem skola vi då tro?»

Jag svarade:

»På den treenige Guden.»

»Varför kallar du honom treenig?» frågade han.

Jag svarade:

»Ty han haver uppenbarat sig såsom Fader, Son och Helig Ande.»

Då säger läraren:

»Haver han då endast uppenbarat sig såsom treenig?»

»Nej,» svarade jag, »ty han är treenig av evighet.»

»Vem har undervisat dig i kristendomskunskapen?» sporde han nu, som det syntes, mycket intresserad av min person.

Jag svarade:

»Kyrkoherden Stålbom i Glimminge.»

»Jaså! Ja, då behöver jag icke fråga dig mera,» sade han med en vänlig, ehuru knappt märkbar nick, varefter han antecknade något i sin bok och avslutade examinationen.

Under den därpå följande rasten hade alla de övriga inträdessökande sina delvis beundrande, delvis avundsjuka blickar fästade på mig, och jag kunde tydligen läsa deras tankar. De tänkte nu, att jag var en riktig överdängare, såsom jag ju också verkligen var. Och Pettersson sade:

»Du kan ju kristendom som den värste biskop.»

Vid dessa ord väcktes naturligen minnet av mina gamla biskopsfunderingar åter till liv, och i sammanhang därmed tanken på min ömma moder och hennes dröm, och jag gladde mig i

mitt hjärta över att kunna skriva till henne, huru densamma alltmer och mer syntes gå i fullbordan.

Därefter vidtog examinationen i historia och geografi. Alltifrån första början märkte jag, att läraren i dessa ämnen företrädesvis lade an på att undersöka, huruvida vi kände till våra egna bygder, och vad som där tilldragit sig. Mig frågade han, om någon större strid ägt rum i min hemtrakt, varpå jag svarade:

»Ja, vid Axtorna.»

Jag fick nu redogöra såväl för årtalet 1565, då slaget stod, som för vilka de stridande voro, nämligen konung Erik den 14:des fältherrar Jacob Hindriksson Hästesko och Erik Gustafsson Stenbock tillika med Nils Sture, som för att rädda svenska huvudbaneret rev fanan av stången och stoppade henne i byxorna, samt å andra sidan konung Fredrik den 2:dres fältherre Daniel Rantzow, om vilka jag mer än en gång läst i Bexells Hallands historia. Även beskrev jag den s. k. Svenska graven, som är att se ännu i denna dag på Axtorna gärde. Läraren var förtjust över det intresse, jag lade i dagen för detta ämne. Han ansåg sig ej behöva fråga mig mera i historien, utan övergick nu till geografien, varvid jag fick uppräkna Hallands älvar och städer, vilket gick utmärkt. Därmed var även denna examination avslutad.

Emellertid återstod mitt och kanhända även mina medinsökandes farligaste kunskapsämne — matematiken! Fordringarna voro visserligen ej så synnerligen stora: Hela tal, vanliga Bråk och Decimalbråk. Men då läraren i ämnet inträdde, sågo vi genast på hans rörelser och övriga later, att vi här hade att göra med vår farligaste examinator. Hela hans uppträdande tydde på ett häftigt och ytterst lättretligt lynne. Detta fingo också många av mina kamrater erfara, och jag själv satt där med bävande hjärta, ty jag visste ju med mig, att matematiken alltid varit och måste bliva mitt svagaste ämne eller, som det kan sägas, min Achilleshäl.

Men lyckan var mig bevågen. Ty då turen kommit till Pettersson, och denne framme vid den svarta tavlan på det ömkligaste sätt visade sin okunnighet i att göra flera bråk liknämniga, så hann jag under tiden att i lugn och ro utföra detta på papperet. Och då jag nu framkallades för att fullgöra, vad han ej kunnat, hade

jag naturligtvis allt klappat och klart i en handvändning. Därmed var jag räddad, ty läraren ansåg detta prov tillfyllestgörande, vilket ju var en stor lättnad och triumf för mig.

Numera återstod ej något väsentligt prov, ty nu gällde det endast att låta höra våra anlag för sång och musik. Det var direktören och organisten i en av stadens kyrkor, som skulle pröva oss härutinnan. Han framkallade den ene efter den andre till pianot och efterfrågade först, huruvida vi kunde traktera något instrument, varpå somliga svarade, att de kunde spela orgel, andra fiol. En sade till och med, att han kunde spela dragspel, varvid direktören småskrattade. Jag svarade, att jag aldrig trakterat något annat instrument än lergök med 5 hål, varpå han sporde mig, om den lergöken var köpt i Falkenberg, vilket jag bejakade med det tillägg, att jag själv borrat de trenne hålen, åt vilket han tycktes hava mycket nöje. Mitt prov i sång utföll emellertid till både hans och min egen stora belåtenhet.

Därmed var nu examen fullbordad. Rektorn kom in samt tillkännagav, att vi nästföljande dag klockan 10 f. m. skulle infinna oss för att erhålla kännedom om, vilka som befunnits skickliga att intagas på seminarium.

Nästföljande dag hade vi alla i mycket god tid infunnit oss för att höra vår dom. Då rektorn inträdde med listan i hand över dem, som blivit befunna värdiga att antagas såsom lärjungar, genomfor en bävan de flesta av de församlade inträdessökandena; ty man kunde ju på förhand icke så noga veta, huru det skulle gestalta sig för var och en. Utav de 90 inträdessökandena voro ju endast 30 godkända eller med andra ord så många, som det fanns plats för. Bland dessa 30 uppräknades även jag, varöver jag uppriktigt sagt kände den högsta lycka. Och jag kan för övrigt ej uttänka något, som skulle djupare kränkt min heder, än om jag såsom kuggad i inträdesexamen nödgats återvända till min hembygd, till min ömma moder och till min vördade lärare och välgörare, prosten. Min vän Pettersson kom, trots sin bevekande inträdesansökan, att tillhöra de 60, som ej uppropades, varföre han ock var mycket olycklig.

Största delen av de nyintagna gingo nu på en gång för att

köpa seminaristmössa hos Johanna Bergström, som bodde uti huset n:r 48 Köpmangatan, näst intill det s. k. »Skåpet», där »herrar seminarister» i allmänhet plägade intaga sitt eftermiddagskaffe. O, med vilken fröjd var det icke, som jag för min del iklädde mig denna blåkulliga sidenmössa med sin silverträns och lyra, vilken senare ju var ett för alla synligt tecken på den värdighet, jag redan tillkämpat mig på bildningens bana! Därpå begåvo sig flera av oss, som nu formerat bekantskap, till Ellen Hansson för att låta fotografera oss. Och jag gladde mig i andanom över den hänryckning, min ömma moder skulle känna, då hon fick se mig porträtterad med seminaristmössan på det bord, mot vilket jag stödde min armbåge. — — —

I Boarp voro, såsom vanligt är på bondkalas, alla rum bokstavligen fullproppade med folk. Min moder och jag blevo mycket väl emottagna och undfägnades straxt vid vårt inträde med kaffe. I stugan sågo vi endast vänliga ansikten. Men då vi efter kaffet begåvo oss ut i härberget för att hälsa även på de gäster, som befunno sig där, så emottogos vi av tvenne personer med en allt annat än vänlig uppsyn. Den ene var Sven Jönsson på Lyngen, den andre var hans och min gemensamme forne lärare, Hans Persson i Kröplinge, som, efter vad jag sedan fick veta, brukade bliva bjuden hit, alldenstund han i sin ungdom tjänat här på stället hos Petter Larssons hustru Anna Johannas föräldrar.

Sven Jönsson sade ej ett ord, då vi hälsade på varandra. Men Hans Persson gjorde en grimas och sade:

»Jaså, här har vi den lärde mannen, som har skaffat sig ett sådant konstigt namn. Hur är det, en ska' läsa't?»

»Som Kronskog,» svarade jag vänligt, emedan jag ej ville stöta mig med honom.

»Ja, då får en allt hålla tungan rätt i munnen,» sade Hans Persson. »Tänk, vad du har blivit lärder, du Johannes,» tillade han försmädligt.

Jag teg försiktigtvis. Men min ömma moder, som var av ett hetsigare temperament, kunde ej bemästra sin förargelse över Hans Perssons ogrannlaga uppförande, utan avsnäste honom med:

»Han måtte väl va' likaså lärder som du.»

Men det borde hon ej hava sagt, ty Hans Persson var även hetsig, isynnerhet då det gällde hans inbillade lärdom, som han själv så högt uppskattade.

»Jaså, du!» skrek han nästan argt. »Du tror, att din högfärdiga pågablära är likaså lärder som jag. Det ska' jag, min liv, snart visa dig, hur det är med det.»

Han skrek allt högre och högre, så att folket i stugan skockade sig i kammaren och i dörröppningen, för att taga reda på orsaken till hans högljuddhet.

»Hör du!» sade han till mig, oaktat vi visst aldrig druckit någon brorskål — vi hade till och med ej sett varandra på många år och aldrig haft något gemensamt, sedan den tiden jag gick i hans skola. »Hör du!» skrek han. »Vi ska' nu bara hålla oss till lärdomen. Kan du säga mig, hur många lärdomsgrenar vi ha då!» frågade han och såg utmanande på mig.

Jag bevärdigade honom ej med ett ord till svar. Och ej heller hade jag så noga tänkt igenom eller läst om den saken.

Bondfolket gapade av nyfikenhet över vad, som komma skulle, och hade sina ögon fästade på mig.

»Ja, se där!» sade Hans Persson, då jag fortfor att tiga. »Nu står du där som ett levande frågetecken, så lärder du än vill vara. Men jag vet det, jag. För först så ha vi teologi och sen ha vi filosofi och sen så ha vi medusin. Det är en kyrka för kroppen. Och botanik, det är rötter och blommor, som ska vara för läkare. Läkare ta ur tre riken: växtriket, djurriket och stenriket. Och sen ha vi kemi.»

Då kunde jag ej hålla mig allvarsam längre, utan log åt denna hans ofantliga lärdom, som han väl tillfälligtvis inhämtat i någon gammal bok, samt frågade honom skämtsamt, om han visste, vad som menas med kemi, vilket jag själv då för tiden, uppriktigt sagt, knappast gjorde.

»Om jag vet, vad som menas med kemi! Jo, det kan du slå dig i backen på. Men du vet det bestämt inte, det ser jag på dig,» sade han med alltjämt stigande hetta. »Jo, om ett kadaver tar in till exempel förgift, flugekrut, merkurium, då ska kemien ta fram det och sätta ihop det i bit och väga det, om det är aldrig

så ruttet, och den ska kunna svära på, att det är sant. Begriper du det, vad?» sade han till mig.

»Nej,» svarade jag sanningsenligt, ty hela hans tal var ju endast ett sammelsurium.

»Nej, jag kan, min liv, det tro. För du begriper inte mycket, det borde du kunnat se, fast du har lagt dig till med dubbelfönster för ditt fähus.» (Det skulle vara en pik åt mina glasögon. Sven på Lyngen skrattade ohejdat åt denna hans kvicket, likaså flera andra.) »Men jag begriper det jag!» ropade han. — »Och sen så ska' vi gå till astronomi och så ha vi juris, det är lagmännen, och så —»

»Ha vi sjanis,» avbröt honom min moder, »och det är du, Kröplingemäster!»

Hans Persson tappade formligen koncepterna vid detta inpass av min ömma moder, som var helt utom sig av harm över hans skenbara överlägsenhet i lärdom. Allt folket brast ut i ett hejdlöst skratt, och från flera håll hördes ropen: »Mor Lena är värst!»

Min kära moder begagnade sig klokt av denna gynnsamma vändning i situationen, i det hon tog mig vid handen och sade:

»Kom nu, Johannes, så gå vi in i stugan igen och låta mäster hålla på med sitt dummeri härute, så länge han vill. Det gitter inte en hund att höra på.»

Folket vek undan helt artigt, så att min moder och jag kunde praktisera oss in i stugan. Därifrån hörde vi Hans Persson allt högljuddare orda såväl om min lumpna flykt ifrån den »lärda» striden som om de återstående av hans lärdomsgrenar. Men jag fäste mig nu icke längre vid ordalydelsen, ty jag hade redan hört mer än nog av hans s. k. lärdom och var, sanningen att säga, djupt förbittrad över hans oförskämda tilltag att så där på ett kalas vilja med sina dumheter nedsätta mitt anseende. Till min stora förargelse såg jag ock under aftonen, huru en stor del av åhörarne betraktade mig med medlidsamma blickar, liksom om jag varit en slagen hjälte. Sven Jönsson var naturligtvis vid den allra gladaste sinnesstämning och drack toddy på toddy med sin allierade, Hans Persson, vilken numera ej ens bevärdigade mig med en blick, uppblåst som han var över sitt förmenta övertag.

Nöjet av kalaset var emellertid på detta vis skämt både för min ömma moder och för mig själv. Min förhoppning om att finna någon förströelse i dansen, som snart därefter tog sin början i härberget, strandade emot Sven Jönssons — klackar. Ty hur jag än vände mig, kände jag alltid dennes hårda zinkskodda klackar antingen på benen eller på fötterna. Och då jag uppbjudit dottren på stället, den vackra Nilla, så passade han förrädiskt på och satte krokben för mig, så att både jag och min dam föllo omkull, varöver hon blev mycket misslynt samt vände mig ryggen.

Så snart vi kunde, utan att synas oartiga, lämnade min moder och jag kalaset i Boarp. På hemvägen gick min moder länge tyst vid min sida, och även jag fann mig bäst av att få iakttaga tystnad. Men slutligen utbrast hon:

»Kunde du inte ändå täppt till munnen på Hans Persson, du Johannes?»

»Å, det gjorde ju mamma så bra,» sade jag.

»Hm! Det var ju bara klafs. Nej, jag menar, du kunde la gett honom svar på tal, du med din lärdom.»

»Ack, mamma!» sade jag då. »En dåre kan fråga mer, än tio visa kunna svara.»

»Ja, du har rätt, Johannes. Det tänkte jag inte på, mitt dumma nöt,» sade min moder urskuldande och tryckte ömt min hand. »Men,» tillade hon, »hade jag varit så lärder som du, så kan du allt lita på, att jag skulle svarat honom och det så pass, så varken han eller de andra, som hörde på, skulle glömt, vem det var, som blev skamfilad den gången.»

Därefter undveko min moder och jag sorgfälligt att vidare tala om denna lumpna historia, som egentligen blott kunde vara till fägnad för mina belackare.

Men då jag mot slutet av ferierna gjorde en avskedsvisit i prästgården, så hade även prosten fått höra glunkas därom och var nu ganska nyfiken att få veta detaljerna. Jag redogjorde då, så noggrant jag kunde, för hela förloppet vid denna beryktade utmaning till en lärdomsstrid. Och prosten hade en verklig högtidsstund av skratt, då jag citerade Hans Perssons många lärdomsgrenar samt hans tyåtföljande förklaringar. Prosten bekräftade också

min misstanke, att Hans Persson uppsnappat sin visdom ur någon gammal begreppslära, som han händelsevis kommit över, samt prisade högt min goda smak att ej inlåta mig i någon verklig dispyt med en i grund och botten så okunnig person som »mäster» Hans. Den obildade allmänheten kan i ty fall ej bedöma, vem som har rätt, och därför är det alltid bäst att ej alls utsätta sig för dess dom. Till slut tröstade han mig med, att jag nog i framtiden skulle få tillfälle att visa de goda Glimmingeborna mina överlägsna kunskaper, samt bad mig att framföra sin bästa genhälsning till läraren i Kristendom på seminariet.

ALBERT ULRIK BÅÅTH.

Nyårsafton på skånska slätten.

Skymmande dimma våt över slätten vilar.
röda grenar streta från kala pilar,
åkrarnes fåror ligga i disig väta,
gårdarne töcknigt skymta bak vallar räta.

Tystnad vida. Man hör, hur det sakta lackar
droppe på droppe från närmaste tak och stackar.
Klämtande borta i fjärran klockor ringa.
Ensamt och matt de hän över nejden klinga;

mötas av klocksång ny från en annan kyrka.
Nu helt nära det tonar med större styrka.
Ringer i alla byar. I dimman draga
ut över bygden tonerna, starka, svaga.

Malmhårt de dallra, milda de samman smälta.
Nu från närmaste torn de dova välta,
dyka tunga ned uti ljudfull dimma,
vagga sig klara och lent över slätten simma.

Klockorna stanna. Tumlande ljuden domna,
tonande sakta hän de sista somna. —
Bräker ett får där ur stall, och säkra, raska,
hastande steg i vägens lera plaska.

Tystnad vida. Ett skott där vid gaveln brinner,
skenet längs med kalkade väggen rinner.
Skott på skott. Nu tändas högtidsljusen.
Helig afton. Det glimmar ur alla husen.

Ett socialistmöte.

Marken är vårgrön och luften lysande blå,
och hän över fältet tigande skaror gå.
De stanna och samlas och trängas i växande ring
om talarestolen med röda fanor ikring.

I enkla söndagsdräkter, med allvarsdrag
står arbetsfolk vid sluskar i trasiga lag.
Och djupaste tystnad rår, som när folk i Guds hus
förbidar orgelns första, darrande brus.

Kring sotiga härdar, vid snabba maskiners gång
man slitit sig trött intill själen veckan lång.
Till dunkla hemmen man skaffat maten på bord,
nu trängtar man efter ett sorgbetvingande ord.

Men ute, där fältet öppet i grönska står,
bland stojande pojkar jublande leken går,
och hurtiga barnaskratt och jollrande glam
sig tumla ur lekande, glada flockarne fram.

Så höres en röst. En man på tribunen står
med falnade anletsdrag och fladdrande hår.
I blicken glöder den eld, som ur sjunket bröst
slår ut i hatets ord och skälver i röst.

De orden darra hän över sollyst slätt,
de tala till lyssnande mängd om folkets rätt.
De susa vida i vårluft skarpt och klart,
och snart de fånga vart öra vid växande fart.

De glöda, de taga stormande sats på sats
mot lyckan, som lever i borgarehus och palats,
mot källrar, dit vinfat rullats av armod och nöd
att smeka rikemans gom, då ej folket har bröd.

Dess tårar helt lätt bli till skummande, härlig dryck,
som rusar den rike och ger honom mod till förtryck.
Så bölja gnistrande orden an och av
och spegla allt armods kval från vagga till grav.

När bävande sorlet sig lagt, då äskas det ljud;
man spörjer, om någon kan tro på levande Gud,
man beder var kvinna, som bär ett barn under barm,
att giva det styrka att höja till slag sin arm.

Men ute från vårgrön plan, där leken går,
de sorglösa piltarnes jubel hit än når.
Hörs framtidens röst däruti? Skall det växa en gång
att bli över sällare tider en segersång?

Eller — skall det av smärta och hat förvandlas uti
ett mullrande, stigande hot, ett rasande skri,
som ut sig ur gränderna skär och ropar till strid,
så borgarehus och palats de darra därvid?

En storbonde.

Under glas där ståtar på vården
ett stort kabinettsporträtt:
över blomstrande kyrkogården
skådar han mosig och mätt,
Måns Sonesson, bondepatronen,
som var så myndig i tonen.

Där hemma vid måltidsbordet
satt folket omkring honom tyst.
Och ensam förde han ordet,
han led ej att höra ett knyst.
»Om till er jag talar,» han sade,
»då mågen I känna er glade.»

All gården var slagen av bävan,
när Måns Sonesson dundrade vred.
Då stod han där stor i krävan
och ljungade ed på ed;
hans hustru hon skalv, den bleka,
och barnen glömde att leka.

Som brud var hon ljus och fager.
Sen dess slet hon hårt var dag,
blev stilla och ordkarg och mager
i ständiga arbetstag.
Men själv vart han alltmer frodig,
hoversam och övermodig.

Fast han såg henne knoga och spara,
slog som han ingen ann på stort.
Så trodde till sist han sig vara
en prydnad för hela sin ort.
Hans gårdslängor vita lyste,
och rikedom nog de hyste.

Hans döttrar klädde sig fina,
med prunkande blommor i hatt:
de skulle för gården skina,
för manfolk en lockande skatt.
Då pianot de dunkade illa,
gick mor i köket så stilla.

Å gillena pöste och svor han
på länsman och dryglönad präst.
I liggfjädersvagnen for han
hemåt, en sälldrucken gäst.
Då fick vid hans sida *hon* styra
hans fuxar, blanka och yra.

Sist dog han från hela sin lycka,
sin sista befallning han gav:
ej knussla hon skulle men smycka
med marmor och järn hans grav.
Och lydigt reste hon vården
på blomstrande kyrkogården.

Där prålar i marmorns skiva
Måns Sonesson själv i sin prakt.
De skinande dragen liva
belåtet de dödas trakt.
På kullen hans stillsamma änka
satt vallmor, som högröda blänka.

OLA HANSSON.

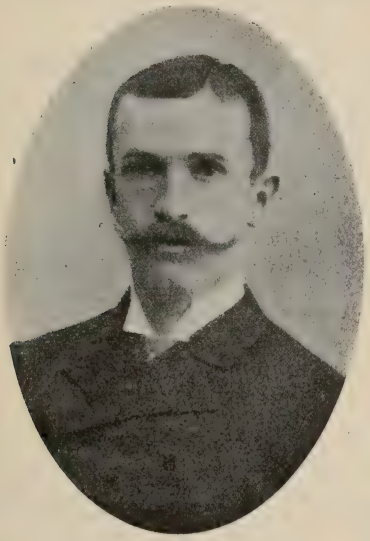

Notturno.

18.

Den slumrande staden flåsar
så underligt hest och kvävt,
som hade dess barm sig inunder
olidliga tyngder hävt.
Jag hör, där på tomma gator
jag ensam i tystnaden går,
hur dess stora, sjuka hjärta
i bultande feber slår.

Det är, som om något ville
sig resa i ångest opp,
men kände, hur maran rede
dess maktlöst domnade kropp.
Det är, som om något ville
sig lätta med fasans rop,
men kände två våta händer
krama sin strupe ihop.

I alle, I små och store,
som verken i gärning och ord
att böja den fräckes nacke
och frälsa en syndig jord;
I alle, som söken lösa
var nödens och lastens träl,
som stingens av hånets uddar
och trampens av maktens häl; —
här hjälper ej all er kärlek
och all er ädla strid!
Det blir ej en morgonrodnad,
en skön och tyst och blid,
som lyser opp genom natten
och skiner kring hav och land,
men skimmer av tjärade facklor
och städers och byars brand.

I slumrande gränder det flåsar
så underligt hest och kvävt,
som hade en barm sig inunder
olidliga tyngder hävt.
I kvalmiga rötmånadsnatten
det jämrar och gråter och gnyr.
Jag hör i mullrande mummel
en revolutionsouvertyr.

Hembygdsvisor.

3.

Himlen är blå
med vita skyar.
Solglänsta stå
slättens byar.
Under en rensande
sommarvind glänsande
böljor på mörkgröna
kornfält gå.

Nyss jag gått
i loge och lada.
Minnen jag fått
både sorgsna och glada.

Fjärilslätt lekande,
sommarvarmt smekande,
runt kring i vrårna
de blyga stått.

Sinnet blev vekt
i lummig dunge,
där fordom jag lekt,
barfotad unge.
Bak almstammen mysande
barnmunnar, lysande
barnögon såg jag
med hjärtat vekt.

Bygderna stå
sommarsköna.
Himlen är blå
och ängarne gröna.
Under en rensande
junivind glänsande
vågor på vajande
kornfält gå.

Vila jag vill,
låta minnena strömma.
Vilande still
allt vill jag glömma.
Det i skymningen tumlande,
det ångestfullt mumlande,
tystne för rågsus
och lärkans drill!

Hembygd, du är
som en älskande kvinna,
ren och skär
som den jag vill vinna.
Ögonen sluter jag,
huvudet lutar jag
mot dina knän. Att leva
mig lär!

Ett öppet ord.

Vad som mitt innersta väsen var,
vad djupast nere i lönn jag bar,
vad varmast jag kände, vad hetast jag led,
vad i mina tankar gällast kved,
kött av mitt kött och blod av mitt blod —
det kallades dagens mod.

Att plocka sin egen själ i sär,
att visa, hur tiden speglades där,
hur opp det myllrade brodd vid brodd
av livets egen brokiga sådd,
att blotta var skälvande känslotråd —
det kallades fruktlöst dåd.

Att gripa vart halvkvävt ångestskri,
var sorgset suckande melodi,

att pressa andras smärta in
i ens eget ömmande, fina skinn
och säga: Så känna vi tidens ve —
det möttes av hån och spe.

Och är än känslan sjuk som i kramp,
och om vid tankarnes dova tramp
det glimmar inunder ögonens bryn
som återsken av en vådeldssyn
och allt är ett skärande lid och strid —
så skyll på vår egen tid!

Att veta så innerligt fast och visst,
att lyckan slår ögonen opp till sist,
att andra skörda, där vi ha sått,
den livets lycka, som vi ej fått,
att inne i våndan slumrar ro —
min enda, stora tro.

VICTORIA BENEDICTSSON.

(»ERNST AHLGREN»).

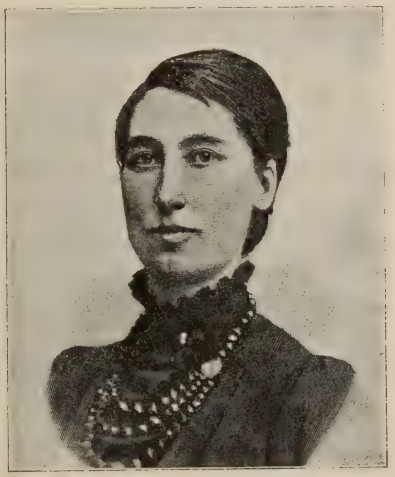

Kamrater.

»Ska du ligga i ladan i natt med?» sade ryktarns käring, då mannen — sedan han omsorgsfullt avtorkat sin hornsked och lagt den på bordet — långsamt reste sig upp och tog sin slokhatt, som hängde över järnspiseln.

Han tittade åt sidan med ögonblicklig häpenhet.

»Jaha . . . Hahum!»

Han harsklade sig karlavulet och låtsade, som om ingen invändning kunde göras.

»Är det någon ko, som skall kalva då?» kom det skarpt.

»Ja, jag väntar den stora hjälmiga.»

»Den hjälmiga, ja!» vrängde käringen efter honom. — »Det var fan te kor att kalva raskt, när en ska behöva ligga i kostallet fjorton dagar i sträck!»

Hon gjorde en paus, på det att mannen skulle få tid att svara, om han kunde ha lust. Men det hade han icke. Hans kupiga torskögon stirrade bara trohjärtat framför sig, medan han omständligt stoppade sin portion tobak i munnen. Det var tydligt, att han endast för att undvika att visa sig fientlig stannade dessa få minuter i stugan, och att han längtade ut.

Hustruns små svarta ögon bespejade honom med tillbakaträngd harmsenhet.

Hon hade ett själstorrt, slugt gammalt ansikte, som såg ut att aldrig ha blivit uppmjukat av ett barns smekningar, och hennes snabbtalande, grälande stämma tydde på en flink arbetstakt och ett stritt humör.

I mannens sätt att röra sig fanns det en aktningsfull försiktighet. Sara hade sina sidor, förstås — men när det är duktiga kvinnfolk, får en hålla till godo med munredan, tyckte Truls Jonasson.

»Nej, det lär inte vara några kor,» fortsatte hon, när hon intet svar fick, »utan det är allt andra konster. Du tycker jag håller ordning på dig och din hundracka, och därför skall det vara bättre att ligga som ett kräk bland de andra kräken. För ordning har du skytt som pesten i alla dina da'r, och hade inte det varit, så behövde du väl inte gått som en stolle till ryktare i all din tid, när du hade friska både armar och ben, och ingenting hindrade dig att bli rättare eller ladufogde. Men det är, som jag säger: den som nöjer sig med att sitta på sophögen, han får sitta där också. Och hade en kunnat tänka, att en skulle sluta sina da'r som ryktarekäring, så hade en väl bättre visst vad en gjorde! Men att en skulle bli gift med ett skabillike, som inte ens kunde bo ibland *folk, det* kunde en väl ändå inte gissa sig till! Jag kan slå vad, att du fått det i hufvudet, bara för det jag sparkar ut hundrackan. Du tycker väl, att jag inte bättre kan taga mig till, än sopa ut allt vad han hinner sätta med sina fyra ben eller hålla jakt efter

de loppor han lämnar efter sig . . . Den hjälmiga koen, heter det — bevars väl! Men jag skall säga åt patronen, att han får skaffa sig en stallpojke, som kan ligga i foderladan. Det ha de på andra gårdar, och här behöver en väl inte vara sämre. Själv har du väl inte mål i munnen, så att du kan säga ifrån?»

»Jag vill inte *ha* någon stallpojke!« protesterade den gamle beslutsamt. »En fick bara förargelse av'en, och för resten behöver jag själv se till i alla fulla fall.»

»I alla fulla fall! En kan bli sjuk av att höra så'nt hams. — Själv se till? — Pytt!»

»Jaha — Skärhusa-Petter har strukit omkring här de sista nätterna, och inte har han något gott i sinnet, sen patronen lät vräka honom från torpet i våras, det kan en väl begripa.»

»Rör det *dig*?»

»En får väl se till, att det inte sker någon olycka med värmen åtminstone.»

»Jösses — för ett manfolk du är!» utropade hustrun med oändligt förakt.

Utan brådska satte gubben hatten på och stoppade tobaksdosan i fickan. Nu tyckte han sig ha hört på, så länge artigheten kunde fordra. Han tog sin käpp och gick. Naturligtvis utan att säga god natt; sådant skulle endast ansetts som onödigt fjäsk och tillgjordhet.

Det var icke så utan, att Truls Jonassons hederliga idiotansikte fick ett lättare och nöjdare uttryck, så snart dörren var stängd.

Att han hade en djäkels käring så duktig, det visste han, det var han också redo att bekänna. Och dynor och don det kunde hon göra i hop, och aldrig tröt det på bröd eller dricka, och aldrig behövde han titta snålt efter doppa till potatisen; det fanns alltid fullt upp. Och aldrig hade han att klaga på; han fick sin passning till alla delar. Men se, främmande, det kände han sig alltid i stugan. Det var liksom att sitta där på nåder och ha det bättre än en förtjänte. Och en hugnelse var det alltid att komma tillbaka till ladan igen. Det var en trygghet att slå igen båda halvdörrarna efter sig, så att det skrällde i byggnaden, och veta, att man hade rättighet att göra det. Och så var där så ljumt

och lugnt där inne, alldeles som i den tätaste stuga, och så luktade det så gott av nytorkat hö och immande gödsel. Jaha — det var inte så galet att vara ryktare, tyckte han — för sin del trivdes han bättre med det, än han skulle gjort med att vara ladufogde och ha till syssla att gå omkring och gräla på folk, men se, Sara hon skulle ha någonting att skälla för — förstås.

Någonting prasslade i halmen inne i foderladan. Det var Fältman — vallhunden — som rörde på sig. Och nu hördes ett ondsint men halvkvävt morrande. Vad var det åt honom — Fältman, som alltid brukade hålla sig tyst!

»Vad är det på *dig?*» sade den gamle och klampade in i foderladan. »Vad ser du för något?»

Han talade som till ett mänskligt sällskap.

Hunden såg icke åt honom, hans uppmärksamhet tycktes riktad på marken borta vid väggen, eller kanske på något som rörde sig utanför, och hans ragg reste sig längs ryggen. Och så morrade han igen elakt och bakslugt; det lät, som om han hållit nosen i en tunna. Då hans herre klappade honom på huvudet, antog hans varguppsyn ett varmt och tillgivet uttryck, i det han fällde sina öron bakåt och viftade med svansen. Men så ruggade han upp sig igen, stödde sin ena tass emot väggen, som om han velat se ut genom det lilla fönstret, till vilket han emellertid icke kunde nå.

Ryktaren tog sin knölpåk, som han ställt ifrån sig, gick genom ladan och öppnade den övre halvdörren, sträckte sig ut och såg åt båda sidor, men upptäckte intet.

Fältman stod vid hans ben och småmorrade.

»Nå så puss dem då!» sade hans herre och slog upp även den nedre halvdörren, men det brydde Fältman sig icke om. Det hörde icke till hans tjänst att tussas efter annat än korna, och de stodo lugnt i sina bås. Husbond kunde ju själv gå, om han hade lust.

»Är det någon?» ropade gubben med sin hostiga röst. Men om det fanns en tjuv eller ogärningsman i närheten, så svarade han åtminstone icke.

Den gamle höll ett ögonblick på att gå ut och se efter, men

så tänkte han, att det var väl bara en av pigornas fästmän, som strök omkring knutarna. Och det rörde ju ingen.

Han gick in och stängde båda dörrarna, visslade ett tag åt hunden, som ännu stod och nosade vid dörrspringan, och så gingo de båda in i foderladan för att lägga sig.

* * *

Från två olika hörn av den stora byggnadskomplexen bredde sig elden. Flammorna sträckte sig och växte, sjönko ned, som om de hämtat andan, höjde sig åter, skickade snabba, hoppande små lågor längs de torra spåntaken, flöto samman till stora, fladdrande knippen, och slogo så tillhopa från båda sidor, som i en länge efterlängtad förening.

I nattens stillhet intet ljud, annat än detta dämpade brus, som när stormen drager genom en skog, därtill ett sakta knaprande, som av stora råttor, och så emellanåt en liten smäll som av ett salongsgevär. Men så kom det en hunds långdragna tjut, en gång, två gånger, och så det förtvivlade skriet: »Eld, eld!» först av en röst, sen av flera. Klirrandet av inslagna fönsterrutor skar genom eldens dån, och vettskrämda, halvklädda gestalter kommo springande ut i det fria.

Nere från byn hördes brandlurens sträva låt, men ännu lyftes icke en hand till kamp emot förödelsen; var och en tänkte blott på sitt. Här kom en dräng med en famnfull kläder, där en stortjutande piga, med husbondsfolkets minsta barn i sina armar, husbonden själv släpade med tillhjälp av ett par karlar ut kassakistan med gårdens papper.

Likt en jättebål lyste elden upp i den stjärnlösa natten, röken vältade i tunga massor ned åt läsidan, rullade långsamt bort, förtunnades till ljusgrå flagor och försvann till sist i högslättens mörker. Emellanåt kastade den under sig ett vitt sken, som om marken varit täckt med ett lager av snö, och från varje föremål drog det sig långa, fantastiska skuggor, som aldrig stodo stilla.

En grupp gråtande barn hade samlat sig kring en tunn kvinnoskepnad, insvept i en filt; från vägen närmade sig bullret av ursinnigt hästtramp och skramlandet av vattentunnor.

Framme vid gården, nästan som inne från lågorna, ljöd det ur förvirringen en vallhunds entoniga, fortsatta skall. Några kor kommo ut i galopp, skilde sig, sprungo omkring var åt sitt håll och störtade så — liksom på gemensam ingivelse — tillbaka in i byggnaden.

Så sprängde den första sprutan upp till platsen, och sprutföraren hopade av.

»Mordbrand,» sade han blott, såg sig omkring ett ögonblick och tillade: »Magasinet kan räddas.»

Det strömmade folk och vagnar till från de angränsande byarna, alla händer voro redo, och arbetet koncentrerades kring boninghuset och den stora upplagsbyggnaden.

Men borta från ladugården ljöd vallhundens skall genom eldens dån, skrikiga kommandoord och braket av bräckta plankor och brandhakarnas tag. Det var Fältman, som jämte sin herre arbetade för att rädda den åt dem anförtrodda egendomen. Och det var hårt arbete.

Vanvettiga av skrämsel rusade korna in i byggnaden igen, så fort de kunde se sig ett tillfälle. Några karlar hade kommit till för att hjälpa, men ute på nakna slättmarken var det omöjligt att sammanhålla dessa förvildade djur, vilka galopperade om varandra kors och tvärs och endast med all makt sökte komma in i elden.

»Det går inte på det viset!» Skaffa hit läkter och bräder i stället, och hägna omkring dem med! Fältman och jag ska reda oss så länge,» skrek ryktaren, som hojtade åt korna eller uppmuntrade hunden och sprang omkring, klädd i kort fårskinnspäls på blotta linnet, filthatt och ett par stora träskor. Nedanför pälsen fladdrade skjortan som en lössläppt segelflik, utan att ge skydd åt ägarens vadlösa ben. Men ingen tänkte på att finna något besynnerligt i denna utstyrsel, allraminst Truls Jonasson själv.

Fältman och han hade delat arbetet emellan sig. Ryktaren drev ut djuren; ett och ett förenade de sig efter hand med den slutna trupp, vilken Fältman höll tillhopa genom att springa runt under ideligt gläfs, för mera eftertrycks skull givande ett nafs i svans eller skankor, var han bäst kunde komma åt. Korna — som erkände hans lagliga överherrskap — satte sig icke till motvärn; de

tryckte sig endast tillsamman, med huvudena inåt och svansarna mot sitt plågoris.

Med ett förakt för faran, som redan skulle varit prisvärt, om det gällt människoliv, lopp ryktaren alltjämt åter in i ladan för att driva ut fler och fler av de motsträviga kreaturen; truppen blev allt större, och Fältman måste göra sin ring allt vidare.

»Håll på — Fältman! Stick dem! Hugg dem!» ropade den gamles förskrikna röst, och »hau, hau, hau,» svarades det i enformigt, plikttroget skall.

Ute på fältet, i närheten av hjorden, hade samlat sig några kvinnor, dels av statarnas hustrur, dels av nyfikna, som kommit från byn; och medelpunkten i denna ömsom klagande, ömsom pratande grupp var egendomsherrens hustru, med de förskrämda, halvklädda barnen omkring sig.

Det hade lyckats ryktaren att, som han tyckte, få hjorden fulltalig, och han stod nu barbent i blåsten, hållande på sin filthatt med ena handen och med den andra markerande stycktalen för sig i luften, medan han räknade.

Det hade blivit oro i kvinnogruppen, men han märkte det icke; han var så upptagen av sitt.

»Emil!» ropade en förtvivlad röst. »Jag är av med Emil! . . . Hade jag honom inte ut med mig? Jag tyckte han var här . . . Emil! — Jag blir tokig, hjälp mig . . . Om han inte kommit ut?»

Det blev ett mångröstadt ivrande för och emot. Somliga hade sett honom, andra inte.

Den tunna gestalten i röda sängfilten sprang fram till ryktaren; en hand lades på hans axel och skakade honom.

»Emil är borta. Sök honom! . . . Hjälp mig, Truls Jonasson! . . . I barnkammaren . . . Sök honom, säger jag. Jag tyckte han var med . . . jag har glömt honom . . . han sover . . .»

Meningen slöt i en skrikande gråt, som kunnat skära genom märg och ben. Men ryktaren såg blott åt sidan, frånvarande, som om han icke förstått, eller likgiltigt, som om det gällt en råttas pip, och med sitt utsträckta pekfinger fortsatte han att räkna: »Trettioen, trettiotvå, trettiotre . . .»

Plötsligt avbröt han sig, fäktande i luften som en galning.

»Tjuren! Tjuren!» ropade han. »Ja, jag visste ju, att det var något som fattades! Herre Jösses — tjuren brinner inne!»

»Det är stört omöjligt att få ut honom nu,» sade en av karlarna, som kom släpande med ett fång läkten.

»Håll dem tillhopa,» var den gamles svar, och så gav han sig åstad, springande och ropande åt Fältman att följa.

»Men Truls! Men Truls, vad tänker du på?» ropade en gäll och uppövad röst ur kvinnohopen. »Du är väl inte galen! Låt bli!»

Men Truls bara sprang — sprang, så att de tunga träskorna dånade i marken och så att det var ett under, att benen icke knäcktes.

Hans maka var emellertid icke sinnad att låta honom riskera livet för tjuren. Hon lade i väg, också hon, så fort hon kunde orka, och så att huvudduken guppade ned på skuldrorna och hårtestarna reste sig mot vinden.

»Men är du rakt ifrån dig?» ropade hon andfådd, då hon högg tag i honom.

»Låt bli mig — käring,» snäste den gamle. Det var inte tid att taga hänsyn nu.

»Truls — gör dig inte olycklig!»

Den rösten kunde ändå tigga i ångèst, så skrikig och sträv den var.

»Håll käften — släpp mig!»

»Du blir där!»

»I helvete blir jag!«

Med denna förtröstansfullt oartiga försäkran åt sin äkta hälft ryckte han sig lös, så att det krasade i pälsen, och försvann därefter med Fältman in i ladan.

Snytande sig på kjortelfållen och bittert gråtande återvände hustrun till de andra kvinnorna, men där var en så stor glädje över Emil, att ingen hade tid att bry sig om henne.

Den förhoppningsfulle unge mannen hade återfunnits, sittande i en frånspänd vagn, där han lekte sprutförare och av yttersta makt piskade på ett par inbillade hästar.

Ryktarens hustru satte sig på marken, i det hon drog kjorteln över huvudet för blåsten och oavvänt betraktade den brinnande

ladan, medan hon vaggade fram och åter, hårt sammanknäppande sina händer och oupphörligt mumlande syndabekännelsen för sig själv, utan att veta vad hon gjorde, endast med en känsla av att det var hon, som hade skuld i allt detta, och att hon måste skynda sig att blidka vår Herre, så att han måtte hjälpa — skynda sig att hjälpa... hjälpa, innan det var för sent!

Och så — medan hon mumlade orden om och om igen och kramade sina egna händer — så fick hon se tjuren och Fältman komma utstörtande, och efter dem gamle Truls, utan hatt och gnidande sig kring huvudet och på pälsen, för att släcka alla gnistor. Och vid den synen brast hon i nya tårar, strida som ett stort regn, och hon mumlade syndabekännelsen ivrigare än någonsin, ty nu hade vår Herre varit så god, och nu ville hon göra något, som han tyckte om. Därför satt hon kvar med sina sammanknäppta händer och sitt »på mångfaldigt sätt emot dig brutit haver», medan Truls återvände till kohjorden med tjuren och Fältman.

Det knastrade och sprakade borta i fähusbyggnaden, sparrverket störtade tillsamman, och en hög eldkvast sköt upp emot himlen. Ryktaren brydde sig icke om att se dit en gång. Han visste, att han hade alla de sina i säkerhet, och började hjälpa till med att slå ihop inhägnaden.

Han såg hustrun gå bort över fältet.

»Sara, du! — Går du efter ett par byxor åt mig?»

»Ja, det är just det jag gör!» ropades det tillbaka med vanlig snävhet.

I detsamma kom husbonden fram till den gamle, åtföljd av några främmande herrar. Hans blick gled över boskapshjorden och tycktes göra en ungefärlig beräkning.

»Äro de räddade alla?» sade han med en viss tvekan, som om det varit allt för svårt att tro.

»Jaa — alla utom kalvarna. Jag kunde inte komma in i kätten.»

»Och det var ändå just i det hörnet, nere vid ladan, som elden tog först fart.»

»Ja, hade jag inte haft Fältman till hjälp, så hade allt en hel

del fått bli där,» sade fader Truls med en röst, som skälvde en smula av nattkylan.

»Det här har Truls Jonasson gjort som en riktig krona, och jag skall nog komma ihåg honom för det.»

»Det var min själ inte jag. För det var hunden. Jag har aldrig sett en sådan hund. Han har jaggu folkaförstånd, det svär jag på.»

»Ja — han är gammal och säker.»

»Säker? Hm!... Jag tyckte di talade om att han skulle skjutas i våras — för han skulle vara för gammal, sa di.»

Det låg icke så litet agg i tonen, och det var icke svårt att gissa, vem som talat om Fältman.

»Jag skall skaffa ny vallhund, bara för det Fältman skall få vila sig, och han skall få leva, tills han dör av ålder.»

»Ja, hur ny han är, så blir han min liv aldrig vad Fältman har varit,» kom det med inbiten gammalmansenvishet, och ett par av herrarna stötte varandra på armbågen, förstulet leende åt den lilla striden mellan herre och tjänare.

Fältman halvlåg på marken och hostade, i det han grinade illa och gjorde de underligaste krumbukter med tungan, som om han förgäves ansträngt sig att harskla och spotta som en människa. Det märktes, hur torr han kände sig i halsen, nu, efteråt.

Pigan, som bar omkring brännvin till släckningsmanskapet, kom nu fram till den gamle, för att också giva honom av styrketåren.

Han torkade sig med pälsärmen och tog glaset.

»Skitt me' mig,» sade han, »det är värre med den stackals hunden!»

Och han tömde supen med tydlig saknad över att icke kunna dela vederkvickelsen med sin arbetskamrat.

»Du har väl inte en spann att låna mig?» sade han till pigan.

»Nej, allt sådant ha de att langa vatten med.»

»Jaja gu, så blir det väl alltid nå'n råd. — Tack för syppen.»

Och pigan gick.

Truls Jonasson klev betänksamt över stängslet in till kreaturen, tog av sig sin ena träsko och mjölkade några tag däri, därpå

nappade han upp en handfull gräs och skurade skon väl ren, och när detta var gjort, mjölkade han den så full, att fradgan lekte på brädden, så klev han varligt över stängslet igen och satte drycken framför sin raggige vän, som genast reste sig och började lapa, klatschande med sin långa tunga, så att mjölken stänkte honom kring nosen.

»Det gjorde gott i skrovet. Vad?» sade den gamle belåtet, i det han stod och njöt av hur gott det lät.

* *
*

Det var julotta, och kyrkfolket kom i större och mindre klungor uppför backen, medan en del skockade sig inom grindarna eller på muren, för att få sig ett gott litet prat i den tidiga morgonstunden. På marken låg ett tunt lager av snö, och från de höga fönstren lyste det ut med en underligt genomskinlig klarhet.

Och så luktade det av nybrutet granris ända ned på backen, längs gången och ut på vägen.

I sakristian stod klockaren och vaktade dörren, ännu viktigare än eljes, noga övervakande, att ingen obehörig skulle smyga sig in denna väg, som endast var tillgänglig för några få, de allra förnämligaste av sockenborna, vilka skulle ha sin plats uppe i koret; och för varje gång denna dörr öppnades, flöt det en ljusflod ut i den gråa morgonskymningen.

Och där, tätt invid dörren, dragande sig tillbaka för ljusstrimman varje gång den höll på att nå honom, men kastande en lång blick in i rummet efter var och en som gick in, stod en ensam gammal man med en hund bredvid sig.

Detta långa ansikte med sin stora näsa och sina torskögon såg ännu hederligare ut än annars — rentvättat, helgdagsrakat och därtill präglat av en inre oro, som gav det mera uttryck, än det plägade ha.

Och han stod och tänkte — gamle hederlige Truls Jonasson — att den här gången skulle han ha sin vilja fram. Han ville sätta sitt liv på att få den fram, och därför hade han listigt nog ställt det så, att hustrun skulle gå in genom stora huvudingången

med menigheten, medan han själv tog vägen genom sakristian. Han hade icke behövt mer än antyda, att man underrättat honom om att detta var det *brukliga* vid sådana tillfällen; ty hur enfaldig gamle Truls kunde vara, så visste han dock, att för det argumentet står ingen kvinna, vore hon också stridigare än själva Sara.

På detta sätt hade det kommit sig, att han och Fältman fått stå här fredligt och obemärkta, medan kyrkan fylldes.

Nu led det dock mot tiden, att gudstjänsten skulle begynna, och prästen kunde komma vilket ögonblick som helst.

Han måste gripa sig an.

Till och med Fältman tycktes ha känning av sin herres oro, ty han hade låtit svansen sjunka och lade öronen fromt tillbaka.

Den gamle harsklade sig, rättade på sina löskragar, satte stora psalmboken under vänstra armen, harsklade sig åter, försökte taga en duktig min på sig och knackade därefter på dörren. Icke med ett krökt finger, som en vanlig människa, utan med sina fingertoppar, så att det fick ljudet liksom av en tass.

Klockaren tittade ut, något förvånad.

Truls Jonasson hade dragit sig tillbaka och gjorde många mystiska vinkar och tecken från skuggan, där han stod. Klockaren såg ännu mer förvånad ut, men steg ändå ned på trappan, i det han förde dörren till efter sig.

»Ah — är det Truls Jonasson!» utbrast han, när han kände igen den gamle. »Ja, visst skall Truls Jonasson in den här vägen! Han, som skall fram och hedras inför hela församlingen!»

»Jaha ja — hm.»

Den helgdagsrakade gamle höll sig med högra handen om hakan, sköt fram läpparna, betraktade sin ena stövelnos, som han höjde i vädret. Han såg begrundande ut.

»Det var bara min hund. Den här hunden — Fältman — hm.»

»Ja, *honom* ska vi nog få hem,» sade klockaren resolut, som om därmed alla bekymmer voro undanröjda; och för att visa sin redebogenhet böjde han sig hastigt ned som för att taga upp en sten.

»Ja, ska det vara på *det* viset, så kan vi gå bägge två,» sade Truls Jonasson upprörd, i det hakan skälvde mellan löskragarna.

»Vad menar Truls Jonasson?»

»Jag — hm — jag menar ingenting,» sade den gamle, skamsen över att ha förgått sig.

»Jo — visst var det något?»

Det gällde ju: nu eller aldrig. Därför kom det:

»Jag menar, om jag kan få taga hunden med?»

»Hunden? I kyrkan? Nej, *det* går aldrig an.»

Det blev en betryckt paus.

Fältman såg skamflat ut, han tryckte sig tätt upp till sin herres ben och såg ut som ett lamm, fast han hade päls som en ulv. En sådan här situation låg icke inom hans erfarenhet. Han förstod icke, varför han skulle vänta framför detta stora hus, och varför det inte luktade kor, och varför man såg på honom, som om han gjort något ont.

»Han är lika förståndig som en människa,» sade den gamle med övertygelse.

Och så blev det tyst igen.

»Det var han, som frälste alla patrons kor vid den stora eldebranden,» tillade han.

Det var ett kinkigt fall. Klockaren rev sig i nacken. Den gamle tycktes hålla så styvt på detta. Men vem hade väl någonsin hört talas om en hund, som går i kyrkan?

»Och jag ansvarar för att han håller käften.»

Truls Jonasson menade icke alls något illa med sitt fula uttryck. Han menade bara, att det i det fallet var honom så mycket lättare att ansvara för sin hund än för sin hustru.

Fältman såg ut som en bekräftelse av sin herres ord; klockaren kastade en prövande blick på honom.

»Vi få höra, vad kyrkoherden säger; där kommer han.»

Fältman och hans herre drogo sig vördnadsfullt tillbaka, men klockaren blev stående på trappan.

»Här är Truls Jonasson, han, som skall ha medalj i dag; och han vill taga hunden med sig in, men det kan naturligtvis inte gå an?» sade han, då han hälsat.

»En hund? Nej, käre Truls Jonasson, det kan man inte,» sade kyrkoherden och log överseende.

»Han gör inte en mask för när.»

»Men man *brukar* inte ha hundar i kyrkan.»

Det var precis samma argument, som Truls Jonasson själv använt, men han tyckte förmodligen, att det icke borde gälla män och män emellan, ty han vidblev med en slättbos hela envishet:

»Han säger inte ett muck.»

Och Fältman såg så menlös ut, att man rent av måste anse honom för ett vidunder av förställningskonst, om han ändå kunde ha ont i sinnet.

»Ja, men på själva juldagen! Nej, kära Truls Jonasson, det går inte.»

»Ja, men inte står jag och tar tack och beröm för allting, när det var *han* som gjorde't! Så då kan det vara detsamma med medaljen.»

»Inte kan det vara Truls Jonassons mening att gå ifrån alltihop?»

Truls Jonasson stannade och vände sig om.

»Kan di *ta* mig?» sade han.

Han menade kronobetjäningen.

»Nej, naturligtvis inte!» svarade prästen, förvånad över en sådan fråga.

»Ja, då kan nå'n annan ta medaljen, för jag vill inte ha'n».

Den gamle gav sig i väg, och Fältman följde med, utan att han behövde vissla på honom ens: han hade ingen smak för prästerskap och kyrka.

»Spring efter honom och säg, att han får ta hunden med, om han kan gömma honom bakom bänkarna och ansvara för att han håller sig tyst.»

Klockaren lydde tillsägelsen, och de två vande tillbaka.

Truls Jonasson klev med försiktiga steg genom sakristian, följd av sin fyrbenta kamrat, som gick honom så nära, att han oupphörligen trampade honom på hälarna med sina tassar.

Den gamle skulle ha plats i koret, för att vara nära altaret, då det högtidliga ögonblicket skulle komma.

Han satte sig på yttersta ändan av den bakersta bänken, där man — i betraktande av att han var så att säga hedersgäst — lämnade honom så stor plats, att den kunnat förslå åt en domprost.

Fältman satte sig också, på platta stengolvet, tryckt uppåt väggen och tätt intill sin herre. Det var inte möjligt att uppföra sig mera passande än Fältman; själva hans sätt att vända sig om och draga svansen åt sig, när någon gick förbi, tycktes säga: ursäkta mig.

Både kyrkoherden och klockaren blevo alldeles trygga i det avseendet, och gudstjänsten fortgick ostört.

Endast då man reste sig för att läsa evangeliet, hände det, att gubben satte sin fot på vännens tår.

»Aj!» skrek Fältman med en mycket gäll men mycket belevad hundröst, och hans herre träffades av en förebrående blick från klockarstolen. Fältman fick dock sitta kvar, synbart gripen i sitt samvete över att så ha kompromitterat sig.

Efter gudstjänsten höll prästen ett tal till tjänare och husbönder, trädde därefter för altaret och kallade fram »ryktaren Truls Jonasson, åt vilken sällskapet Pro patria skänkte sin stora silvermedalj för långvarig och trogen tjänst.» Och gamle Truls lydde kallelsen, på en gång skamfull och stolt, allt folket stimmade, skockade sig och sträckte hals för att få se honom, och där stod han framför skranket.

Av de granna orden och av Pro patria och allt det andra förstod han ingenting, men han förstod, att det var en hedersdag, och att Fältman var med, och att Sara nu äntligen fick se, att man ändå kunde bli ansedd för något, fast man var bara ryktare, och han var glad att inte behöva stå där ensam på kyrkogolvet inför hela menigheten: han kände någon, som tryckte sig in emot hans knäveck, varm och mjuk. Och så hade han en oklar tanke på gräl och stränghet, och ett värmande minne av den tysta foderladan och en kall nos, som bökade bakom hans öra i den tryggaste, tillgivnaste vänskap, och det stod tårar i de stela torskögonen, när prästen fäste den vita medaljen på den mörkblå vadmalströjan, och ingen kunde säga, att Fältman uppförde sig annat än anständigt.

Hans förman såg icke åt honom ens, klappade icke detta raggiga huvud, som grånat i tjänsten liksom hans eget, men han kände det tryckt in mot sitt högra ben — så förtroendefullt och välbekant. Och ingen människa hade något att anmärka; Truls Jonasson och hans hund, de hörde ju tillhopa, tyckte man. Ja, en

gammal fröken, som ägde tre moppar, men inga barn, snyftade i sin näsduk vid denna syn. Ty det var något, som hon förstod.

Och när Truls Jonasson trädde tillbaka, lyckönskades han av honoratiores, blev tagen i hand och måste bocka, och när orgeln spelade upp, strömmade folket ur kyrkan, och de två försvunno genom sakristian.

Vad som därefter följde mellan Truls och hans hustru har historien icke upptecknat, men förmodligen sade han henne, att när en ryktare får medalj, *brukas* det, att han har sin hund med i kyrkan.

VERNER v. HEIDENSTAM.

Moguls kungaring.

Sen hundra år försvunnen
var Moguls kungaring.
Man sökte den i brunnen,
man sökte staden kring.

Det där fick Hafed höra,
som stadens sopor bar.
Han ställde sopetunnan
på öppna torget kvar.

— »Att bära tunnan, bröder,
blir tyngre år från år.
Jag letar kungaringen
och sätter på mitt hår!»

Med gräfta, spett och spade
han sökte dag och natt.
Men gyllne kungaringen
den fick han aldrig fatt.

När han i soluppgången
smög ut längs husets vägg,
fick folket sed att pricka
hans rygg med ruttna ägg.

Han grät. Han bad. Han grävde.
När han om kvällen fått
turbanen löst vid badet,
var unga håret grått.

Men Hafeds bror, Umballa,
låg kvar på torget trygg.
Han låg i soln som alla
och skubbade sin rygg.
Han snarkade åt myggen,
åt lopporna han log;
när bromsen kom för nära,
då såg han upp och slog.
— Mot fyra kopparslantar
han sopetunnan tog.

Och var han syntes, höllo
för näsan alla män,
och alla dörrar föllo
som av sig självt igen,
och månglaren sköt undan
sitt salubord med frukt:
ty fyllde sopetunnan
kvarteret med sin lukt.

Så snart han kom ur staden,
han stjälpte tunnan kring.
Bland vissna salladsbladen
låg Moguls kungaring!!

Sen hundra år försvunnen
för sol och hackas hugg,
den krönte återfunnen
Umballas svarta lugg.

Ur stadens hästskoportar
kom folket helgdagsklätt.
Och bagarn, som om natten
sett syner var han sett,
som drömt, att mitt i degen
han kungaringen fann,
och drömt sin dröm, så länge
att soln i fönstret brann,
lät brödet stå i ugnen,
sprang ut med lyftat tråg
och stänkte mjöl, så vägen
låg vit så långt man såg.
Och smeden, vilken grubblat
med släggan vid sin fot,
han slog av fröjd i städet,
så luften yrde sot.
Och tapetserarn, vilken
stått blek i pipans rök,
han lastade med silken
och silvertyg sitt ök.
Han kom och klädde tunnan
med friska fikonblad,
med pärlor och rubiner,
med glimmande brokad.
Och högt på tunnan bars
vid darabuckors dunder
Umballa, Österns under!

Nu sade segerdrucken
Umballa till sin bror,
i det att livevnucken
med mjuka ibisvingen
strök dammet av hans skor:
»Nå Hafed, kungaringen?»

Då knäföll bleke Hafed
i glada skarans mitt
med pannan tryckt mot jorden;
men nu var håret vitt.

Han stötte i sitt hjärta
sin långa, krökta kniv.
»Du fann bland sopor kronan,
jag sökte med mitt liv.»

Umballas ätt hon njuter
all lyckans gunst sen dess.
Är spel med trumf i ruter,
så har hon ruter ess.
Att Hafed lämnat söner
vet jag, som ung till år,
i dag i bibeln lägger
mitt första gråa hår.

Ur **Ensamhetens tankar.**

1.

Där innerst i min ande bor en gnista;
att lyfta den i dagen blev mitt mål,
min levnads liv, mitt första och mitt sista.

Hon gled mig undan, tärde och förbrände.
Den lilla gnistan är min rikedom;
den lilla gnistan gör mitt livs elände.

4.

Jag längtar hem sen åtta långa år.
I själva sömnen har jag längtan känt.
Jag längtar hem. Jag längtar, var jag går
— men ej till människor! Jag längtar marken,
jag längtar stenarne, där barn jag lekt.

10.

Och hade jag en vän, en ende vän,
och denne ende slog ett värnlöst djur

och gav sin hand, som nyss med värmen ur
min själ jag tryckt och velat trycka än,

jag toge aldrig denna hand igen!

Och låg han sjuk, den vän, som nänts att slå
ett värnlöst djur, och låg han törstig då,
när vid hans säng jag satt den sista natten,
jag skulle råga glaset fullt med vatten
och dricka det i botten själv och gå.

16.

Min stamfar hade en stor pokal,
en jättepokal av tenn.
Mitt hjärta blir varmt, när jag bräddar den
och höjer den i min sal.

Då susar ur ölet en minnessång,
vars strofer flamma som bloss.
Gud hjälpe, att våra barn en gång
må höra den sången om oss!

18.

Kring halva jorden jag letat har
en punkt, som jag vackrast fick kalla.
Så vackra voro de alla,
att ingen vackrare var.

Tag allt som är mitt och mitt kan bli,
men lämna min yppersta gåva
att kunna njuta och lova,
där en annan går kallt förbi.

Ur **Hans Alienus.**

Skuggan.

I Jerusalem bodde Hans Alienus i ett torftigt härbärge. En afton stod han länge vid den öppna fönsterluckan. Huru svårt var det icke att komma sig för att stänga den! Luften var ljum, staden stilla. Nedanför på den trånga och backiga gatan kom en åsnedrivare gränsle och framstupa över ryggen på åsnan, vars små hovar klingade och snavade på de stora, glatta stenarna. Han sjöng en monoton sång på österlänningens vanliga sätt, med klagande, uttänjda nästoner. Då han avlägsnade sig, erinrade ljudet av hans röst om säckpipans.

På fönsterbrädet låg en präntad avhandling, och februarinattens sydländska månsken var så ljust, så skarpt, att han utan svårighet läste den fina skriften.

Avhandlingen försvarade det hävdvunna, det stillastående och visste ingen prutmån. Då han nu emellertid där i den stad, från vilken förbrödringstanken gick ut över jorden, ögnade i denna lunta, sade han till sig själv: Nej, nej! Vi unga, som genom vår ungdoms värme äro stillaståendets naturliga fiender, vi äro de, vilka nu och i alla tider röjt ett stycke land för de sanningar, som utgått från denna stad.

Medan han talade, gjorde han omedvetet en rörelse med handen. I detsamma föll blicken på hans egen skugga, vilken månen avtecknade på rummets vägg tätt vid bädden. Ovillkorligen måste han skratta. Var det icke skuggan av en skådespelare, som med huvudet tillbakakastat och handen utmanande lyft deklamerade en klangfras?

Blygselfull inför sig själv kom han för första gången att besinna, huru bland de tankar, vilka överfördes från denna stad till Västerlandet som en skeppslast kostliga fynd, också låg en liten mycket, mycket sällan ihågkommen pärla — ödmjukheten.

Han tryckte handen över ansiktet och blundade, och det var, som om tusen små stjärnor blossat upp framför ögonen. Det var visserligen endast hans eget pulserande blod, som framkallade dem,

men småningom föreföll det honom, att de små ljuspunkterna liksom stannade och liknade de matta stjärnor, vilka han nyss betraktat. Först efter en lång stund väcktes han av röster från gatan och såg ut.

Mellan husen på andra sidan sträckte sig en mur, och på marken brann en eld. Vid elden satt Kristus, omgiven av några få uppriktiga anhängare och vänner. Ett par steg bakom honom avtecknades hans skugga, förstorad på murens jätteblock.

Då tog Johannes, hans älsklingslärjunge, tankspridd ett svartnat kol och lät det följa skuggans linjer, till dess han avtecknat mästarens hela gestalt på muren. Därefter lät han kolet falla och fördjupade sig i samtalet.

Nästa morgon, då Hans Alienus åter stod vid fönsterluckan och såg folket gå förbi, stannade många och betraktade teckningen på muren.

— Det där föreställer en skoflickare, ty han är krokig i ryggen — sade skoflickaren.

— Du far med tomt tal — svarade fruktförsäljaren. — På den framåtlutande ställningen synes bäst, att det är en fruktmånglare, fast man glömt att rita dit korgen på hans rygg. Den halvöppna munnen visar tydligen, att han ropar: »Köp granatäpplen! Kom och köp! Kom och köp!»

En hög medlem av synedriet, som gick förbi, men som naturligtvis icke blandade sin röst i trasmännens ordsvall, tänkte för sig själv: — Jag ser nog på den höga pannan, att det där föreställer en lärd, en tänkare. Man kunde nästan taga det för ett porträtt av mig själv. Det är bestämt jag själv. Inte illa gjort. Troligen någon av trasmännen som tecknat av mig. De känna ju till mig litet var.

Under tiden hade en av åskådarne tyst närmat sig kolteckningen. Det var en välklädd man med ett milt och vänligt ansikte, som påminde om ett barns. Ingen visste stort om honom, och ingen krönika har heller sedan bevarat hans namn, ty han levde tillbakadraget, skygg för allt buller, allt uppseende. Med händerna korsade över knappen på sin käpp betraktade han teckningen. — Vilken ädel panna! — tänkte han. — Vilken upphöjd ödmjukhet i

hela gestalten! Ack, den som vore lik den där bilden — men varför önska det omöjliga!

Då han stod där ödmjuk och tyst, var han så påfallande lik teckningen, att alla veko tillbaka och viskande pekade på honom. Häpen och blyg avlägsnade han sig, utan att förstå, varför de sågo efter honom.

Han liknade icke Kristus, ty vilken skulle kunna det? Han liknade endast hans skugga utan att veta det. Om han hade vetat det, om han stolt över denna visshet övermodigt kastat huvudet tillbaka — då hade likheten varit försvunnen.

Lyran.

Jorden somnade in, och i de odödligas trädgårdar sprungo kvällens molnrosor i blomma. Den sista gråbleka dyningen avspeglade redan aftonstjärnans stilla ljus, och avlägsen körsång darrade över vattnet.

Hans Alienus steg undrande ned mellan de mörka strandklipporna, bakom vilka sångerna ljödo och liksom drogo honom till sig med lockande makt. Stenarna voro klädda med blåaktiga musslor och med långt sjögräs, som ännu droppade efter dagens svallar. Han fann här ett väntande odäckat långskepp med oleander lindad kring mastträt och röda silkessegel. Långs de båda relingarna stodo sjungande vitklädda kvinnor med utslaget hår och notrullar i händerna. Förstammen bar på en träplatta det otrikoliska Zevshuvudet. Det hade ansiktet vänt inåt fartyget och täcktes av ett kläde, vilket dock ej var tätare, än att dragen skymtade genom. På en av de tomma roddarebänkarna låg ett mindre föremål, som också var svept i en tygvåd.

— Vart fören I mig? — sporde Hans Alienus.

Utan att avbryta sin sång pekade de kyska kvinnorna väster ut mot Hellas och Rom.

När han såg detta, steg han ombord, följd av väpnaren, samt gick fram till förstammens Zevshuvud, som han omfattade med båda sina händer. Hans fingrar trevade utanpå klädet över gudens drag,

och en känsla av glättig ro spred sig från hans händer genom hans väsen.

Fylld av en osynlig vind, som icke krusade vattnet, svällde det röda silkesseglet och drog skeppet bort från stranden mot havets öppna synrand. I kölvattnets skvalp gungade Poseidon med treudden lagd under sin nacke, och vågplasket spolade hans silverludna bröst, som aftonens kyla gjort rödflammigt. Lurviga tritoner sträckte sina drypande huvud över relingen och kikade grinande in i båten eller ledsagade kvinnornas tvåstämmiga sång med stötar i sina pärlemorglittrande musslor, vilkas sträva och gurglande läte erinrade om hjorttjurars rånande. Över Patmos, där Apollo just vid det laget jagade vildsvin, flämtade gula kornblixtar. Aftonstjärnan framlockade under tiden hela sitt oräkneliga följe av fladdrande ljus, vilka speglades i havet, så att skeppet tycktes glida fram genom rymden med en åskådlig evighet över sitt segel och under sin köl.

Då brusto tårarna från den hemlöse främlingens ögon, och inom honom vaknade en lust att så fastnita sin hänförelse i ord, att människorna intill sena tider skulle kunna återuppleva denna allenastående natt på havet och betrakta den med *hans* ögon. De skulle i hans ord se de minsta skiftningarna på Poseidons hud och höra den sista dyningens slag i strandbädden.

— Om jag ägde skaldegåvan! — utbrast han. — Apollo är upptagen av sin vildsvinsjakt och har ingen tid för bönhörelse.

Den kvinnan, som stod honom närmast och som hade ett strängare ansiktsuttryck än de andra, pekade på det kringhöljda föremål, vilket låg på roddarebänken.

— Där ligger diktens lyra, sade hon. — Men glöm icke en sak. Behåll klädet över lyran, då du spelar. Om du vetgirigt och nyfiket lyfter det, mista strängarna sitt ljud.

Hans Alienus fattade den höljda lyran med häftighet och slog an strängarna med det plekter, som låg vid sidan. Han kände en feberhetta stiga till ansiktet, och tinningarna bultade som under en sjukdom. Hela landskapet framträdde förädlat, och han kunde se in i själva tingen som genom glas och spåra världstankar, där han nyss endast sett våta stenblock och plaskande vatten. När han

slutligen utmattad och darrande grep fast i relingen och sjönk ned på bänken, visste han icke själv, att lyrans gud bönhört honom, att kvinnorna tystnat för att lyssna till hans ord och se natten med hans ögon.

Han väcktes förvånad av deras handklappningar, och häpen över lyrans egenskaper slet han nästan vred klädet åt sidan och granskade instrumentet noga och nyfiket samt började tvista med kvinnorna om sättet att dikta. Lyrans båda horn voro nötta, och på den med skinn överspända sköldpaddsbucklan hade Homeros, Pindaros, Sapfo och flera andra inskurit sina namn i grekisk skrift.

— Din sång begynte med följande ord — sade den stränga kvinnan:

Slösande Zevs, du bräddar
havets bäcken med purpurvin,
mäktar dock icke återväcka
bleknande dagen till liv.
Nu blev det mörkt.

— Jag är icke till freds med orden »nu blev det mörkt,» — invände han. — De äro klumpiga och platta och måste uteslutas för att icke skämma det hela. De komma som den avklippta och skrattretande skrällen från en ton, vilken av misstag blivit anslagen strax efter ett redan avslutat musikstycke.

Den stränga kvinnan svarade:

— Den första raden om den slösande Zevs har du omedvetet stulit av Homeros. Den andra raden om havet och vinet har du stulit av Pindaros. Den tredje och den fjärde raden om den bleknande dagen har du stulit av Sapfo. Den sista raden däremot, som du säger skämmer det hela, har du själv lagt till.

När Hans Alienus nu insåg, att han icke tvingat åhörarinnorna att se natten med hans ögon utan att han i stället sett den med andras, begynte han åter skärskåda lyran, och i flera timmar samtalade han med de kyska kvinnorna om huru en dikt skulle födas för att kunna kallas äkta.

Men då han slutligen åter grep strängarna, voro de utan ljud, och yran kom icke över honom på nytt. Böljans gudar tumlade

alltjämt i det bubblande kölvattnet, men lutad mot relingen stirrade han i skummet utan att se dem, och på hans knä låg lyran förstummad.

Hemmet.

Jag längtar hem till skogen.
Där finns en stig i gräset.
Där står ett hus på näset.
Var plockas under träden
så stora rosenhäger,
var gungar blåsten säden
med sådant sus som hemma?
Var bäddas så mitt läger
vid aftonklockans stämma?

Var leva mina minnen?
Var leva mina döde?
Var lever jag i njugga
och långa år, som väva
av gråa garn mitt öde?
Jag lever som en skugga,
där mina minnen leva.
Träd huset ej för nära,
fast portarna stå låsta,
fast deras trappsteg bära
av alla sammanblåsta
och torra löv en matta,
Låt andra röster skratta,
låt nya flöden skumma
i brons förvuxna dike
och bär mig till de stumma.
Jag sitter dock där inne
vid fönstret, själv ett minne.
Där är mitt kungarike.

Säg aldrig, att de gamla,
när de sitt öga sluta,
att de, vi övergiva,
att de, som vi förskjuta,
snart doft och färg förlora
likt blommorna och gräsen,
att vi ur hjärtat riva
ett namn, som från din ruta
ett gammalt damm du blankar.
De resa sig så stora
som höga andeväsen.
De överskygga jorden
och alla dina tankar,
som, hur din lott är vorden,
var natt till hemmet vända
likt svalorna till nästet.
Ett hem! Det är det fästet,
vi rest med murar trygga
— vår egen värld — den enda
vi mitt i världen bygga.

Vi otacksamma.

Otacksamma mot allt
skåda vi livet kallt
redan med ungdomens öga.
Allt som är ljuvast och störst
skattas för stunden så föga,
vinner som minne sitt värde först.

Dagarna synas grå.
Först när de unga stå,
böjda av ålderns börda,
framför sin väntande bår,
prisa med saknad de, rörda,
korta livets försvunna år.

Morgonen.

Redan hörde jag hanen gala.
Båten väntar oss vid dimmigt sund.
Räck mig kransar! Följ mig i den svala
sommargryningens första stund!
Solens snäcka flyter
gul i klippors mitt.
Morgon, allt som bryter
livets ros är ditt!

Under våta löv och blomsterhängen
stupar bryggans trappa våt.
Björkens valv och videts snår och ängen
glittra matt som i fröjdegråt.
Mörkret i det höga
smält i tårar bort.
Skulle väl mitt öga
ensamt blicka torrt!

Fyllda korgar. Blåklintsbundna grepar.
Mattor bredda på sits och toft.
Snibbens gröna veck i vattnet släpar.
Skall dock allt vi fått kärt bli stoft!
Karon borde spilla
tårar på oboln.
Låt oss vagga stilla
in i själva soln.

På den ön står ovan myrtenhäcken
livets gudom; och nedanför
runt prästinnornas höjda offerbäcken

sjungs den hymn, som jag evigt hör.
Soligt bland de unga
gudens tempel välv!
Lär oss hymnen sjunga!
Den är evig själv.

Morgontimme, jag vill händer lyfta.
Jag hör sorl, jag hör lyrors slag.
Tag mitt offer. Ack, du ser mig snyfta!
Lyckans snyftning som offer tag.
Du sprängt lås och reglar
från min andes hus.
Allt mitt väsen speglar
som ett hav ditt ljus.

Kvalet dödstrött knotar, böjt mot kryckan:
— Hjälp mig bort från mig själv, giv slut! —
Ty sig själv tillräcklig är blott lyckan.
Bettlar ej, bär ej tiggarklut.
Titt vi stämde möte,
och i sakta dans
virvla mot mitt sköte
löv från hennes krans.

Natten.

Du frågar tveksam, varför ljus
i dörrens springa lågar.
Var natt, du går förbi mitt hus,
du stannar och du frågar.
Det är min hemlighet och väl
den bästa som jag äger,
en saga, vilkens doft jag stjäl
den stund jag henne säger.

Jag världen som förändrad ser.
Jag står den åldern nära,
där ingen människorna mer
kan älska eller ära.
Den lärdom sist dock var bär hem
att Kaïns barn ej akta.
Mot det, som högre är än dem,
mitt hjärta öppnas sakta.

Jag går likt en novis, som vet,
vem snart sitt liv han viger.
Nu anar du den hemlighet,
som fåfängt jag förtiger.
Då nattens himmel tindrar kall,
förfärdigar jag gudar,
som jag kan hålla av, när all
min ungdoms gravsång ljudar.

Men smyg ej till min port och hör,
när torgen sova skumma;
vid första steget utanför
bli mina gudar stumma;
ty deras röst och lyras sträng
förnam jag blott den sena
och tysta stund, när vid min säng
jag grät på knä allena.

Ur **Det nationella som teori och som känsla.**

Må vi nu ett ögonblick granska de skiljaktigheter, som råda mellan dig och mig i fråga om uppfattandet av det nationella.

Att vädja till de nationella instinkterna det är att säga till ett folk: Var oförskräckt subjektiv i ditt dagliga liv, i din politik, i skärskådandet av din egen historia! Var dig själv och — känn dig själv! Detta sista fordrar mod både till självkritik och till mätande av egen förmåga och därmed samhöriga plikter.

Visserligen, svarar du, *låt oss vara nationella, men icke ropa att vi äro det; det i djupare mening svenska kan endast förnimmas, icke inläras.* — Så ungefär falla dina ord. Härtill vill jag svara: Denna av dig med citat från Almqvist än mer belysta sats klingar i förstone som en oomtvistlig sanning, men håller vid närmare prövning icke vad den lovar. Det är betecknande, att romantikern och kvinnan mötas i ett sådant åskådningssätt, men just detta underkännande av teoriens djupa betydelse och makt är enligt min mening den felaktiga utgångspunkten för hela din uppsats. Vi kunna nämligen icke så utan vidare ställa oss bland dem, som hålla före, att »teorier äro grå». Tvärtom synes det mig, att teorierna äro det bärande skelettet under de flesta av våra känslor. Kärleken liksom hatet kan väl i mycket synas ett mysterium, men sloge ditt hjärta fortare, om någon räckte dig ett stycke elfenben och berättade, att det en gång varit en del av den Atenebild, för vars skull Fidias omkom i fängelse — ur vilken källa upprunne då denna känsla? Svaret är självskrivet. Ur vetande, ur tänkande, ur teorier! Om du tar upp en sten från marken och betraktar den med känsla,

därför att den är svensk, så skall denna känslas vidd bero på din kunskap och dina teorier om det svenska. Även tror jag, att man på rent teoretisk väg kan omdana både individer och hela folk och likaväl bibringa dem ett mått av värdig självkänsla som självförakt eller självöverskattning. Där det nationella teoretiskt är kastat till marken, där lever det icke heller som känsla.

I femton år ha vi blygts att vara patrioter, icke blott i klangfraser, ty det synes också mig en hälsosam förtjänst, utan även i sinnet. Med nedärvt groll från krigets dagar ha våra grannfolk missförstått oss och aldrig tröttnat att aga. Halvt med en stoisk filosofs och halvt med en träls undfallenhet ha vi ej sällan själva räckt piskan. Det har blivit en dogm just bland tänkande och ärliga människor, att det svenska är något undermåligt. Detta har berott därpå, att det teoretiska skelett, som hade att bära känslan för det svenska, legat sönderslaget. Hur skulle det vara möjligt att avhjälpa detta missförhållande, att åter sammanfoga de lösbrutna styckena, om vi icke vågade vidröra dem? Hur menar du väl att vi härvidlag skulle kunna komma till ändring och rättvisa blott och bart genom känsla? Att förstå sig själv är en kunskap, icke blott en oreflekterad förnimmelse. Det är därför, som ditt och Almqvists betecknande av ett folks ställning till det nationella synes mig för trångt, för ensidigt, för kvinnligt. Troligtvis har du liksom jag från begynnelsen mött det svenska som tvivlare, just emedan vi saknade livsfriska teorier för en motsatt uppfattning, men skulle vi, sedan vi kommit till en annan mening, i väntan på lyckliga händelser hålla till godo med den allmänna likgiltighetens svagdricka och icke snarare önska, att vi kunde ropa från fjället med trolls och jättars och änglars stämma! Du sörjer själv över denna likgiltighet och fattar den som ett ont. En teoretisk granskning av fosterlandskärleken, av det nationella, det svenska är härvidlag ett nödvändigt förberedande, som icke kan försiggå annat än med hjälp av ordet. Det är ordet, som här har slagit sönder, och därför kan endast ordet ställa till rätta. Det var Strindberg, som anställde den egentliga massakern, och det var en nyttig dat, ty han slog ihjäl frasen. Men ett upplopp tål sällan att åldras, ty det blir snart en slentrian, som rider kring med den röda luvan utan att längre veta varför.

Besitter en diskurs om det nationella en viss förmåga att lätt stiga en eller annan åt huvudet, så få vi ihågkomma, att varje förkunnande av åsikter medför samma fara. Eller skulle vi icke våga tala om mänskliga dygder, av ängslan att narrar och skälmar därigenom kunna lockas att bemantla lumpna avsikter med dygdens färger!

Om det vore fråga om en undersökning av det ryska eller judiska lynnet, skulle du månne då ana en fara bakom erkännandet? Eller skummar för närvarande chauvinismen särskilt hos oss högre än hos andra? — *Var*, spörjer du, *larmar väl patriotismen så som hos oss?* — Jo, i Norge, Tyskland, Ungern, Italien, Grekland och i republikerna Frankrike och Schweiz. Du lägger för stor vikt på bankett-tal, till vilka ej ens de närvarande gästerna lyssna med allvar. Du fäster för mycket avseende vid dagspolitikens etiketter, vilka de flesta betrakta med samma ironi, som man mitt i den stora julmarknaden skulle stava på en dunderannons av ungefär följande lydelse: »Fosterlandsvänner! Den enda verkligt patriotiska lutfisken säljes hos madam Andersson på Munkbron.» — Allestädes missbrukar politiken fosterlandets heliga namn, men brännmärker en regent var och en som »fosterlandsförrädare», vilken icke lydaktigt betjänar rent dynastiska intressen, så le de trogna undersåtarne i skägget och veta i våra dagar ganska väl, att det under vissa förhållanden också kan vara fosterländskt att gå till hovs hand i hand med en Karl Johan Adlercreutz. Runt om i Sverige finnas emellertid män, vilkas uppriktighet ingen betvivlar, och det är de, som allvarligare än på sista tiden borde vakta om vår nationella hälsa, så att vi icke en dag få besanna dina egna ord: *Att bliva klarsynt för sent är tillvarons djupaste tragik i folkens som i individernas liv.*

Det skrives och talas alldeles för litet om svenskarnes psykologi. Festdagarnas hurrarop, grannlåtsord eller stickord och främlingars snack om vår midnattssol och vårt smörgåsbord kasta intet förklarande ljus över vårt lynnes egendomligheter, vår historia och våra möjligheter. Liksom individen genom självgranskning kan samla sig och avrunda sin personlighet utan att därför sky beröring med andra, så kan ock ett folk. Icke ensamt i vårt land utan inom hela den mänskliga odlingen finns ett stycke obruten mark, ett bar-

bariskt, svårtillgängligt urskogssnår, som ännu väntar sin Bröt-Anund och vilket skulle kunna kallas: de olika folklynnenas filosofi. Den får icke byggas enbart på känslor utan på såväl jämförande som inåtblickande undersökning. Den får varken gå det ena eller andra partiets ärenden utan endast besjälas av en vetenskaps kärlek till ämnet och sanningen. Nåväl, samla på ditt bord de ytterst få bland våra skrifter, där en eller annan sida eller några lösryckta meningar röja åtminstone ett bemödande i denna riktning, och säg mig, om där förekomma så synnerligen många smickrande överord om det svenska!

Ur **Karolinerna.**

Si mina barn!

Korpralen Anders Gråberg stod med sin vattenflaska på Saracenska heden. Runt omkring vacklade och gick den sista skaran av flyende svenskar och zaporoger, och på vagnarna lågo sårade från Poltava. Hela natten och morgonen hade Anders Gråberg uthärdat törsten för att spara de sista vattendropparna till det yttersta, och plågorna blevo honom nu övermäktiga — men i samma stund han lyfte flaskan till läpparna, sänkte han den åter.

— Min Gud, min Gud — stammade han — varför skulle jag ensam dricka, när alla de andra törsta! Om du för oss bort i ödemarken och stäppen, då är det för att du en gång skall kunna säga: Från eder arma snöbygd lät jag eder gå ut i världen med musköten på axeln till att hälsas som hjältar och segrare, men när jag läste i edra hjärtan och såg, att de förblevo rena, att ni voro mina barn, då rev jag edra kläder i stycken och satte kryckor i edra händer och träben under eder kropp, på det att ni icke längre skulle fika efter makt över människor utan samlas bland mina heliga. Så mycken storhet unnade jag eder.

Anders Gråberg stod ännu en stund med flaskan framför sig. Så gick han bort och räckte den till konungen, som låg i brinnande feber bland halmpåsarna på sin vagn. Konungens läppar voro fasttorkade vid tänderna, och de brusto och blödde, när han öppnade dem.

— Nej, nej — viskade han. — Giv vattnet till de sårade. Jag har nyss fått en bägare.

Anders Gråberg visste gott, att konungen intet vatten hade fått. Själv var han den enda, som tänkt på morgondagen och gömt, och varken brunnar eller kärr funnos inom många mil. Men när han nu vände sig från vagnen, kommo åter svagheten och frestelsen över honom. Han hängde flaskan tillbaka vid sidan och fortsatte att gå och gå utan att räcka den till de sårade. Han kramade blecklocket, han stred i sitt sinne, men var gång han höjde flaskan till munnen, lät han den åter sjunka och nändes icke dricka av vattnet.

Kanske, tänkte han, skall jag med tryggare sinne kunna vederkvicka mig, om jag i stället ödmjukar mig i annat.

Vid middagstiden, när solen brände hetast, såg han en gråhårig underofficer, som gick nästan naken med oförbundna sår på skuldran. Då slet han upp sin skjorta och förband hans sår och gav honom sin rock, men så snart han åter slöt handen om sin flaska, vaknade på nytt samvetets oro. Då gav han sina stövlar åt en sjuk trossgosse, som haltade fram med bara och blödande fötter, men när han ändå icke med lugnt sinne kunde svälja vattnet mitt bland alla de andra törstande, blev han förbittrad och hård. Han pekade svärjande och gäckande mot de medförda penningtunnorna, som fulla av guld och silver slamrade på två av vagnarna utan att ens kunna förskaffa de olyckliga ett skedblad unket träskvatten.

— Slå hästarna! — ropade han. — Slå hästarna, så att penningtunnorna inte bli efter. Slå karlarna också!

Soldaterna svarade ingenting, ty de kände nu igen honom, sådan han fordom brukade vara, när han i medgångens år, kärv och otidig, gick framför ledet. De märkte icke, att han knappast hörde sin egen röst, innan han böjde huvudet och åter begynte grubbla och viska för sig själv.

— Måste jag då nödvändigt offra just det enda, som för mig nu har något värde? — tänkte han. — Haha! Måtte vi också en dag vältra penningtunnorna i gräset och aldrig mer vidröra dem med våra fingrar! Min Gud, min Gud! Jag hörde en gång vid Weperik den döende ryttaren Bengt Geting med avund tala om de

stupade, som fått en snygg, vit skjorta. Så högt vågar inte min önskan stiga. Jag begär så litet . . . Ack, bara det, att inte bli liggande efter de andra på heden, bara det att bli nedlagd i jorden, att få mull och gräs över mig . . . och ett ett par ord i rullorna. Nu skall där stå: Anders Gråberg, hans öde okänt.

Mot skymningen gjordes halt för att begrava dem, som dött under dagen, och ett par zaporoger stötte redan spadarna i marken. I det vassa gräset växte några låga buskar med körsbär, vilka officerare och soldater under tiden plockade och delade mellan sig som en sold, utbetalad ur Guds egna händer. Då smög sig Anders Gråberg bakom buskarna för att dricka vattnet osedd av de andra. Men genast begynte trumpetarna blåsa till tecken att de förföljande ryssarna åter blivit synliga mot himmelen på den förbrända gräsöknens bortersta vågor.

Anders Gråberg öppnade blecklocket, men ju längre han inandades den fuktiga lukten, dess häftigare slog hans hjärta, och i den närmsta vagnen reste sig den döende silverknekten Börje Köve och stirrade på honom.

Anders Gråberg försökte möta hans blick men förmådde det icke, och ännu en gång sköt han vederkvickelsen ifrån sig.

— Saliga äro de som hungra och törsta efter rättfärdighet — sade han.

Som en kyrkans tjänare, vilken giver sakramentet, bar han flaskan framför sig och förde den till silverknektens mun, och den döende utdrack vattnet ända till sista droppen.

Anders Gråberg höll sig fast vid vagnskarmen, men då hjulen åter rullade framåt, gled handen undan, och han vacklade ned på knä i gräset.

— Det finns ingen plats för mig på vagnarna — sade han och ryckte till sig den ena spaden. — Fast jag bara är trettio år, är jag utmattad och orkeslös som en nittioåring. Men lämna mig en av spadarna, så att jag, om mina krafter stå bi, åtminstone själv kan öppna jorden och lägga mig neder på mitt sista rum. All min oro har nu ljuvligt somnat in, och en röst ropar för mitt öra: Si mina barn!

Åter begynte soldaterna sin vandring kring de skakande vag-

narna, och trumpetarna vände sig i sadeln. Flockar av storkar svävade med utbredda vingar i skymningen över de mörknade vidderna, och ute på stäppen knäböjde ännu Anders Gråberg med spaden i händerna.

Ingen har sedan förnummit något om hans öde.

I Marstrands kyrka.

Oroliga borgare rådplägade på Marstrands torg, och en fiskare berättade, att Tordenskjold snart ärnade styra med sina skepp mot ön och intaga fästningen.

Martin Rosengård, klockaren, kom över torget med nyckelknippan och gick mitt genom trängseln sin raka väg till kyrkan utan att tala med någon.

— Han är klenhörd och gammal — sade folket.

Martin Rosengård svarade sakta för sig själv:

— Men han är minnesgod, den gamle Martin. Han är mycket minnesgod. Han glömmer aldrig den dag, som gav honom glädje och mod för ett helt liv. Han glömmer inte Baggen, fast den mannen nu fem år legat i sin grav med en fullmakt från Bender under huvudkudden. Han var vår lärare, och ännu ur mullen skall han lära oss. Det är därför vi i dag skola minnas honom. Han hör till oss, om ock hans gärning prydde gångna dagar. I våra hjärtan finns en fästning, som inga fiender kunna ifrån oss taga. Vrid ni händerna! Det är söndagsmorgon, och gamle Martin har sina sysslor.

Hans förtorkade gestalt blev huvudet högre, och han småNickade så innerligt förnöjt, när han hade låst kyrkdörren bakom sig. Han satte svärdsliljor i stakarna och vecklade upp altartäckets knypplade Vadstenaspetsar. En hågkomst från hans ungdom fyllde så helt hans tankar, att han nästan tyckte sig höra röster och slammer av sporrar i den tomma kyrkan.

Det var också en söndag, och Gyldenlöw, som med sina danskar nyss erövrat ön, hade befallt kyrkoherden Fredrik Bagge att hålla Te Deum samt uppläsa den i Danmark brukliga bönen för konung Kristian och hans segrande här. Gyldenlöw satt själv

i kommendantstolen med sina officerare, och på gången stodo främmande soldater ända ned till dörren, så att Bagges mässkrud föreföll urblekt och torftig bland alla de glittrande dräkterna. De svenska männen och kvinnorna i de nedersta stolarna stirrade stelt framför sig, och många bland dem viskade bittert, när de vid altaret sågo hans trygga ansikte i solljuset från det öppna fönstret, där sparvarna flögo in.

Han sjöng med klarare stämma än någonsin förr, och då mässan var förrättad och han stod i predikstolen, föll honom Gyldenlöw sakta i talet.

— Bagge, Bagge, du blir oss en god predikomästare!

Han förkunnade om segerns storhet med sådan ljungande eld, att de stränga knektarnas ögon fuktades, men när han kom till kungsbönen, knäppte han händerna högt framför sin panna och bad sin gamla bön för svenskarnas konung.

Då sprang Gyldenlöw ur stolen, och i den lilla kyrkan blev ett larm och svärjande och ett klirrande av sporrar och vapen som under ett handgemäng, men överröstande bullret hördes hela tiden Bagges lugna bön.

Soldaterna trängde sig upp på predikstolstrappan och ledde ned honom, men han fortsatte ända till bönens sista ord.

— Har du inte annat att säga — ropade Gyldenlöw — så väntar dig dödsstraff eller livstids fängelse.

— Jag har ännu något att tillägga.

Snyftningarna tystnade av i de nedersta bänkarna, och danskarna hejdade sig väntande.

Då begynte Bagge att bedja för den svenska hären, för de oansenligaste männen i ledet och för segern, segern åt de svenske, så att de skulle återvända och befria hans ö.

Gyldenlöw gick några häftiga steg framför altarskranket och smällde i luften med handskarna.

— Tag hit handjärnen, som hänga utanför kyrkporten vid skampallen! — befallde han.

Två soldater gingo ut och återkommo med de släpande kedjorna, som skrällde i stengolvet. Gyldenlöw stannade framför Bagge.

— Jag vill tro, att du är en rättskaffens herde och att du

handlat av enfaldigt nit. Därför vill jag än en gång låta pardon gälla, så framt du ångrar dig . . . Men vid Gud! Tredskas du på nytt, har du intet annat att vänta än ståndrätt och dom. Du har hus och hem . . . Besinna dig väl! Jag skall giva mig till tåls, medan du rannsakar dig själv. Släpp honom, soldater, och låt honom än en gång stiga upp i predikstolen! Och ni, gott folk, där nere i bänkarna, ni ha hört mina ord!

Bagge makade sin kappa till rätta som för att lyda och begiva sig upp i predikstolen. Så vände han sig åter mot församlingen.

— Jag har något att ångra. Det är riktigt talat. Men jag kan yppa det här, där jag står, och behöver därför inte ånyo beträda predikstolen.

Gyldenlöw sköt de närmsta officerarna tillbaka och ställde sig vid sin plats, men hans fingrar spelade otåligt på värjfästet, och alla åhörarna stodo redan ute på gången eller i bänkdörrarna.

I stället att knäppa händerna räckte Bagge dem framför sig, och ingen visste rätt, vad han härmed menade.

— Jag ångrar — sade han, — att jag allt för länge tövat med den bön, som kanske närmast låg mig på hjärtat.

Därmed begynte han bedja för årsväxten och väderleken, för timmerflotten på älven och hölasset vid stugan och för hela det svenska land, vilket han lovade trohet, om han än därför till kommande dagar skulle försmäkta i den djupaste och skummaste fängelsehåla.

Då förstodo knektarna, varför han framräckt sina händer. Medan han ännu talade, fastskruvade de klovarna och ledde honom sedan mellan sina dragna värjor ur kyrkan och upp mot fästningen.

Skeppet.

Sommarnatten bredde klar sin skugga, men långt ute i skärgården samlades på Korsö beväpnad allmoge och skärkarlar från Sandhamn och Harö.

En vinter hade snögat sedan den söndag, då i Tistedalen de slamrande musköterna sista gången skyldrade för konungen. Flera

av de äldsta och mest giktbrutna karolinerna hade redan på sin knappa pension dragit sig tillbaka till sina små gårdar och knöto sitt fisknät vid fönstret eller ögnade i sina gamla dagböcker. Allvarliga, gudfruktiga, vördade möttes de om söndagarna vid kyrkan, och utan åtskillnad till rang omfamnade generaler och överstar med fuktiga ögon sina krigsbröder från de långa fälttågen. Ännu var dock icke freden undertecknad. När ryska flottans kanoner åter dundrade mellan skären, knäppte veteranerna sina slitna blå rockar lika stramt som förr och spände huggvärjan från sängstolpen. Sedan gingo de ut var och en att till det yttersta försvara hem och härd.

Kapten Resslöf hade själv nämnt sig till anförare för den på Korsö samlade skaran. Redan trött vid kammaren, stod han helt trygg bland folket. Saxen och rakkniven hade vintern över fått vila i lådan. Hans hår var så långt, hans skägg var så vitt, och det var en sådan fägnad att se honom, att till och med de mulna och tungsinta skärkarlarna ljusnade upp, så ofta han vände sig till dem.

Dyningen rullade ännu efter dagens storm mot öns klippiga havsstrand, men i dalsänkan vid det blanka sundet strök knappt en fläkt över tallarna, under vilka männen, väntande och oroligt, räknade de avlägsna styckeskotten.

Skälvande på rösten framsteg en prästson från Djurö. Han kramade sin mössa, och hans blekhet vart än gråare i nattljuset.

— Kapten! För att hämta mer folk har ni skickat inåt skärgården de skutor, som förde oss hit. Två gistna roddbåtar, det är allt vad vi ha att rädda oss på, om fienden landstiger, men vi äro mer än fyrtio man. Dölj inte längre sanningen! Vår fåtaliga skara kan här ingenting längre uträtta. Väl ha vi förnummit, att Rika Fuchsen med sina sörmlänningar redan marscherat till Södra Stäket för att slå fienden eller sätta livet till och att Düker med sina dalkarlar och västmanlänningar snart följer efter, men vi veta också, att vid Boo och över hela Värmdöns och Södertörns skärgård snart intet annat står att uppleta på hällarna än svarta askan. Tillgiv mig mitt tal, men alla ha vi försport, att Trosa är skövlat och att Nyköping brinner, så att eldskenet synes långt uppåt Stockholm. I Norrköping plundra svenska bönder och soldater på öppen gata flyktingarnas lass. På Vikbolandet ger allmogen de ryska skeppen

tecken med lakan och blekvävar för att dagtinga och svärja tsaren tro, och på Marstrand har Tordenskjold hissat sin danska duk. Vart vi än se, står luften full av mordbrandslågor och rök . . . Det är ute med Sverige, vårt hem, vårt hem!

— Jag fördöljer intet — svarade Resslöf — men förliten er däruppå, att i elvte timmen få de svenske alltid hjälpen. Sällan få de henne förr.

Prästsonen log hånfullt och svarade, medan han bortgick:

— Det är nu natt, och tionde timmen är nyss liden. Låt oss hoppas!

Folket slöt sig tätt omkring Resslöf under stor oro. Ännu dundrade väl styckeskotten, men svagare och fjärmare ute på havet.

Då kom på nytt den bleke prästsonen över hällarna. Han snavade och halkade. Han sprang. Han trängde sig in bland menigheten, utan att låta sig hejda.

— Det står inte rätt till, gott folk! Där ute på havet kommer ett skepp, som har lyktan tänd på galeonen, men varken mast eller segel eller åror. Och ingen människa kan jag spåra på däcket. Ingen står vid styret. Men framåt går skeppet likafullt . . . om än långsamt, långsamt.

Ett sorl av vidskeplig fasa drog över allmogen, men de knappordiga skärkarlarna följde Resslöf till den översta klippan vid inloppet. De menade, att prästsonen hade sett i syne, ty de kunde ingenting upptäcka på det vida havet, kring vilket natthimmeln glödde.

Helt plötsligt uppgåvo de alla ett rop av förundran, och det andra folket, som följt efter dem på avstånd, började åter sorla. Bakom den bergiga udden framsköt i dyningen tungt och långsamt en brigantin utan segel och rigg, men med vitmålade skottluckor, och i förstammen under den tända lyktan stod ett gyllene lejon med ramarna lyfta som till språng.

— Det är ett spökskepp! — mumlade allmogen.

Tvekande befallde Resslöf några av de modigaste skärkarlarna att taga sina musköter och ledsaga honom i den ena roddbåten.

Försiktigt närmade de sig skeppet med ljudlösa årslag och höjda musköter, men när de ropade an, fingo de intet svar. I

akterhusets kajuta lyste några av de små rutorna, men det var nattens återsken, och snart förblevo de alla lika mörka. Endast galeonslyktan brann och flämtade.

— Förbarme sig Gud! — viskade Resslöf och pekade på den långa remsa av tyg, som vid aktern släpade i vattnet. — Det är de våras färger. Och nu kan jag läsa namnet . . . Det är brigantinen Svenska Lejonet!

— Ja, ja, det är brigantinen Svenska Lejonet! — sorlade allmogen på ön.

De togo in årorna. De lade till invid styret och klättrade upp på den nedhuggna riggens tåg, men när de genom ett krossat fönster stigit in i den tomma kajutan, måste de i mörkret treva sig fram med händerna.

— Finns här ingen enda mans besättning? — frågade Resslöf och höjde stämman, men ingen svarade, utan allt förblev lika stilla.

Då sköt han upp dörren till däcket. Skeppsråttorna sprungo fritt över plankorna fram och åter, men på båda sidor lågo utefter relingen bleka och orörliga matroser, som stupat på sin post. Han gick från man till man och böjde sig ned för att övertyga sig, att de alla voro döda. Därefter sade han till sina följeslagare:

— Elvte timmen är kommen. För nu folket ombord och spänn de två roddbåtarna framför stäven, innan dyningen och strömmen driva brigantinen på grund. Vi kunna både frälsa oss själva inåt skärgården och bärga ett kronans skepp, som tappert hållit ut sin strid.

Den gamle gick bort över däcket och satte sig överst i aktern vid flaggstången, ensam och skild från de andra.

Så snart folket blivit fört ombord, roddes brigantinen på släp in mellan öarna. Under den sakta framåtglidande förstammen speglade sommarnattens blanka fjärdar och sund det gyllene lejonet.

Styckeskotten rullade ej längre från havet. Långsammare, än en bruten veteran vid sin krycka vandrar mot sin stuga, gled skeppet mellan skären. Barn och kvinnor, som där hållit sig dolda under buskar och trädrötter, framstego ur sina gömslen. Glada att

från däcket höra modersmålets ord, flockades de på stränderna och bryggorna med otaliga bestormande frågor.

— Det är Svenska Lejonet, som vänder hem från striden! — svarade folket ombord.

Då vaknade vid flaggstången den gamle karolinen ur sitt svårmod och reste sig.

— Det är mer än så! Räck mig era händer! — sade han till de yngre männen och drog dem tätt intill sig. — Hattarna av, gott folk, hattarna av. Detta förhärjade skepp liknar Sverige, som med sin sista skara och sina fallna bärgar sig bakom sina skär. Hur längtade icke de fångne, som rymde hundratals mil utför Sibiriens floder . . . Ensamma, förklädda stodo de på valfångarens däck med Ishavets outgrundliga vattenyta för ögat och var stund anropande Gud i sin ångest, att han icke skulle släcka deras livslåge förrän under hemmets tak. Hemmets tak? Kolnat ligger det på marken! Slaget, slaget är vårt folk, skiftat vårt välde, och på kusterna ryka grushögarna. Outrannsaklige, evige Gud, kommer ej gryningen? . . . Stilla, stilla, gott folk, gryningen kommer. Fångarna i Sibiriens städer skola en morgon, när de stumma sitta vid sitt hantverk, spritta upp och se en ryttare på torget svänga en vit fana till tecken, att freden är sluten. Uttörstade munnar skola dricka ur Fredriks och Ulrikas guldkantade glas och julborden åter dukas av kvinnor utan sorgekläder. Än en gång skall det dofta hö i Sverige! Kyrkklockorna skola ringa. Ett helt år skola de var middagsstund ringa för freden . . . och för de fallna. Var stå väl då de gamla bataljonerna med Grothusens trumma och turkisk sidenväv i fanorna? Och han, som höll oss samman i den stora striden och aldrig ville tro tecknet, att Gud hade övergivit oss, han, i vars hjälteväsen all vår trängtan låg förtäckt . . . var lever då han? Spörj barnen, som sjunga! — Ack, de gå hädan, en efter en, de gamla vapenbröderna. Var helst i landsbygden vi färdas fram, vandrande eller på skjutskärran, vi skola i nattdimman igenkänna de små vita kyrkorna, där åtta eller tio starka söner lagt hällen över deras grav. Och var i främmandeland blommar så avlägset ett fält, att vi icke kunna sätta oss på tuvan och viska: Är detta månne stället, där en av de våra sova, en av de förblödda?

— I sina simpla kläder dröjde de en kort stund framför oss vid bivuakens bål och gingo sedan bort och stupade. Sådana voro de. Så minnes jag dem. Så leva de ock i hågkomst och sägen hos ett tacksamt fosterland . . . Älskat vare det folk, som i sin storhets fall gjorde sin fattigdom ärad inför världen!

Ur **Ett folk.**

2. *Sverige.*

Sverige, Sverige, Sverige, fosterland,
vår längtans bygd, vårt hem på jorden!
Nu spela skällorna, där härar lysts av brand,
och dåd blev saga, men med hand vid hand
svär än ditt folk som förr de gamla trohetsorden.

Fall, julesnö, och susa, djupa mo!
Brinn, österstjärna, genom junikvällen!
Sverige, moder! Bliv vår strid, vår ro,
du land, där våra barn en gång få bo
och våra fäder sova under kyrkohällen.

3. *Medborgarsång.*

Så sant vi äga ett fädernesland,
vi ärvde det alla lika,
med samma rätt och med samma band
för både arma och rika;
och därför vilja vi rösta fritt
som förr bland sköldar och bågar,
men icke vägas i köpmäns mitt,
likt penningepåsar på vågar.

Vi stridde gemensamt för hem och härd,
då våra kuster förbrändes.
Ej herrarna ensamt grepo sitt svärd,

när varnande vårdkas tändes.
Ej herrarna ensamt segnade ner
men också herrarnas drängar.
Det är skam, det är fläck på Sveriges baner,
att medborgarrätt heter pengar.

Det är skam att sitta, som vi ha gjort,
och tempel åt andra välva,
men kasta stenar på egen port
och tala ont om oss själva.
Vi tröttnat att blöda för egen dolk,
att hjärtat från huvudet skilja;
vi vilja bliva ett enda folk,
och vi äro och bli det vi vilja.

6. *Åkallan och löfte.*

Och ropade trenne grannfolk: Glöm
den storhet, du bäddat i jorden!
Jag svarade: Res dig, vår storhetsdröm
om herraväldet i norden!
Den storhetsdrömmen lyster oss än
att leka i nya bedrifter.
Låt upp våra gravar, nej, giv oss män
i forskning, i färger och skrifter!

Ja, giv oss ett folk på ett bråddjups rand,
där en dåre sin nacke kan bryta.
Mitt folk, det finns annat att bära i hand
än en bräddfull egyptisk gryta.
Det är bättre den grytan rämnar itu,
än att levande hjärtat förrostar;
och intet folk får bli mer än du,
det är målet, vad helst det kostar.

Det är bättre av en hämnare nås
än till intet se åren förrinna,

det är bättre, att hela vårt folk förgås
och gårdar och städer brinna.
Det är stoltare våga sitt tärningskast
än att tyna med slocknande låge.
Det är skönare lyss till en sträng, som brast,
än att aldrig spänna en båge.

Jag vaknar om natten, men kring mig är fred.
Blott vattnen storma och sjuda.
Jag kunde i längtan kasta mig ned
som en bedjande stridsman av Juda.
Ej vill jag tigga om soliga år,
om skördar av guld utan ände.
Barmhärtiga öde, tänd blixten, som slår
ett folk med år av elände!

Ja, driv oss samman med gisselslag,
och blåaste vår skall knoppas.
Du ler, mitt folk, men med stela drag,
och sjunger, men utan att hoppas.
Du dansar hellre i sidenvåd
än tyder din egen gåta.
Mitt folk, du skall vakna till ynglingadåd
den natt, du på nytt kan gråta.

Må främst du stiga, du dotter av nöd,
som skygg ditt öga vill täcka.
Så älska vi dig, att vore du död,
vår kärlek skulle dig väcka.
Om natten blir sömnlös, om lägret blir hårt
vi svika dig ej på den färden,
du folk, du land, du språk, som blev vårt,
du vår andas stämma i världen.

Till Uppsala studenter vid Linnéfesten 1907.

Det fanns ett rop, som ofta skallade genom tiderna, ropet på frid. Det höjdes ur betryck och skymning, där hoppet var utblåst

och där det låg ett dödssken över människorna. Ropet på frid ljöd genom hela medeltiden. I vårt land blev det åter hört, om också med ett annat tonfall, vid den tidpunkt för två hundra år sedan, då den stora vetenskapsman föddes, vars namn i dessa dagar är på var mun. Vi minnas, hur vår väpnade huvudstyrka befann sig i Sachsen, mäktigare och bättre rustad än någonsin, medan i våra förlorade besittningar Petersburgs torn och hus redan begynte höja sig. Det blev dock allt annat än frid, som följde. Omgiven av strider och olyckor uppväxte Linné. De inre politiska slitningarna togo vid, där kriget slutade. Det oaktat förde han med trygg hand spiran över sitt stilla blomsterrike. Han lär oss, hur ihärdigheten kan gå sin bana framåt utan att förlamas av den rådande oron.

Det blev först senare, som fridstiderna kommo, och det goda de bragte skall klarare uppskattas av andra framdeles än av oss. Vi veta blott, att vilan till sist blev lång för utvilade sinnen, att det inte längre tillfredsställde oss att sitta och klinga med glasen. Och snart höjdes rop på något helt annat än frid. Där står ungdomen nu. Där stå ni, studenter. Om jag ropade på frid, skulle ni inte höra mig, ty det vore inte ett rop ur ert hjärta.

Ett och ett halvt år ha förflutit, sedan jag sist talade till studenter. Det var i Lund hösten 1905. Det har varit rörelse i luften allt efter detta orofyllda år. Ingen av oss har förut varit med om ett skede, där svenska män och kvinnor känt det så varmt om hjärtat. Den tyngd, som gör sig gällande i ålderdomliga institutioner, är inte längre en drivande kraft. Att slå bryggor mellan det offentliga och nationens verkliga liv, det blir er uppgift, när ni gå ut till edra verksamhetsfält. Låt icke fyrtioåringen glömma, vad tjuguåringen med harm eller hänförelse lovade! Kan man sätta en heder i att utbilda en lantgård eller en skola till ett mönster i sin art, vilken hundrafalt större båtnad måste det inte då skänka att försöka utdana allas vårt gemensamma offentlighetsverk till det fullödigaste och bästa, som står i vår makt! Det är en lång väg med många skjutsombyten; men trots allt som hänt, är Sverige ännu den centrala staten inom Skandinavien, och det kan komma en dag, då detta får en bredare giltighet än i denna stund.

Var förvissade, att ju mer vi vänja oss att se in i vårt eget

sinne, dess friskare komma vindarna att blåsa. Det är en vidunderlig tankegång, att litteraturens förnämsta uppgift skulle vara »att göra oss kända i utlandet». Vår litteratur är till för att svenskarna skola lära känna sig själva, och ur den kännedomen växer framtiden.

Bakom den nedärvda trögheten gryr redan på alla områden en iver, som påkallar oförbrukade krafter. Känn glädje och tacksamhet över att vara unga just nu! Vi, som redan äro äldre, avundas er. Mången av oss skulle säkert gärna efterskänka det mesta av det, som han kan ha igen, om han i utbyte finge några år av er ungdom just nu, då så mycket är att uträtta och leva för. Det är inte sant, att det goda håller på att förblekna till en tvetydig liten borgerlig dygd, därför att det vidgar sitt begrepp och därmed också stundom söker nya namn. Språkets ord förnötas, men deras mening överlever dem. Ja, det är inte ens sant, att heroernas tid endast tillhörde sagan. Heroer bli oss allt framgent födda, var gång vi behöva dem. Ur det hav av vita mössor, som här böljar omkring mig, skall kanske en gång ett nu okänt namn höja sig och flyga ut över vårt folk i åska och lågor. Även om detta aldrig sker, stå här med visshet många, som skola göra en gagnelig insats, om också utan ryktets larm. Ingen behöver tro sig så ringa, att han inte kan bli en av dem. En frimodig vilja bär alltid med sig i sin fackla åtminstone något stänk av den heliga elden, och det till och med om hon går vilse. Efter dagens slut sjunger aftonringningen försoning över gravarna, och obetingat rätt har ingen.

Men då är det heller inte nog att koka en mager fattigsoppa på adertonhundratalets döda ben, inte tillfylles att stelna i en redan genomförd kritik av rämnade former. Det är inte sant, att vår tid uteslutande är nedbrytande. Så länge det har funnits kultur på jorden, har den ena handen smulat, medan den andra har byggt, och även vår tid är byggande och fylld av arbete med att redligt lägga fasta grundvalar. Minns, ni äro till för att nybilda och skapa! Stig som en ledstjärna framför oss, du ofattbara människolängtan till det som är upphöjt och stort!

Näst skogen är väl en trädgård som här den värdigaste plats,

som gärna står att söka för firandet av blommornas furste. Det tycks oss helt naturligt och givet, att hans egen födelse inföll vid den årstid, då hans blivande undersåtar ljusögda tittade fram under hassel och björk. En studentfest för Linné och för våren, den blir av sig självt också en fest för den allmänna föryngring, den vårluft, som mer och mer brett sig över vårt land. Ute i bygderna skola snart ungdomsmöten hållas under sång och meningsbyte, och överallt skall det jubla om föresatser och förhoppningar. Den tillförsikt, som vaknat, har slagit för djupa rötter att med ens utan vidare kunna vissna bort.

Jag står här som gäst, och ni ha bett mig tala. Nåväl, gossar! Tala och tala, det är två skilda ting. I en högtidsstund som nu faller ordet vägt och avmätt, men kanske ha vi ändå förstått varandra. Giv mig då ett svar, så att det ljuder vida omkring i majkvällen!

Från och med 1905 har vårt folk fått en medveten framtidsvilja, och ingenting kan längre hejda den. För denna vår goda vilja, vår vilja att i ljus och hälsa tjäna Sverige, vårt fädernesland, höjer jag nu efter gammal studentsed ett fyrfaldigt leve!

Himladrottningens bild i Heda.

»Åtta hundra julenätter
såg jag tända sina ljus.
Barn, hör vad jag täljer!
Konungar kysste min fot.
Glömd sitter jag. Damm höljer mig.
Bed mig ej om vad *du* har kärt,
ej om guld och ej om namn.
Gå, förnekare!
Blott hos den, som tror, ske under.»

När jag hörde från bildens röda
läppar av trä så tunga ord,
flög på muren ett sken, och jag bad:

»Skänk mig hellre det gyllne hjärta,
skänk en droppe av den goda,
kärleksrika ödmjukhet,
som, förgätet och utan namn,
sirat och satt dig med dok och krona
hög och sträng på drottningstolen.
Lär mig vörda så och besjunga
hela den stora, ljusa värld,
som står fylld av vingars surr,
ängar och berg och underbara,
ädelt visa människoverk.
Den har tro, för vilken mycket är heligt.»

Bön vid lågorna.

Helige Ande, dig tillbeder jag.
Eld och segersång är ditt namn.
Vedermödans ande och nödens,
ljus över tårarnas stund och dödens,
bränn till stoft vår människohamn!
Mot dina eviga lågor breder jag
än ur döden i bön min famn.

Vid vägens slut.

Vis, o människa, det blir du först,
när du hinner till de aftonsvala
höjders topp, där jorden överskådas.
Konung, vänd dig om vid vägens slut,
vila där en stund och se tillbaka!
Allt förklaras där och allt försonas,
och din ungdoms riken hägra åter,
strödda än med ljus och morgondagg.

Norges fader.

Vid Björnstjerne Björnsons död.

Det står aftonglans över fjällen.
Nedåt gick solen sin kungliga stråt,
gråt, Synnöve, gråt!
Stor var den sol, som sjönk i kvällen.
Diktare, krigare, striden är all!
Du sovande hövding, som hemåt vänder,
kring skeppet går havets svall
mot norska klippor och svenska stränder.
Det var brödraland. Det blev främlingsland.
Det var hand i hand. Det blev slitna band.
Men djupt i folkens själ, i det förtegna,
där brusar ändå evigt brödrasången.
Här stå vi kvar och se mot solnedgången
och sörja dig som en av våra egna.

OSCAR LEVERTIN.

Itaka.

Jag drömt som främling på en främmad strand,
Gud vet hur många år.
Nu vill jag hem. Jag redan lagt från land,
i silkesseglet stormen slår.
Framåt mot obefarna vattendrag
förbi Herakles' stoder
mot fjärran ö i blå arkipelag
jag vridit skeppets roder.

Där ligger solskenslyst i havets mitt
mitt Itaka, den ö,

där fruktträdsvalven evigt lysa vitt
och dyningarne dö
i säven som en mattad aftonsång
från kärleksdomnad lyra,
dit, vore färden än så hård och lång,
vill jag min farkost styra.

Där står det vita, marmorsvala hus,
i vilket jag vill bo.
Där silverpoppeln har det högtidssus,
som hägnar med sin ro.
Ack världens vägar, jag är trött på dem!
Jag hör det dunkla kravet
mot längtans Itaka, mitt hjärtas hem,
min vita ö i havet.

På hemfärd stadd jag lyssnar så förstrött
på livets lust och larm
som på en man, som av en slump mig mött
och håller fast min arm.
I bröder, än jag går som en bland er,
men ren mot slag som smekning
med avskedsstundens gåtfullhet jag ler.
Jag har gjort upp min räkning.

Blott starkare förnimmer jag var dag
den manande musik,
som eko är av kvällens böljeslag
emot min hemös vik.
Jag drömmer, lutad över skeppets toft.
I skum delfiner skalkas,
än syns ej ön, men luftens mandeldoft
förtäljer, att jag nalkas.

Så vill jag bära allt, vad än en man
kan bära utav ve,

ty ett jag vet, ej evigt räcka kan
mitt hjärtas odyssé.
Min sorgs, min glädjes skiljemynt — allt glöms
som mull i mull begravet,
när skeppet når sitt Itaka, sin dröms
vårvita ö i havet.

Viktor Rydberg.

Det går icke att sysselsätta sig med något annat, ty tanken varken vill eller kan lämna *Ekeliden,* där den svenska bildningens vapensmed, den svenska diktningens patriark ligger död. Jag ser septemberhimmelen över den sovande mästarens hus bliva vintrigt blek och klar med bud om fattigdomens och det tryckande mörkrets årstid; jag hör höstens hårt och nyckfullt förödande blåst storma och slita i träden, kanske aldrig så älskade och så ståtliga som i ålderns och undergångens kungaskrud. Över filosofgången, som leder upp till Viktor Rydbergs Tusculum, ligger solstrimman orörlig och stelnad, ett epitafiums sista, oförglömliga versrad av guldbokstäver.

Jag ser mot studiekammarens fönster, där hans lampa aldrig mer skall tändas — arbetslampan med den jämnt och klart brinnande lågan, som jag så många gånger sett tindra däruppe. Sent på nätterna, då man gick på Djursholmsvägarna, såg man den lysa, talande sitt språk om oförtröttad möda, om kunskapsbegär, som ej fick ro, tanke, som aldrig rastade, och dröm, som spann och spann sin gyllene och äkta tråd. Man kände blygsel för allt det myckna lilla och likgiltiga, med vilket ens ungdom gav sig tid, inför denna ständigt brinnande lampa, och erfor på samma gång en känsla av tacksam vördnad. Det var den svenska bildningens väktare, som, redan grånad, men utan att låta övermanna sig av natten, satt på sin post med gjallarhornet, lyran och infolion, och kring hans kastell hördes suset av den svenska odlingens vårdträd, som tycktes hava en av sina rötter på hans egen gård.

Den vackra lampan, som brann så jämnt och klart! Den var bilden av honom själv. I ett land, där snillena gärna hava mete-

orernas sprakande flyktighet eller på sin höjd lysa som dessa intermittenta stjärnor, vilka blott med långa mellantider få den första ordningens skönhet och strålkraft, var den ett undantag, Viktor Rydbergs dubbelstjärna av dikt och tanke, aldrig förbländande, men alltid på fästet med sin milda glans. Därför blev den också fyrflamman, som alla sågo efter, både de som voro villrådiga om seglatsens kosa, och de andra, som hade sin kurs given, men ändå älskade att glädja sig åt dess vackra, stilla skimmer.

Alldeles likartat var intrycket av mannen själv, sådan jag i denna skymning minnes honom från de få gånger jag råkat honom — just detta intryck av en stilla, men ren och klar, alltid brinnande låga. Varje gång han kom emot en — ända in i de sista åren, förvånades man över den ungdomlighet, som låg över hans gestalt. Så många och djupa andliga strider, så många strävanden, så stor lärdom — ty utan att kanske direkt vara född och danad till vetenskapsman i modern mening var han ju en ihärdig forskare på överraskande vida och skilda fält — så många vakor vid skrivbordet och bland böckerna. Men allt detta tycktes han bära lätt, och ständigt när man såg honom, liksom när man läste honom, hörde man inom sig en och samma sentens — Augustini vackra ord: *Qui amat, non laborat.* Nej, den som älskar, den anstränger sig ej, den har ingått det enda förbund med ungdomen, som består.

När han talade, och samspråket av sig själv kom in på spekulationens allvarligaste problem — det var lika naturligt för honom att tala om metafysik som för andra om väder och vind — var det återigen samma bild, som tedde sig, bilden av den aldrig slocknande tempellampan framför en osynlig gudoms altare. Den upplyste ej, som en elektrisk gnista, blixtlikt hela hemlighetsfulla djup av mörker, den eklärerade ej med en brands mäktiga och bjärta glöd, men den kastade en varm ljusflod, som aldrig försvann, och som räckte så långt in i dunklet, som det var rådligt för de flesta (om också ej för de dristigaste) att gå.

Men den spekulationens hänförelse, som var centralpunkten i hans väsen, och den milda, kärleksfulla värma, som var hans själs temperatur, de kommo fram i en form, som var konstnärligt momumental och som gav hans idéer marmorns skönhet och oförgäng-

lighet, också när de själva kunnat tänkas fördjupade. Det var detta, som gjorde honom till en i vår litteratur så enastående man.

Framtiden skall säkert rubba och nagelfara hans forskning, kritisera hans idébyggnads väsen och konsekvens — den eftervärldens dom väntar även de största av döda män — men hans form och uttryckssätt skola oanfäktat beundras, så länge svensk språkkonst står i helgd och svensk diktning lever. Det gäller främst hans vers. Prosan kan vara för puristisk, för arkaiserande. Versen är så gott som ofelbar, och hans lyrik, som tolkat all tankens längtan, hopp, svärmeri och missmod, väller väl i denna stund för allas öron som det kristallklara flödet i en skogskälla, speglande aftonens djupblå himmel över de mörka granarna.

Men allt detta: fulländningen i hans konst, den fullkomligt enastående ställning av landets stora undervisare, som han intog, och det förunderliga inflytande, han övade — ty det var något ovanligt, att en så lidelsefri och så litet agitatorisk stämma kunde göra sig så hörd — kan man ej i denna skymning ens göra något bemödande för att karakterisera eller mäta. Därom komma många böcker att skrivas. Nu kan man blott stilla taga fram det av den sovande mästarens verk, som man älskar högst, och med en ny känsla av vemod omläsa välbekanta ord. Ingen har så vackert som Viktor Rydberg talat om trösten i, att det finns en skörd, som »undan döden bärgas och som hör evigheten till» — och dock är det med en känsla av gemensam familjesorg, som man i afton, så långt svenskt språk läses, sätter sig ned vid hans böcker, medan runt om i bygderna breder sig den stilla och vördnadsfulla tystnaden kring ett högsäte, som nyss blivit lämnat tomt.

Den 21 sept. 1895.

Vid sekelskiftet.

Historiens text känner icke till några avbrott — det hindrar icke, att den mänskliga interpunktionen, årens små, århundradenas stora skiljetecken äro nödvändiga, för att vi skola förmå läsa och uppfatta dess fortlöpande skrift. Redan en blick på vårt eget livs förhållande till almanacka och kalenderår lär oss både det konven-

tionella och det oumbärliga i den tidsindelning, vilkens nät med de tusen maskorna omspinner oss. Vilken slump är det icke, när de perioder och skiften, vilka med sina personliga händelser och erfarenheter verkligen indela våra levnadsöden, också sammanfalla med den allmänna tideräkningen, och dock, vilken oundgänglig registrator är icke denna för vår existens! Så hava alla årsskiften kapitelsluts betydelsefullhet, och långt mer högtidlig, mer ägnad till drömmeri och eftertanke än de vanliga nyårsnätterna är den Sylvesternatt, i vilken ett sekel slutar och ett sekel föds. Ty århundradena stå dock — hur ohistorisk på sätt och vis en sådan föreställning är — som i sig avslutade helheter med skilda drag och bestämda karaktärer. Är icke t. ex. 1400-talet i den populära fantasien renässansguden, världsförnyaren, en antik Backus, vaknande ur vinterdvalan, dragande ut på livsglädjens och skönhetsberusningens sommartåg? Är icke 1700-talet den hänförde och förhoppningsfulle gatufejaren, som ej vill låta kritikens Herkuleskvast vila, förr än hela världen ligger rensopad från vidskepelse och fördom? Vi veta alla, huru otillräckliga, ja, skeva dylika föreställningar och formler äro, och ändock skulle utan dem inga överslag och sammanfattningar vara möjliga. Och dessutom är ju människofantasien en rastlös mytbildare, och när sekelnattens stjärnor gnistra, magiska och stora, har också vår inbillning svårt att icke på Vintergatans tidsväg se århundradena komma vandrande i synbara gestalter, de historiska och kända först, sådana hävden tecknat dem, och bakom dem det avlägsna, anade ledet av kommande och okända, allt mäktigare till skepnad och åsyn som furstarna i Banquos trollspegel.

Den naturligaste stämningen en sådan sekelnatt, när blicken går tillbaka, är väl och har väl alltid varit — vemodets. Ett århundrade gånget — hur många ädla eldar och hjärtan förbrunna! Till vad gagn? Hava ljus och värme växt? Se där frågor, som alltid fått tvekans eller åtminstone de ouppfyllda förhoppningarnas svar — och i nattens tystnad brusar allt ljudligare mässan över förspillda krafter och viljor, namnmässan över alla de slagna. Och hur litet sentimentalt man inför mänskligheten en gros tar dylikt, förblir intrycket nedslående, så fort man tänker på resultaten.

Dock, detta sätt att ständigt spana efter följd och ändamål är

teologiskt. Helt annat blir intrycket, om man tänker sig hela processen såsom till för sin egen skull, en kamp, där icke utgången, men själva sammandrabbningen och dess kraftutveckling och hjältemod äro det väsentliga, ett kraftspel, vilket på sin höjd under fortgången självreglerar sig efter de stridande parternas och släktets behov.

Då bliva krigets bragder och bravur huvudsaken: brottningens spänning, äventyrens överdåd, självuppoffringens heroism, vapenklirrets musik och sångernas berusning kring lägereldarna. Glödens intensitet, ansträngningarnas storhet, karaktärernas styrka, ordens, tankarnas och uppsåtens sublimitet bliva då ett sekels mening, som islossningen och knoppningen äro vårens och blomningen och grönskan sommarens. Och hur litet tillfredsställande vårt 1800-tal då tycks sluta — och att dess final varit föga uppbygglig, därom torde näppeligen mycken meningsskiljaktighet råda — blir intrycket av seklets storhet överväldigande, om man tänker på vad som under detsamma depenserats av hjältemod och genialitet, av handlingskraft och passion, av vingat svärmeri och uthålligt, hårdnackat arbete, av poesiens brand och prosans virke. I detta hänseende kan man blott jämnställa århundradet med renässansens. Ty var eljes finna en sådan rikedom på initiativ, en sådan jämnstark dubbelhet av drömmeri och handling med lika stora bärare av båda! Vi kunna kalla detta århundrade Napoleons och Goethes, Bismarcks och Darwins, Richard Wagners och Zolas, Rothschilds och Lassalles, vi kunna kalla det romantikens och positivismens, filosofiens och biologiens, vi kunna kalla det de svikna förhoppningarnas, självförbränningens och den eviga längtans århundrade, men också den historiska resignationens, den reala kallblodighetens och den faktiska kunskapens, på en gång individens och massornas med en konsekvens och en hänsynslöshet, som aldrig tillförene.

Vart sekel måste naturligen inom sina pärmar gömma en tallöshet av stridiga och brokiga tendenser, men 1800-talets första och mest i ögonen fallande egendomlighet är just dess motsatser, dess oavlåtliga pendelslag mellan ytterligheter, dess inre brustenhet under en yttre borgerlig nivellering. Och dock skall den, som studerar seklets andliga utveckling, finna, att de två grundmotsatser i livsuppfattning, som ständigt brottats om herraväldet såsom två ofören-

liga principer, också givit vårt århundrade dess inre rytm. Det är striden mellan subjektiv och objektiv kunskap. Det är den ständiga dispyten mellan dem, som anse skådespelarna, och dem, som anse scenen vara det oförgängliga och väsentliga, mellan dem, för vilka den tänkande människan är det helas medelpunkt, och dem, för vilka världsalltet är det beständiga, i vilket människan på sin planet lever sin årstid som gräs och blad och förgänglig som de. Den första vetenskap vi egentligen äga — den grekiska naturspekulationen — gick avgjort i den sista riktningen. Den var filosofisk fysik och astronomi, och Plato är här den store reaktionären, som ledde spekulationen till den tankepoesi, som kallas metafysik. Men först kristendomen med sitt oändliga personlighetsbegrepp förmådde helt ur den gamla världen avlägsna det drag av vis objektivitet, av lycklig, medveten avpassning efter naturramen, som är antikens innersta hemlighet och som med sin självbegränsnings harmoni med synkrets och grund tjusar i allt antikt, från templet till och med kamén. 1700-talet hade i detta hänseende ånyo upptagit den antika uppfattningen. Hela den lysande rad av naturvetenskapliga upptäckter, som kröntes av Newtons, ledde åter tanken utåt, och världsmekanismens stora idé föresvävade, om också oklart, sinnena som ett kunskapens evangelium. Vårt eget århundrade började just här sin reaktion. Dess väsen var brinnande känsla och längtande fantasi, och det ville ej nöja sig med att vara en detroniserad kung. Hellre då drömkronan på huvudet och fantasispiran i handen än alls inga regalier. Uttröttat av en förnuftsåskådning, som encyklopedisterna gjort trängre och fattigare än nödvändigt, längtande efter det oändliga såsom den, vilken suttit fängslad, längtar efter rymdens vidd, nattens stjärnor och luftens frihet, skrinlade 1800-talet föräldrarnas visdom och lät förnuftet bliva släpbärerska till fantasien, den nya drottningen av Saba, som kunde tyda alla gåtor.

Sådan var romantikens stämning. Den behärskade med få undantag alla Europas tänkare och diktare intill 1840-talet, och det är först under detsamma, som det märktes, att 1700-talets idégång väl kunde ligga nere och räntelös, men dock hörde till det oförytterliga grundkapital, vilkets värde förr eller senare skall göra sig gällande. På 1840-talet skedde också genombrottet, och marsdagarna

1848, som voro så politiskt betydelsefulla, läto också med sin explosion ana tidens andliga kris. I stort sett är också detta sekels femte decennium dess intellektuella omvälvningstid, och så sönderfaller århundradet i två stora hälfter, den subjektiva och den objektiva världsuppfattningens, den förra är romantikens, människans, individens, den senare positivismens, naturens och massornas, och så snart man i tiden efter 1848 hör det enskilda jagets passionerade och oresonliga Cesarrop eller hör den otyglade känslan spela sin stormande appassionata, kan man alltid misstänka, hur modern förklädnaden är, efterklang från århundradets förra hälft, sus från romantikens aldrig helt övergivna eller stängda månskensträdgård — så t. ex. hos Nietzsche genom hans mästare Schopenhauers under romantisk himmelskonstellation uttänkta filosofi. Men så kan en blick på livsåskådningen under dessa båda motsatta epoker giva en koncentrerad bild av hela seklets själsliv.

*

Det är ett misstag, att vårt 1800-tal hälsades med överdriven förhoppning, ehuru så ibland framställes. Även förra seklets optimister hade genom franska revolutionens utgång fått kall dusch över tron på människans naturliga godhet. Schiller t. ex., som ännu 1789 hänfört hyllade humanitetsålderns inträde, är vid Sylvestertiden 1799 långt mindre förhoppningsfull till mods. Hektiskt lyste flammorna på hans magra tänkarkinder, när han från sitt låga studerrum såg ut över världen och pessimistiskt hälsade det nya århundradet:

> In des Herzens heilig stille Räume
> Musst du fliehen aus des Lebens Drang!
> Freiheit ist nur in dem Reich der Träume,
> Und das Schöne blüht nur im Gesang.

Och man kan säga, att dessa fyra rader blevo programmet för fyra årtionden av tänkande och dikt. Trött överlät man makt och verklighet åt »ödets man», Napoleon, som nyss i orienten fått det sagoskimrets auktoritet, som ensamt orienten förmår skänka. »Över

Bonapartes tillbakakomst har jag vågat ett litet rimmat försök,» skriver 1799 teologie studeranden i Lund, Esaias Tegnér, till sin beskyddare Myhrman. Från pyramid till polcirkel betraktas Napoleon som handlingens apostel, »denna världssjäl till häst», som Hegel skrev, och alla, vilka ej voro soldater, flydde från yttervärlden till det inre livet, till jagets dramer, sinnets sorgespel. Rousseau, urmakaren från Genève, vilkens pappa ruckat storturkens kronometrar, var det som först öppnade boetten och ropade: Se bara in i edra egna hjärtan, vilka underbara, mer än allt annat intressanta verk, vilka förunderliga hjul och fjädrar! Och hänryckta som barn betraktade drömmarne sina hjärtans gång! Och när de vände ögonen därifrån, tycktes verkligheten kall, meningslös och tom. Bort ville man då, ju längre dess bättre, mot sagans och legendens stjärnor! Ett alibi från samtiden sökte man i det förgångna, i forntiden, i de diktade land, dit inga sjökort förde, och i vilka sammanhang och lagar voro tvinnade av ömmare och mer sympatiska parcer än i den sträva verkligheten. Filosofien ledsnade på induktionernas och bevisens mödosamt hopspunna väv samt blev sierska och sibylla, och vetenskapen själv tröttnade ett ögonblick på sin syssla som det exaktas verifierande bokförerska och slog sig på spådom och sanndrömmeri. Dock, trots barnslighet och modlöshet, är det ju romantiken, som danat den moderna mänskligheten känsloliv. Över allt har den öppnat perspektiv; allt har den fördjupat och oändliggjort. Vingklippt, torrt och lillgammalt förefaller varje väsen, som alls ej berörts av dess anda. Det är sant, den har skapat febersjukan efter lyckan, längtans farsoter, det evigt önskande och otillfredsställda hjärtats epidemier, men den har också skänkt oss livets råga, överflödet, allt, som giver känslan av ett övermått, av vilket man kan slösa och dela med, och det är ensamt detta, som gör människan salig. Och med apoteoseringen av jaget som konstnär i det offentliga och enskilda, såsom hjärta och fantasi, vände sig romantiken till allt, som kunde öka människans anor och höghet och bekräfta hennes adelsbrev. Den jämförande mytologien och språkforskningen stodo upp till liv och den på nytt skapade historien — allt för att göra människans kungasaga underbar och oändlig. Och under denna stämning spirade och brusade dikten, som man kan förstå,

med sällsynt styrka. Världslitteraturen äger väl enskilt lokala uppblomstringar av jämförlig rikedom, men knappast någon internationell period av sådan poetisk alstring. Nerifrån Italien upp till Norden spelade diktens springbrunnar. Denna förra hälft av seklet rymmer den svenska vitterhetens guldålder, men också hela den moderna poesiens.

Dock, romantiken var helg och karneval, och det är en ledsam sanning, att deras lösen alltid är förgänglighet. Fantasteriets och festens trötthet kom så småningom, och in i sagovärlden gjorde sig den verklighet, som man ville glömma, och det positiva, som man förhånade, dock påminta. Man kallade dess röst ironi och sökte stämma den ihop med sången. Men den blev allt högre och gällare, och Heines visselpipa — den bästa som funnits — beseglade dess undergång. I alla de tre stora kulturländerna skymtade tecknen till omkastningen, den vetenskapliga andans återuppvaknande. Comte, som redan 1822 utgivit sin planritning »över de vetenskapliga arbeten, som äro nödvändiga för att reorganisera samhället», begynte 1830 publikationen av sin storartade »Cours de philosophie positive», vilken haft en betydelse som Lockes filosofi i förra seklet och i vårt århundrade är det första vägande manifestet för en vetenskaplig livsåskådning. 1835, mitt under det romantiken i Tyskland satt på tronen både bokstavligt och andligt, utkom David Strauss' »Jesu liv», som mer genom sin verkan än sin inre beskaffenhet blev så betydelsefull, och i England mognade med Mill den moderna anglosaxiska världsförklaringen. Men avgörande och omskapande allt blevo dock först den Mayer-Helmholtzska teorien om energiens bestånd och Darwins teori om arternas uppkomst, från 1859, de utan fråga största och viktigaste tankeakter och resultat, som vårt sekel erbjudit, läror, som bilda basen för hela det moderna livet och vilkas alla konsekvenser på långt när ännu icke äro dragna. Kompletterande varandra som begrepp av inre enhetlighet och yttre utveckling, famna de så gott som allt det väsentliga av social och individuell tanke från seklets avslutning. Hela skönlitteraturen, där den icke tär på omstuvade romantiska rätter, har i denna åskådning sin botten. Man kan säga, att ett utomordentligt snille som Honoré de Balzac, århundradets störste romanförfattare, anat denna livsupp-

fattning, redan innan forskningen formulerat den. Hur verkar icke hans »mänskliga komedi» som en darwinistisk världsstrid, förkroppsligad i bild; hur reglerar ej ensamt kampen för tillvaron dess tusen stridande personers anda och struktur! Och sedan från Flaubert ner till dagens allra sista poetiska heliga finnes väl ingen oberörd av denna världsuppfattnings lynne.

Visserligen minnas vi alla, att också här reaktion ej saknats. Mitt igenom folkträngseln och maskinsurret sågo vi en högväxt, blek, i vitt höljd gudinna komma, som kallade sig »den nya mystiken», och den romantiske Adam, som finnes inom oss alla, lystrade till hennes skälvande och vackra röst. Men granska vi dessa sekelslutets skrifter i detalj, märka vi dock under putsen den moderna världsuppfattningens hårda och fasta stensorter. Reaktionen var enbart estetisk, och livskärnan som förut modern och positiv. Förklädda atenare, medeltidsasketer, trubadurer och riddare, hedningar i toga, munkar i krucifix och till svenska renässanskungar förklädda gatpojkar, alla röja de dock något ögonblick sin hophörighet med Darwins zoologiska tid, och att de höra till 1800-talets stora, blott av sitt tillnamn alltför ofta glömska släkt Homo sapiens.

Det sista namnet, som givits den nya konsten och de nya föreställningarna, är ju »symbolisk», »symbolistisk». Namnet är förträffligt och hedrande. En symbol är sinnebilden av något djupt och betydelsefullt, givande i synbar form något av mänskligheten evigt bestående dygder, något av dess aldrig slocknande ideal. Filosofi är roten i all symbolik, och när tiden griper till att skapa nya symboler, är det i konsten ett uttryck för samma emancipation, som i vetenskapen givit oss enhetlighetens och utvecklingens begrepp. Och det århundrade, som ägnade sin första hälfts inspiration åt människan, jaget, individen och historien, och sin sista åt naturen, massan och den faktiska kunskapen, slutar sålunda i större harmoni, än den grunde betraktaren tror, när det såsom sina sista gåvor bjuder livsförklarande vetenskap och livsförtydligande symbol.

En Man till sin Genius.

Nu kommen är den höga middagstimman,
och solen i sitt zenit står.
Allt hädanefter glesare blir strimman
och längre skuggan, där jag går.
Min Genius, i denna festligt klara
och soligt högtidsdjupa stund
mitt hjärta vill din offerlåga vara,
min själ din ljusa offerlund!

Du, som med blåa stjärnor vid din tinning
men blick ej olik min jag sett,
alltsen min tanke först kom till besinning,
att jag av drömmens barn var ett,
du, som mig varit städs en äldre broder,
som bättre än jag själv mig känt,
som hemligt länkat har min levnads roder
och bladen i min livsbok vänt!

Du, som en glans skänkt mina fröjders smycken,
långt högre än jag själv det drömt,
och när mig ödet räckte ångestdrycken,
det bittraste därur ren tömt,
du, som göt i mitt hjärta och mitt öga
ett sken från dina stjärnor blå,
så verklighetens värld mig rörde föga,
när jag i diktens kunde gå!

Du höga Genius, som allt mig skänkte,
min andes lust, min levnads liv,
jag, otacksamme, allt för litet tänkte
på dig i dagens tidsfördriv.
Men nu, när middagstimmens ro är inne,
mitt hjärta endast stilla ber,
att du, som lett mig hit till bergets tinne,
mig också måtte följa ner.

Jag ser mot dalen, och mig tyckes ljuset
så främmande, så klart och kallt,
som rop och frågor ängslade i suset,
blott man i skuggan gjorde halt,
som, när man böjde sig mot källan, porlet
ej rasta lät ens vandringsstav,
som mellan trädens svala stillhet sorlet
städs trängde från ett okänt hav.

Dock vad vet jag om skuggorna och kvällen
och drömmarna i deras skygd,
och vad det tänks vid lamporna i tjällen
i dalens aftondunkla bygd?
Som sagans konungar mig tyckas åren
städs överbjudande varann.
Så mäktiga som de med gråa håren
jag kanske aldrig förut fann.

Min Genius, så låt mig neråt vandra
som förr med pannan hög och klar.
När oljebergets ängslan slår, för andra
av nåd dölj, huru svag jag var!
Du gyllne dag, vars sällhet jag fått njuta,
som älskande vi skiljas åt —
låt än en gång mig mot mitt bröst dig sluta
och så, min Genius, framåt!

Konstnärsönskan.

Ett önska dig: att aldrig bliva
en fattig man, som tager blott.
Den endast, som kan genskänk giva,
stolt bär den gåva, som han fått.

För dagens sol giv sång, som klingar,
för varje nattens stjärneljus

en dröm! Din själ har också vingar
och bjuda kan sitt varde ljus.

Du världens skönhet skall anamma
som ett oändligt sakrament;
med måttlös kärlek njut detsamma,
och du dess hemlighet har känt.

För allt dig skänks, giv fullt tillbaka
och så naturens like var —
så du och hon bli man och maka,
ett jämnspelt, skaparlyckligt par.

Sagan och Sångaren.

Fjärran och nära sällsamt förenar
sagan med systerligt spinnande hand.
Libanons cedrar och snöskogens enar
binder hon samman med skimrande band,
suset av palmer och furugrenar,
västerländskt vemod och österländsk brand.
— Själv är jag väster- och österland.

Flykting från hemmet, främling på färden,
kommen från Kanaans pilgrimsstrand,
sagan vandrat vida kring världen,
täljts i tälten på öknarnas sand,
viskats vid sprakande vinterhärden
ända vid yttersta Tules rand.
— Själv är jag morgon- och aftonland.

Soleld, blodseld från Saron i söder,
dröm från heliga vinets jord,
nordisk längtan, som darrar och blöder,
byta i sagan sånger och ord,

tala samman som skilda bröder,
mötta till festlag vid samma bord.
— Själv är jag både söder och nord.

Bitter kunskap om själar och lagar,
vägande världen på vishetens vikt,
konungaklokskap från bibelns dagar,
stämningens solspel och stundens bikt,
livshymn som jublar, dödshymn som klagar,
breda i sagan skiftande skikt.
— Själv är jag både visdom och dikt.

Guldet är smält ur gamla deglar,
skriften själv jag tolkat och tytt.
Urgamla namn och urgamla läglar,
livet, vinet med eget jag bytt.
Egna dragen i dikten speglar
silverspegeln från värld som flytt.
— Själv är jag både förgånget och nytt.

Måttlös är människohjärtats trånad.
Ingen synrand är den för vid.
Sägnen börjat sin gyllene spånad
borterst i myternas morgonfrid,
spinner den hän mot den okända blånad,
tagande bortom vår stjärngräns vid.
— Själv är jag forntid och kommande tid.

SELMA LAGERLÖF.

Sigrid Storråda.

Det var en gång en skön vår. Och det var just den våren, då den svenska drottningen Sigrid Storråda hade stämt möte i Kungahälla med den norske konungen Olav Tryggvason för att träffa avtal om deras giftermål.

Det var ganska underligt, att kung Olav ville äga drottning Sigrid, ty visserligen var hon rik, skön och storsinnad, men hon var den argaste hedning, medan konung Olav var kristen och ej tänkte på annat än att bygga kyrkor och tvinga folket att låta döpa sig. Men kanhända tänkte han, att Herren Gud i höjden skulle omvända henne.

Men än underligare var det, att då Storråda hade kungjort för kung Olavs sändebud, att hon ville segla till Kungahälla, så snart havet var isfritt, började våren genast. All kyla och snö flydde sin kos, just då det eljest brukar vara full vinter.

Och då Storråda talade om att hon skulle börja rusta ut sina skepp, försvann isen från fjärdarna, ängsmarken började grönska, och fastän det ännu var långt före vårfrudag, kunde boskapen sändas på bete.

Då drottningen rodde mellan Östgötaskären ut i Östersjön, sutto gökar och golo på klipporna, fastän det var så tidigt, att man knappast kunnat hoppas att få höra en lärka.

Det blev också stor glädje, varest Storråda drog fram. Alla de jättar, som hade måst flytta från Norge under kung Olavs regering, därför att de ej tålde ljudet av kyrkklockor, kommo ut på bergklintarna, då de sågo Storråda segla förbi. De ryckte upp unga lövträd med roten och vinkade med dem till drottningen, och då de gingo in i sina stenstugor, där hustrun satt i bekymmer och längtan, skrattade de och sade:

»Nu, kvinna, skall du ej vara sorgsen mer. Nu reser Storråda till kung Olav. Nu få vi snart komma åter till Norge.»

Då drottningen seglade förbi Kullaberg, kom Kullamannen ut ur sin bergshåla. Och han lät det svarta berget öppna sig, så att hon såg, hur guld- och silverådror löpte fram därinne, och fägnades åt hans rikedom.

Då Storråda for förbi Hallandsfloderna, sam strömkarlen ned för sina forsar och fall och kom ända ut i älvmynningen och spelade på sin harpa, så att skeppen dansade på vågen.

Då hon seglade fram under Nidingarnas skär, lågo havsfruarna där och blåste i snäckor, så att vattnet sprutade upp till höga skumpelare.

Men då motvind blåste, kommo leda troll upp ur djupet och hjälpte Storrådas skepp fram över vågorna. Somliga lågo vid aktern och sköto på, andra togo rep av sjögräs i munnen och spände sig för skeppet som hästar.

De vildaste vikingar, som kung Olav ej ville tåla i landet för deras ondskas skull, kommo roende mot drottningens skepp

med seglen nedfällda och änterbilorna höjda för att börja strid. Men när de kände igen drottningen, läto de henne fara vidare oskadd och ropade efter henne: »Vi dricka en skål för ditt bröllop, Storråda.»

Alla hedningar, som bodde utmed kusten, lade ved på sina stenaltare och offrade både får och get till de gamla gudarna, för att de skulle stå Storråda bi på hennes färd till den norske konungen.

Då drottningen seglade uppför Nordre älv, kom sjöråret simmande utmed skeppet, sträckte sin vita arm upp ur djupet och räckte henne en stor, klar pärla. »Bär denna, Storråda,» sade det, »så att kung Olav må bliva intagen av din skönhet och aldrig kunna glömma dig.»

Då drottningen hade kommit ett litet stycke uppför älven, hörde hon ett starkt brusande och buller, så att hon undrade, om hon skulle möta ett vattenfall. Ju längre drottningen kom, desto mer tilltog larmet, och hon trodde till sist, att hon skulle komma mitt i en stor slaktning.

Men då drottningen rodde förbi Gullön och svängde in i en bred bukt, såg hon det stora Kungahälla ligga på älvstranden.

Staden var så stor, att hon ej kunde se så långt uppåt älven, att där ej låg gård vid gård. De voro alla ansenliga och välupptimrade med många uthus; smala gränder löpte emellan de grå timmerväggarna ned till floden, breda gårdsplaner öppnade sig framför stugorna, välupptrampade stigar förde från varje gård ned till dess båthus och brygga.

Storråda befallde sina roddare att lyfta årorna långsamt. Hon stod högt i bakstammen av skeppet och såg mot stranden. »Aldrig har jag sett något liknande,» sade hon.

Nu förstod hon, att det starka bullret hon hört kom allenast av allt det arbete, som pågick i Kungahälla om våren, då skeppen skulle sändas ut på långtur.

Hon hörde smeder hamra med tunga släggor, brödkavlen slamrade i bagarstugan, timmerplankor lastades bullersamt på tunga pråmar, ungersvenner barkade mastträd och hyvlade breda årblad.

Mången grön gårdsplan såg hon, där tärnor gingo och snodde

rep åt de sjöfarande, där gamla män sutto med nål i hand och satte klutar på grå vadmalssegel.

Hon såg båtbyggare tjärbrå de nya båtarna. Naglar slogos in i starka ekplankor. Ur båthusen skötos skroven fram för att tätas. Gamla skepp pryddes med nymålade drakbilder. Varor stuvades, folk sade brådskande farväl, tungt packade skeppskistor buros ombord.

Skepp, som redan voro färdiga, lade från land. Storråda såg, att de, som roddes uppåt älven, förde tung last av sill och salt, men de, som styrdes västerut mot det öppna havet, voro högt uppåt masten lastade med dyrbart ekvirke, hudar och skinn.

Då drottningen såg allt detta, log hon av glädje. Hon sade, att hon ville gärna bliva gift med kung Olav för att få råda över en sådan stad.

Storråda rodde fram till kungsgårdens brygga. Där stod kung Olav och mötte henne, och då hon steg fram emot honom, syntes hon honom den skönaste han råkat.

Därpå följdes de upp mot kungsgården, och mellan dem båda var stor enighet och vänskap. Och då de skulle sätta sig till bords, log Storråda och glammade med kungen under hela tiden, som biskopen läste bordsbönen, och kungen log och talade även han, eftersom han såg, att det behagade Storråda.

Då de slutat måltiden, och alla knäppte sina händer för att lyssna till biskopens bön, började Storråda berätta kungen om sina rikedomar. Hon fortsatte härmed, så länge som bordsbönen varade. Och kungen hörde på Storråda, men ej på biskopen.

Kungen satte Storråda i högsätet, och själv satte han sig vid hennes fötter. Och Storråda berättade honom, hur hon låtit innebränna två småkonungar, som vågat fria till henne. Och kungen fröjdade sig och tänkte, att så borde det gå alla småkonungar, som vågade fria till en sådan kvinna som Storråda.

Då det ringde till vespern, reste sig kungen för att enligt vanan gå till Mariekyrkan och bedja. Men då kallade Storråda fram sin skald, och han sjöng kvädet om Brynhild, som lät dräpa Sigurd Fafnisbane. Och kung Olav gick ej i kyrkan, i stället satt han och betraktade Storrådas mäktiga ögon och såg, hur täta de

svarta ögonbrynen tecknade sig. Då förstod han, att Storråda var Brynhild och att hon skulle döda honom, om han sveke henne. Han tänkte också, att hon skulle vara kvinna till att låta bränna sig på bål samman med honom. Alltmedan präster mässade och bådo i Mariekyrkan i Kungahälla, satt kung Olav och tänkte på att han ville rida till Valhall med Storråda framför sig på hästen.

På natten hade färjkarlen vid Älvbacken, som förde folk i sin färja över Göta älv, mera att göra än någonsin förr. Gång på gång blev han ropad över till andra stranden, men då han kom dit, fanns aldrig någon att se. Dock hörde han steg runt omkring sig, och båten blev fylld, så att den höll på att sjunka. Han for hela natten fram och åter och visste ej, vad detta skulle betyda. Men på morgonen var sanden vid älvstranden full av små fotspår, och i fotspåren hittade färjkarlen små vissna löv, som, då han bättre betraktade dem, visade sig vara ädelt guld. Då förstod han, att det var alla de tomtar och pysslingar, vilka hade flytt från Norge för kristendomens skull, som nu vände åter.

Men jätten, som bodde i Fontinsberget strax öster om Kungahälla, tog upp stora stenblock och kastade block efter block mot Mariekyrkans torn, så länge som natten varade. Om jätten ej varit så stark, att alla hans stenar gått över älven och fallit ned långt borta på Hisingen, kunde en stor skada ha uppkommit.

Varje morgon hade kung Olav för vana att gå i mässan, men den dagen, då Storråda var i Kungahälla, menade han sig ej hava tid därtill. Så snart han uppstått, ville han genast gå ned till hamnen, där hon bodde på sitt skepp, för att fråga henne, om hon ville dricka bröllop med honom före kvällen.

Biskopen hade låtit ringa i klockorna i Mariekyrkan hela morgonen, och då kungen kom ut ur kungsgården och gick över torget, slogos kyrkdörrarna upp, och en skön sång strömmade emot honom. Men kungen gick vidare, som om han ingenting hört. Då lät biskopen hejda klockorna, sången upphörde, och ljusen släcktes.

Det kom så plötsligt, att kungen stannade ett ögonblick och såg tillbaka upp mot kyrkan. Det tycktes honom då, att kyrkan var mer oansenlig, än han någonsin förr märkt. Den var lägre än

andra hus i staden, torvtaket låg tungt över de fönsterlösa väggarna, porten var låg och mörk med ett litet skärmtak av granbark.

Medan kungen stod så, kom en ung, smärt kvinna ut ur den mörka kyrkporten. Hon var klädd i röd kjortel och blå mantel och bar ett ljuslockigt barn på armen. Hennes dräkt var torftig, men kungen tänkte, att hon såg ut som den mest ädelborna kvinna han någonsin mött. Hon var hög och av skön gestalt och hade ett ljuvt ansikte.

Kungen såg med stor rörelse, hur den unga kvinnan tryckte sitt barn intill sig och bar det med sådan kärlek, som ägde hon intet annat kärt eller dyrbart i världen.

Då kvinnan kommit i porten, vände hon det hulda ansiktet och såg tillbaka in i den skumma, fattiga kyrkan med mycken längtan i blicken. Då hon åter vände sig utåt torget, hade hon tårar i ögonen.

Men då hon skulle gå över tröskeln ut på torget, svek henne modet. Hon stödde sig mot dörrposten och såg på barnet med sådan ängslan, som ville hon säga: »Var, var i hela vida världen skola nu vi två få tak över huvudet?»

Kungen stod alltjämt orörlig och betraktade den husvilla. Vad som rörde honom mest var, att han såg barnet, som satt alldeles sorglöst på hennes arm, sträcka upp en blomma mot hennes ansikte för att locka henne att småle. Och då såg han, att hon sökte förvisa sorgen från sina anletsdrag och log mot sonen.

»Vem är den kvinnan,» tänkte kungen, »mig synes, att jag sett henne förr. Tvivelsutan är hon en högboren kvinna, som har råkat i nöd.»

Så bråttom än kungen hade för att hinna till Storråda, så kunde han ej slita sina ögon från kvinnan. Han undrade endast, var han förr hade sett så milda ögon och så ljuvt format anlete.

Alltjämt stod kvinnan kvar i kyrkporten, som om hon ej kunde slita sig därifrån. Då gick kungen fram till henne och frågade:

»Varför är du så bedrövad?»

»Jag är utdriven ur mitt hem,» sade kvinnan och visade in mot den lilla, mörka kyrkan.

Kungen tänkte, att hon menade, att hon vistats i kyrkan, därför att hon ingen annan bostad hade. Han frågade vidare.

»Vem har drivit bort dig?»

Hon såg då på honom med outsäglig bedrövelse.

»Vet du det ej?» sporde hon.

Men då vände sig kungen från henne. Han hade ej tid, tyckte han, att stå där och gissa gåtor. Det syntes, som om kvinnan menade, att han drivit bort henne. Han kunde ej förstå, vad hon syftade på.

Kungen gick raskt vidare. Han kom ned till kungsbryggan, där Storrådas skepp lågo förtöjda. Nere vid hamnen mötte han drottningens tjänare, som alla hade guldbårder på kläderna och silverhjälm på huvudet.

Storråda stod högt på skeppet och blickade ut över Kungahälla och gladde sig åt dess makt och rikedom. Hon stod och såg ned på staden så, som om hon redan betraktade sig som dess drottning.

Men då kungen såg Storråda, tänkte han genast på den ljuva kvinnan, som kommit fattig och elända ut ur kyrkan. Vad är detta, tänkte han, jag menar, att hon synes mig skönare än Storråda.

Då Storråda nu log mot honom, påminde han sig, hur tårarna hade glänst i den andra kvinnans ögon.

Kung Olav hade den främmandes ansikte så för tanken, att han därmed måste jämföra Storrådas ansikte drag för drag. Och då han så jämförde, försvann all Storrådas skönhet.

Han såg, att Storrådas ögon voro grymma och hennes mun vällustig. I varje drag av hennes ansikte spårade han en synd.

Han såg väl alltjämt, att hon var skön, men han fann ej mer behag i hennes åsyn. Han började avsky henne, som om hon varit en glänsande giftorm.

Då drottningen såg kungen komma, drog ett segerstolt leende över hennes läppar.

»Jag väntade dig ej så tidigt, kung Olav,» sade hon. »Jag hade trott, att du skulle vara i mässan.»

Det kom över kungen en lust att retas med Storråda och göra allt, som hon ej ville,

»Mässan är ej ännu börjad,» sade han. »Jag kommer för att bedja dig, att du följer mig i min Guds hus.»

Då kungen sade detta, såg han, att Storråda fick en vass blick i ögonen, men hon smålog alltjämt.

»Kom hellre hitöver på skeppet,» sade hon. »Jag vill visa dig de gåvor jag fört med mig till dig.»

Hon tog upp ett gyllene svärd liksom för att locka honom, men kungen tyckte sig alltjämt se den andra kvinnan jämte henne. Och han tyckte, att Storråda stod bland sina skatter såsom en led drake.

»Jag vill först veta,» sade kungen, »om du vill gå med mig i kyrkan.»

»Vad skall jag göra i din kyrka?» frågade hon och såg spotsk ut.

Då märkte hon, att kungens ögonbryn drogos samman, och förstod, att han ej var så till sinnes som förra dagen. Hon bytte då genast om sätt och blev mild och undfallande.

»Gå du i kyrkan så mycket dig lyster,» sade hon, »fast jag ej går. För den skull må det ej uppstå ovänskap mellan oss.»

Drottningen gick ned från skeppet och kom fram till konungen. Hon höll i handen ett svärd och en pälsbrämad mantel, som hon ville förära honom.

Just i detsamma kom konungen att se bortåt hamnen. Långt borta såg han den andra kvinnan komma gående. Hon gick lutande med trötta steg, alltjämt med barnet på armen.

»Vad är det du ser efter så ivrigt, kung Olav?» frågade Storråda.

Då vände sig den andra kvinnan om och såg på kungen, och vid det hon såg på honom, tyckte han sig se, att över hennes och barnets huvuden tändes gyllene ljusringar, skönare än alla kungars och drottningars smycken. Men straxt därpå vek hon av uppåt staden igen, och han såg henne ej mer.

»Vad är det du ser efter så ivrigt, kung Olav?» sporde Storråda än en gång.

Men då kung Olav vände sig mot drottningen, såg han henne gammal och led, omgiven av all världens ondska och synd, och

han förfärades över att han skulle hava kunnat falla i hennes garn.

Han hade dragit av handsken för att räcka henne handen. Men nu tog han handsken och slog henne med den över ansiktet. »Vad skall jag så med dig, din gamla hundhedning?» sade han.

Då for Storråda tillbaka tre steg. Men hon sansade sig raskt och svarade: »Detta slag torde bliva din bane, kung Olav Tryggvason.»

Och hon var blek som Hel, då hon vände sig från honom och besteg skeppet.

Nästa natt drömde kung Olav en sällsam dröm.

Vad han såg framför sig var ej jorden utan havsbottnen. Det var en gröngrå mark, över vilken vattnet stod många famnar högt. Han såg fiskar simma efter rov, skeppen såg han glida förbi uppe på vattenytan som mörka moln, och solskivan såg han blänka matt som en blek måne.

Då kom den kvinnan, som han hade sett i kyrkporten, gående nere på havets botten. Hon hade samma lutande gång och samma slitna kläder, som då han mött henne, och hennes ansikte var alltjämt fullt av sorg.

Men där hon gick fram på havsbottnen, delade sig vattnet framför henne. Han såg, hur det, liksom drivet av oändlig vördnad, reste sig upp i valv och slöt sig samman i pelare, så att hon gick fram genom en den härligaste tempelsal.

Plötsligen såg kungen, att vattnet, som höjde sig över kvinnan, började byta färg. Pelarna och valven blevo först ljust röda, men togo raskt en allt starkare färg. Hela havet runtom var också rött, såsom hade det blivit förvandlat till blod.

På sjöbottnen, där kvinnan gick fram, såg kungen brutna svärd och pilar, brustna bågar och spjut. De voro ej många först, men ju längre hon vandrade in i det röda vattnet, desto tätare lågo de hopade.

Kungen såg bävande, hur kvinnan vek av från räta vägen för att ej trampa en död man, som låg utsträckt på den gröna tångbädden. Mannen var brynjeklädd, hade svärd i handen och ett djupt sår i huvudet.

Kungen tyckte, att kvinnan slöt ögonen för att ej se. Hon rörde sig mot ett visst mål utan tvekan eller ängslan. Men han, som drömde, kunde ej vända bort ögonen.

Han såg hela sjöbottnen översållad av spillror. Han såg tunga skeppsankare, tjocka rep slingrade sig som ormar, skepp lågo där med uppfläkta sidor, de gyllene drakhuvudena, som suttit å stäven, blickade mot honom med röda, hotfulla ögon.

»Jag ville väl veta, vilka som hållit slag på sjön och lämnat allt detta till rov åt förgängelsen,» tänkte den drömmande.

Överallt såg han döda, de hängde ned från skeppborden eller lågo nedsjunkna i den yviga tången. Men han hade ej mycken tid att betrakta dem, därför att han måste se efter kvinnan, som alltjämt vandrade framåt.

Äntligen såg kungen henne stanna framför en död man. Han hade röd livrock, blank hjälm på huvudet, skölden var trädd på armen, och ett bart svärd höll han i handen.

Kvinnan böjde sig över honom och viskade, som om hon velat väcka en sovande: »Kung Olav,» viskade hon, »kung Olav.»

Då såg den drömmande, att mannen på sjöbottnen var han själv. Han kände tydligt igen, att han var den döde.

»Kung Olav,» viskade kvinnan än en gång, »jag är den, som du såg utanför kyrkan i Kungahälla. Känner du mig ej?»

Då den döde alltjämt låg orörlig, lade hon sig på knä bredvid honom och viskade i hans öra:

»Nu har Storråda sänt sin flotta emot dig och tagit hämnd på dig. Ångrar du dig, kung Olav?»

Än en gång frågade hon: »Nu lider du dödens bitterhet, därför att du valde mig och ej Storråda. Ångrar du dig? Ångrar du dig?»

Då slog den döde äntligen upp ögonen, och kvinnan hjälpte honom att resa sig. Han stödde sig mot hennes skuldra, och hon vandrade sakta bort med honom.

Åter såg kung Olav henne vandra och vandra genom natt och dag, genom hav och land. Äntligen tyckte han sig se, att de voro komna längre bort än molnen och högre än stjärnorna.

De vandrade in i en lustgård, där marken lyste som vitt ljus, och där blommorna voro klara som daggdroppar.

Kungen såg, att när kvinnan trädde in i lustgården, lyfte hon huvudet, och hennes gång blev lättare.

Då hon kommit ett stycke längre in, började hennes kläder stråla. Han såg, huru de av sig själva kantades av guldbårder och upplystes av färger.

Han såg också, att en ring av strålar tändes omkring hennes hjässa och beglänste hennes ansikte.

Men den fallne, som stödde sig mot hennes skuldra, upplyfte sitt huvud och frågade: »Vem är du?»

»Vet du det ej, kung Olav?» svarade hon då, och oändlig höghet och härlighet omgav hennes varelse.

Men kungen fylldes härvid i drömmen av stor glädje över att han valt att tjäna den ljuva himladrottningen. Det var en glädje, sådan han aldrig förr erfarit, och den var så stark, att den väckte honom.

Då han vaknade upp, kände han tårar skölja ned över ansiktet, och han låg med händerna knäppta till bön.

Gudsfreden.

Det var en gång en gammal bondgård, och det var en julafton med tung himmel, såsom före ett stort snöfall, och med pinande blåst från norr. Det var just vid den tiden på eftermiddagen, då folk hade brått med att avsluta sitt arbete, därför att man skulle gå och bada i badstugan. Därinne eldade man så häftigt, att lågan slog ut genom skorstenen, och massor av gnistor och sotflingor flögo för vinden och föllo ned på de snöhöljda uthustaken.

I och med det att lågan steg upp ur badstuskorstenen och reste sig över gården som en eldpelare, började alla människor känna, att julen var för handen. Pigan, som låg i förstugan och skurade, började småsjunga, fastän skurvattnet frös till is i baljan bredvid henne. Drängarna, som stodo i skjulet och höggo jul-

ved, började klyva två vedträn i taget och svängde yxorna så lustigt, som hade arbetet endast varit en lek.

Ur boden kom en gammal kvinna med en stor hög runda vörtbrödskakor på armen. Hon gick långsamt över gården in i det stora, rödmålade boningshuset, och kom försiktigt in i storstugan, där hon satte ned brödet på långbänken. Så bredde hon duk på bordet och lade ut brödet i högar, ett stort och ett litet i varje. Hon var en besynnerligt ful gammal människa med rödaktigt hår, tunga, släpande ögonlock och ett eget stramt drag vid munnen och hakan, som skulle halssenorna vara för korta. Men nu i julkvällen var det en sådan frid och glättighet över henne, att man just ej kunde se, hur ful hon var.

Men det var en på gården, som icke var glad, och det var hon, som höll på att binda björkrisviskorna, vilka skulle begagnas under badet. Hon satt framme vid spiseln och hade ett helt fång fint björkris framför sig på golvet, men hon hade inga hållbara vidjor till att binda samman kvistarna. Storstugan hade ett långt och lågt fönster med små rutor, och genom dessa föll skenet från badstugan in i rummet, lekte på golvet och förgyllde björkriset. Men flickan blev olyckligare, ju högre elden brann. Hon visste, att viskorna skulle falla isär, så snart man rörde vid dem, och att hon skulle få lida smälek av detta, åtminstone ända till dess det flammade en ny julbrasa i den där skorstenen.

Rätt som hon satt så och kände sig olycklig, kom där in i stugan den, som hon var mest rädd för av alla. Det var självaste Ingmar Ingmarson, husbonden. Säkert hade han varit i badstugan för att se till, att ugnen skulle bli het tillräckligt, och nu ville han se, hur det gick med viskorna. Han var gammal, Ingmar Ingmarson, och han tyckte om det, som var gammalt. Och just därför att folk började lägga bort att bada i badstuga och låta piska sig med björkris, lade han stor vikt vid att det skulle göras på hans gård och göras riktigt.

Ingmar Ingmarson gick i en gammal fårskinnspäls och bar skinnbyxor och becksömsskor. Han var smutsig och orakad, sävlig i sättet och kom in så stillsamt, att man likaså gärna kunde ha tagit honom för en tiggare. Han hade ungefär samma drag

och samma fulhet som hustrun, ty de voro släkt med varandra, och tösen hade av ålder lärt att ha helig vördnad för en var, som hade det utseendet. Ty det var mycket, bara det att vara av Ingemarernas gamla släkt, som alltid hade varit den förnämsta i bygden, men det mesta en människa kunde vara, var att vara Ingmar Ingmarson själv och vara rikast och klokast och mäktigast i en hel kyrksocken.

Ingmar Ingmarson kom fram till flickan, böjde sig ned efter en av de färdiga viskorna och svängde den genom luften. Och genast flögo riskvistarna åtskils, en hamnade på julbordet och en annan i himmelssängen.

»Hej du tös,» sade gubben Ingmar och skrattade, »tänker du, att man begagnar sådana viskor, då man badar hos Ingemarerna? Eller är du mycket rädd om skinnet, du flicka?»

När husbonden icke tog det värre än så, blev pigan modig och svarade, att hon nog skulle binda viskor, som höllo, om man bara gåve henne vidjor att binda med.

»Får väl skaffa dig vidjor då, flickan min,» sade gamle Ingmar, ty han var i ett riktigt jullynne.

Han gick ut ur storstugan, klev över henne med skurbaljan och stannade på dörrstenen för att se sig om efter någon, som han kunde sända till björkhagen efter vidjor. Drängarna höllo ännu på med julveden, sonen kom ned från logen med julhalmen, de båda mågarna höllo på att släpa in arbetsåkdonen i skjulen, för att det skulle se helgdagslikt ut på gårdsplanen. Det var ingen av dem, som hade tid att gå bort från gården.

Då beslöt gubben helt saktmodigt att gå själv. Han gick snett över gårdsplanen, som om han ämnade sig till fähuset, såg sig om för att veta, att ingen gav akt på honom, och gled så bakom ladugårdsväggen, där det fanns en något så när banad väg, som gick upp mot skogen. Gubben höll det ej för nödigt att tala om för någon vart han gick, ty då kunde det nog ha fallit sonen eller mågarna in att bedja honom stanna hemma. Och gammalt folk vill helst ha sin egen vilja.

Han följde vägen över gärdena genom den lilla grandungen

och kom fram till björkhagen. Här vek han av från vägen och vadade upp i snön för att finna ett par årsgamla björktelningar.

Vid samma tid hade vinden äntligen blivit färdig med det, som den arbetat på hela dagen. Den hade rivit loss snön ur molnen, och nu kom den svepande uppåt skogen med ett långt släp av snöflingor efter sig.

Ingmar Ingmarson hade just lutat sig mot marken och skurit av en telning, då vinden kom farande alldeles fullastad med snö. I samma stund, som gubben rätade upp sig, pustade vinden till och blåste en hel hög flingor in i hans ansikte. Han fick ögonen fulla av snö, och vinden virvlade så häftigt omkring honom, att han måste snurra runt ett par gånger.

Hela olyckan torde nog i själva verket ha berott därpå, att Ingmar Ingmarson blivit gammal. I sina unga dagar skulle han väl ej ha blivit huvudyr av en snöstorm. Men nu gick allting så runt för honom, som hade han svängt om i en julpolska. Och då han ville gå hemåt, gick han åt alldeles orätt håll. Han gick rätt in i den stora granskogen, som tog vid bakom björkhagen, i stället för att gå nedåt mot gärdena.

Mörkret föll hastigt, och bland ungträden i skogsbrynet fortsatte yrvädret alltjämt att vina och svänga omkring honom. Gubben såg nog, att han gick bland granar, men han förstod ej, att detta var på tok, ty det växte granar också på den sidan om björkskogen, som vette mot gården. Men så kom han så långt inåt skogen, att det blev stilla och lugnt, stormen kändes ej, och träden blevo höga och grovstammiga. Då såg han, att han råkat vilse och ville vända.

Han hade blivit yr och upphetsad, därav att han kunnat gå vilse, och där han stod mitt i spårlösa skogen, hade han ej nog reda i huvudet till att känna på sig, varåt han skulle gå. Han tog först av åt ett håll och så åt ett annat. Äntligen föll det honom in att gå tillbaka i sina egna spår, men så kom mörkret, och han kunde ej följa dem. Och det blev bara högre och högre träd omkring honom. Han måtte gå hur han ville, så förstod han, att han kom längre och längre från skogsbrynet.

Det var som förgjort och förtrollat, att han skulle löpa om-

kring där på skogen hela kvällen och komma för sent till badningen.

Han vände om mössan och knöt om strumpebandet, men han förblev lika yr i hjärnan för den skull. Och det blev alldeles mörkt, och han började tro, att han skulle bli tvungen att stanna i skogen över natten.

Han stödde sig mot en granstam och stod stilla för att få reda i tankarna. Den här skogen var han väl bekant med, han hade gått här så mycket, att han borde känna vartenda träd. Han hade gått här som pojke och vallat får. Han hade gått här och satt ut snaror för skogsfågeln. I ungdomen hade han varit med om att hugga ned skogen. Han hade sett den ligga fälld på stubbmarken, och han hade sett den växa upp på nytt.

Äntligen tyckte han, att han började känna igen, var han var, och han trodde, att om han bara gick så och så, skulle han komma rätt. Men hur han gick, kom han endast längre och längre in i skogsdjupet.

En gång kände han fast och glatt mark under foten, och då förstod han, att han äntligen var kommen in på en väg. Den försökte han nu följa, ty en väg skulle väl ändå alltid föra någonstans. Men så löpte vägen in på en skogsäng, och där hade yrvädret fritt spelrum, där fanns ej mer någon stig, där var endast drivor och djup snö. Då sjönk modet på gubben, och han kände sig som en arm stackare, som skulle nödgas dö ute i vildmarken.

Han började bli trött av att släpa sig fram genom snön, och gång på gång satte han sig ned på en sten för att vila. Men så snart han satte sig, höll han på att somna, och han visste, att han skulle frysa ihjäl, om han somnade. Därför försökte han gå och gå, det var det enda, som kunde rädda honom.

Men bäst han gick, kunde han ej motstå lusten att sitta ned. Han tyckte, att bara han fick vila, så brydde han sig ej mycket om att det skulle kosta hans liv.

Han erfor ett sådant behag av att sitta stilla, att dödstanken ej alls plågade honom. Han kände ett slags glädje vid att tänka på att då han vore död, skulle det läsas upp långa personalier över honom i kyrkan. Han kom ihåg, hur vackert gamle prosten hade

talat över hans far, och helt säkert skulle det nu bliva sagt något vackert också över honom. Det skulle talas om att han ägt den äldsta gården i bygden, och det skulle talas om den heder, som det ligger i att vara kommen av en ansenlig ätt. Och så skulle det nämnas om ansvaret.

Jo, jo män, det var ansvar vid saken, det hade han alltid vetat. Man fick hålla ut till det yttersta, då man var en av Ingemarsönerna.

Det for igenom honom såsom en stöt, att det ej var något hedersamt för honom att bliva funnen ihjälfrusen uppe i vilda skogen. Han ville ej ha in detta i sitt eftermäle. Och så steg han åter upp och började vandra. Då hade han suttit stilla så länge, att hela massor av snö välte ned från hans päls, då han började röra sig.

Men så om en stund satt han åter och drömde.

Nu kom dödstanken än ljuvare till honom. Han tänkte igenom hela begravningen och all den heder, som skulle visas hans döda kropp.

Han såg det stora gästabudsbordet dukat i högtidssalen i övervåningen, prosten och prostinnan i högsätet, lagmannen sittande där med vitt kräs utbrett över det smala bröstet, majorskan stående i svart siden och tjock guldkedja virad många varv kring halsen.

Han såg alla gästabudsrummen dragna med vitt. Vita lakan för fönsterna, vitt över möblerna! Granrisat på vägen alltifrån förstugan ända ned till kyrkan!

Bak och slakt och brygd och byk i två veckor före begravningen. Tjugu famnar ved uppeldade på fjorton dagar.

Liket på bår i innerstugan, os i de nyuppeldade rummen. Sång vid liket, då kistlocket påskruvas, silverplåtar på kistan. Hela gården vimlande av gäster.

Allt byalaget i rörelse för att laga i ordning »förning», alla kyrkhattarna uppborstade, allt höstbrännvin utdrucket under gravölet, alla vägar myllrande av folk som vid en marknad.

Åter for gubben upp. Han hade hört dem sitta och tala om honom under gravölet. »Men hur kunde han gå och frysa

ihjäl på det sättet?» frågade lagmannen. »Vad kunde han ha att göra uppe i storskogen?»

Och så svarade kaptenen, att det hade väl berott på julöl och brännvin.

Och detta väckte honom på nytt. Ingemarsönerna voro nyktert folk. Det skulle ej sägas om honom, att han varit oredig i sin sista stund. Han började åter gå och gå. Men han var så trött, att han knappast kunde stå. Han var kommen högt uppåt skogen nu, det märkte han, ty där var en oländig mark, full av stora klippor, sådana som ej funnos längre ned. Han fastnade med foten mellan ett par stenar, så att han knappast kunde komma lös, och under tiden stod han och jämrade sig. Det var alldeles förbi med honom.

Rätt som det var, föll han omkull över en stor rishög. Han föll mjukt på snö och ris, så det skedde honom ingen skada, men nu gitte han ej resa sig vidare. Han hade ej lust till något annat i världen än att sova. Han lyfte undan riset en smula och kröp in under det, som hade det varit en fäll. Men då han sköt in kroppen under kvistarna, kände han, att därinne i högen låg något, som var varmt och mjukt. Här ligger visst en björn och sover, tänkte han.

Han kände, hur djuret rörde sig, och hörde, hur det vädrade omkring sig. Han låg stilla i alla fall. Han tänkte intet annat, än att björnen gärna kunde få äta upp honom. Han orkade ej gå ett steg till för att komma undan honom.

Men björnen tyckte sig väl ej vilja göra något åt den, som sökte skydd under hans tak under en sådan ovädersnatt. Han flyttade sig något längre ned i sin håla liksom för att ge rum åt gästen, och strax därefter sov han med jämna, susande andetag.

* * *

Under tiden hade de ej mycken julfröjd nere i den gamla Ingmarsgården. De hade sökt Ingmar Ingmarson hela julkvällen.

Först hade de gått runt i hela boningshuset och i alla uthusen. De hade sökt från vinden till källaren. Sedan hade de gått omkring till granngårdarna och frågat efter Ingmar Ingmarson.

Då de ej funnit honom, hade söner och mågar begett sig ut kring marker och gärden. Blossen, som skulle hava lyst kyrkvandrarna vid färden till julottan, tändes och buros under det rasande yrvädret omkring på vägar och stigar. Men vinden hade sopat igen alla spår, och dess vinande förtog ljudet av rösterna, då de sökte ropa och hojta. De vore uppe och ute till långt över midnatt, men då insågo de klarligen, att de måste vänta till dager, om de skulle finna den försvunne.

I den första bleka dagningen voro alla på Ingmarsgården åter uppe, och karlarna stodo på gården färdiga att bege sig till skogen. Men innan de hunnit gå, kom den gamla husmodern och kallade in dem i storstugan. Hon bjöd dem sitta ned på långbänkarna i stugan, själv satte hon sig vid julbordet med bibeln framför sig och började läsa. Och då hon efter fattig förmåga sökt efter vad som kunde vara passande att läsa under en sådan stund, hade hon funnit rätt på historien om mannen, som for från Jerusalem till Jeriko och föll i rövarehänder.

Hon läste långsamt och sjungande om den nödställde, som blev hulpen av den barmhärtige samaritanen. Söner och mågar, döttrar och sondöttrar sutto omkring henne på bänkarna. De voro alla lika henne och varandra, stora och tungföra med fula, gammalkloka ansikten, ty alla voro av Ingemarernas gamla ätt. Alla hade rödaktigt hår, fräknig hy och ljusblå ögon med vita ögonfransar. De kunde väl annars te sig olika nog, men de hade alla ett strängt drag kring munnen, sömniga ögon och tunga rörelser, såsom hade de svårt för allting. Men på var och en av dem kunde man dock se, att de hörde till de ypperste i bygden, att de visste med sig, att de voro för mer än andra.

Alla Ingmarsönerna och Ingmarsdöttrarna drogo djupa suckar under läsningen. De frågade sig, om någon samaritan hade funnit husbonden och tagit vård om honom. Ty för alla Ingmarsönerna var det, som hade de mistat något av sin egen själ, då någon, som hörde till ätten, träffades av en olycka.

Den gamla kvinnan läste och läste och kom till frågan: »Vilken var nu hans nästa, som för rövarena kommen var?» Men in-

nan hon hunnit läsa svaret, sköts dörren upp, och gamle Ingmar kom in i rummet.

»Mor, far är här,» sade en av döttrarna, och det blev aldrig uppläst, att mannens nästa var den, som hade bevisat honom barmhärtighet.

* *
*

Något senare framåt dagen satt husmodern åter på samma plats och läste i sin bibel. Hon var ensam, kvinnorna hade gått till kyrkan, och männen voro på björnjakt i storskogen. Så snart Ingmar Ingmarson hade ätit och druckit, hade han tagit sönerna med sig och begivit sig till skogs på björnjakt. Ty det är så, att björnen är det en mans plikt att fälla, var och när han råkar honom. Det går ej an att skona en björn, ty förr eller senare får han dock smak på kött, och då sparar han varken djur eller människa.

Men sedan de gått bort till jakten, hade den gamla husmodern fått en stor ängslan över sig och hade tagit till att läsa. Nu började hon läsa om det, som den dagen predikades i kyrkan, men hon kom ej längre än till detta: »Frid på jorden, och människorna en god vilje!» Hon blev sittande och stirrade på dessa ord med sina slocknande blickar, och allt emellanåt drog hon en tung suck. Hon läste ej vidare, men hon upprepade gång på gång med långsam och släpande röst: »Frid på jorden, människorna en god vilje!»

Så kom äldsta sonen in i stugan, just medan hon på nytt höll på att släpa sig igenom orden. »Mor,» sade han mycket lågt.

Hon hörde honom, men vände ej ögonen från boken, då hon frågade: »Är du ej med i skogen?» — »Jo,» sade han än lägre, »jag har varit med där.»

»Kom hit fram till bordet,» sade hon, »så att jag ser dig.» Han kom närmare, men då hennes blick föll på honom, såg hon, att han darrade. Han måste gripa om bordkanten för att kunna hålla händerna stilla. »Har ni fällt björnen?» frågade hon åter. Nu kunde han ej svara mer, han endast skakade på huvudet.

Gumman steg upp och gjorde, vad hon ej gjort, sedan sonen varit barn. Hon gick till honom, lade smekande sin hand på hans

arm, klappade honom på kinden och drog ned honom på bänken. Så satte hon sig bredvid honom och höll hans hand i sin. »Säg mig nu, vad som har hänt, gossen min.»

Karlen kände igen smekningen, som tröstat honom i barndomen, då han varit olycklig och hjälplös, och han blev rörd, så att han började gråta. »Jag kan förstå, att det är något med far,» sade hon. — »Ja, men det är värre än så,» snyftade sonen. — —»Är det värre än så?» Karlen grät allt häftigare, han visste ej, hur han skulle få makt med sin röst. Slutligen lyfte han upp sin grova hand med de breda fingrarna och pekade på detta, som hon nyss läst. »Frid på jorden.»

»Är det något med detta?» frågade hon. — »Ja,» svarade han. — »Är det något med julfreden?» — »Ja.» — »Ni ville göra en ond gärning i morse.» — »Ja.» — »Och Gud har straffat oss?» — »Gud har straffat oss.»

Hon fick nu äntligen höra, hur det hade gått till. De hade sökt sig fram till björnidet, och då de varit så nära, att de kunnat se rishögen, hade de stannat för att göra i ordning bössorna. Men innan de voro färdiga, kom björnen rusande ut ur idet och rätt på dem. Han såg varken åt höger eller vänster, han kom rakt emot den gamle Ingmar Ingmarson och gav honom ett slag över hjässan, som fällde honom, såsom hade han träffats av blixten. Men ingen av de andra anfölls av björnen, utan han bröt sig fram förbi dem och rusade bort genom skogen.

* *
*

På eftermiddagen foro Ingmar Ingmarsons hustru och son till prostgården och anmälde dödsfallet. Sonen förde ordet. Den gamla husmodern satt och hörde på med ett ansikte, som var orörligt som en stenbild.

Prosten satt i sin länstol framme vid skrivbordet. Han hade haft sina böcker framme och antecknat dödsfallet. Han gjorde det litet långsamt, han ville ha tid att tänka över vad han skulle säga till änkan och sonen, ty detta var dock ett ovanligt fall. Sonen hade helt öppet berättat, hur alltsammans tillgått, men prosten skulle

ha velat veta, huru de själva togo saken. Det var ett egendomligt folk där borta i Ingmarsgården.

Då nu prosten slog ihop boken, sade sonen:

»Vi tänkte också säga prosten, att vi ej vilja hava några personalier över far.»

Prosten sköt glasögonen upp i pannan och såg skarpt forskande över till den gamla kvinnan. Hon satt lika orörlig som förut. Hon endast vred något litet på näsduken, som hon höll mellan händerna.

»Vi skola begrava honom på en vardag,» fortfor sonen.

»Jaså, jaså,» sade prosten. Det var så, att det svindlade för honom. Gamle Ingmar Ingmarson skulle komma i jorden, utan att någon skulle veta det. Kyrkfolket skulle ej stå på vallen och se ståten, då han bars till graven.

»Det blir intet gravöl efter honom. Vi ha låtit grannarna veta det, så att de ej skola behöva tänka på någon förning.»

»Jaså, jaså,» sade prosten på nytt. Kunde ej komma sig för med något annat. Han visste väl, vad det var för sådant folk att avstå från gravölet. Han hade sett, hur det tröstat både änkor och faderlösa, att de fått hålla ett ståtligt gravöl.

»Det blir intet liktåg, bara jag och bröderna mina.»

Prosten såg liksom vädjande bort till gumman. Kunde hon då verkligen vara med om detta? Han undrade, om sonen uttalade hennes vilja. Hon satt där ju och lät plundra sig på allt det, som måste vara henne dyrbarare än silver eller guld.

»Vi skola ej ha klockringning och ej silverplåtar på kistan. Vi vilja ha det så, mor och jag, men vi tala om det för prosten för att höra, om han tycker, att det är orätt mot far.»

Nu talade också kvinnan. »Det är så, att vi vilja veta, om prosten tycker, att det kan vara orätt mot far.»

Prosten teg ännu, och då fortsatte kvinnan ivrigare: »Jag skall säga prosten, att hade min man brutit mot kung eller fogde eller hade jag måst skära ned honom ur galgen, skulle han ändock fått en hederlig begravning, såsom hans far före honom, ty Ingemarsönerna frukta ingen, och det är ingen de behöva gå ur vägen för. Men om julen har Gud satt fred mellan djur och människor, och

det arma djuret höll Guds bud, men vi bröto det, och därför äro vi nu under Guds straff. Och det går ej an för oss att fara fram med stånd och uppståndelse.»

Prosten reste sig och gick bort till gumman.

»Det är rätt, vad ni säger,» sade han, »och ni skall följa er egen vilja.» Och ovillkorligen tillade han, kanske mest för sig själv: »Ingemarerna äro storslaget folk.»

Gumman rätade litet på sig vid dessa ord. Prosten såg henne för ett ögonblick såsom en symbol för hela ätten. Han förstod, vad som sekel efter sekel hade gett dessa tungföra och fåmälta människor makt att vara hela socknens ledare.

»Det tillhör Ingemarsönerna att ge folket ett gott föredöme,» sade hon. »Det tillkommer oss att visa, att vi äro ödmjuka inför Gud.»

Ur **Tösen från Stormyrtorpet.**

Det är i en tingssal ute på landsbygden. Vid dombordet högst uppe i rummet sitter en gammal häradshövding, en lång och starkt byggd karl med ett brett och grovhugget ansikte. Under flera timmar har han hållit på med att avgöra det ena målet efter det andra, och till sist har det kommit över honom något av leda och dysterhet. Det är svårt att veta, om det är hettan och kvalmet i tingssalen, som pina honom, eller om han har blivit illa till mods av att syssla med alla dessa småaktiga tvister, som inte tyckas ha kommit till av annan orsak än för att vittna om människors grälsjuka och obarmhärtighet och vinningslystnad.

Han har just nu börjat med ett av de sista målen, som skola komma före under dagen. Det rör sig om en fordran på uppfostringshjälp.

Detta ärende har avhandlats redan på förra tinget, och protokollet från det föregående rättegångstillfället håller på att läsas upp. Därav får man för det första veta, att käranden är en fattig torpardotter, och att svaranden är en gift man.

Vidare heter det i protokollet, att svaranden har förklarat, att käranden med orätt och endast av vinningslystnad har stämt honom.

Han erkänner, att käranden under någon tid har haft tjänst på hans gård, men han har inte under denna tid bedrivit någon kärlekshandel med henne, och hon har ingen rätt att begära någon hjälp av honom. Käranden har dock hållit fast vid sitt yrkande, och sedan några vittnen ha blivit hörda, har svaranden blivit ålagd att värja sig med edgång, för så vitt han inte vill bli dömd att lämna understöd till käranden.

Båda parterna ha kommit tillstädes och stå bredvid varandra framför dombordet. Käranden är mycket ung och ser alldeles förskrämd ut. Hon gråter av blyghet och torkar mödosamt bort tårarna med en sammanrullad näsduk, som hon inte tycks förstå sig på att veckla ut. Hon bär svarta kläder, som äro tämligen nya och oslitna, men de sitta så illa, att man är frestad tro, att hon har lånat dem för att kunna uppträda på ett anständigt sätt inför domstolen.

Vad svaranden beträffar, ser man genast på honom, att han är en burgen man. Han är en fyrtio års karl och har ett käckt och raskt utseende. Där han står inför domstolen, har han en mycket god hållning. Det märks nog, att han inte tycker, att det är något nöje att stå där, men han ser heller inte det minsta besvärad ut.

Så snart som protokollet är uppläst, vänder sig domaren till svaranden och frågar honom, om han håller fast vid sitt nekande, och om han är beredd att avlägga eden.

Till dessa frågor säger svaranden genast ett raskt ja. Han börjar gräva i västfickan och tar fram ett betyg från prästen, som intygar, att han känner edens vikt och betydelse och är oförhindrad att avlägga den.

Under allt detta har käranden fortsatt att gråta. Hon tycks vara oövervinneligt blyg och håller ögonen envist sänkta mot golvet. Hon har ännu inte lyft blicken så mycket, att hon har kunnat se svaranden in i ansiktet.

När han nu säger sitt ja, rycker hon till. Hon träder ett par steg närmare domstolen, som om hon hade något att invända, men så blir hon stående. Det är väl inte möjligt, tycks hon säga till sig själv. Han kan inte ha svarat ja. Jag har hört orätt.

Emellertid tar domaren emot betyget och ger på samma gång

en vink till rättstjänaren. Rättstjänaren går då fram till bordet för att söka reda på bibeln, som ligger gömd under högar av protokoll, och lägga den framför svaranden.

Käranden hör, att någon går förbi henne, och blir orolig. Hon tvingar sig att höja blicken så mycket, att hon kan se över bordet, och hon märker då, hur rättstjänaren flyttar bibeln.

Ännu en gång ser det ut, som om hon skulle vilja göra invändningar. Men hon hejdar sig på nytt. Det är ju inte möjligt, att han kan få avlägga eden. Domaren måste ju hindra honom.

Domaren är en klok karl, och han känner väl till, vad folk tänker och tycker i hennes hemtrakt. Han visste nog, hur stränga alla människor voro, så snart det var något, som rörde äktenskapet. De kände ingen värre synd än den, som hon hade begått. Skulle hon någonsin ha erkänt något sådant om sig själv, om det inte hade varit sant? Domaren borde förstå, vilket förfärligt förakt som hon hade dragit över sig. Och inte förakt bara, utan allt möjligt elände. Ingen ville ha henne i sin tjänst, ingen ville ha hennes arbete. Hennes egna föräldrar tålde henne knappast i sin stuga, utan talade var dag om att kasta ut henne. Nej, domaren måste veta, att hon inte skulle ha begärt understöd av en gift man, om hon inte hade rätt till det.

Domaren kunde ju inte tro, att hon ljög i en sådan sak, att hon skulle ha nedkallat en sådan ryslig olycka över sig själv, om hon hade haft någon annan att anklaga än en gift man. Och om han vet detta, så måste han ju hindra edgången.

Hon ser, att domaren läser igenom prästbetyget ett par gånger. Därför börjar hon tro, att han ämnar gripa in

Det är också sant, att domaren ser betänksam ut. Han flyttar sina blickar ett par gånger över till käranden. Men härvid blir det där uttrycket av leda och avsmak, som vilar över hans ansikte, ännu mer märkbart. Det ser ut, som om han vore oblitt stämd mot henne. Om käranden också talar sanning, så är hon ju en dålig människa, och domaren kan inte känna något intresse för henne.

Det händer ibland, att domaren griper in i en rättegång som en god och klok rådgivare och hjälper parterna från att alldeles fördärva sig själva, men den här dagen är han trött och led, och

han tänker inte på annat än att låta det lagliga förfarandet ha sin gång.

Han lägger ifrån sig betyget och säger några ord till svaranden om att han hoppas, att denne noga har betänkt vådan av en falsk edgång. Svaranden hör på honom med samma lugn, som han har visat hela tiden, och han svarar vördnadsfullt och inte utan värdighet.

Käranden lyssnar till detta med den yttersta förskräckelse. Hon gör några häftiga åtbörder och kramar samman händerna. Nu vill hon tala inför domstolen. Hon strider en förfärlig kamp med sin blyghet och med snyftningarna, som hindra henne från att tala. Slutet blir i alla fall, att hon inte kan få fram ett hörbart ord.

Alltså skall eden komma att försiggå. Han skall få avlägga den. Ingen skall hindra honom från att svära bort sin själ.

Ända hittills har hon inte kunnat tro, att det skulle få ske. Men nu gripes hon av vissheten, att det är nära för handen, att det skall inträffa i nästa ögonblick. En skräck, som är mycket mer överväldigande än någon, som hon har känt förut, kommer över henne. Hon blir alldeles förstenad. Hon inte en gång gråter mera. Ögonen stå stilla i huvudet på henne.

Det är således hans mening att draga över sig den eviga fördömelsen.

Hon förstår nog, att han vill svära sig fri för hustruns skull. Men om han också skulle ha fått det svårt med henne, så borde han väl inte fördenskull kasta bort sin själs salighet.

Det finns ingenting så förfärligt som mened. Det är något hemlighetsfullt och rysligt med den synden. Det finns ingen nåd eller tillgift för den. Avgrundens portar öppna sig av sig själva, då menedarens namn nämnes.

Om hon nu hade lyft sina blickar upp till hans ansikte, skulle hon ha fruktat att få se det stämplat med fördömelsens märke, som hade blivit ditslaget av Guds vrede.

Medan hon står och arbetar sig upp till allt större skräck, har domaren undervisat svaranden om hur han skall lägga fingrarna på bibeln. Sedan slår domaren upp i lagboken för att finna edsformuläret.

När hon ser honom lägga fingrarna på boken, går hon ännu ett steg närmare, och det ser ut, som om hon skulle vilja sträcka sig fram över bordet och lyfta bort hans hand.

Men ännu hålles hon dock tillbaka av en sista förhoppning. Hon tror, att han skall ge vika nu i det sista ögonblicket.

Domaren har funnit den sida i lagboken, som han har sökt efter, och nu börjar han förestava eden högt och tydligt. Så gör han ett uppehåll, för att svaranden skall säga efter hans ord. Och svaranden börjar verkligen att säga efter dem, men han råkar säga miste, och domaren måste börja om igen från början.

Nu kan hon inte längre ha ett spår av hopp. Nu vet hon, att han ämnar svära falskt, att han ämnar draga över sig Guds vrede både för detta livet och det tillkommande.

Hon står och vrider händerna i sin hjälplöshet. Och det är allt hennes skull, därför att hon har anklagat honom!

Men hon var ju utan arbete, hon svalt och frös. Barnet höll på ett dö. Till vem annan skulle hon vända sig för att erhålla hjälp?

Aldrig hade hon trott heller, att han skulle vilja begå en så vederstygglig synd.

Nu har domaren förestavat eden på nytt. Om några ögonblick skall handlingen vara gjord. En sådan där handling, från vilken det inte ges någon återvändo, som aldrig kan gottgöras, som aldrig kan utplånas.

Just då svaranden börjar eftersäga eden, rusar hon fram, kastar undan hans framsträckta hand och rycker till sig bibeln.

Det är hennes förfärliga fasa, som äntligen har gett henne mod. Han får inte svära bort sin själ. Han får inte.

Rättstjänaren skyndar genast fram för att ta ifrån henne bibeln och återföra henne till ordning. Hon hyser en oändlig fruktan för allt, som hör till domstolen, och hon tror säkert, att det, som hon nu har gjort, skall bringa henne på fästning. Men hon släpper inte bibeln ifrån sig. Vad det än må kosta: han får inte gå eden. Han, som vill svära, springer också fram för att ta boken, men hon gör motstånd också mot honom.

»Du får inte gå eden!» ropar hon. »Du får inte!»

Det, som försiggår, väcker naturligtvis den största förvåning. Tingsmenigheten tränger sig upp mot dombordet, nämndemännen börja resa på sig, protokollsföraren springer upp med bläckhornet i handen, för att det inte skall bli omkullvält.

Då ropar domaren med hög och vredgad röst: »Stilla!» Och alla människorna bli stående orörliga.

»Vad är det åt dig? Vad har du att göra med bibeln?» frågar domaren käranden med samma hårda och stränga röst.

Sedan hon har fått ge luft åt sin ängslan i en förtvivlans handling, har hennes beklämdhet minskats, så att hon kan svara: »Han får inte gå eden!»

»Tyst med dig, och lägg tillbaka boken!» befaller domaren.

Men hon lyder inte, utan håller fast boken med bägge händerna. »Han får inte gå eden!» ropar hon med otyglad häftighet.

»Är du så noga om att vinna rättegången?» frågar domaren med allt skarpare röst.

»Jag vill lägga ner rättegången,» utbrister hon med hög och skärande röst. »Jag vill inte tvinga honom att svära.»

»Vad skriker du om?» frågar domaren. »Har du mist vettet?»

Hon drar häftigt efter andan och försöker sansa sig. Hon hör själv hur hon skriker. Domaren måste väl tro, att hon har blivit galen, om hon inte kan säga vad hon vill i lugna ord. Hon kämpar än en gång med sig själv för att få makt över rösten, och denna gången lyckas det henne. Hon säger långsamt, allvarligt, tydligt, medan hon ser domaren rätt in i ansiktet: »Jag vill lägga ner rättegången. Han är far till barnet. Men jag tycker om honom ännu. Jag vill inte, att han skall svära falskt.»

Hon står rak och beslutsam mittför dombordet och fortfar att se rätt in i domarens sträva ansikte. Han sitter med båda händerna stödda mot bordskivan, och för en lång stund tar han inte ögonen från henne. Medan domaren betraktar henne, försiggår en stor förändring med honom. Allt det slappa och missnöjda, som fanns i hans drag, försvinner, och det stora, grova ansiktet blir vackert av den vackraste rörelse. »Se där,» tänker domaren, »se där, sådant är mitt folk. Jag skall inte förarga mig över det, då det finns så mycken kärlek och gudsfruktan hos en av de ringaste.»

Plötsligen känner domaren, att hans ögon hålla på att fyllas av tårar, och då rycker han till, nästan skamsen, och kastar en snabb blick omkring sig. I detsamma ser han, att skrivare och länsman och hela den långa raden av nämndemän ha lutat sig framåt för att se på flickan, som står framför dombordet med bibeln tryckt intill sig. Och han ser ett skimmer över deras ansikten, som om de hade sett något rätt vackert, som gjorde dem glädje ända in i själen.

Därpå ser domaren också ut över tingsmenigheten, och han tycker, att alla människor sitta tysta och dra efter andan, som om de just nu ha fått höra, vad de mest av allt hade längtat efter.

Till sist ser domaren på svaranden. Nu är det han, som står med sänkt huvud och tittar ner i golvet. Domaren vänder sig på nytt till den fattiga flickan. »Du skall få det, som du vill ha det,» säger han. »Målet skall avskrivas,» säger han därpå till protokollsföraren.

Svaranden gör en rörelse, som om han ville komma med en invändning. »Vad nu då?» ryter domaren åt honom. »Har du något emot det?» Svaranden hänger än mer med huvudet och säger knappt hörbart: »Ånej, det är väl bäst, att det får bli så,» säger han.

Domaren sitter stilla ännu ett ögonblick, därpå skjuter han den tunga stolen tillbaka, reser sig och går runt om bordet fram till käranden.

»Tack skall du ha!» säger han och räcker henne handen.

Hon har lagt ifrån sig bibeln och står och gråter och torkar bort tårarna med den sammanrullade näsduken.

»Tack skall du ha!» säger domaren än en gång och tar hennes hand och skakar den, som om den tillhörde en riktig karlakarl.

GUSTAF FRÖDING.

Vallarelåt.

Hör du ej bjällrorna, hör du, hur sången
vallar och går och går vilse i vall?
Korna de råma och påskynda gången,
följa i lunk efter jäntans trall.

Hör, hur det ljuder kring myr och mo:
Lilja — mi Lilja — mi Lilja — mi ko!
Eko vaknar i bergigt bo,
svarar ur hällarne
långt norr i fjällarne:
Lilja — mi lilja — mi ko!

Bjällklangen dallrar och faller och stiger,
suset är stilla och vilar i ro,
skogen är kvälltung och sömnig och tiger.
Endast den vallande
låten går kallande
fram genom nejden kring myr och mo.

Natten är nära, och solskenet rymmer,
ser du på tjärnet, hur töcknet står!
Skuggan förlänges, förtätas och skymmer,
snart över skogarne mörkret rår.

Mörk sover tallen, mörk sover granen,
dovare sorlar en bergbäcks fall.
Fjärmare klingar den höga sopranen,
vallar och går och går vilse i vall.

Våran prost.

Våran prost
är rund som en ost
och lärd som själva den onde,
men gemen likväl
och en vänlig själ
och skäms ej, att far hans var bonde.
Han lever som vi
och dricker sitt kaffe med halva i
som vi
och ratar icke buteljen,
älskar mat
som vi
och är lat
som vi
— men annat är det vid helgen.

Så fort han fått prästrocken på,
vi andra känna oss ynkligt små,

men prosten likasom växer,
för då är han prost från topp till tå
och det en hejdundrande prost ändå
i stort pastorat med annexer.
Jag glömmer väl aldrig i all min dar,
hur vördig han var
här om sistens i kappan och kragen,
hur världens barn
han malde i kvarn
och läste för köttet lagen!
Och prosten grät
— tacka för det,
han talte om yttersta dagen!

Och alla gräto vi ymnigt med,
ty köttet sved
och själen var allt satt i klämma.
Och kyrkrådet smög sig med ryggen i kut
vid tjänstens slut
efter prosten ut,
ty rådet var kallat till stämma.
Men det förstås,
vi repade oss,
när prosten klarade strupen
till sist och sade: »Välkomna
till smörgåsbordet och supen!»

Beväringa.

Se beväringa där i sin krigsmansprakt,
hon är grann, hon är gul, hon är blå!
Hon har supit sig full och hon dansar i takt,
hon kan hoppa, men kan inte gå.

Se, hon girar och far och slår klack emot klack,
se, hur kaskarne hänga på sned!

När den ene går fram, gör den andre en back,
för se så är beväringas sed.

Och en långskankspojke i kortbensbyx
hoppar före med flaskan i hand
och ger attane fan, vad det tänks eller tycks.
när han tar sig en tår uppå tand.

Se, beväringa där, se, beväringa där
hon kan hoppa, men kan inte gå.
Se, beväringa där, hur lycksalig hon är,
där hon skuttar på klack och på tå!

Vad är sanning?

»Då frågade Pilatus: Vad är sanning?»
och eko svarade — profeten teg.
Med gåtans lösning bakom slutna läppar
till underjorden Nazarenen steg.

Men gudskelov, att professorer finnas,
för vilka sanningen är ganska klar!
De äro legio, ty de äro många,
som skänkt den tvivelsamme romarn svar.

Dock syns mig sällsamt, att det enda sanna
så underbart kan byta form och färg.
Det, som är sanning i Berlin och Jena,
är bara dåligt skämt i Heidelberg.

Det är, som hörde jag prins Hamlet gäcka
Polonius med molnens gyckelspel:
»Mig tycks det likna si så där en vessla
— det ser mig ut att vara en kamel!»

En fattig munk från Skara.

Mitt liv är i nedan och klent nu mitt verk,
jag fattige, olärde, bortrymde klerk,
en bortlupen broder bara,
fördömd av kapitlet i Skara.

Nu är jag en gammal och böjder man
åt den onde given av kyrkans bann
för dråp och trilska och kätteri
och av kungen förklarad för fågelfri.

Alltsedan Lasse Kanik jag slog,
de hava mig jagat som ulven i skog.
Det enda de funno tillrätta,
det var min munkehätta.

Jag var väl en dårlig och genstörtig munk,
jag tog väl törhända för mången en klunk
i lön ur herr Abbatis tunna
och syndade svårt med en nunna.
Jag hade armar och ben av järn,
med löskemän slogs jag i var tavern,
med konor och gigare drog jag,
och Lasse Canonicus slog jag.
Och ånger och plåga kom ut därav,
jag levde i främmande land av drav,
det självaste svinen rata,
som det är sagt i Vulgata.

Dock var jag ej än i den ondes klor,
ty mycket gott i människan bor.
Jag var på en stormig och villsam stråt,
som när Väneren kastar en fiskares båt
och äntligen honom till stranden bär,
fast sargad och slagen av klippor och skär,

och det som brister, och felas,
kan ännu lagas och helas.

Då satte de mig i en nattmörk bur,
sen drevo de mig, som när vilda djur
sig trängta att bytet slita
och riva och gnaga och bita.
De lärde mig dödssynd och dolskhet och hat,
och bitterhet blev mig till dryck och mat.
Jag kände mig död och dömd och såld,
en förtappad i satans våld,
mitt hem var byggt i Gehenna,
jag ville mörda och bränna.
Men suset i skogen och forsens röst
och morgonens sken, som går upp i öst,
och regn, som i hösten gråter,
de gåvo mig kärleken åter.

Och daggen och bäcken och fågelens sång
och ängarnes blommor och älgens gång
och ekorrens glädje i granens topp,
de gåvo mig åter levnadens hopp
och gåvo mig åter min ära
och lärde mig ny en lära.

Det är icke sant, som jag lärde mig förr,
att någon är utanför himlens dörr,
ty varje själ därinom går,
och ingen är get, och ingen är får.
Den gode han är väl ej så god,
som själv han tror i sitt övermod.
Den onde han är ej så ond ändå,
som själv han tror, när kvalen slå.
Thy skall du ej mycket berömma,
ej mycket häckla och döma.

Och han, som sitter så mäktig i Rom,
han får väl utan mig sin dom
med munkar och höga präster,
som kalla sig doktor och mäster.
Och herren, som sitter så stolt i sin borg,
han får väl att bära, han ock, sin sorg
och sorgen den träffar väl hertig och kung,
på kejsaren själv faller sorgen tung,
och alla på villvägar vandra,
vi skulle jag banna och klandra?

Och människan vandrar på jorden om,
och ingen vet, varifrån hon kom,
och ingen vet, vart leden bär,
och ingen vet, vad livet är.
Men fram genom långliga strider
det dagas väl bättre tider,
då ingen är ond och ingen är god,
men bröder, som kämpa i ondskans flod
och räcka varandra handen
att hjälpa fram till stranden.

Om världen ock min ära tog
och ensam jag sitter i mörkan skog
och aldrig skall bättre tider nå,
så vill jag ej sörja och klaga ändå,
ty fågelen flyger så glad emot sky,
och solen går upp var morgon ny,
och björken om vårarne knoppas,
vi skulle då jag ej hoppas?

Törhända, när tusende år ha gått
som skyar hän över kojor och slott,
det drager i skogen en ryttare fram
och binder sin häst vid björkens stam
och gläntar på dörren och tittar in

på torftigheten i hålan min.
Och då får han se mitt fattiga pränt,
med vildpenna skrivet på pergament.

Då säger han: »Se, han visste, han,
vad nu är känt av varje man,
men kostat så långan långan strid
på jorden i långan långan tid
— och ändå var han bara
en fattig munk från Skara!»

Atlantis.

Livssorlet forsar från staden,
tung är den välvande kampens musik.
Högt ur den dova kaskaden
stänker ibland som ett skrik.
— Här är det stilla,
här ligger vattnet
stilla i tigande vik.

Här är det ödsligt och stilla.
här är det långt från det verkligas strand,
drömmarnas svävande villa
väves om vatten och land.
Luta ditt huvud
hit mot min skuldra,
se över relingens rand!

Tingen, som skymta på botten,
äro ej klippor och revlar och skär
— ser du de glänsande slotten,
ser du palatserna där?
Sagans Atlantis,
drömmens Atlantis,
världen, som sjönk, det är!

Skinande vita fasader
runt kring en skimrande marmorborg,
heliga stoder i rader,
gårdar och gator och torg!
Nu är det öde,
hän genom staden
vandrar dess minne i sorg.

Guldet fick makt att förtrycka,
rikmännens kast, en förnäm myriad,
stal millionernas lycka,
åt och drack och var glad
vann sin förfinings
segrar, och nöden
växte med segrarnas rad.

Så efter mäktiga öden
sjönk och förgicks Atlantidernas makt,
folket, som självt gav sig döden,
ligger i gravarna lagt.
Härligt begåvat,
sjunket, förfallet,
sist till sin undergång bragt!

Havet har prytt med koraller
dödsdrömmens stad, där de hänsovne bo.
Solljus likt stjärnskimmer faller
matt över gravarnas ro.
Algernas fibrer
grönskande näten
kring kolonnaderna sno.

En gång, ja en gång för oss ock
slocknandets kommande timme är satt.
En gång, ja en gång på oss ock
faller väl slummer och natt,

vagga väl vågor,
lyser väl solens
sken genom vågorna matt.

Staden, som sorlar från stranden,
står på en grund, som är lera och slam.
En gång går hav över landen,
går över städerna fram.
Över oss sorlar,
över oss gungar
folk av en främmande stam.

Den gamla goda tiden.

Stjärnorna tindrade tysta för hundrade
år tillbaka och skogen sov.
Forsen dånade, hjulen dundrade,
gnistorna sprakade,
marken skakade,
hammaren dunkade tung och dov.

Bälgen blåste och blästern ljungade,
kvävande hetta ur ässjorna slog,
svettiga sotiga smederna slungade
släggan mot stängerna,
nöpo med tängerna,
formade järnet till harv och plog.

»De giva oss slagg för malm
och spark för vårt släp och slit,
de tröska oss ut som halm
och läska oss sen med sprit.

Min käring har svälten knäckt,
min dotter är brukets skarn,
förvaltaren själv är släkt
med stackarens första barn.

Han eldar oss helvetet hett
med rapp och med knytnävslag,
han får allt ett vitglött spett
i nacken en vacker dag!»

Forsen dånade, hammaren stampade,
överdundrande knotets röst,
ingen hörde ett knyst från de trampade,
skinnade, plundrade
ännu i hundrade
år av förtvivlan och brännvinströst.

I valet och kvalet.

Han är änkling och gammal och skallig och krokig
han är hård emot folket och grinig och gnidig,
ja se toge jag den, ja se då var jag tokig,
och tvi dig, din snålhans, och tvi dig och tvi dig!
Och för resten har snålhansen barn
— nej så näggum, så näggum jag tar'n!

Men ändå, när jag tänker på gården och grödan
och de smällfeta svinen och mjölkstinna korna,
och vad fattiga jäntor få slita för födan
och för kläder på kroppen och läder till skorna,
ja då tänker jag alltid som så:
Hm kanske, ja kanske ändå!

Nu förstås, är det sant, att jag lovat en annan
att bli hans, när han kommer tillbaks från Atlanten,
han är ung, han har knollriga lockar i pannan,
han är fin, så han skiner, den fattige fanten,
och jag tror, att jag höll honom kär,
om han blott, om han blott vore här!

Men ändå kan jag inte bli fri från att tänka
på den ståtliga stugan, där kittlarna blänka
— en får dragas med gubben och jänka och jänka,
han är gammal och sjuk, och till sist blir en änka.
Det är mycket att få, det är synd att försmå,
det är syndigt att låta det gå!

Det är sant, det är svårare synd att bedraga
den en bundit sig vid, den en lovat så heligt,
för det är som en repa en aldrig kan laga,
och mitt hjärta står still, och mitt huvud blir veligt,
och det kännes, som vore det gråt
i min hals, när jag tänker på't!

Men den gubben han kommer mig aldrig ur sinnet
för hans proppade skåp och hans svällande sängar,
och jag kan inte glömma det silvret och linnet
och hans kor och hans svin och hans får och hans pengar.
Ja jag tror att jag tar'n, ja jag tror att jag tar'n,
om han så hade aderton barn!

Tiga och tala.

»Varföre skulle du mässa
också din själs litania,
också din sorgs miserere?
Hånande ögon bevaka
den, som har blottat sin sorg.
Stoltare vore att pressa
smärtan i barmen där nere
hårt och beslutsamt tillbaka,
än att den förs i det fria
naken kring gator och torg!

Klangen, som världen behöver,
är ej ett vekt miserere —
tonen, som läte sig vässa
uddvass till pil eller klinga,
finnes väl ock i din barm.
Smärtan, som bundits där nere,
skall, när en tid har gått över,
väpnad från fot och till hjässa
upp ur sitt fängelse springa
djärv som befriande harm!»

Sanning till hälften du säger,
harm vill till vapen jag smida,
dock skall ej smärtan, ej sorgen
tigas ihjäl, ty att tiga

är hos en sångare brott.
Stoltare är det att stiga
mitt ibland vimlet på torgen
fram med all sorg, som jag äger,
tolk för de tyste, som lida,
tiga och lida blott.

Hans högvördighet biskopen i Växjö.

Det lider mot slutet av biskopskalaset,
och biskopen klingar med gaffeln mot glaset
och fyller det bräddfullt med skummande vin
och blinkar i smyg åt sin vän Heurlin.
Prostinnorna tystna, kaplanskorna tiga,
och halvmätta suckar av vördsamhet stiga
ur prostarnas djup, och bedrövat och tungt
mot tallriken blicka kaplan och adjunkt.
Av lyssnande andakt gå moln genom salen
i väntan på ett av de frejdade talen,
där biskopen plägar att utsmycka tron
med tankfulla bilder och klangfull ton.

Men Foibos Apollon i gnistrande char
olympisk och ljus över Tule far,
och strålar från gudomens härlighet stanna
bland lockarnas virrvarr kring biskopens panna
och skänka ett tycke av grekisk stil
åt biskopens fina, förnäma profil.
Och biskopen reser sig, ögonen ljunga
av trotsets, men icke av trones sken,
och attiskt är saltet på biskopens tunga
och tankarna komma direkt från Aten.

Hur ystert de nakna kariterna springa
från biskopens läppar, hur ystert de svinga
kring salen i anakreontisk takt,
hur ädel och stolt går historiens Klio
som korledarinna förut bland de nio,

hur skön kommer Eros i all sin makt!
Om frihet är talet och adel, som kräver
heroiska bragder, och skönhet, som väver
sitt soliga skimmer kring allt som är,
om guden i druvan och sången och dansen
i segrarens blick under lagerkransen,
i gratien, som kvinnan i lemmarna bär,
om enhetens gud i materien och anden,
som härskar i alltet och lever i granden,
om livet som lyckans och segrarnas ban
i skydd av den store och mäktige Pan.
Det är, som lycksaliga korer hördes,
det är, som den eviga plektern rördes
av Foibos Apollon med egen hand,
det klingar i luften, det dånar i marken,
centaurerna stampa därute i parken,
menaderna dansa på gårdens sand.

Och skogarnas åbor ur klyftorna lockas,
och fauner och nymfer i fönsterna skockas
att le åt vårt vördiga prästerskap.
Och biskopen tystnar, och prostarna titta
förbluffade upp, och prostinnorna sitta
och stirra och undra med öppna gap.

Men snart går en viskning i lön genom salen:
»Herr biskopen blickar för djupt i pokalen,
om detta får gå, så blir biskopen galen!»
Från hus och till hus går den stora skandalen
i hela den småländska jämmerdalen.

Idealism och realism.

Nu är jag led vid tidens skism
emellan jord och stjärnor.
Vår idealism och realism
de klyva våra hjärnor.

Det ljugs, när porträtterat grus
får namn av konst och fägring.
En syn, som svävar skön och ljus
i skyn, är sann som hägring.

Men strunt är strunt och snus är snus
om ock i gyllne dosor,
och rosor i ett sprucket krus
är ändå alltid rosor.

En syn.

Helvetet såg jag öppet ligga,
stämmor hörde jag stöna och tigga
om en droppe vatten,
stämmor hörde jag stöna och stamma
hest i lågor, som vita flamma
mot den eviga natten.

Blickar såg jag kvalfullt irra
efter hopplös tröst och stirra
i förtvivlans kamp.
Anleten såg jag hemska skälva,
bröst jag såg av ångest välva
sig i kramp.

*

Då reste sig en av de pinade,
hans drag voro djävulens drag,
förvridna, förstörda, förtvinade,
med spår av ett stolt behag.
Det flög som ett sken över dragen,
det var, liksom åter dagen
lyst in i hans skuggade själ
och bådat ett nyfött väl.
Han sade: »Det är ju vi själva,
som slipa vårt pinostål,
som elden och marterna välva
omkring vårt eget bål,

men låtom oss själva förlåta oss,
så varda vi marterna loss,
och låtom oss alltid sträva
och låtom oss aldrig gräva
i gammal synd och skam,
men blott se fram!»

Och lågorna slocknade sakta
kring djävulens gestalt,
och skönt det var att betrakta,
hur ljust det blev i allt,
hur ärkeängelns pannas valv
blev åter vitt och klart
och hur hans läpp av lycka skalv
och smålog underbart
— det gick genom allt som en salig fläkt,
och helvetet var släckt.

Lelle Karl-Johan.

»Lelle Karl-Johan
han skall ni tro, han
brås allt på mej och är from som ett lamm,
klok är han även,
snyter sig i näven
redan som far sin, Karl-Johan, kom fram!

Se, hur han bockar sig,
se, hur det lockar sig
vänt över skulten på lelle Karl-Johan,
jojo, må tro, han
vet allt att vara med folk minsann,
bibliskan kan han
mest som en annan
prost eller präst eller klockare kan.

Säj mej, Karl-Johan, vad lovade Mosen
— tork dej om nosen —
Israels barn, som han förde ur Gosen,
om en vill hedra sin far och mor?

Nu skall ni höra, att lelle Karl-Johan
allt blir en präst, när Karl-Johan blir stor,»
— sade och smekte sin lelle Karl-Johan
mor till Karl-Johan,
men tänk, vill ni tro, han
svor
sturigt och lett: »Jag gir jäkel i mor!»

Härjarinnor.

Den ena heter Elsa, den andra heter Greta,
och allt för väl de veta
sin segersälla makt över mig.
De komma och försvinna som vilda små orkaner,
De härja mig, de kuva mig som goter och alaner,
de lägga mig platt öde med sitt krig.

Ty Greta hon har ögon, som smila och tigga,
illpariga, pigga
av skälmskhet och lust på konfekt,
och läppar, som beständigt vilja gnabbas och retas,
det finnes inga läppar så lustiga som Gretas,
de morska sig, de truta sig så käckt.

Och Elsa hon har ögon, troskyldiga stora,
som aldrig förlora
sitt understuckna bakelsebegär,
och läpparna de röra sig så allvarsamma sluga,
de tala så bevisande sant, när de ljuga
av längtan efter äpplen och bär.

Och bägge ha de fötter och ben, som galoppa
och valsa och hoppa

behagfullt i strumpor och skor,
och bägge gå i dans, så det svingar och svävar,
och bägge ha små arga och smeksamma nävar
och naglar, som de bruka till klor.

De klösa mig, de håna mig, de le, så de kikna,
och vackert de likna
gud Amor i byxtöskjol,
och äro de alaner, är det nätta små alaner,
och äro de orkaner, är det lätta små orkaner
i morgonluft och skinande sol.

Och går jag och funderar på gatan i staden,
det nyper mig i vaden,
det rycker mig i rocken med ett,
det sysslar så besynnerligt lömskt kring min ficka,
förargad får jag fatt i en hand av en flicka,
den minsta och näpnaste jag sett.

Då höjer sig ett härskri, och Elsa och Greta
och åtta små feta,
försmädliga prinsessor därtill,
som fritt och förvildat från läxorna skolka,
på gatan dansa scottish och hopsa och polka
kring mig, som förbluffad står still.

Sen blåses det till anfall och klappas och smekes
och nypes och lekes,
att jag är en stor miljonär,
som äger alla pengar i hela Europa,
de gadda sig tillsammans, de skrika allihopa:
»Hos trädgårdsmästar Lind finns det bär!»

Jag kämpar som en man, men alanerna vinna,
de skratta och försvinna
vid hörnet som en virvlande vind

och lämna mig förarmad och skövlad och slagen
och skynda sig att äta sig fördärvade i magen
av körsbär hos trädgårdsmästar Lind.

Och ligger jag och drar mig där hemma på schäslongen,
då tassar det i gången,
jag lyssnar och jag undrar, vad det är,
och dörren springer upp, jag är snarad och fången,
jag kämpar och jag brottas, men ingen håller stången
mot hela alanernas här.

De kravla och de klättra, de hålla mig förlamad
och nupen och kramad
och pinad på sträckbänken sträckt,
tills pengar kommer fram, så att Greta och Elsa
och hela deras här få förstöra sin hälsa
hos sockerbagar Smitt på konfekt.

Så går det mig var dag, och min kassa börjar tryta,
ty slantarna flyta
ur pungen min i många bäckar små,
och vägrar jag att giva och vänder dem ryggen,
då göra de grimas åt den småsnåle styggen
och näpsa mig och släppa mig och gå.

Men hålla de sig undan och fred mig beredes,
då ligger jag och ledes
vid böckernas livlösa ord,
då tänker jag med vemod på striderna de heta,
då längtar jag förstulet efter Elsa och Greta
och hela alanernas hord.

Aningar.

Stundom en skymt som av dagens
gryende morgonstrimma
flyktigt att snart förgå

lyste sig väg genom dunklet,
tankar, som just börjat morgnas,
hörde jag tala så:

»Kommer han, nalkas han, är han
stigen ur moderskötet,
ström av hans närhet känns,
leker han, växer han, går han
fram som en yngling med givmild
blick lik en älskande väns?

Ler han? Ett friare löje
log icke gratiernas älskling
över de vises Aten,
aldrig en gudarnes gunstling
ystrare krossade gudars
hermer mot tempelsten.

Aldrig en fri ung heros
glättig som han och lycklig
druckit vid lundkylig brunn
vatten med lesbisk druvmust,
kysst en kredensande flickas
kärleksförtörstande mun.

Är han en sångare? Orfeus
aldrig som han lät susa
skönhet i skogars löv,
levande ton lät dallra
fram genom hårda klippan,
stum, tungt sluten och döv.

Aldrig behag lät bölja
ängarnes betande hjordar
hän genom liv och lem,

kom att lycksaliga ljuda
människors klingande sinnen
högt mot Elysiens hem.

Är han en krigare? Indus
är ingen gräns för hans härtåg,
ländernas gräns är ej hans,
vidare välde väl vinner
han, än det fordom av Ammons
son över folken vanns.

Trotsig och glad skall han strida,
ädelmodig och vänsäll
bruka sin segers makt,
länge i godhet råda
över vart älskat land, som
blev honom underlagt.»

Ur ett brev till Viktor Rydberg den 5 mars 1895.

Striden för harmonien inom en själv såväl som i utvärlden tycks mig nu vara det enda värdefulla i livet. Men vid harmonien i sig själv, sådan den möjligen kan tänkas och fantiseras, har jag svårt att vänja mig, och det behövs väl icke, eftersom striden väl är oändlig. Emellertid har jag ännu en viss förkärlek för det fula, eller rättare sagt det sköna i det fula, och jag tror, att jag i det fallet är av något olika tanke med »Varias» författare. Harmonien i alltillvaron kan väl icke tänkas fullständig, om icke även de lägsta och mest missriktade former ha något av skönt i sig. Ofta är det just harmoniens kamp mot disharmonien, om man så kan uttrycka sig, som framkallar intryck av skönhet och kraft, oaktat man samtidigt har ett intryck av fulhet och lyte. Lord Byrons berömda klumpfot lär i damernas ögon ha ökat behaget av hans uppträdande, och jag ger dem rätt, för så vitt som detta lyte ytterligare måste framhålla kraften och älskvärdheten hos den, som trots detsamma är en präktig ryttare, simmare och idrottsman och

kan föra sig med gratie och värdighet. Gamla fula käringar kunna också ha ett slags skönhet, tycker jag, fastän det är av ett annat slag än den meliska Afrodites, vilken jag också håller av, fastän på ett annat sätt. Därför har jag ännu litet sympati med paradoxen, att det fula är skönt, och med den stackars Strindberg, vilken visserligen icke har haft för avsikt att frambringa något skönt, men likväl åstadkommit åtskilligt, som jag ville räkna till det vildsköna, det kampsköna, det hemskssköna eller vad man nu vill kalla det disharmoniskt sköna i dess olika arter. Under min sjukdom har jag haft en del visionära drömmar — bland annat en, i vilken jag av någon straffande hand blivit förd till ett rum, där själsmonaderna efter oupphörligt sjunkande i djuriskhet förvandlas till kräldjur. Jag hörde ett oändligt väsande och kväkande och såg ett förvirrat krälande och krypande i orenlighet. Den straffande stämman, som för det mesta följde mig, sade i sträng ton: »Är detta vackert, tycker du — du som vill se skönhet i själva det ohyggliga» — eller något ditåt. Men i detsamma fick jag ett intryck av det rika och livsfulla i allt detta väsande, kväkande och krälande, det storartade i allt detta ohyggliga, en hel mäktig värld i dess återfödelse eller födelse, som vältrade sig fram ur Kaos eller Hades. »Ja, sannerligen, är detta skönt också,» sade jag till min mystiske följeslagare, som sedan förde mig genom alla möjliga världar av förnedring och gräslighet. Överallt fann jag något vackert, tror jag. Det var alltid någon art av liv, och liv är skönt.

PER HALLSTRÖM.

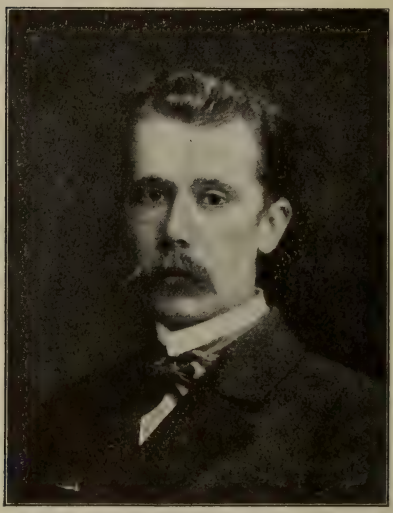

Ungdomsskeppet.

Det var en mörk och dyster strand med branta skifferberg, som vattnet dovt slog in emot med ett rullande eko efteråt ur grottorna. Mellan bergen var en vik, där en trögt slingrande flod mötte havet och med möda trängde sina vågor fram, även de mörka av uppslammad jord. Folket ur fiskarhyddorna läto näten falla, skuggade med handen för ögonen, ehuru solen icke var framme, och spejade utåt.

Över de raka linjerna av skum och matt silverglans stod långt borta ett segel av sällsam form, liksom om en jättestor fågel lyfte sig där; fast avståndet var så stort, kunde de se, hur det snabbt hoppade från kam till kam och styrde kurs rätt emot

dem. »Främlingar!» ropade de. »Låt oss fly!» Och ur kojorna skyndade, så fort de kunde, kvinnor och barn och åldringar, och alla begåvo sig uppför bergssluttningarna, sökande gömslen och bärande med sig, vad de hade värdefullast, några buro blott sina nät med ännu sprattlande fiskar i.

En grupp av dem mötte Lynkeus, konungens tjänare, och svarade på hans fråga, att där kom ett främmande skepp, troligen rövare som alla andra. Lynkeus gick längre fram och iakttog det.

»Det är icke ett Bebrykiskt skepp,» sade han, »det är icke likt något jag sett. Jag vill gå ned och höra, vad det är för folk, skulle de handla fientligt emot mig och ta mig till fånga, så skynda till kungsgården efter hjälp, ty med denna vind kunna de icke fly ut igen!»

Därmed gick han ned till stranden och väntade på främlingarna.

Fartyget kom allt närmare och närmare, nu syntes även dess skrov, som var svart och högt och låg lätt som en simfågel på vattnet, det stora seglet fångade vinden så bra, som om den andades hel och hållen mot dess duk, över relingen lyste bronshjälmarna hårt i det kalla ljuset. Lynkeus tyckte sig höra en klang, som icke var havets, stiga och breda sig och sjunka i bruset, den kom från skeppet, det var en sång, vackrare än han hört förr, och i nyfikenhet att urskilja mer därav sprang han ut vid flodrännan och visade med en åtbörd, hur det bäst kunde styras in. När det just nådde det svarta vattnet, såg han, att det var en obeväpnad man i framstammen, som sjöng, och förvånade sig att höra, hur mjuk och glad hans stämma var, den tystnade dock i och med detsamma man firade ner seglet för att minska farten vid landningen.

Som kölen skrapade mot den fina hårda sanden, sprungo männen i vattnet och drogo båten med sig upp, det gick fort och lätt, som om den själv hjälpt till, i ett ögonblick hade de stöttat den med ved, som låg på stranden, och den barhuvade mannen, som sjungit, slog med handen mot dess bog och sade: »Ligg här, Argo, tills vi erfarit, vad detta landet har att förtälja, som är så svart och dystert, det blir icke länge, Argo» — och vid slaget klang det ur skeppet som ett sakta bifall.

Lynkeus gick fram till denne man, som tycktes honom minst

se ut som en fiende. »Vem är du,» frågade han, »och varifrån, och vad vilja ni här?»

»Jag är Orfeus,» svarade mannen, »men jag är icke hövdingen, som du väl kan se. Det är han där,» och han pekade på en smärt yngling i skaran, »det är Iason, konung Aesons son, från Iolkos ha vi farit ut och på en lång färd. Här vilja vi bara vila, och ingen har ångrat, att han visat oss gästfrihet.»

De andra männen samlade sig omkring dem, och den, som nämnts hövding, frågade i sin tur Lynkeus, vad det var för land de stodo på, och vad kungen där hette.

»Bitynien heter landet,» svarade denne, »vår kung är Fineus, Agenors son, hur den gästfrihet ni kunna få här blir vet jag icke, ty kungen är sjuk, och här är dystert nog, men ovänliga äro vi icke.»

»Så för oss upp till din kung,» sade de, »om han bor nära här, här äro vi kungar och kungasöner flera, han skall nog veta att visa oss den tillbörliga hedern.»

Lynkeus höll tillbaka de sorgsna ord han hade på läpparna, såg med spänt intresse omkring sig på deras vackra, glada huvud och tog så ledningen med Orfeus vid sin sida, ty han hade fått hans röst kär. Som de gingo, frågade han, nyfiken på de ord som fällts, vilka de då voro de kungarna, och varför de färdades så långt, ty namnet Iolkos hade han aldrig hört.

Orfeus skrattade klangfullt, »Varför vi färdas,» svarade han, »det är en alltför lång historia, och den böra vi spara för din herre, men gärna skall jag berätta, vilka vi äro. Iason känner du redan, det är en munter hjälte, som allting lyckas för, fast han kom med en sko bara till Poseidons offer, bredvid honom går Meleager, som de tre parcerna skänkt god vänskap. De båda bakom äro Kastor och Polydeukes — giv dig icke i strid med dem! Den höge mannen där, som går så spänstigt, är Teseus, vem vet, vad han drömmer om nu, fast hans blick är så klar? Och där är Peritoos och Peleus och Amfion som spelar, så själva asparna stå still och lyssna, spelar bättre än jag, men jag sjunger också. De två med vingarna på hjälmen äro Kalais och Zetes, de kallas Boreas' söner, ty de ha alltid god vind med sig.» Och han fort-

för att nämna namn, raden utefter, för Lynkeus blev det till klangen i en triumferande sång, han fångade intet annat än de främmande, sällsamt segerstarka ljuden.

När Orfeus slutat, sade han: »Berätta nu mig om din kung och ditt, så vet jag bättre, hur jag skall tilltala honom och vinna honom för oss!»

Lynkeus suckade. »Det blir en helt annan saga än din,» svarade han, »vår kung är sjuk. Det är väl gudarna, som straffat honom för hans överklokhet. Han såg igenom människors öden och visste framtiden, icke teg han heller, utan yppade, vad var och en var beskärt, folk och män, det var icke glädjande bud han gav. Då samlade sig gudarnas vrede över oss. Här blev tyst och mörkt, bara tunga, trötta ansikten såg man, var och en tänkte blott på sitt, och hur det var dömt till förintelse, allt blev ihåligt för kungens djupa blick, festerna stannade av i tomhet, på väggen hängde lyrorna stumma, och deras strängar brusto. Men kungen själv gick det värst. Han har två söner, vackra, härliga gossar, de växte i styrka och skönhet och lovade mycket. Men han visste, att de skulle lida en tidig död, och sade det till dem och smittade också dem med sin klokhet. Då brast det något i dem, de miste skrattet och lusten till allt, de irra kring som skadeskjutna djur, och ingenting synes dem värt att pröva eller njuta. Den gamle själv är som blind, ty han vänder ej längre sin blick mot något, han bara ser liksom inåt och igenom, han sitter mest vid härden, men vill ingen eld ha, gudarna ha straffat honom hårt.»

Orfeus' ögon stirrade mörka under mannens ord, krymptes och vidgades, hans mun var fast sluten och huvudet framåtlutat, plötsligt lyfte han det högt i ett stolt och stort leende, det var, som om han lyssnat till en sång över sig, och han trampade marken fast och rytmiskt.

»Där ligger kungahuset,» sade Lynkeus och pekade nedför — de stodo på en kulle nu — »där stiger ingen rök ur härden, som du ser.»

Orfeus såg en vidsträckt, grå byggnad, genom murar förbunden med smärre torn och stenlider, det hela steg och sjönk efter markens linjer; mörka popplar stodo i dungar omkring, och bakom

låg havet grått. »Vad som icke är kan bli,» sade han, därefter vände han sig mot kamraterna och ropade: »Kungens gård är stor nog att rymma oss gott för en natt, hjordar ser jag, och vinstockar ha vi gått förbi — här kan bli muntert nog!»

Männen skrattade larmande till svar, »varför skulle det icke bli det?» sade de, och Tifys, styrmannen, såg prövande ut mot synrandens långa, på undersidan tandade moln, nickade förtroendefullt och mumlade: »I morgon blir det god vind härifrån.» Så drogo de nedför backen, medan hundskall lyfte sig, och kråkor flaxade över taken.

När de kommit fram, gick Lynkeus in till konungen med budet och kom snart ut. »Fineus, Agenors son, bjuder er välkomna,» ropade han. »Medan jag för er till badet, skall måltiden redas i ordning» — och de mumlade högt av förnöjelse och sträckte på sina lemmar, som voro dammiga av havsskummets salt. När de voro färdiga, förde Lynkeus dem in i den största byggnaden, där tvenne rader av långa bord stodo lastade, och ett hundratal män församlat sig under facklorna och nyfiket prövande iakttogo främlingarnas vapen och storlek.

Längst framme på en stol med lejonhövdade karmar satt kungen, en storväxt, ännu icke grånad man, och lyfte sin blick förstrött. »Kom hit upp till mig alla,» sade han, »den av er, som heter Iason, må sitta här bredvid mig, och ni andra i den ordning ni vant er vid.» Sedan de tagit plats, lät han med en vink förstå, att det bästa stycket på fatet framför honom skulle räckas åt Iason, tjänarna delade sedan ut av födan, som dem bäst syntes, och hällde vin i dryckesskålarna, gästerna åto och drucko tysta och stirrade på fackellågorna under en känsla av välbehag att se allting fast och orörligt omkring sig efter långa dagars gungning.

Efter en stund började kungen att tala, och de främmande riktade nu sina blickar mot hans, som snabbt men trött for över kretsen.

»När jag ser er, främlingar,» sade han, »tyckes det mig troligt, att kanske de flesta av er kunde göra anspråk på att särskilt uppmärksammas, men nu var Iasons namn det enda jag fångat upp, och jag visste, att han var er hövding på färden. Må var

och en, som jag förbigått, förlåta mig, och du, Iason, tala om för mig, vilka I ären och, om du vill, varför I ären här, så kan jag ännu visa tillbörlig aktning åt den, som förtjänar det. Förlåt också, att jag själv tar föga del av målet, det är intet tillfälligt, har länge varit så — allt är mig njutningslöst.»

Iason nämnde kamraternas namn och något om deras börd och förhållanden, och till var och en lät kungen sända en dryck vin i olika värdefulla skålar med hälsning, att de skulle behålla dem som minnen, det gladde dem att se, huru riktigt han avvägde var och ens rang, och där blev ett sorl av tillfredsställelse kring bordet. När runden slutats, samlade Fineus allas uppmärksamhet i en blick, som gled mörk men glimmande förbi dem. »Det är ett härligt följe du har, Iason,» sade han, »mer lysande, än väl något skepp förr burit, det är väl något underbart du tänker vinna med din färd, det är väl stora riken och länder?»

Iason skrattade. »O kung,» svarade han, »varför behövde det vara så? Är det icke nog att bara segla genom glitter och storm i sådant sällskap? För resten ha vi även ett mål, det är det fjärran Kolkis, vi skola hämta en skatt där, för att få min tron har jag lovat det, och dessa ha svurit att hjälpa mig, och tusen sällsamma faror ha vi redan trampat under fötterna, och tusen ha vi väl kvar; icke en dag har gått, utan att det har sjungits på Argo. Vet du kanske, var Kolkis är, kung Fineus?»

Kungen såg mitt in i hans leende ögon, under det han svarade, fick hans min ett drömmande och stelnande uttryck. »Kolkis,» sade han, »det är långt, det är bortom det stora havet, där snön faller i vattnet» — sedan med en underligt död ton, som om någon annan talade i honom — »jag ser långt, yngling, du har kanske redan hört det, jag ser längre än till Kolkis, ser slutet på all din färd.»

Icke en min rörde sig i ynglingens ansikte. »Vad betyder det, kung,» sade han, leende ännu, »jag ser icke, men jag hör och känner mitt hjärta slå och vet, att vad som än kommer, är det sig likt.»

Under hans ord hade alla män i salen lutat sig fram, lyssnande, och tvenne gossar, som suttit gömda bland det andra folket, reste

sig upp och gingo tyst emot honom. Men Kalais skakade sin vingade hjälm och ropade över bordet: »Om du ser till Kolkis, kung Fineus, så säg, om där finns en hamn att löpa in i, och om elden är varm där som här, och om kvinnor dansa där och vinden blåser?»

Men kungen hörde honom ej, som dragen av en osynlig kraft gick hans blick kretsen kring med samma stelnade fjärrsyn, till sist nådde den Teseus vid hans vänstra sida, stannade och sjönk.

»Även du, Teseus,» mumlade han, »även du, som tycks mig vara härligare än någon av de andra, bakom dig är också skuggan svart, jag ser den vid ditt huvud, den växer över dig.»

Teseus lyfte vinet till munnen, drack en djup dryck och satte ned skålen igen. »Mot skuggan lyser glansen dubbelt klar,» svarade han, »se förr på vad jag gjort, kung! Lyssna! Hör du icke, hur klangen av det flyger genom tiderna, som sången över vind och vågor?»

Men kungen lyssnade ej på hans tal, rätt ut för sig såg han genom fackelskenets fladder och mörkret, som kröp under takets bjälkar, hans ögon brunno under sina gråa bryn, hans röst var stark och väldig.

»Ve, ve de avundsjuka gudarna, grymma och hårda stå deras ögon som mejslade i marmor, och munnen skrattar grymt, när de höra våra rop om lycka. De förtärdes av avund och hat, där var kviv på strupe och gnistrande ondska och förbannelser, deras sömn var kvalfull oro, deras vaka var strid. Då skapade den slugaste av dem människornas barn att pina och stympa som fågelungar, att leka med och trampa på och höra deras pip. Alla lutade sina huvud och logo, där blev lugn och glädje i kretsen, och väldet tog han, den slugaste, utan att det märktes. Där sitta de nu i evig frid och ro och byta mellan sina händer gyllne skålar av nektar och tänka ej, bara lyssna till vår jämmer under samma kalla, hårda leende. Vi födas i plågor, och vårt första ljud är ett skrik, vi växa upp i famlande blindhet och plåga varann, blindheten kalla vi lycka. När vårt liv flyr hän i den sista svåra smärtan, då går Hermes med facklan sänkt och drar de dödas själar efter sig för rörelsens sugning och den bleka flammans lockelse, men ej ens den hinna vi

då längre, vid det kalla gråa landets port svänger han facklan åt sidan, och som nattens flygande väsen fladdra vi förbi dit in. Där tråna vi evigt utan sol, tråna efter elden som lyser och bränner och glädjen som kysser sår, frysa i de tomma viddernas luft.»

Det var tyst i hela den stora salen under hans ord, var arm hölls stilla i rörelsen, var blick var stilla mot hans, blott fackellågorna böjde sig för vinden genom springorna, mitt i salen hade de båda gossarna stannat vid härden, sjönko sakta ned med mörkret och stjärnorna över sina huvud. Men främlingarna stötte sina skålar i bordet med klang. »Orfeus,» ropade de, »Orfeus, nu är tid att sjunga!»

Och Orfeus stod upp och tog från bänken bredvid sig en liten lyra med plektrum, kastade sitt långa hår tillbaka över axlarna och slog an en sträng, Det fina och spröda ljudet klingade sällsamt hän i salens vidd, men Orfeus lyfte sitt huvud med klara och djupa ögon, och halvt talande och halvt sjungande lät han orden strömma fram under ett sakta spel på lyran, som tycktes nästan blott ämnat att hålla inne farten och stämma hans häftighet till lugn harmoni.

»Vore det än, som du säger, kung, vad betyder det allt? En eld som brinner är människans liv, men icke askan och stoftet är branden, det är glansen som bländar, glöden som värmer — vem tänker väl på varifrån den kommit, eller vart den går?

»Vi ha ett skepp, ett härligt skepp, Argo heter det, det dansar så lätt, som händer smeka en kvinnobarm, så smeka vågorna dess välvda bog och sidor. Under det är djupet — vem vet hur långt, vem vet hur mörkt — framför det är ovissheten — vem vet hur lång, vem vet hur mörk! Men inom sig rymmer Argo starka hjärtans mod, vi veta hur mycket vinden slår i dess segel och går rikare därifrån, bär sång därifrån, bär klang av vapen. Där vi fara förbi, eka bergen av vårt rop, herdar låta flöjten sjunka och se efter oss med drömmande blick, och länge efter vidgas deras bröst, kvinnor på knä vid stranden tappa ur händerna sina vita kläden i det vita skummet, längta att följa oss, skugga för blicken mot solen, vackert är det att se deras våta armar lysa. Var vi färdas fram, strö vi efter oss en skatt av sägner, sånger blir det, som förklinga sent, det underbara vida havet i sol är som en snäcka, vilken fylles av

suset av vårt rykte. Vad gör det, vad vi vinna i det fjärran Kolkis, och vad det kostar oss, för färden ha vi farit. Hem komma vi, ty vi veta, vad börda Argo bär, härligt blir det, kung, att se fädernestranden stiga.»

Från väggarna slog ett mumlande, brusande ljud emot honom, som om hans ord väckt upp havets larm, det var männen, som alla vänt sig mot honom med halvöppna läppar och hänförda ögon, i vilka ljuset speglade sig i gnistor. De båda gossarna hade rest sig från härden och sakta, lyssnande, nått honom, nu suto de på bänken på var sin sida om sångaren och hängde med blicken vid hans ansikte.

Orfeus fortsatte:

»Kung, icke äro vi blinda, men du, fast ditt tal låter djupt och klokt. Vad som varit ser du och vad som blir, men det enda som är, det ser du icke, nuets skönhet och nuets kraft att ta upp striden mot alla öden och alla tider. Icke avundsjuka äro gudarna, de ha friska hjärtan, de le i styrka, under deras fötter drar ödet sin gång. Men vi som icke böja våra huvud för dess slag, vi som le i styrka, vi äro gudarna lika, och de glädjas att se oss.»

Fineus rörde tyst sina läppar under talet, och där kom då och då skiftningar i hans begrundande blick. När Orfeus slutat, log han trött emot honom.

»Du är ung,» sade han, »därför har du rätt. Din stämma klingar vackert, sjung vidare, Orfeus, det minner mig om gamla tider.»

Sångarens anlete darrade till, hans hand stannade i anslaget mot strängen, och tonen sprang sprött av. Men kungen nickade igen. »Sjung», sade han, »din sång har rätt kanske, ty den är skön.» Och gossarna viskade sakta upp mot honom: »Sjung, Orfeus, sjung för oss!»

Då först fick han syn på dem, hans ansikte lystes upp, och han lutade sig och kysste deras pannor. »Det är dina söner, Fineus,» sade han, »giv akt på vad jag lär dig!» Därefter lät han blicken fara runt kretsen av kamrater, som leende mötte honom, böjde sig så ned mot gossarna och talade mest för dem, men så att alla hörde det:

»Tvenne saknar jag i vår krets, den ena är Herakles, segraren över allt, han lämnade oss vid en kust, för honom hade väl gudarna allvarligare bud. Den andre är gossen Hylas, den skönaste av alla. Han letade efter Herakles, men fann honom ej, vi följde hans spår till en källa; där den sorlande försvann i en grottas djup, där var också han försvunnen, och endast ett sakta skratt därnere svarade på vårt rop. Nu tro vi och veta vi, att nymfer smekande drogo honom dit ned, aldrig se vi hans skönhet mer. Men sjungande drogo vi därifrån, ty hans lott tycktes oss härligast av alla, vid brädden växte gula liljor, som speglade sig i det mörka, därinne anade vi nymfernas sköna lemmar om hans.»

Här inföll kungens stämma lägre och mildare än förr: »Du har lärt mina söner att le igen, Orfeus. Du har rätt däri. Tala vidare!»

Och Orfeus berättade mer om färden, om hur Argo drogs från sin bädd under sång, om sin tävling med Kiron, om stormar som prövat sin kraft mot skeppet och sjunkit överlistade ned, om fientliga folk och segrarna över dem.

Kvällen gled undan, och alla lyssnade uppmärksamt; kungen fäste sin blick på främlingarna, allt som deras namn nämndes, var gång blev den mindre mörk.

Till sist, när det var tid att sova, och de båda gossarna redan glidit i halvslummer mot Orfeus' knän, tackade han sångaren och alla.

»Ni ha drivit bort en kväll för mig,» sade han, »kanske ha ni gjort mer än så. Nu ville jag gärna se det skeppet Argo, jag vet ju av Iason, att det är fåfängt att bedja er kvar, och att ni redan i morgon fara, därför vill jag ned till stranden då och säga er farväl. Nu önskar jag er blott en god vila.»

Gossarna vaknade upp och ropade: »Vi vilja också med, tag oss ombord på skeppet, Orfeus!» Men Orfeus kysste dem igen på pannan. »För tidigt är det, barn,» sade han, »växa upp och glöm icke, vad i kväll har klingat för er, ett skepp finna ni alltid då.»

Därefter fördes gästerna att sova under sken av facklor, dem man tog från väggarna; som den siste mannen försvann, var också salen mörk.

Morgonen därpå såg kungen med sina söner det lätta höga ungdomsskeppet med sitt svällda segel dansa bort över vågor av guldrött och svart. Från stäven lyfte sig sång, men den bars utåt av vinden och nådde icke stranden i ord, bara då och då en klang. Över relingen glimmade hjälmarna, och armar sträcktes upp och vinkade sitt farväl. Fineus satt länge där och såg, hans blick var icke glad men klar och lugn — hans söner stirrade sig blinda mot den flyende Argo, och solen glimmade i deras trängtande och tårfyllda ögon.

Sången om jorden.

Maria i paradiset,
hon spelte och sjöng en stund.
Vinden höll upp med sin fladdrande lek,
att lyssna invid hennes mund.

Maria i paradiset,
— där kom ej en sorg över tröskeln in,
så lätt som ljuset i glimmande luft
var bidande jungfrurs sinn,

där kom ej en oro nära,
ty änglar med drömmande blick höllo vakt,
vart träd stod rött utav mognande frukt
och lyste i orörd prakt —

Maria i paradiset
— som klingande silver vart hennes ord —
om fädernehemmet sjöng hon
där ner på den glömda jord:

Det hade en port mot öster,
där morgonsolen i valvet brann;
det hade ett fönster mot väster,
där blekgrönt ljuset försvann;

det hade en härd för elden,
med glöd, som sjönk under syrsors rop;
det hade en säng, när kvällen
slöt domnande ögonen hop;

det hade ett pilträd på gården,
i spunnet guld stod om våren dess dräkt,
som en kappa föll den för höstens frost
och kom med majvindens fläkt.

Maria i paradiset,
hon tystnade sakta och såg sig kring.
Där fanns ej ett öga, som icke var vått
i de böjda jungfrurnas ring.

Veronika viskade sakta:
»Jag hade en syster, som log mot min röst.»
Med korsade händer Aurelia:
»Jag hade en sorg vid mitt bröst.»

Margreta i drömmande fråga:
»En man . . . under längtan han nämnde mig brud».
I marmorblek tjusning Cecilia:
»Jag hade en längtan mot Gud.»

Och liksom när droppar skakas
ur regnvåt, glittrande häck av en vind,
i tvivel och frågor bröt gråten fram
i glans på var bleknande kind.

»Säg, brinner ej hjärtat varmast
där, där, under glädje och ändlös nöd?
Säg, lyser ej drömmen skönast
mot djupen av natt och död?

Säg, är det en synd, att den binder
om hjärtat än, var brist, man haft kär?
Säg, var ej den himmel, vi anade blott,
mer sann än den himmel, som är?»

Maria böjde sig mot dem
— som klingande silver vart hennes ord —
och vaggade dem till ro, där hon sjöng
om sitt hem på den fjärran jord.

»Under stjärnenätterna,» sjöng hon,
»där drömmas de samma drömmarne än,
och blommorna domna på hösten bort
och komma om våren igen».

»Under stjärnenätterna,» sjöng hon,
»kan det famnas, allt, av ett hjärta i nöd —
och lyss, hur strängarne klinga skönt,
när de spelas av smärta och död!»

Melchior.

Han var en av dessa människor, dem man icke så sällan träffar på landet i någon förfallen herremansbyggnad, där fönsterluckorna till största delen äro påskruvade dygnet om och stirra med sina runda ögonhål på den vårdslösade gården, om ingenting oförutsett skall visa sig, som kan rikta tidens gång bakåt, mot naturens vanliga lagar. Sedan den glada sällskaplighetens tid, då vagnar eller slädar kunde köra upp i krets runt om mittelrabatten och övermåttet av värme och ljus kunde strömma ut genom porten i ett välkommen mot gästerna, tyckes man där icke längre ha något skäl för sin slumrande tillvaro.

Inuti huset ser det osopat och ödsligt ut. De blekta tapeterna visa genom fläckar, som bibehållit den ursprungliga färgen, platsen för de värdefullare möbler som försvunnit. De kvarvarande, pinnsoffor och stolar i empire, målade med blyvitt, ha blivit mörka och

blåaktiga av år och köld liksom magra och frusna händer. Här och där sitta porträtt av rakryggiga människor, vilkas säkra hållning, till och med inför kamerans forskande lins, tydligt visar, att de aldrig tänkt sig möjligheten att en gång sitta här, smutsade av ihjälhungrade flugor, medan deras gärna upprepade titlar fåfängt bibehålla de sista försöken att sprida glans över familjen.

Den nutida ägaren (endast skenbart ägare) tycks lika mycket vara en produkt av husets förfall som det senare av honom själv; det är något av murknande virke i hans figur. Av slapphet eller oförmåga har han förlorat sina möjligheter att hålla sig uppe inom sin klass eller ta fäste i en annan, och det är honom lika ogörligt att räta upp sig, som det är för byggnaden själv utan främmande hjälp.

Är gården så, som fallet var med Melchiors, belägen mycket långt upp mot norr, där den alltid varit litet exotisk, tar kölden och tiden mycket hårdare på den, snön trycker ned dess rygg, stormen rycker dän takpannorna, allt går snabbare och sorgligare än annars. Melchiors hade på tämligen få år likt en paralytisk kropp blivit till större delen förlamad, livet dröjde kvar blott i kökets omedelbara närhet, nedtryckt till de lägsta funktionerna. Med Melchior var det nog likadant.

Icke att han någonsin dugt till mycket mera, men så länge förhållandena höllo honom uppe, märktes det just icke.

Han hade någon skolunderbyggnad, den han redbart glömt, men som i alla fall kvarlämnat latinska lexikon mycket synbara på hans bokhylla och en förmåga att missprononcera främmande ord på ett bildat sätt utan att vara rädd för dem. Han kunde få familjeflickor att skratta åt ungefär samma roligheter som pigorna men med lämpligt avpassad ton. Han kunde rida en häst och skjuta en hare och tala förståndigt nog i affärer, hur det nu blev med praktiken. Han kunde alltså delta i sällskapslivet och gjorde det också.

Han hade haft mycket roligt.

Ingen hade i hopknäpptare bonjour väntat på middagar, gnidande händerna framför värdinnan och döljande hungern efter den långa färden under vänliga leenden. Ingen hade med större discip-

lin lystrat till kommandoordet för supen eller med mera hänryckning slagit sig ned vid smörgåsbordet, ingen hade med djupare respekt bugat och stirrat över skålarne. Ingen hade lättare burit förluster och ovett vid kortspelet, druckit punschen trofastare och ärligare med allt större uppskattande av vart nytt glas, skrattat hjärtligare åt de grövsta gamla historier. Ingen hade farit hem så varm av tacksamhet mot hela världen, så välvilligt filosoferande under stjärnorna och cigarrblossets ljus. Ingen hade heller mer gärna, så länge det lät sig göra, sökt att bereda andra samma glädje och förmåner.

Men världen förändrades utan någon synbar förnuftig orsak. Bekymmer började vänta vid dörrarna och icke länge där för resten. Snart sutto de i Melchiors bekvämaste stolar, och när de gingo bort och i förbifarten släppte in andra, togo de stolarne med sig. Det blev mycket tomt omkring honom och ännu hemskare genom det oförklarliga i proceduren. Det var, som om en trollkarl på skämt tagit sig för att visa, hur alla Melchiors ägodelar kunde rymmas i hans höga hatt, och sedan genom att slå den över hans huvud övertygat honom om att även den till på köpet var tom i alla fall.

Melchior lade det icke tungt på sig. Han var den han varit, men man tog honom icke längre för det. Alla människor hade plötsligt blivit förnuftiga och stadiga och väntade detsamma av honom. Mest förargades de numera av hans förhållande till Carolina, som förr tett sig för honom som ett tämligen oskyldigt om också icke vidare roligt skämt. Det var en piga, som aldrig tyckts honom vidare vacker men med vilken han ingått intim bekantskap, som frasen lydde. Bekantskapen föreföll honom snart vara mycket ytlig, efter det slutade med att man icke ens hälsade god morgon på varann, men där var hon i alla fall och kunde icke tänkas borta och ännu mindre barnen, som för resten också voro honom tämligen främmande varelser. Och det blev mycket trist omkring honom i hans ensamhet uppe i en ödslig dal, där bergen slutade och kustlandet tog vid.

Det egentliga umgängeslivet var slut. Kronofogdar, jägmästare och till och med länsmän levde snart sitt aktade liv oberoende av honom. På gästgivaregården stiftade han, när så lät sig göra,

tillfällig bekantskap med hästköpare och kronobetjänter, men till slut hade han ingen alls och for rätt illa och led tidvis brist.

Både till det inre och yttre var han sig ändå så tämligen lik. Han ville ingen något ont, han ville gärna ha roligt, han ville framför allt slippa tänka och få vara i fred. Det föreföll honom, att alla andra, från Kongl. Befallningshavande och ned till huskatten eller björnen i idet, ville detsamma, och med undantag för den sista hade han alltid respekterat deras önskningar. Han ansåg, att en karl var en karl, oberoende om han blev fördömd eller salig och måhända oberoende av kläder och ställning, men att en karl på hundratusen var tusan så mycket mera karl än en karl på hundra. Han tvivlade icke alls på religionens bud, men fruktade, att de voro synnerligen opraktiska och bland annat skulle fördärva det redan så betryckta lantbruket, om de togos på helt allvar. Det behövde man också icke göra, ty i stil med allting upphöjt, såsom alla de tal för oförlikneliga och vänfasta människor, dem han alltid hört med rörelse, ägde de en mera poetisk än bokstavlig sanning. Han ansåg, att renlighet var en dygd och tvättvatten ofta kallt, att osanning var en mänsklig svaghet och lögn ett mycket fult ord. Som man ser, voro hans begrepp, om icke klarare än andras, så åtminstone föga mindre sammanhängande.

Till det yttre hade han ännu kvar en viss elegans. Hans mössa var av ofödd säl och kunde icke bli något annat, ehuru skinnet till stor del gett sig tillbaka igen in i de naturens förborgade rymder, som det ofrivilligt lämnat; han kunde icke hjälpa att den satt på huvudet, som om den varit ny. Hans päls fylldes väl ut av figuren, hans gång och ben hade nu en gång fått den ställning, som följer av att trampa egen torva och stå och inbilla sig, att man leder ett arbete. Hans blick hade jägarlivets rörlighet kvar, och hans tunga mun dolde sitt förlägna leende under en mustasch, som åren möjligen skulle kunnat göra grå, men aldrig mindre manhaftig.

Han var nära fyrtiotalet, då hans mörkaste tid nalkades. Hela hans egendom representerades av Carolina, som tyvärr icke kunde avyttras, och hästen Xantos, om vilken tyvärr gällde motsatsen. Den var troligen vad som av allt i livet satt hans känslosträngar i

mesta rörelsen. Stolthet, beundran, tillgivenhet och all den estetiska spekulation, varav han var mäktig, allt hade Xantos med sina nätta fötter och korta öron, sin breda bringa och smala rygg, sin tunna man och yviga svans, varit medelpunkten för. Den hade blivit inbegreppet av all den glans, som eljes försvunnit, den smula hopp som trots allt dröjde kvar. Därifrån kom det högtflygande namnet, som var föga i stil med Melchiors vanor; till och med en hågkomst från skolvisdomen hade han för den hästen upptäckt kvarliggande i sitt minnes annars tämligen tomma gömmor. Han hade köpt den mot sitt ekonomiska samvete och behållit den så länge under en hycklad föreställning, att det var klokt och fint att gömma detta kapital, men i själva verket med en frysande förkänsla, att om han en gång miste Xantos, skulle han själv lika litet som andra förstå, varför hans odödliga själ valt hans tillvaro till utsiktspost mot evigheten.

Men därhän gick det, och mitt i vintern fick han med Carolinas hjälp motvilligt klart för sig, att han måste fara ned till staden, fem mil eller mer, och sälja hästen.

Han skulle ha farit mycket tidigt, men när han vaknade upp till hågkomst av vad dagen betydde, drog han täcket tätare över öronen och svor i ovilja och drömde sig fort nog in i en varm och behaglig dröm om gamla tider. Det såg ut att icke bli någon resa av alls.

Men när Carolina vandrat sig tillräckligt öm i hälarna under ett slags studsande steg av harm och förtvivlan, tog hon sig friheten att dyka in i hans dröm. Hon hade aldrig varit mycket vacker, och hennes hy hade, även när den var slät och beundrad, haft den dragning i violett, som det bistra klimatet lätt ger. Nu flammade den kall och hård som ett norrsken. Hon talade med traktens egendomliga användning av »man» som tilltalsord och »han» som obestämt pronomen; det förra gav en ironisk färg, även där det icke var menat, det senare gav även en allmän betraktelse en aggressiv och personlig prägel.

— Tror man, att man skall få dröna sig bort från det här också, skrek hon, tror man, att man skall ligga och vara nådig herrn en dag igen utan en slant i huset och veden ohuggen och

inte ens gångstigen skottad. Skall en annan föda unge på unge åt en och stå i släp till armbågarne, och man skall vara herrskap med hästen sin, och bara den är fin och vacker nog för en. Det brukar sluta med att han svälter ihjäl, det är vad det alltid har gjort, men kanske det är så man vill ha det, bara det blir fin häst för ståten. Nu har jag ryktat hästen, jag, till evig skam, medan man legat och dragit sig, och kanske jag gav den ett nyp eller två, och nu är det att välja mellan oss.

Ack, om det bara vore det, tänkte Melchior och jämförde hennes otrevligt vassa blick med hästens milda och glänsande ögon ack, om det bara vore det! Men världen i sin outrannsaklighet hade redan på förhand förbjudit var reflexion härvidlag. Vad man icke ville ha, det skulle man behålla, och det man brydde sig om skulle hästskojare ta ifrån en. Han försökte att rycka på axlarna åt hennes simpla ton, men kutade genast ihop dem för kölden och kände sig alldeles värnlös. Han steg upp, doppade ansiktet i vattnet och jämrade sig i en stånkning, att det var så bittert kallt, och livet så svårt att leva. När han var färdigklädd, såg han ut genom fönstret, men mötte bara sitt eget ansikte med hängande mustascher mot det blanka svarta.

— Det är tidigt nog, sade han, det är ju mörka natten än. Kanhända behöver jag heller icke fara så långt, tillade han med en darrning vid tanken, kanhända möter jag någon på vägen, och då så — så är det ju klappat och klart. Så kommer jag hem med någon annan skjuts, med pengar före kvällen, och allt blir så bra.

Det lät inte så muntert, som det borde ha gjort, men Carolina var ädelmodig nog att icke märka det. Så tog han på sig sin nötta päls och mössan och ryste i kölden och stampade manhaftigt i sina pjäxor.

— Du gör väl i ordning vägkosten, antydde han flott.

Men Carolina svarade strävt som ödet.

— Den är i ordning den. Den är, som man själv har skaffat, den — där hänger väl ännu en tolv kakor i köket.

Melchior svor över hennes brist på finkänslighet, men ljudlöst så bara mustascherna darrade. Han kände ett aktningsfullt medlidande med sig själv, och när han var ensam i rummet, gick han

sakta till skänken och tog en näve pepparkakor, den enda läckerhet, som fanns i huset.

Jag köper hem en hel hop i stället, tänkte han, det skall jag inte glömma — och mot brödet vinkade han avvisande, när han gick ut att spänna för.

Det var bittert göra i kölden, allting ville glida ur fingrarna. Melchior sökte i sitt uppträdande lägga in så mycket av munter alldaglig vana, som det var honom möjligt, för att icke hästen skulle ana någonting. Men när han satt i släden, med älghudsfällen döljande, hur gisten och gammal den var, och såg på Xantos och sträckte på sig, kände han med tillfredsställelse, att det hela såg rätt ståtligt ut, där han smällde med piskan vid dörren.

Det tyckte också Carolina. Hennes förgrämda kvinnohjärta veknade, och i en ödmjuk föreställning om att hon kanske gjort dem båda orätt, sökte hon le mot kusk och dragare och visade barnen, vilken far de ändå hade, och vilken häst han kallat sin.

Melchior var munter över att han kom ifrån eländet; ärendet föll honom icke in just då. Han smällde ännu en gång med piskan till uppmuntran för alla närvarande, kastade huvudet käckt tillbaka och gav sig på väg.

Det hade blivit gryning nu. Stjärnorna darrade bleka i kölden, och grantopparna åto sig skarpa in i den fallande vita månen. Vid grinden föll rimfrost ned ur rönnarna och pudrade pälsverket med det finaste silver, och sidensvansar, granna som papegojor, släppte de röda bären och snattrade efter Melchior, där han for.

Han tänkte på gamla dagar, då det bar av till skolan; nu som då var den glädje, som hör till begynnelsen av en resa, förhärskande och dolde alldeles målet.

Så åkte Melchior utmed skog och fjäll och myr, där vinden pep i de sneda, svarta tallarna och drog snön efter sig som virvlande rök. Han satt munter och lätt med kinden i det mjuka skinnet och njöt av att höra bjällrorna klinga och se Xantos' små nätta fötter dansa. Han tänkte icke mycket, det kunde icke Melchior, men luftens lätta skärpa och rörelsens gungning gjorde hans hjärna klar och fyllde den med ett slags föreställning, att allt vad ljust och vackert som fanns i hans liv nu drog med honom ut i

friheten, att han och Xantos hörde ihop på något inre sätt och icke behövde skämmas för någon, att de skulle ha roligt, de två, och voro tusan till karl och tusan till häst med världen öppen för sig. Det föresvävade honom till och med, att den själ, som han liksom andra ansågs ha, var särskilt förbunden med Xantos, och han var glad att känna den lössläppt. Och som han vant sig att prata med hästen eller sig själv, sedan vännerna försvunnit mer och mer, ropade han då och då ut mot Xantos' klokt klippande öron.

— Du, sade han, vi kom ifrån'et bra, vi två, vi lämnade käring och ungar och skrik, och nu skall vi ha roligt, Xantos. Man drar på sig sådant där, Xantos, men man är väl icke bunden för evigt ändå, man far sin väg bara. Där hemma höll det på att bli för svårt, där blev man gammal. Alltså sa vi adjö. Det är roligt att fara, mens man är ung, Xantos, och hej, vad vackert väder vi får!

Det blev dager nu och så ljust det kunde vara där uppe. Molnen, som varit sammankardade till en enda filt, skilde sig ut från varann, och himlens klara, gröna morgonköld kom fram, och emot den med tinnarne högt uppe i sky lågo bergen så isiga och lysande, att Melchior kutade rygg och frös, när han for förbi. Men snart voro de borta, och vidden blev fri, och vägens stigning i backarna kom en att liksom åka in i bleka rymden och glömma allting bara för farten.

En bonde med nedgångna näbbskor, själv hopsjunken som de, med en frusen droppe vid den röda näsan, svängde upp en grind med respekt; och Melchior nickade sitt beskydd till minst en kronas värde och for ännu muntrare än förut in över bymarkerna, förbi skolhuset, där barnen glömde att slåss för att se efter honom.

— Vi stanna inte här bland bönderna, Xantos, sade Melchior, vi fara över älven först.

Den drog ihop sig till ett fall där. Stranden trängde sig tillsammans i branter av snö och furuskog, så hårt och kallt som sten alltihop. De flesta vattenvirvlarna voro frusna nu, men ännu röt det i mitten mellan islupna block med ett dovt, vilt skall, och skummet steg och blev till frost med detsamma. En utter smög mörk och hal in i ett hål där nere; Melchiors jägareblod steg åt kinden, och hans minne lekte med gammal triumf, och han förvånades

att se, hur vackert där var. Men han måste fara förbi; där vägen bar över älven, blev det göra nog att komma fram, och allt annat blev glömt.

Isen hade släppt vid strandfästet, efter som vattnet sjunkit, och många hade farit fram där och tyngt ned, så det våta kvällt upp och frätt omkring sig. Där var en hel sjö att guppa ned i från den höga branten, och Xantos stannade, orolig och skälvande. Istäcket låg skrämmande kallt och brett bakom, och på andra sidan, långt borta, var det åter mörkt av väta. Här blev Melchior ledsen för första gången.

Xantos kunde icke längre reda sig ensam, ty då kunde de bli liggande båda två. Det var att springa och leda honom. Färgkarlen var icke hågad för något extra besvär, efter han ingenting väntade sig för det; han stod i dörren och grinade åt dem. Och osäker, som alltid inför löjet, sprang Melchior ur släden och låtsade skratta och prata, medan de plumsade i. Stackars Xantos, det gick honom upp på magen, och snön växte på de våta fötterna, stackars Melchior också med sina pjäxor, som höllo vattnet kvar! Vinden pep och ven om dem på det stora, öppna fältet — samma historia ännu värre på andra sidan! Sedan var det att springa och snava för att bli varm och knacka isbollarna från hästens stackars hovar. Melchior svor, och all den lätta munterheten från resans begynnelse var borta. Han kunde icke låta bli att komma ihåg, vad det gällde, längre. Även i den usla släden hade det våta trängt in och kylde; Melchior började längta efter något varmt. Men gästgivaregården måste han fara förbi, ty där hade han spelskuld sedan länge hos värden, hedersskuld — kunde han så med självaktning komma och begära kaffe på kredit?

Men in någonstans och värma sig ett ögonblick det måste han, folk måste han också se och trygga sig till. Det var ju, som om ingenting fanns till, annat än han och Xantos, och för resten en blind köld, som störtade in på dem och krävde deras liv, ett tomt vitt, som ville bli fyllt, han visste icke av vad, men hade ingenting att ge det.

Han stannade vid ett eländigt litet kyffe, ett bås av obarkade bjälkar, som han knappt märkt förr, tog på sig en vänlig min och gick in.

— Finns det kaffe att få här, mor, utan salt, utan salt? Litet kaffe nu genast? Har bråttom, ser hon.

Mor var ännu fattigare än stugan, klädd i lumpor. Hon hade två flickor, likadana som hon, gråa som gummor i hyn. Den yngsta var surögd och såg ut att vara mindre vetande.

Alla sågo smickrade, förlägna och hoppfulla ut och försökte så gott de kunde att le. Något så fattigt hade Melchior aldrig sett, och han blev förskräckt och nedtryckt av att det kunde finnas. — Kaffe fanns där väl, men utan salt! Vad skall man då ta? Inte hade *de* socker.

Melchiors inre kved av nedslagenhet. — Bara kaffe då, mor. Men någonting till det väl? Litet vetebröd?

Det skrattade de alla åt — vad tog han dem för — skulle de ha vetebröd? Men den yngsta flickan skrattade icke hjärtligt alls.

Melchior gratulerade sig till att han hade pepparkakorna och nöp bitar ur dem i fickan, dem han smög till munnen, medan han väntade. Han var så hungrig, att dessa smulor föreföllo honom löjliga, och därtill såg den svaga flickan på honom hela tiden och kom närmare likt ett djur, som vädrar något. I ett plötsligt anfall av vekhjärtenhet gav han henne hela näven — se där! Farväl med pepparkakor! Och hennes ansikte lyste upp och fick likhet med ett barns, men för att visa sin förtjusning kunde hon icke finna på annat än att trampa upp och ned med hängande händer, likt en liten björn som dansar. Melchior drack sitt beska kaffe enbart och steg strax upp för att gå. Man hade väntat en slant, och han led av att icke ha någon. Han kände sig bara ännu mer nedslagen efter vilan av denna fattigdom och rös av ängslan, när han satte sig i släden och for igen.

For förbi skog och myr i långa sträckor, ständigt samma ett. Skogen var svartgrön, och myren var svartblå och brun, där icke snön låg på, men det gjorde den mest överallt, i stora klumpar på träden, i stora drivor på myren. Här och där stirrade likt dunkla ögon fläckar av fruset, mörkt vatten. På vägen lupo tvenne släd-spår av glimmande is och drogo honom fram mellan sig mot det oundvikliga, och kölden sjöng och brummade i telefontrådarne.

Det blir att ta in vid nästa håll, tänkte han. Där blir det

att sälja sin själ, ifall man har tur och finner någon köpare där. Men han vågade ingenting säga åt Xantos, för att han icke skulle förstå.

Och nu dundrade hovarna på träbron, och gästgivaregården låg där röd och stor och inbjudande. Melchior hade haft roligt där förr; nu var den hemsk att se och jagade hjärtat upp mot den låsta strupen.

Hållkarlens igenkänningsgrin, det fick man slå ned med stränghet.

— Hallå! Tänkte bara titta in ett tag, inte stanna. Egen häst, egen häst. Apropå, finns det någon hästbytare här kanske, något satans patrask? Trött på hästen, ser du, ville gärna få en annan nu.

— Jo, det finns en, en riktig en ändå, stor guldklocka och vargskinnspäls, skulle just till att fara strax.

— Så, det var ju en märkvärdig tur. Då borde man kanske följa sin nyck. Och Melchior vacklade fram på sina stela fötter, rakryggad och med ett stolt förläget löje, fick fatt på mannen på trappan, en vidrig massiv figur, innystad i skärp på skärp över plånboken, fick sagt det han skulle.

— Den hästen där, svarade mannen och såg på den i fågelperspektiv, nå låt se! Tag loss den och för den kring för mig!

Fördömda uppkomling — Melchior hade aldrig trott, att det fanns något så grovt och hjärtlöst till. Nå nå, man fick väl lyda, när det gällde affär, man fick lägga band på sig. Och famlande med sina blåa och darrande händer fick han hästen loss och ut på gården.

— Rappa tag, rapppa tag! Inga mjölkfingrar, skrek mannen. Är han trög i lederna, hästen, vad? Kan han icke springa och sträcka ut?

— Om han kan? Han har sprungit tre mil i sträck, men är lika eldig, herre. Melchior tog ett kittlande tag vid betslet och fick djuret att kråma sig. Nu gäller, Xantos, tänkte han, nu gäller det att visa, vad du är för en skatt. Och han skrek och hojtade och dansade kring med honom fortare och fortare. Det gällde att visa, vad de dögo till, båda två; han kunde icke fullt skilja dem åt och kom bara ihåg, att det var fråga om en affär, och att man skulle imponera. Han

visste knappt av sina stackars frusna fötter, hans isiga mustascher hängde ner kring det magra ansiktet, hans kropp slängdes av och an, och det var bara av en slump han förblev upprätt. I hans inre grät och stormade det av smärta och iver, men han sökte se så munter ut som möjligt, som om det bara var av livslust och överflödig kraft han dansade omkring så här, och alla slags dunkla minnen av cirkus och nöjen trängde varann i hans hjärna. Till sist trodde han själv, att han hade roligt, fast det kändes så underligt.

På trappan stod mannen och kastade yrkessnabba blickar på djuret, en på dess herre också, som tappat mössan och for kring som ett flarn. Han kom ned och värdigades äntligen tala, det kreaturet. Melchior stannade för att uppfatta. Där var mycket folk omkring dem nu.

— Gammal häst, sade mannen, litet grå redan. Har han några tänder kvar?

Melchiors harm stred mot hans ängslan.

— Grå, herre! Spring själv och få huden full av frost! Gammal! Inte mera gammal än jag.

— Nå nå, sade mannen och vädjade till de andra med ett brett grin, det, tänker jag, räcker. Ni har väl sett er bästa tid båda två? — Och där blev skratt, som rullade från alla håll och slog som piskor.

Melchior kände sig avklädd och naken i snön. Vad var han? En stackars utnött fan, som dansade på en marknad. Vad dög han till? Ingenting. Och kan kvävde sin harm under ett ödmjukt skratt. — Hahaha, ett talesätt, herre! Xantos är ung han, ung och kraftig. Jag — har nog varit yngre, men det — är det ju inte frågan om nu. Hästen är bra den. Kom och se på den.

— Mannen gjorde så, stack sina fingrar i munnen på den, hårdhänt, som om han velat bryta ut tänderna. Han såg mönstrande ut, men det var nog spel. Han förstod nog, vad den var värd.

— Priset? frågade han. Vad hade man — hm, föreställt sig? Melchior var ängslig, som om det gällt att gissa på ett lyckonummer, men rätade stolt på sig. Femtonhundra gav jag, såg inte på styvern då, men det och mer är han värd. Åttahundra säljer jag den nu för, släden med förstås släden med.

Mannen gav till en vissling — släden med, tackar ödmjukast — vände sig helt om. Han trodde väl, att det skulle imponera, trodde, att Melchior skulle springa efter och rycka i skärpsnibben. Åh nej, inte än! Därhän var han inte. Handla och pruta med sådant följe, det gör man inte, antingen man köper eller säljer. Man slänger åt dem pengarna eller går sin väg.

Och rodnande av harm spände han för Xantos igen med stolt hållning, drog vantarne på, fortfarande stolt, och satte sig i släden för att försöka med bättre lycka i staden. Men som där ingen fanns kvar att imponera på, sjönk han ihop i matthet och rädsla för den långa vägen och ängslan för utgången av färden, antingen den ledde till affär eller icke. Så for Melchior därifrån.

For förbi skog och myr och skog och myr igen och då och då ett fält med snötyngda hässjor och gärdesgårdar. Tunn och kall var luften och tröttande allt det vita, som bara gled undan, men aldrig försvann. Ibland föll det snö, lätt och tyst, som om dagen ville plåna ut det lilla, som ännu skilde sig från enformigheten att blunda i ro; så höll det upp, och ljuset blickade fram över ett ännu kyligare, nästan ofattligt vitt och stirrade in i Melchiors ögon. De turade om regelbundet som en oändligt långsam blinkning.

Melchior satt och såg på hästens tröttade trav och undrade, varför de voro till, båda två. Kanhända att han gjort orätt i att icke falla till föga, att icke slå av ett hundra eller par.

— Då, Xantos, tänkte han, hade vi det bra nu, kunde äta och dricka, och pengarne kunde jag ha köpt någonting åt oss för. Kanske voro vi heller icke värda mera, ty man tar så lätt fel själv. Andra veta det nog bättre; de veta ju allting. Det hade varit skönt att fara hem, mätt och varm i stället, ösa ur nya havresäcken åt dig på kvällen — ack, Xantos, då vore du ju icke med! Förbannade liv, förbannade köld — det slår i luften däruppe; om det vore mörkt, så syntes norrskenet nu, grönt och rött, hela himlen ett flammande helvete av köld. Och karlavagnen ramlade utan häst utför vintergatans is, och stjärnorna stirrade på en: vad gör du här, vad har du gett dig in i för lek? — Du är nog hungrig som jag och och värre, stackars Xantos, det är du som drar lasset. På nästa gård måste vi ta in, måste vi ha något, hur det än skall

ske. Där äro vi framme nu, Xantos, se nu käck ut och raska på, som man brukar vid gårdar, så att de icke misstänka, hur vi äro däran.

Det var en tämligen förfallen gästgivaregård med buckliga väggar på båda sidor om ugnsmuren och fönsterna spräckta för knytnävslag. I jämförelse med andra rakliniga och upprätta hus såg detta ut att vara ödelagt av dryckenskap. Därinom söp också hela familjen, och en fetlagd och häftig piga sökte göra det omöjliga att hålla hop affären.

Melchior var mycket rädd för henne och smällde hårt med piskan för att hålla sig i humör.

— Här äro trötta och hungriga resande. Ge oss det bästa som finns! — Pigan stod på trappan och mönstrade honom.

— Begära är ett och betala ett annat, svarade hon, affärer hade de haft förut med varann, och kunde hon be att få se litet pengar först?

Melchior slog sig förolämpad på bröstet och tyckte, att genljudet därifrån lät manligt och uppmuntrande. Var det välkomsten? Skulle han straffa henne genom att fara igen? Nej, hon kunde ju närmast kallas obildad, och man kunde överse med henne. Han slog henne tillbaka med ett värdigt skämt: Behövs panter, så räcker det väl ändå med häst och karl, värda tillsammans — hur många tusen tror hon?

Det imponerade på pigan, som lovade varm mat. Xantos kom in i stallet till sitt havremål, Melchior i köket; han föredrog det framför gästrummet, han ville se folk omkring sig och var nådig och nedlåtande. Far och mor sutto där i sin slöhet och stirrade på blåa lågor. Melchior väckte dem till medvetande om varann och världen, fick ved på spiseln, blev munter och vek av värmen, rekvirerade brännvin, bjöd hela laget, höll av dem allesammans och var glad att leva.

Melchior pratade om sin färd och sina förhållanden och sin häst; allt var lika präktigt. Han skröt om hur han stukat en hästbytare som trängt sig på honom, han improviserade möten med ståndspersoner på landsvägen, han fick tillbaka sitt liv som det varit en gång, men mycket ståtligare. Allting hade över sig en glans, som han aldrig förr tänkt sig, han hängde ängsligt fast vid den

och tog om samma ord i ett begär att hålla sig kvar här så länge som möjligt. De båda rusiga hörde förtjusta på alltihop, gladde sig åt att förstå, vad han sade, och nickade och skakade beundrande på huvudet. — Nu skulle han fara in till stan och roa sig. Det var skönt att fara från hemmet då och då. Man var väl för tusan fri människa. Man måste skynda sig i väg, innan det blev sent. — Det voro de båda med om, avundades honom hans nöje och kommo icke alls på den idén att övertyga honom att stanna, som han ju heller inte borde.

Tiden gick, och han skulle fara och betala. Han letade i byxfickan — portmonnäen glömd! Han letade i rocken — plånboken likaså! Nå, han kunde ju lämna pant, till exempel fällen ur släden.

Pigan visade sura miner, var bedragen, men ville icke ta fällen från honom. — Bedragen! Vad pratade hon? Jag, jag bedra! Tänk sig före! Fällen skulle hon ha, den behövdes inte — hade han icke pälsen, och var han icke varm som en brasa? — Och han slängde ut fällen och for, inte alls förargad; han tänkte ännu förtjust på vilka präktiga människor där var, och hur roligt han hade haft med dem.

Vädret var sämre nu, den korta dagen var också slut. Luften var smutsgrå i skymningen med bara flingornas myller till himmel. Skog och myr fanns där väl än, men de syntes icke, bara en mörk skymt av skogen, ingenting av myren, ett snärjande nät av yrsnö runt omkring. Xantos sprang fortare än någonsin, mätt och munter, men ändå stod allting stilla och likadant omkring dem, liksom när man drömmer att man far. Melchior låg bakåtlutad och brydde sig knappt om tömmarne, fantiserade halvrusig och trött.

— Det är roligt att fara, mens man är ung, Xantos; du och jag, vi fara till stan för att roa oss. Där köper jag dig ett sammetsschabrak, sådant som farfar hade i kriget. Han var karl han; han slogs med ryssen. Vi lekte med schabraket som barn; det hade en krans av stora gula topaser i silver, som lyste liksom vargögon. Vargarne var omkring honom, och där stod en ring av gnistor, par vid par, men de tordes aldrig fram, för stenarna hoppade och glimtade, när hästen sprang, och djuren blevo skrämda och tjöto och fröso och blevo efter. Så skall man ha det för att

hålla så'nt på avstånd, annars hugga de en snart i strupen. Så skall du ha det. Fin skall du vara, Xantos, fint är namnet ditt, det är grekiska. Det är det enda jag minns utav allt vad jag lärt, annars vet jag inte stort mer än du.

Man far och far, fast man hellre ville slippa. Någonting driver en; man vet inte vart det bär. Man tror sig känna folk och är goda bröder och håller av dem; bäst det är, sitta de och stirra på en och undra, varför man tar upp deras tid och dricker deras punsch. Detsamma gör det, backe upp och backe ner — det är skönt att vaggas och känna snö på sig, när man är varm, inte sant?

Snön föll tätare och tätare, pälsen var vit och mössan vit, och på skägg och ögonbryn samlade sig stora flockar. Melchior domnade av i behaglig trötthet.

Han vaknade av att fötterna värkte. Det är från den fördömda älven, tänkte han, det ger med sig, när vi komma till stan. Om vi vore där snart!

Vägen krökte tvärt; på en höjd flämtade ett matt sken ur stugfönster; tätt intill släden låg en lada, rundad och vit som en katt.

— Hallå, ropade Melchior, här är ju genvägen nu, när älven bär. Vi ha haft nog av krokvägar. Ditåt, Xantos.

Xantos dök ned i diket och upp igen; snön yrde som vatten om hans bog. Det blir väl bättre, tänkte Melchior, vi måste finna spåret strax. Snön yrde in i släden, upp mot honom. Melchior sökte skydda huvudet i kragen, men på ena sidan piskade vinden på, och isen i mustaschen växte stor som en knytnäve och tyngde ned. Han satt och undrade, om han icke gjort dumt i att lämna fällen, dumt i att ta av från vägen, ty snön var ännu lika hög.

Plötsligt höllo flingorna upp att falla, och det vita myllret sopades undan, och himlen stod klar och mörk med ett blekt flammande över sig. Melchior visste icke längre, om han sov eller var vaken, men det tycktes, honom att han aldrig förr sett så kallt och fientligt ljus. Han stannade hästen och vadade fram till den på stela fötter i en obestämd känsla av att han måste rådfråga den, se i dess ögon vad han skulle göra, söka hjälp och stöd hos den enda som var honom nära. Han stirrade in i hästens stora och kupiga ögon och förvånades vid att de ingenting hade att säga

honom och vid den tanke, som först nu föll honom in, att de måste se allt så annorlunda än han, förstorat av pupillernas starkare brytning, jättelikt, sällsamt och hemskt.

— Så är det också, Xantos, sade han, så är det. Vi veta ingen väg, någon av oss, men vi få leta oss tillbaka, du får leta. Och han satte sig i släden igen och lät den gå, som den ville.

Men det blev ej annorlunda, bara att loppet blev långsammare, bara att hästen var trött. Melchior var också trött, en underlig domning kröp in från huvudsvålen och slickade hjärnan. Sällsamma bilder och minnen vaknade; han talade, men det kom icke långt utom mustascherna.

— Xantos, Xantos, var äro vi? Du är Achilles' häst, och jag är Achilles, men vad var det som hände honom, och vad var det jag for ut emot? Hos Carolina hade jag det bra, hon är snäll, hon log emot mig, då jag for. Världen för övrigt, den var alltid konstig, den förstod jag mig icke på. Som hästköpare stå de och döma, breda skojare med falska hjärter ess i bröstet och ingenting annat, stå på trappan och mönstra en: duger han, duger han inte? Du är både vacker och snäll, du var det bästa jag hade jämt, och det enda som är kvar nu, och det var alltid som det sved i hjärtat, när jag tänkte på den här resan. Du kunde tala förr i sagan, du varnade då — varför säger du ingenting nu? Du har som en stjärna i pannan och så goda, blanka ögon — om du kunde se på mig, Xantos! Jag kan visst icke se dig.

Melchior försökte sträcka sig mot sin vackra häst; han fick icke upp ögonen, ty fransarna hade frusit ihop. Famlande som en blind föll han tungt framåt. Och in i snön, som åter börjat falla tätt, drog honom Xantos, vilsen och frysande och trött med en dunkel skräck och undran för sitt dunkla medvetande.

I Florens.

Nej skönhet ger ej lycka.
Ej blom, blott doft till hjärtat når.
Blott det blir bröd, som barndom sår.
Här tycks mig luften trycka,
och stumt mot dikt mitt hjärta trår.

Jag går bland oljelunder,
omkring mig ljus och glans och blom.
I krets kring konstens helgedom
stå blåa bergens under,
men dagen blir mig matt och tom.

Mitt land, där vita natten
nu breder ut sin trolska makt,
där suset vävs från trakt till trakt,
— mitt land av skog och vatten
från fjärran mig i bojor lagt,

och sägner, dem jag gömde
från djup, där tanken såg sig blind,
de nå mig nu med kvällens vind.
Det är mig, som jag drömde
med strandens luftning om min kind.

Det blir till ord ur bruset.
Jag vingar ger och lyfts av dem.
Av oro skälver blod och lem.
Det vita, vita ljuset
i skogens natt! — Jag måste hem.

Flaggan.

(1905).

Flyg raskt i topp, vår gamla flagg,
och signa nya tider!
Den flik, som bar på småsint agg,
ur duken slets omsider.
Ej längre störs vår harmoni;
mot sommarluft i sol du står
med klang som den. Nu är du fri,
nu är du bara vår.

Nu tydas lätt de färger två,
när intet annat skymmer:
se, vindens vidd skall bli ditt blå,
var vinges flykt den rymmer;
ditt gula, solens flöde likt,
med rytm i dukens slag och bukt,
skall lysa ner, skall värma rikt
vår mark i blom, vår blom i frukt.

De anat nog vårt väsens art,
som först dig valt att bära.
De kände den, som underbart
kring dig ha samlat ära.
Vad nära låg vi glömde lätt;
mot fjärran ting blev blicken stor.
Välv nu din rymd, du drömmarätt,
kring hemmet, där du bor!

Vad ont vi hört, vad vrångt man dömt,
vad skymf man oss sökt mäta,
förlåtet vila må, ej glömt.
Nu må vi ryggen räta;
ty nu vårt eget blott står kvar,
stolt må det bäras, stolthet värt.
Om blott oss själv vi finna, har
oss livet styrka lärt.

ERIK AXEL KARLFELDT.

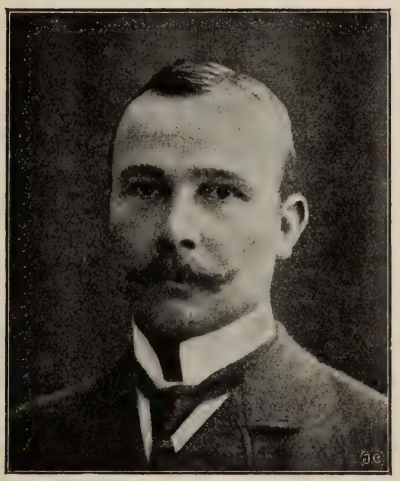

Långt borta i världen.

Det drager en väg långt borta i världen
igenom en vinterlig ödemark.
Mellan bolmande milor och vindfällen bär den,
mellan mäktiga stammar med frusen bark.
Där susar den digre tjäderns flykt,
där susar det dovt ur de tunga grenar.
I glänsande skare kring knottriga enar
ha skogens djur sina fotspår tryckt.

Dit far min själ i den månklara natten,
där vandrar jag hän i den sträva vind;
och snart hör jag dånet av älvens vatten,
jag står vid den ensliga gårdens grind.
Till glimmande fönster jag närmar mig:
vid brasan sitter en åldrig kvinna
och ser på glöden, som blånande brinna —
min moder, hur drar mig ej längtan till dig!

Om Fridolin.

Fridolin kallade sig en studerad karl av bondestam, som återvänt till fädernas värv, enär det syntes honom lockande att gräva i jorden, sedan han all sin tid blott grävt i böckerna. En följd av denna levnadsförändring var, att han ej rätt visste, till vad stånd han numera borde räkna sig. Av åtskilliga skäl kom han sig ej för att välja en maka, ehuru han hyste ganska stor böjelse för äktenskap och var i sina mest manbara år. I sitt ungkarlslivs ensamhet började han förströ sig med visdiktning. Än besjöng han, hur han själv hade det eller haft det, än sökte han föreställa sig, hur andra ungkarlar kunde uppfatta sin belägenhet. Därvid hände det, att somt vart herrskapsvers, somt allmogelåt, somt åter liksom en blandning av båda delarna. Detta sistnämnda tycktes några av hans läsare särskilt illa vara, och en av dem förehöll honom en gång, att man vid diktande strängt måste söndra den folkliga tonen från den uppfostrade och förfinade. Då svarade Fridolin: »Därom kan jag ej lägga mig någon stor vinning. Bonde är jag född, herre har jag varit, lantman är jag åter bliven. Min näbb har lärt två läten, som båda vilja göra sig hörda och som flyta ihop i sången, och jag måste sjunga efter min näbb. Låter det underligt, så kan jag ej hjälpa det. För mig är det naturligt att dikta så, och det får gälla, vad det kan.»

Om Fridolins senare öden må här blott nämnas, att han omsider byggde ett lyckligt hjonelag med en fattig lantjunkers unga och angenäma efterleverska samt att han vart riksdagsman och kom in i utskott.

Göken.

Jag spelade och lekte de veckorna bort
av en sommar så kort,
då jag borde ha byggt bo och samlat föda,
och för en husvill karl känns det kusligt nog till sist,
när från sin nakna kvist
han ser, hur andra bärga sin gröda.

Man är ej estimerad nu längre, som man var
i förgyllande dar,
då det roptes, vart man kom: »Nej, hör på göken!»
Och ej kan jag förneka, att jag sjunger litet hest,
och mitt säliskap har allt rest,
och fåfängt lockar jag min bruna fröken.

Ja, jag har glömt mig kvar i min gröna ungdomsskog,
och tiden stundar nog,
då jag måste sommarfjädrarna rugga
och fara på förtjänster och söka mig ett skjul
och sitta grå och ful
och uvna till i längtan och skugga.

Men se, en gammal gök skall man aldrig riktigt tro!
Hans sinne har ej ro,
och hur hans lycka skiftar vet ingen.
Han kan väl duvna till, men om våren spricker ut,
då gal han som förut
och får sorlande luft på nytt i vingen.

Jag lever allena.

Jag lever allena, jag fingrar min flöjt,
jag suger min sura pipa förnöjt,
jag brygger mitt dricka och kysser mitt stop,
som själv jag stävat ihop.
Så masar en dag och än en dag;

mitt dalur slår sina sävliga slag,
och längesen, tycks mig, ringde det ut
min ungdoms sista minut.

Små flickorna gå vid min fönsterkarm
med skymningens stjärnljus kring midja och barm,
med lockande blick bakom gran och jasmin:
»Kom och tag oss, kom ut, Fridolin!»
Då kännes det nästan, som vore jag ung,
min längtan vill flyga, men vingen är tung,
min mun vill sjunga, men tonen är glömd
och vårgigan sprucken och gömd.

Och jag sover den långa, den smäktande natt,
medan lunderna fyllas med suckar och skratt;
min vila är djup, som aldrig den var
efter lidelsens jäktande dar —
ja, djup, som vyssade sommarens bin
och gräset på kullen: »Sov, Fridolin!
Du, som aldrig fick somna hos älskande viv,
sov ut från ditt ensliga liv!»

Sång efter skördeanden.

Här dansar Fridolin,
han är full av det söta vin,
av sin vetåkers frukt, sina bärmarkers saft,
av den vinande valsmelodin.
Se, med livrockens väldiga skört på sin arm
hur han dansar var flicka på balen varm,
tills hon lutar — lik vallmon på slokande skaft —
så lycksaligen matt mot hans barm.

Här dansar Fridolin,
han är full utav minnenas vin.
Här hugsvalades far och farfar en gång
av den surrande bondviolin.

Men nu soven I, gamle, i högtidens natt,
och den hand, som gned strängarna då, är nu matt,
och ert liv samt er tid är en susande sång,
som har toner av sucksamt och glatt.

Men här dansar Fridolin!
Sen er son, han är stark, han är fin,
och han talar med bönder på böndernas sätt
men med lärde män på latin.
Och hans lie går skarp i er nyodlings gull,
och han fröjdas som I, när hans loge står full,
och han lyfter sin mö som en man av er ätt
högt mot höstmånens röda kastrull.

Kanske!

Jag har slitit ungefär
allt vad lett och otäckt är;
syns det mycket på mig?
Kanske grönskas än min säng,
givs mig mö och föds mig dräng —
vem har lust att spå mig?

Skall jag gräla på min Gud?
Nej, han såg väl, att min hud
krävde bister smörja.
Sved nog, men sved ganska gott:
fick ej bli en riktig svott,
skall jag därför sörja?

Skall jag nu ha mera stryk?
Kanske tål jag än en byk.
Storm på mina slätter,
kom med ur och kom med skur!
Jag är hård likt furans tjur,
som mot nordan vätter.

Intet är som väntanstider.

Intet är som väntanstider,
vårflodsveckor, knoppningstider,
ingen maj en dager sprider
som den klarnande april.
Kom på stigens sista halka,
skogen ger sin dävna svalka
och sitt djupa sus därtill.
Sommarns vällust vill jag skänka
för de första strån, som blänka
i en dunkel furusänka
och den första trastens drill.

Intet är som längtanstider,
väntansår, trolovningstider.
Ingen vår ett skimmer sprider
som en hemlig hjärtanskär.
Sällan mötas, skiljas snarligt,
drömma om allt ljuvt och farligt
livet i sitt sköte bär!
Gyllne frukt må andra skaka;
jag vill dröja och försaka,
i min lustgård vill jag vaka,
medan träden knoppas där.

Dalmarsch.

En flock dalkarlar tågar hem från sommararbetet.

Marschen går till Tuna
på hed och backar bruna,
marschen går till Mora
och bergen de blå.
Med hacka och med spade
vi draga hem så glade
till skogarna de stora
och kullorna de små.

Hur lätt det är att vandra,
I bröder, med varandra,
när slantarna i fickan
slå takt mot byxans skinn!
Hur klarinetten låter,
då spelman vänder åter
med brudgumsskänk åt flickan
och bröllopslust i sinn!

Du dystre far i huset,
vi står ditt öl i kruset
och surnar än och skonas?
Låt glädjen dväljas här!
Du mor, sätt på din gryta,
låt smör i gröten flyta,
ty här är Sjungar Jonas,
och här är Krongårds Per!

I bergslagsmän på vreten,
som sträven och arbeten,
gån med dit upp till Siljan
i dalemarschens takt!
Gån med och skåden landen,
där kyrkorna på stranden
stå glimmande som liljan
uti sin vita prakt!

Se, hagarna sig färga
som eld vid Brunnbäcks färja,
och älv och bäckar rinna
med hög och höstlig låt!
Inunder mörka skyar
vi hälsa våra byar.
För oss ska vaxljus brinna,
för oss skall föras ståt.

Uppbrott.

De svarta skogarna mumla
som psalmsång kring fädernas lutande kors,
och dovt som en vakande humla
bak åsarna tonar Avesta fors.
Än vindspelet knarrar vid gruvan
och släggorna picka på hällarnas järn,
men spoven sover på tuvan,
och änderna vila på vilande tjärn.

Nu ville jag girigt samla
all nejdens drömmande fägring och sång
och minnena, unga och gamla,
som sjunga i natt liksom livet en gång,
nu ville jag dofterna fånga,
som välla ur vårnattens jäsande brygd,
och föra dig med på min långa,
min ovissa väg, du min Folkarebygd!

Jag går mellan lärkors nästen,
jag följer din ström, som i saktmod och ro
går fram mellan klippornas fästen
och sandiga brinkar, där svalorna bo.
Frid hägnar de vänliga Dalar,
men stenen står hög vid Brunnbäcks älv
och stolt i sin stumhet talar
om kraft, som i trångmål vet hjälpa sig själv.

En löskerkarl.

Vem är du och var kommer du från?
— Det vill jag och kan jag ej säga.
Har intet hem, är ingen mans son,
ej hem eller son skall jag äga.
Jag är en främling fjärranväga.

Vad är din tro och din religion?
— Jag vet blott, att intet jag visste,
och var jag ej av den rätta tron,
så trodde jag dock ej miste!
Gud har jag sökt, den förste och den siste.

Hur var ditt liv? — Det var storm och nöd
och kamp i en enda veva;
det var gäckad längtan och fåfäng glöd
och små glimtar ur molnens reva.
Jag är så glad, att jag fått leva.

Svinaherden och greven med det goda ölsinnet.

En sagovariant.

Det bor en greve i ett hus,
ett hus med högan gavel.
Han dricker vin ur sköna krus
och driver svineavel.
Och när hans själ är varm av sekt,
han rörs av ömkan för den släkt,
som går med grymt och skrian
och rotar i hans magra täkt.
Den bäste svennen på sin äng
den kallar han till svinadräng,
att han skall gå i stian
och reda djurens vilosäng
samt lägga mat i deras ho
till deras hugnelse och ro.

Men svennen klagar, tung i håg:
»Farväl, du glada slåtter,
där jag bland räfserskorna såg
hingstridarns täcka dotter!
Farväl, min dröm om glans och bragd;
jag är av trynfä ombelagd.
Jag repar löv vid alebäck,
jag samkar drav och hästars träck,
jag sörpar kli och agnar
att främja dessa bestars späck.
Men åker skördefolket in
med hö i höga vagnar
och alla mör med solrött skinn,
då blygs jag i mitt trälasinn
och gömmer mig bak luckan
med mycken sorg och suckan».

När sankta Brittas vanna strör
från lundens loft sitt vete,
den trogne svinaherden för
sin hjord på ollonbete.
Låt se, låt se, vem kommer där
på stig bland ljung och krösebär?
Ty pärlband på sin tröja
och hatt, som hägerfjädrar bär,
har ingen tjänstemöja.

Det är det fagra grevebarn.
Hon löser silkespåsens garn
och räcker fikonpaltar
och mandelbröd åt svinakarln.
De sätta sig på tuvans rund,
han kysser hennes fina mund
i skygd av breda galtar.
När vart i denna karga värld
en bättre herdekost beskärd?

Men greven sitter i sitt hus
högt under högan vimpel
och provar drycken i sitt krus:
den sekten var ej simpel!
Hans själ blir sällsamt varm och vek,
han skådar ut mot bok och ek
med vinsällt fromma blickar.
Han ser det unga parets lek,
och fadershult han nickar.

Han stiger ned, han går därut:
»Min vän, din ringhets tid är slut,
din svintjänst var en prövning,
och manligen du härdat ut
i stränga dygders övning.
Se, härligt har min hjord du fött,
att svålen glänser på dess kött.
Nu kom och sitt vid silvertråg
och njut den spis du själv har gött
och skumma spad med sleven,
och var min medregent och måg,
ty jag är gammal bleven.»
Nu skymning föll i ollonskog,
sin flickas händer herden tog,
var gris en fridfull grymtning drog
och vickade med veven,
och milt mot barn och boskap log
den gode gamle greven.

Elie himmelsfärd.

Här åker sankt Elia upp till himmelens land
i en kärra så blänkande ny.
Han bär gravölshatt och skinnpäls, han har piska i sin hand,
och mot knäna står hans gröna paraply.

Hög och värdig är hans uppsyn, ty han far från jordens dal
dit, där domarbergets säten stå i ring.
Han är kallad av sin lagman. »Du skall sitta i min sal
som en tolvman på rättfärdighetens ting.»

Ja, hans konung själv har skickat sina hästar och sin vagn
och sänt budskap: »Du gode danneman,

jag har sport din stora vishet; den kan vara mig till gagn.
Låt oss rådslå för mitt rike med varann!»

Och nu rullar vagnen uppåt, och Elias breda hand
vinkar avsked åt hans jordelevnads bygd;
och vi se det är ett stycke av vårt eget dalaland
i de drömmande furubergens skygd.

Här är blänk av stora vatten, här är stranden röd och gul
som en örtasäng av mödrar och mör,
och små piltar peka upp emot de flygande hjul:
»Se på grannasfar, så vådligt han kör!»

Här står Leksands kyrktorn som en lök, och stapelns Falumalm
ringer sabbat vid den saliges färd,
och han åker ur den klangen in i bruset av en psalm
från evinnerliga orgelekars värld.

När du sitter, o Elia, vid din mästares bord
och ser ned på vår ondska och vår nöd,
fäll i domarns öra milda och förlåtande ord,
bed för dalarna, som hungra, om bröd!

Nu går solen bakom Sollerön, men trygg i rymdens natt
far profeten vid de vänliga små ljus,
som den gode Gud Fader utmed vägen haver satt,
vilken leder till hans gästfria hus.

Högt i fjärran öknar skrider väl den onda Skorpion,
där går Hunden med sitt ödsliga skall,
där ha Lejonet och Björnarne och Ormen sina bon,
men de bringa ej Guds fålar på fall.

Det står eld ur deras näsor, det är eld i deras ben,
genom rymderna framila de så fort,
tills de hinna Vintergatan, denna gyllenträdsallén,
som går ända fram till paradisets port.

Och vår Herre träder ut på sin förstugutrapp:
»Stig här in, du min heliga profet!»
Och han vinkar åt en ängladräng, som kommer flink och rapp
och för svettiga kamparna i bet.

Hästkarlar.

Över en målning. Till fanjunkaren och svärdsmannan Jakob Olsson Berg.

Här rider an en dunderkarl,
en kvinnas man, en barnafar,
ja här ska ni se en grann husar,
som håller fanan klar.
Han leder sin trupp i sporrande sträck,
i gupp, gupp, gupp gå skimmel och skäck,
han skriker: »Håll in!» — den står som en häck
i rosentid så täck.
Allesamman ridande män
och ingen man till fots.
Allesamman stridande män
och ingen klen till mods.

Ack, äro nu de kämpande husarerna utdragna,
husarerna med pamparna, husarerna med karbin?
Ja, nu är landet frälst och fritt och fienderna slagna,
nu sjunga vi vid sommarns mitt om blomster och om vin.
Allesamman sjungande män
i sadel och barack.

Allesamman ljungande män
på vrenske och valack.

I rullande damm, med bång och brak,
en hästsvans fram, en hästsvans bak,
så störtar du fram, som en vinande spak,
på skimrande schabrak.
Ett sexbent hjon på ärans ban,
med stång och galon, med stövlar och man
så rider du an med dubbla don,
du hurrande dragon.
Fallen, bönder, darren i dyn!
Den väldige går fram.
Hemska örnar fara i skyn
på gyllne hjälmars kam.

Ack, äro nu de gyllene dragonerna utridna,
dragonerna med kyllerna, dragonerna med pistol?
Små spelmän sporra sina föl med hornen uppåtvridna
och stöta ut sitt sköna böl mot västanvind och sol.
Allesamman råmande män
ur djupet av sin tratt.
Allesamman krårnande män
och ingen slak och matt.

Ur libstickans skydd det skymtar ibland
en flicka, prydd med kransar och band,
som vinkar med sin vita hand
vid vägens heta rand.
Vår ritt är som il för ulmande bål,
vår blick är pil och borrande stål,
och hjärtan dingla som på nål
vid sabeltaskans pråI.
Allesamman tjusande män

och ingen späd och vek.
Allesamman brusande män
i kamp och kvinnolek.

Ack, äro nu de glattande mamsellerna utgångna,
mamsellerna med hattarna, mamsellerna med ron?
I karlar, fällen plit och lans och tagen alla fångna
vid kärleksstjärnans aftonglans på lilja och pion!
Hönslikt flyr den kacklande tropp
i bur med flax och skri.
Höklikt susar krigarnes lopp
i stolt förakt förbi.

Vem rider i år på gungande mo
för Munga gård och Pungmakarbo?
Han vickar på sitt smala sto
och gnyr och ropar ptro.
För länge du satt vid bok och latin,
du är stel av spatt och blek som ett svin,
men rid dig röd i stormens vin,
rusthållar Fridolin!
Svart på gröna stolpar står
en bukig tordönsvägg.
Hotfullt över kaskarna slår
en blixt sin blåa egg.

Träslottet.

1.

Uret slår med hammaren
och märker tidens flykt.
Vi haver du dig i kammaren
så sörjande innelyckt?

De nattutspruckna häggarna
de vaja blomstertungt
och dofta utom väggarna,
där sommaren lyser ungt.

Vakna äro svalorna
och humlor och honungsbin.
Vinden rider på falorna
sin sunnanhäst med vin.

Fara vi ut i hans ljumma spår
och fara så snabbt och vitt,
att vi rida förbi de dumma år,
som löpt sen vår sista ritt?

Brinna de bleka lågorna
i smedernas sotiga skjul?
Dansa de branta vågorna
kring frustande vattenhjul?

Kuttra de blåa duvorna
och ropar den gråa gök?
Dallrar ännu över gruvorna
den rosiga rostugnsrök?

Allt vill jag se, som jag sett det förr,
och intet får vara förbytt.
Husfru i furuslottets dörr,
du är femton år på nytt.

2.

För du mig in i din gästabudssal
till dröm och aftonro?

Dagern är skum och luften sval
som i det förgångnas bo.

För du mig in i din högtidssal
till ro och aftondröm?
Månen står still som i Ajalons dal
över tidens vilande ström.

Apostlarna och profeterna
med vadmalsrock och kaskett
spatsera ännu på tapeterna
kring sjön Genesaret.

Bruntarna och blackarna
med svallande svans och man
knoga uppför backarna
med heliga män i kaftan.

De grå och apelkastade
de synas knäa trött,
på svankig rygg belastade
med fromt och frodigt kött.

David står på hög altan
och ser på Batsebas bad.
Ulliga hjordar gå vid Jordan
och beta av oljeblad.

Vet du, en gång, då jag kom till besök
och satt i din ryttaresal,

grep jag prins Absaloms bruna ök,
som flydde i Efraims dal.

Lustigt jag red som till sommarfest
genom gökskog och näktergalsland.
Det är den diktens flygande häst,
som bär mig ännu ibland.

3.

Öppna de tunga kistor av ek,
som gömma bak väldiga lås
den åldriga skatt, som tiden gjort blek
men som varar och sent förgås.

Bred kläden och dukar på bord och bänk;
mot sjunkande, skyröd kväll
vill jag se de vita smyckenas blänk
och brokig bonad och dräll.

Där ligger den brudstass andlös och tom,
som burits på klappande bröst.
Hur fjärran den vår, då dess lin stod i blom,
och hur fjärran dess spånadshöst!

Tankfull du ser på slinga och list,
du unga i änkedräkt,
du bar den av alla brudarna sist
i din ärbara bergsmanssläkt.

Det sjunger i vindens växande vin
som stråkar med sällsamt ljud

kring de dödas och levandes brudelin
i den sal, där min moder stod brud.

Det sjunger om blomstrens prakt, som blir blek,
och om lyckans väv, som består,
det sjunger om glädjens fladdrande lek
och om trohet i långa år.

När jag stiger dit upp till mitt vilorum
uppför trappornas knarrande trä,
då ville jag böja, av vördnad stum,
för de sovandes minne mitt knä.

Det susar i kammarn på vinande loft
om det trogna blod, som jag ärvt,
och det svävar som gammalt lavendeldoft
kring kuddens skinande lärft.

4.

Jag sov i den dånande stormnatt
med vaggande ro i min själ.
Du bröt mig vid grinden en stormhatt
och räckte mig den till farväl.

Du sade: »Jag anar din färd blir hård
och din väg blir stormig och lång.
Välkommen igen till din frändegård,
om det lyster dig vila en gång.»

Ja väl, jag har känt, som jag ärvt litet malm
från fädernas flammande härd.
Jag har stått i din smedja vid släggornas psalm
och smitt på ett klingande svärd.

Och vinden från hembygdens fala och hed
må vara min reskamrat
och föra mig fram genom kamp och fred
som en sjungande glad soldat.

Men väl skall jag drömmande tänka
ibland på ditt bondeslott
och dig, min vårögda fränka,
som går, där min moder gått.

Och drar jag ej hemåt till vila förr,
så möt mig vid lönnarnas lund,
när den öppnar sin korsprydda koppardörr
till min sista fädernegrund.

Vinterhälsning.

Möter du nordanvinden, karl,
då möter du sång och yra.
Nordens Apoll bland tallarna far
med snöfjun på sin lyra.

Möter du nordanvinden, karl,
då möter du eld och låge.

Nordens Cupid bland granarna far
med lingonlindad båge.

Vädren blåsa utan ro
ur himmelens sexton grindar.
Vem kan du lita på och tro
av alla de vilda vindar?

Möter du nordanvinden, karl,
då möter du man och ära,
lustig och djärv, med blicken klar
som nyårsmånens skära.

Glad har jag hört hans muntra appell,
när han trummade till på rutan.
Ljöd hans signal genom springor och spjäll,
då gömde jag svårmodslutan.

Glad har jag följt så mången mil
hans knarrande, vita vägar,
druckit ur bergens frusande il
hans ymniga hälsobägar.

Kom, går du med för gammans skull?
Den kyliga kvällen lågar,
skyn är av glimmande strängar full
till lyror och till bågar.

Hövding, ryck an, jag är din man,
din man under sälla stjärnor.
Bistra kämpar följa ditt spann
och leende vintertärnor.

Kom och följ med för gammans skull,
envar, som kan le och sjunga!
Skyarna gå som fanor av gull:
framåt, I stridbart unga!

FÖRKLARINGAR

TILL

SVENSK LITTERATUR FRÅN BELLMAN TILL VÅRA DAGAR

II. FRÅN FR. BREMER T. O. M. KARLFELDT

AV

JOSUA MJÖBERG

ANDRA UPPLAGAN

LUND
C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG

Den med en siffra angivna raden hittas lättast med hjälp av ett bokmärke av papp, där streck satts för rad 5, 10, 15 o. s. v.

LUND 1922
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET

BREMER.

1,25 *Hemmet:* den syskonkrets, som här möter oss, är delvis skildrad efter minnen från förf:s barndomshem. Petrea är förf. själv. Huvudsyftet med skildringen var att visa, hur föräldrarna och syskonen under det dagliga livets växlingar sluta sig allt närmare tillhopa och bliva lyckligare så.

2,13 *assessor:* förr hederstitel, som utan tillhörande tjänst tilldelades särskilt läkare. **23** *konsternation:* häpnad, bestörtning.

3,3 *filippik:* häftigt utfall.

5,5 *voljär:* stor fågelbur. **9** *mia* (it.): min. **15** *Sèvres*: stad nära Paris, bekant för sin glas- och porslinstillverkning. **17** *fantasi:* nyck, infall. **27** *lögerdag,* äldre form för *lördag:* baddag (jfr *löga*). **33** *knurra* (dial.): (om katt) spinna.

6,22 *himlamat:* vispad grädde med sylt.

7,35 *magister:* filosofie magister kallades den, som förvärvat lagerkransen.

8,15 *Turandotte:* en stolt och nyckfull kinesisk prinsessa i en österländsk saga. **22** *lilla Afrika:* familjens skämtnamn på fosterdottern, den svarthåriga, mörkhyade och svartögda Sara.

9,6 *ett annat slags värma:* Jacobi har börjat fatta tycke för Louise. **19** *evertuerande:* försök att utmärka sig. **25** *Visen:* smeknamnet på Louise.

10,2 *Första aftonen osv.:* se I: 245. **32** *brouillerad:* grumlig, oklar.

11,20 *en viss person:* Sara tar lektioner i harpspelning av en viss musiker Schwarts; jfr **23,25**.

13,11 *hov:* måttfullhet, behärskning.

14,31 *aplomb:* eftertryck, kläm.

15,23 *raptus:* »ryck», tokigt infall. **34** *deresonera:* tala utan reson.

16,28 *Thiodolfs Fahrten:* en omtyckt riddarroman av den tyske romantikern Fouqué.

17,31 *Fox, Pitt:* stora engelska talare och statsmän i slutet av 1700-talet; *Lafitte, Thiers:* franska statsmän och talare vid tiden för julirevolutionen. **34** *oration:* tal, vältalighetsprov.

18,2 *entrechat* (fr.): ett konstfullt danssteg; luftsprång. **3** *angläs:* en sorts (engelsk) långdans.

20,5 *tunik:* ett slags kort damdräkt. **16** *sefyr:* västanfläkt. **22** *lustparti:* lustresa.

21,3 *echaufferad:* upphettad, röd. **26** *Innocencen* (fr. = Oskulden): ett ordenssällskap i Stockholm. **35** *lornjett:* synglas, som bars i ett snöre för att vid behov sättas till ögat.

22,23 *trymå* (fr.): väggspegel mellan två fönster. **25** *bandå* (fr.): bindel, band.

25,9 *ange de clémence* (fr.): godhetens ängel. **14** *grämlig:* knarrig.

27,6 *beskedlig:* hygglig, snäll.

28,2 *parole d'honneur* (fr.): hedersord. **5** *barmhärtiga systrar:* sammanslutning av kvinnor för att utföra barmhärtighetsverk. **36** *la haute volée* (fr.): förnäma världen.

29,17 *martialisk* (av Mars: den romerske krigsguden): värdig krigets gud. **18** *Martii* (felaktig form i st. f. *Martis,* lat. gen.): Mars'. **23** *démon* (gr.): skyddsande eller plågoande; genius. **36** *chassera* (fr.): (i dans) gå ett slag fram och tillbaka.

31,9 *momang* (fr.): ljus mellanstund, ljust ögonblick. **22** *Hommage osv.:* »Den skönaste ge vi vår hyllning, vi ära den tappraste.»

33,10 *spiritus* (lat.): ande; sprit. **34** *la reine du bal* (fr.): balens drottning.

34,22 *Böklin:* rektor P. J. Böklin i Kristianstad, Fr. Bremers studieledare och vän. **27** *Geijer:* se I: 247,32–34.

35,14 *Frances von Koch:* en engelskfödd väninna till Fr. Bremer, gift med en svensk jurist. **15** *mouvemang* (fr.): rörelse, jäsning.

36,1 *Malla Silfverstolpe*: vitter fru i Uppsala, nära vän med Wallin, Geijer och Atterbom. **18** *gröna boken:* Mallas mot Almqvist riktade novell »Månne det går an?»

BLANCHE.

37,26 *jag:* berättelsen tillhör serien En prästmans anteckningar; jfr **50,32**.

38,15 *strömsholmsras:* på Strömsholms kungsgård har funnits stuteri sedan 1600-talet.

40,33 *Dafne:* se I: **312,14** förkl.

43,35 *Jean Paul:* en under romantikens tid mycket läst tysk romanförfattare.

44,14 *Hagberg:* se I: **298,9** förkl. **15** *Cottin:* fransk författarinna, vars berömdaste kärleksromaner på 1820-talet började läsas mycket i Sverige.

45,30 *pikerad:* stucken, förargad.

46,20 *stryka på svinet:* ett av korten i kille kallas svinhugg; att förlora, då man har detta kort, är en ovanlig otur. **30** *Catalani:* italiensk sångerska, som 1827 besökte Sverige.

49,8 *chimär* (fr.): hjärnspöke. **17** *ultima ratio* (lat.): sista utväg.

50,20 *den svenska areopagen:* högsta domstolen; areopagen var det gamla Atens vördade domstol. **25** *kurbits:* se profeten Jonas 4 kap. (i nya övers. »ricinbuske»).

52,34 *brandsegel:* dess användning framgår av **53,9–11**.

54,23 *ansikte osv.:* uppsatsen är skriven som text till en bild av Hierta i Illustrerad Tidning. **32** *bergmästare:* tjänsteman, som under bergskollegium hade högsta tillsynen över bergsbruket i en bergslag eller grupp av bergslager.

55,3 *Johansson:* utgivaren av Argus; jfr **130,9** f. *Theorell:* bekant tidningsman, på 1820-talet utgivare av Dagligt Allehanda. **7** *rangerad batalj:* ordentligt slag. **15** *salariera:* besolda. **18** *ansvaring:* ansvarig utgivare, ofta en annan person än den ledande redaktören.

56,5 *reder i skepp:* är skeppsredare. **10** *Akilleshäl:* den ömma punkten (Akilles var icke sårbar annanstädes än i hälen). **17** *utopi:* (eg. ett diktat fullkomlighetsrike) luftslott, fantastisk dröm. **28** *Albano:* K. A. Adlersparre, skald, historiker och minnestecknare.

RUNEBERG.

59,20 *Svanen:* då denna dikt skrevs, hade skalden redan bakom sig en aktningsvärd poetisk alstring samt var förlovad. Titelbladet till hans första samling dikter visar en svan på vågorna med ett nordiskt landskap som bakgrund.

60,1 *Idyll och epigram:* dikterna efterbilda folkpoesien, särsk. den serbiska; märk benägenheten 1) för stående uttryckssätt och parallellismer, 2) för tredelning i planen.

61,33 *Saarijärvi:* ort i nordliga Tavastland.

64,29 *Perho:* ort i Österbotten, några mil nordväst om Saarijärvi. **33** *sekel:* graven skulle alltså ha grävts under »lilla ofreden» (1739—1741) och Hane själv varit soldat under »stora ofreden» (1700—1718).

66,25 *granbarr:* så litet är den värd, den bör därför icke sparas.

67,21 *pörte:* stuga med väggar av oskrädda timmerstockar och med rököppning i taket; »stugan» hade väggar av skrädda stockar.

69,18 *penning:* medalj.

71,23 *Lintulax:* ort norr om Saarijärvi. **25** *Storkyro, Lappo:* orter i Österbotten österut från Perho.

72,32 *träsket:* sjön.

73,14 *spelarn:* spelorren, som har väldet vid orrleken. **23** *hölstren:* fodralen.

74,5 *skjuta kulan efter:* man laddade geväret från mynningen med laddstake.

75,20 *gyckel:* han tänkes se i syne.

78, a **29** *för mig såg:* såg mig för, lade mig vinn om mitt bästa.

79, b **33** *lugn:* R. beundrade högt sinneslugnet, som uttryck för harmoni och själsstyrka.

80,16 *Krysantos:* dikten är ett led i R:s kamp mot den finska pietismens världsskygghet, skönhetsförakt, ofördragsamhet och andliga självviskhet.

81,13 *skärv*: skärva av sten, motsvarande nutidens röstsedel. **27** *Sunion:* Attikas sydligaste udde. **28** *rulle:* i antikens böcker fästes bladen på en rulle, som upptill på baksidan bar bokens titel. **29** *Sofokles:* grekisk sorgespelsdiktare, † 406 el. 405 f. Kr. Av hans mer än 100 sorgespel äro endast 7 i behåll, bland dem det sist skrivna, Oidipus i Kolonos, som skildrar, hur den gamle blinde konung Oidipus, förföljd av sin svåger, kommer till det vackra Kolonos (en liten ort norr om Aten; Sofokles' födelseort) och där når dödens befrielse från sitt livs olyckor. **36** *nejden:* den sång till Kolonos, som här följer, är en nästan ordagrann översättning av en korsång i det nämnda dramat, samma sång som den gamle Sofokles enligt sägnen skall ha uppläst inför domstolen, då hans son börjat rättegång mot sin 93-årige fader och beskyllt honom för ålderdomsslöhet.

82,6 *gudens:* Dionysos', vingudens. **14** *Afrodite:* kärlekens och skönhetens gudinna.

83,33 *kärleken är osv.:* jfr 1 korintierbrevets **13:** 4—8, 2.

85,9 *Artemis:* villebrådets och jaktens gudinna, och *Apollon,* spådoms- och skaldekonstens (cittrans) gud, voro syskon, båda födda på Delos. **14** *Pelops halvö:* Peloponnesos. **36** *lustrum* (lat.): tid av fem år.

86,31 *såg han henne osv.:* jfr Kellgrens Den nya skapelsen och Stagnelius' Amanda.

87,27 *Se dig kring osv.:* jfr detta uttalande av R.: »Detta liv i Kristus och i kärleken till honom är icke ett liv i strid med världen, med jorden, med människorna! Det är ett fridens liv, fullt av kärlek. Levande i Kristus blir man delaktig av hans liv, man älskar världen med den eld, varmed han älskar den. — — Jorden med vad på den lever är icke mer ett dött,

syndigt, förlorat stoft, det är fast mer Kristi iklädnad, hans kropp genomströmmad av honom och livad av honom, såsom av sin själ.»

88,30 *Fosterlandet:* jfr dikten Vårt land.

90,23 *Diomedes:* en av de tappraste och mest företagsamma grekerna vid Troja. **31** *kremonesare:* fiol från Cremona, där de berömdaste fiolerna förfärdigats. **32** *Vår Herre osv.:* märk, hur R., särskilt i Fänrik Ståls sägner, tillämpat denna uppfattning! Jfr även R:s yttrande till Topelius på tal om C. J. L. Almqvist: »När Vår Herre vill spela en vacker visa, frågar han inte efter, om han får fatt i en sprucken fiol».

91,3 *teopnevsti:* gudomlig ingivelse, Guds andes närvaro; jfr **88,7** f.

TOPELIUS.

93,32 *13 maj 1848:* på denna vårdag under detta frihetsdrömmarnas år hade Hälsingfors' studenter — för första gången på många år — fått de styrandes tillstånd att fira en vårfest på Majfältet vid Gumtäckt utanför Hälsingfors. Pacius hade nyss förut satt melodi till Runebergs Vårt land, och denna sång sjöngs nu för första gången offentligt. Intrycket var överväldigande. »Finlands stumma folk hade änteligen funnit ord, och från denna dag blev Vårt land dess folksång». Gripen av ögonblickets makt höll skalden, historikern Fredrik Cygnæus ett improviserat timslångt tal för Finland, vars utomordentliga verkan på åhörarna ännu bevaras av sägnen. Därefter sjöngs gång på gång Vårt land.

94,20 *ursprungsord* (fi. syntysana): trollformel, besvärjelse. »Ordet är allting övermäktigt. Vis är blott den, som äger det skapande ordet, ursprungsordet, förutan vilket ingen besvärjelse äger kraft». (Topelius om den finska magien). **24** *blida,* sbst.: töväder.

95,28 *pilt:* T:s son Mikael avled vid 2 års ålder.

98,27 *Islossningen:* Krimkriget vållade Finland och Topelius mycket betryck. Han intog en ställning i politiskt avseende, som gjorde honom illa sedd av ungdomen och många förutvarande vänner, i det de ansågo honom gå Rysslands ärenden och vara en ovärdig son av sitt land. Men vid krigets slut visade det sig, att han sett djupare än många andra. Landets längtan efter lindring i det politiska tryck, som Ryssland lagt därpå, och efter självständig kraftutveckling syntes skola tillfredsställas, då efter Nikolaus I:s död 1855 en ny guvernör tillsattes och den nye kejsaren vid ett besök i Finland 1856 lade i dagen välvilja och intresse för landets livsfrågor. Dikten Islossningen lästes i T:s tidning dagen efter det man firat fredsslutet. Floden är en bild för fosterlandets och skaldens tro på sig själv.

100,8 *Ämmä:* älvens namn, innan den flyter genom Ule träsk. Av de här nämnda forsarna äro de viktigaste *Niskakoski* (fallhöjd 31 m.), *Pyhäkoski* (Finlands längsta fors, 21 km., fallhöjd 58 m., 292,000 hästkrafter), *Merikoski*, nära Uleåborg (fi. *Oulu*).

MALMSTRÖM.

104,35 *hemsk:* dyster och nedslagen.

105,29 Den franska överskriften från Lamartine (fransk skald, † 1869) betyder:

Nu grönskar gräset på min grav.
På denna jord, jag övergav,
Vad väntar du? Jag är ju borta!

110,3 *träsk:* sjöar. 4 *Chorœus:* finsk skald, prästson från Österbotten. 5 *vaktel* (dial.): nattvaka, tallbit. 9 *moder:* hon uppgives ha varit 16 år, då Frans Mikael föddes. 27 *Kumla* (i Närke): här var F. kyrkoherde (1812—24).

111,1 *bodde* i Härnösand, som biskop i det nordligaste stiftet.

STRANDBERG.

112, b 31 *ditt:* jfr I: **327,31**.

114,1 *Vaticinium* (lat.: »spådom»): dikten föredrogs på ett skandinaviskt studentmöte i Lund. b 7 *bågna:* bukta sig. 17 *kapitel:* sammanträde i ordenssällskap.

116,19 *Tack för god vakt:* fordom avlösningshälsning vid vaktombyte. b 23 *ur,* n.: urväder (»i ur och skur»).

117, a 12 *viv:* maka (ty. *Weib*).

STURZEN-BECKER.

119 a 17 *fantomistisk:* spöklik. b 6 *Gimle:* i den fornnordiska myten en himmelsk boning, där efter världsundergången de rättsinniga skola bo.

120,7 *förknuten* (efter da. *forknyt*): modlös, försagd.

121,12 *fornjotaland:* efter jätten Fornjot, från vilken fordom nordens äldsta furstar tänktes härstamma.

123,26 *de excellenta:* de som kallas excellenser.

124,12 *det minutiösa:* noggrannheten vid de minsta småsaker.

125,8 *»sauverat apparancerna»:* »bevarat skenet». **10** *Nilsson:* zoologen och arkeologen Sven Nilsson († 1883) spred genom sitt verk Skandinaviska nordens ur-innevånare nytt ljus över den förhistoriska tiden i norden.

126,10 *kasus:* fall, händelse. **23** *konjunktur:* lämpligt ögonblick, framkallat av sammanträffande omständigheter. **34** *Då:* det är fråga om tiden omkr. 1830. **35** *publiciteten:* tidningsväsendet.

127,18 *determinerad:* bestämd. **19** *juste-milieu:* medelväg, mäklande ståndpunkt. **26** *hasarderat:* vågsamt, äventyrligt. **33** *apropå:* sbst.: aktuellt intresse, anknytning till dagshändelserna. **35** *tiraljör:* skarpskytt.

128,14 *drift:* driftighet. **23** *municipal:* till stadens styrelse hörande. **24** *representant:* riksdagsman.

129,22 *konvenerar:* passar. **24** *prelatur:* prelatvärdighet.

131,4 *famös:* beryktad. **19** *grandios:* högtravande; *don Ranudo:* den högfärdige och utfattige hjälten i Holbergs lustspel med samma namn. **30** *busen osv.:* Aftonbladet.

132,1 *approfonderat:* gått till botten med. **3** *Dalman:* tidningsman, under många år utgivare av Dagligt Allehanda. **11** *nil admirari* (lat.): man bör aldrig bli förundrad över något.

RYDBERG.

134,24 *Baldersbålet:* jfr R:s skildring i Fädernas gudasaga kap. 26. b **26** *fimbulnatten:* den svåra vinter, som skall föregå världsförstörelsen. **30** *änne:* panna.

135 a **2** *god:* den gode (i motsats till nidingen). **24** *Pallas* Atene: Atens skyddsgudinna. **32** *örnar:* den romerska legionens fälttecken bestod av en örn med utbredda vingar, buren på en hög stång.

136,17 *korybantisk:* korybanter kallades gudinnan Kybeles präster, som under skrällande musik uppförde yra danser. **20** *Dionysos:* se **82,6** förkl. **24** *Stygen:* en flod i dödsriket. **35** *Dodonas ek:* i eken vid det gamla oraklet i Dodona tillkännagavs Zeus' vilja genom grenarnas sus.

137,6 *Kerameikos:* höjd i Aten. **7** *pyrrikisk vapendans* uppfördes till flöjtspel och föreställde angrepp på en fiende. **9** *evoe:* jubelrop vid Dionysosfesterna. **27** *panateneerna* var namnet på atenarnas äldsta och största fest. Den firades till Atenes ära, och dess glanspunkt var det stora

festtåget till Atenes tempel, i vilket även borgerskapet samt ynglingarna till häst eller till fots deltogo.

138,7 *Tyrteisk:* författad av Tyrtaios, en grekisk stridsskald från 600-talet f. Kr. a **34** *Vodan* är goternas Oden.

140,26 *huldra:* kvinnligt naturväsen i folktron, skogsjungfru. **28** *änne:* se **134,30** förkl.

141,15 *ham:* skepnad. **25** *Utgård:* en borg i jättevärlden. **28** *Midgård:* (borgmuren omkring) människovärlden.

142 a **10** *Bättre osv.:* Snöfrids ord ge nyckeln till diktens förstående: att samla rikedomar, att själviskt och glömskt av stora livsuppgifter tjäna makten, att vekligt uppgå i idyllisk overksamhet — det är frestelser, som locka den unge mannen på hans segling över livets hav. Men vill han bli en hjälte, får han ej uppge striden för de svaga och betryckta. Snöfrid tolkar den humana liberalismens ideal.

143,15 *Idavallen:* se I: **292,23** förkl.; den tid då gudarna ännu lekte på Idavallen, sammanställes här med den enskildes »morgonliv». **34** *pilaster*: tunn pelare på väggyta.

145,24 *varsel:* mystisk aning. **34—35** jfr **135** b **3—19**.

146,10 jfr Stagnelius' dikt Vad suckar häcken (I: **224,16** f.). **20** *Kantat:* större dikt i skiftande versmått, sjungen av soloröster och körer till orkestermusik; *recitativ:* musikaliskt föredrag, mellanting mellan deklamation och sång; *arioso:* arialiknande sångstycke. — Kantaten vill uttrycka de fyra vetenskapsgrenarnas uppgift i mänsklighetens liv på dess vandring mot gudsriket.

147,29 *tröst,* adj.: trygg, tillitsfull.

148,21 *Exodus* (gr.): 2 Moseboken (eg. »uttåg»).

149,10 *Numeri:* (lat.): 4 Moseboken (eg. »talen», nämligen på Israels tolv släkter). **22** *Deuteronomium* (gr.): 5 Moseboken (eg. »andra lagen»). **33** *Prometeus:* en titan i den grekiska sagan, som sökte höja människorna från deras låga ståndpunkt, bl. a. genom att skaffa dem elden från gudarna; till straff blev han fastsmidd vid en klippa i skyternas råa land, varest en gam äter på hans lever. Här är P. en tolk för människornas ideala strävan, deras obenägenhet att böja sig under »tidsguden», maktens och tvångets gud, Zeus. *Ahasverus:* »den vandrande juden», som enligt en saga drev bort Jesus, då denne på vägen till Golgata ville vila sig mot hans hus, dömdes att själv vandra omkring utan härbärge till den yttersta dagen. Här får A. stå som tolk för den uppfattningen, att allt som sker i världen, måste ske och att det är fåfängt att kämpa emot makt, orätt och våld; jfr **163,9** f. **36** *en annan himmel:* idealens värld, svarande mot den platonska idévärlden.

150,4 *empyré:* hos de grekiska naturfilosoferna den högsta delen av världsalltet, eld- och ljushimmeln. **33** *pelikanen:* enligt en folksägen föder pelikanen sina ungar med sitt eget blod.

151,2 *glav:* glaven (se I: **171,31** förkl.).

152,24 *samhällslära:* samhället liknas vid ett tempel, där de lägre delarna, den stora massan, bära upp de högre, samhällets »grädda». Då tempelpelarna göras sköna och ädla, anger konsten härmed, att även de samhällsklasser, på vilkas arbete samhällskrönet vilar, böra få del av »skönhet, ädelhet och ära». **36** *Anadyomene:* tillnamn på Afrodite, skönhetsgudinnan, ofta framställd av bildhuggarkonsten.

153,4 *Hebe:* enl. den grekiska myten en ung flicka i Olympen, Zeus' dotter och gudarnas bordtjänarinna; framställes ofta i konsten. **5** *Eros:* den unga kärleksguden, otaliga gånger framställd särskilt i bildhuggarkonsten. **20** *kabirer* voro i den grek. mytologien låga gudaväsen, som tänktes ha förbindelse med eldens gud; här namn på de av bergens metaller skapade maskinerna, som i industrien ersätta människans arbete.

154,5 *akropol:* högt liggande borg i en stad; särsk. om Atens borg med dess storslagna tempelbyggnader.

155,26 *Panteon:* en av de märkligaste byggnaderna i det gamla Rom. **27** *gepider:* ett germanskt folk, som på 500-talet dukade under i strid med longobarderna.

156,3 *bumarang:* kastvapen av trä. **16** *piscina:* fiskdamm; denna grymhet berättas om en förnäm romare, som var Augustus vän. **35** *slöjden:* industrien.

157,3 *en stad, som ler osv.:* så som forntidens städer i södern. **7** *propylé:* pelargård framför ett tempel eller, som i Aten, pelarport till borgen. **21** *Hades* (gr.): dödsriket.

158,14 *Adonai* (hebr.): Herren.

159,1 *Gautama:* Buddareligionens stiftare; han övervann frestelsen att slå sig till ro i nirvana och gick ut att hjälpa människorna. **2** Robert *Owen* († 1858): engelsk förkämpe för arbetarklassens höjande. *Saint-Simon* († 1825): fransk samhälls-reformator, föregångare till socialismen.

160,18 *Areopagen:* se **50,20** förkl.; här om platsen, där areopagdomstolen sammanträdde; jfr Apostlagärningarnas 17: 22 f.

162,7 *statutarisk:* i stadgar (»statuter») bestämd. **21** *Ganymed:* en yngling, skönare än andra, som enl. den grekiska sagan av gudarna upptogs till dem för att bli Zeus' munskänk; konsten framställer honom som en smärt yngling,

163,6 *Soldan:* en av R:s vänner, en berest finländsk ingenjör. Denne hade i brev berättat om ett samtal med professor Daa, därvid den

senare hade förfäktat, att »historien gör sig själv». 20 *determinism:* åsikten, att den mänskliga viljan är utifrån eller inifrån bestämd och ofri.

164,12 *skir:* tunn och genomskinlig. 20 *solvarv:* år.

166,26 *de elyseiska fälten:* de saligas hemvist enl. den grekiska myten.

167,12 Schöldströms *Harposlag och svärdsklang* behandlar den ungerske nationalskalden Petöfi, som föll i ungrarnas frihetsstrid mot ryssarna 1849, endast 26 år gammal. 22 *Theognis:* grekisk skald, omkr. 550 f. Kr. 25 *Hades:* se **157,21** förkl.

170,22 *vandringsmannen osv.:* Ahasverus, se **149,33** förkl.

172,8 *Mytos:* grekiskt ord, betyder berättelse, särsk. om ting, som ligga bortom historiens gryning.

SNOILSKY.

175,31 *tamburin:* liten handtrumma med pinglor.

176,8 *Brenta:* flod i nordligaste Italien. 11 *Hesperien:* se I: **292,34** förkl. 29 *fast glädjen osv.:* denna del av landet lydde ännu under Österrike.

177,3 *Caprera:* klippö mellan Sardinien och Korsika, där Garibaldi i flera år bodde. 7 *torso* (it.): bål av en stympad (eller ofullbordad) bildstod. 17 *Cicerone* (it.): vägvisare, särsk. i museer och bland konstminnen.

178,20 *Saltarello:* den romerska nationaldansen; den dansas blott av ett par i sänder, vilket rör sig i rask takt; rörelserna, särskilt överkroppens, äro häftiga och lidelsefulla. *Trastévere:* en del av Rom, som ligger på Tiberns (it. Tévere) högra (västra) sida.

179,9 *silverpilen:* tecknet på det jungfruliga ståndet. 25 *osteri'an:* vinkrogen. a 34 *velin* (läs: veläng): fint pergamentlikt papper. b 35 *pastell:* målning med kritfärger.

180,1 *Sorrento:* naturskön liten stad vid Neapelbukten. a 26 *orange:* pomerans, apelsin. 34 *Flaccus:* den romerska skalden Horatius. 35 *Falernern:* ett hos de gamla romarna berömt vin. b 10 *Lydia:* av Horatius besjungen flicka. 29 *Cypria:* kärleksgudinnan.

181,11 *Noli me tangere* (lat.): »rör icke vid mig»; uttrycket härstammar från Johannes evang. 20: 17.

182,14 *Nemesis:* i den grek. mytol. vedergällningens gudinna, som särskilt (ofta först i sinom tid) straffade övermodiga handlingar. 25 *draketänder:* anspelning på den grek. sagan om Iason, som i Kolchis sådde draktänder, från vilka harneskklädda män växte upp.

183,7 *Estlander:* finländsk literaturforskare och kritiker. **14** *du nämnt:* E. hade berättat om en halvvuxen gosse, som tagit sitt liv, därför att han i likhet med några kamrater funnit livet icke värt att leva.

186, a **14** *Miramar:* lustslott i närheten av Triest; här hade ärkehertig Maximilian 1864 mottagit anbudet att bli Mexikos kejsare. **15** *dolomit:* en sorts kalkstensliknande bergart; ett alpparti i Tyrolen bär namner Dolomiterna. b **5** *Bædeker:* bekant resehandbok, alltid bunden i rött klot. **15** *kongressen* i Laibach 1821 sysselsatte sig med frihetsrörelserna i Italien, vilka den beslöt skulle undertryckas. **25** *en man:* skaldens stamfar, Georg von Snoilsky, var diplomat i Gustav II Adolfs tjänst och senare.

187,21 *Borgå:* i denna stad tillbragte Runeberg en stor del av sitt liv och ligger där begravd.

188,34 *huldra:* se **140,26** förkl.

189,13 *det bindande ordet:* jfr *ursprungsord* **94,20** förkl. **19** *Grieg:* berömd norsk tondiktare, samtida med Snoilsky. Dessa rader nedskrevos, medan minnet av 1895 års svåra unionskris ännu var färskt.

WIRSÉN.

190,27 *Frid vare eder:* se Lukas' evang. 24: 33–39.

193,8 *Oriflamme:* den forna franska riksfanan. a **32** *ex oriente* (lat.): från östern.

STRINDBERG.

195,34 *filter:* en kärleksdryck. Jfr: »Vid närmare påseende igenkännas de resliga träden med köttröda kvistar och liknande äggformiga knoppar, vilka jag i min barndom gav åt kanariefåglarna såsom kärleksdryck, vara lindar.» S. skr. 27: 22.

196,5 *skolan:* plantskolan. **6** *barège* (fr.): tunt, skirt ylletyg. **8** *Josefinadagen:* den 21 augusti. **26** *paljett*: tunt blad av guld, silver osv. som fästes på tyg o. d. till prydnad.

198,7–8 *bågna:* se **114**, b **7** förkl.

201,27 *kammarförvant:* tjänsteman näst under kamrern. **28** *protonotarie:* förste notarie. **29** *aktuarie:* tjänsteman, som mottager, antecknar och förvarar inkommande handlingar (»akter»).

204,33 *diskont:* lånebank.

207,13 *mannen:* Arvid Falks broder, affärsman och skeppsredare. **29** *mobilier* (fr., utt.: mobiljé): husgeråd, lösöre.

208,2 *jakaranda:* ett fint träslag från Peru. **3** *agat:* en genomskinlig ädelstensart. **5** *krysopras:* en äpplegrön halvädelsten.

209,28 *flaggskeppare:* underofficer vid skepparestaten (motsv. fanjunkare).

213,9 *viktualier:* matvaror.

216,17 *kalfaktor:* uppassare. **18** *fascinkniv:* stor kniv, som hörde till fotfolkets beväpning. **26** *plymage:* se I: **2,13** förkl.

217,35 *källare:* se I: **115,22** förkl.

223,6 *chinjong:* nackhår, hårpung. **22** *paktum* (lat.): avtal, äktenskapsförord.

224,11 *Berlinare:* ett slags övertäckt fyrhjulig vagn. **19** *Meissonier:* berömd fransk målare († 1891). **24** *migrän* (fr.): värk i viss del av huvudet.

EDGREN-LEFFLER.

231,29 *chapeau-claque* (fr.): låg sammanfällbar hatt, som bäres under armen.

233,20 *ralta* (dial.): kringlöpande skvallrerska.

237,17 *skräpig* (sannolikt): skröplig (jfr: »Det är skräp med mig»).

239,14 *senior* (lat.): den äldre.

GEIJERSTAM.

242,36 *reporters* (eng., plur.): notissamlare vid tidning.

246,22 *Thorvaldsen:* omtyckt dansk bildhuggare.

BONDESON.

258,33—34 *biskopsfunderingar:* C. hade en gång på grund av sina framgångar i folkskolan kommit på tanken att han skulle »studera till prost eller biskop». **35** *dröm:* modern hade före sin sons födelse i drömmen sett ett ljus, som tilltog i klarhet, tills det upplyste hela bygden.

259,31 *Achilleshäl:* se **56,10** förkl.

261,17 *härbärget:* i de halländska stugorna namn på det »andra» rummet, som icke är dagligstuga: kammare, gästrum. **19** *Sven Jönsson* hade varit C:s ovän i småbarnsskolan.

262,5 *blära* (dial.): blåsa, bubbla; uppblåst varelse. **35** *flugekrut:* gul arsenik; *merkurium:* vit arsenik.

263,12 *sjanis,* av sjane (dial.): fjällig karl.

264,17 *klafs* (dial.): gläfs.

BÅÅTH.

268,7 *falna* (da. falme): blekna, mista sin skärhet.

269, a **25** *kräva:* bröst, mage. **36** *hoversam:* ståtande, prålig.

HANSSON.

271,25 *notturno* (it.): eg. nattlig kyrkosång; stycke av mild, klagande karaktär.

BENEDICTSSON.

276,1 *hjälmig:* som är vit i huvudet men har färgad kropp. **32** *skabillike* (dial., föraktligt): person som har konstiga fasoner.

277,9 *hams* (dial.)*:* dumt prat.

290,4 *honoratiores* (lat.): de mest ansedda personerna på orten.

HEIDENSTAM.

291,26 *Mogul:* förr namn på Indiens mongoliske härskare. b **33** *gräfta:* mycket stor hacka.

292, b **28** *darabucka* (turk.): trumma. **34** *ibis:* en vadarefågel.

296,23 *synedriet:* det judiska höga rådet i Jerusalem.

297,22 *oleander:* en blomväxt (Nerium Oleander). **25** *Otri'coli:* ort i Umbrien, där det berömda Zeushuvudet hittats.

298,5 *Poseidon* (gr.): havets gud. **11** *Patmos:* liten ö nära Samos i Egeiska havet. **32** *plekter:* liten stav av trä eller elfenben, varmed fordom citterspelaren anslog strängarna på sitt instrument.

299,10 *Pindaros:* se I: **38,31** förkl. *Sapfo:* se I: **21,** a **3** förkl.

301,30 *obol:* ett forngrekiskt mynt; Karon fick av den döde en obol för att frakta honom över till dödsriket; i denna dikt, som är en hymn till livet, synes den, som hjälper de döda bort från livets rike, ha en sorglig roll.

303, a **1** *novis:* person, som undergår prövotid för att upptagas i en klosterorden. **13** *dig:* uppsatsen är svar på ett brev från Ellen Key, vari hon angripit förf:s syn på det nationella. **34** *fängelse:* efter fullbordandet av den stora Atenestoden skall F. enligt en sägen ha anklagats för gudlöshet, emedan han på gudinnans sköld framställt en bild av sig själv och av Perikles; han skulle fått vandra i fängelse, där han dog.

304,36 *den röda luvan:* en röd toppmössa användes under den stora franska revolutionen som sinnebild för friheten; här kännemärke för radikal åskådning.

306,15 *Saracenska heden*: ödemarken mot tatarernas område.

307,36 *Weperik:* ort i guvernementet Poltava.

308,17 *silverknekt:* tjänare vid hovet, som vårdar silvret.

311,33 *Korsö:* holme i Stockholms skärgård vid Sandhamnsinloppet.

313,17 *galeon:* bild, som pryder förstäven. **29** *brigantin:* örlogsbrigg med 10—12 kanoner; *rigg:* tackling.

316,14 *med hand vid hand:* »När en folkförsamling svär en ed eller med ett tecken tillkännager sitt bifall, sker det med handuppräckning. Så gick det till kring tingshögarna, och så sker det än i dag vid en schweizisk landsgemeinde. Envar, som bevittnat ett sådant ögonblick, då ett samlat folk 'med hand vid hand' bekräftar sitt beslut, kan intyga, att det efterlämnar ett oförglömligt intryck av vilja och makt». (H:s egen förkl.). **18** *österstjärna:* under de ljusaste sommarkvällarna kan en stjärna framträda i öster, medan västerhimmelen ännu är ljus. **31** *vägas osv.:* enligt de ännu i vårt århundrades början gällande rösträttslagarna fordrades att ha en viss årsinkomst för att få rösträtt.

317,7 jfr **304,9** f. **29** *egyptisk gryta:* jfr 2 Mosebok 16: 3.

323,6 *Synnöve:* en bondflicka, huvudperson i Björnsons första bondenovell. **9** *hemåt:* B. avled i Paris; stoftet fördes till Norge på ett norskt örlogsskepp.

LEVERTIN.

324,24 *Itaka:* Odysseus' hemö, dit han under långa irrfärder efter Trojas fall ständigt längtade och dit han slutligen en morgon sovande nådde fram; här om dödens ö. **31** *Herakles' stoder* restes enl. den grek. sagan av Herkules på var sin sida om det sund, som han grävde för att förbinda Medelhavet med Atlanten (nuvar. Gibraltar sund).

326,18 *Tusculum:* Ciceros lantvilla, dit han drog sig undan från världsstadens buller för att ägna sig åt studier och filosofi. **19** *epitafium:* gravvård. **32** *infolio:* handskrift eller bok i helarksformat.

327,1—2 *intermittent:* avbruten, som återkommer med mellantider. **20—21** *Qui osv.* (lat.): »den som älskar arbetet finner det icke mödosamt». **25** *metafysik:* läran om tillvarons yttersta grunder.

328,8 *arkaisera*: använda ålderdomliga ord och uttryck.

329,8—9 *Sylvester:* namnet på årets sista dag. **13** *Backus:* Dionysos. **16** *Herkuleskvast:* Herkules rensade på en dag konung Augias' stall,

där 3,000 nötkreatur i 30 år vistats, utan att stället rengjorts. **26** *Banquo:* i Shakespeares Macbeth en medtävlare till denne; B:s ättlingar skola bli allt mäktigare konungar i England, och Macbeth ser dem alla i en spöksyn: den sista i raden visar en spegel, i vilken man ser ännu flera av ättlingarna.

330,13 *final:* slutparti (i en tondiktning). **23** *Richard Wagner:* stor tysk tondiktare; *Rothschild:* berömd judisk bankirsläkt.

331,11 *metafysik:* se **327,25** förkl. **17** *kamé:* skuren ädelsten, vari lagren äro olikfärgade, så att bottnen har en färg, det upphöjda bildverket en annan. **25** *regalier:* kungliga förmåner; yttre kännetecken på kunglig värdighet.

332,9 *appassionata* (it.): med lidelse utfört musikstycke. **12** *Nietzsche, Schopenhauer:* tyska filosofer.

333,4 *Hegel:* tysk filosof. **14** *alibi* eg.: annan ort; här: förflyttning. **16** *parcer:* se I: **197,19** förkl.

334,13 *Heine:* tysk skald, som bryter med romantiken genom sin ironi.

335,4 *Flaubert:* fransk romanförfattare, liksom Balzac föregångare till Zolas naturalism. **19** *sapiens:* kunnig, vis.

337,21 *oljeberget:* anspelning på berättelsen i Markus' evang. 14: 26—42.

338,15 *Sagan och Sångaren:* inledningsdikt i samlingen Salomo och Morolf, där sagomotivet om Salomo och hans vedersakare Morolf, vilket härstammar från österlandet och bearbetats i västerlandet, upptages till modern behandling.

LAGERLÖF.

341,7 *vårfrudag:* Marie bebådelsedag (25 mars). **28** *Nidingarna:* utanför Kungsbackafjorden.

343,3 *tjärbrå* (dial.): insmörja med kokad tjära. **32** *vesper:* aftonbön.

344,16 *pyssling:* småtroll.

346,19 *elända* (arkaiserande): eländig.

354,35 *personalier:* redogörelse för en döds levnadsomständigheter.

355,21 *krås:* veckad och stärkt remsa av vitt tyg, fastsatt på bröstet. **32** *förning:* matvaror, medförda av de inbjudna gästerna.

FRÖDING.

369,21 *gemen:* folkligt umgängsam, nedlåtande.

370,35 *gira* (dial.): vackla, ragla.

371,33 *Hamlet:* se Shakespeares Hamlet, akt 3, scen 2 slutet.

372,4 *klerk:* medlem av andliga ståndet. **6** *kapitlet:* domkapitlet. **18** *dårlig:* dåraktig. **20** *Abbatis* (lat. gen.): abbotens. **23** *löskemän:* landstrykare; *tavern:* värdshus, krog. **24** *gigare:* person, som drog omkring med giga, ett forntida stränginstrument. **27** *drav:* hylsorna av malt, som återstå, då drickat beretts därav. **29** *Vulgata:* den latinska bibelöversättningen (se Lukas' evang. 15: 16, där den nya övers. riktigare har »fröhylsor» för »drav».)

373,12 *Gehenna:* helvetet.

375,12 *Atlantis:* Plato berättar om en ö ute i havet väster om Herkules' stoder, vilken burit detta namn; det hade varit en stor och skön ö, rik på alla jordens härligheter; men folket försämrades, sederna fördärvades, och olyckor stötte till: ön översvämmades och sjönk på ett dygn i havet.

376,10 *myriad:* tiotusental (jfr eng. »the upper ten thousand» om samhällets högsta, mest välmående klass).

377,22 *bläster:* luftström, som inledes i smältugn för att bibehålla temperaturen och förbränningen.

378,34 *fant:* tok, fattig stackare.

379, a **25** *litania:* lång kyrkobön, delvis läst och delvis sjungen, där församlingen ber om frälsning från lidande och nöd. **26** *miserere* (lat.): »förbarma dig»; namn på Davids 57 psalm, som börjar med dessa ord.

380,10 *Heurlin:* Tegnérs vän under hans senare år, prelat och politiker. **21** *char:* vagn. **32** *karit:* se I: **133,30** förkl. **34** *anakreontisk:* se I: **38,19** förkl. **35** *Klio:* historiens musa.

381,11 *Pan:* naturlivets gud. **13** *plekter:* se **298,32** förkl. **17** *menader:* Dionysos' prästinnor, som i vild yra dansade vid nattliga fester.

383,31 *skult* (dial.): skalle, nacke.

384,12 *sturig* (dial.): trumpen, tvär. **19** *alaner:* ett folk, som under folkvandringarna tidvis samverkade med vandalerna och hade samma rykte som de för förstörelselust.

385,24 *scottish:* en dans, reinländer.

387,14 *gratiernas älskling:* så har man kallat komedidiktaren Aristophanes, som i sina komedier satiriskt beler sin samtids atenare. **17** *krossade osv.:* då i Aten en natt de snidade bilderna av guden Hermes hade kullslagits, misstänktes Alkibiades för att vara en bland gärningsmännen. **27** *Orfeus:* i den grekiska sagan en sångare, som med sina toner kunde röra t. o. m. träd och stenar.

388,3 *Elysien:* de saligas värld. **9—10** *Ammons son:* Alexander den store,

som på sitt härtåg mot Indien måste vända vid Indus. 27 *Varia:* namn på en av Rydberg utgiven bok.

389,3 *den meliska Afrodite:* den skönaste av de från antiken bevarade bildstoderna av kärleksgudinnan, nu i Paris. 11—12 *monad:* enhet, individuellt väsen; F. spekulerade mycket över monadläran.

HALLSTRÖM.

391,9 *Bebrykien:* område vid Hellesponten i Mysien.

392,29 *parcerna:* se I: **197,19** förkl.

396,24 *Hermes* ledsagade, enligt de gamla grekernas föreställning, de avlidnas själar till dödsriket.

397,13 *plektrum:* se **298,32** förkl.

400,29 *vart:* varje.

402,36 *empire* (fr.): »kejsarstil», namn på den konststil, som vann spridning under Napoleon I.

416,32 *topas*: gul, genomskinlig ädelsten.

KARLFELDT.

423,21 *uvna till:* bli som en uv. 35 *stävat ihop:* satt ihop stavarna (kimmarna) till.

425, a 19 *säng:* örtasäng. 20 *dräng:* pojke, son. b 20 *svott:* föraktlig människa. 25 *ur:* se **116,** b 23. 26 *tjur:* »den hårda, elastiska ved, som bildas på nordsidan av buktiga tall- och granstammar».

427,19 *Folkare:* härad i Dalarnas sydöstra del, till vilket Folkärna socken, K:s hemhygd, hör. 26 *Brunnbäck:* det var här dalkarlarna under Peder Svensson slogo danskarna 1521. 30 *löskerkarl:* landstrykare.

428, a 20 *sekt:* starkt, sött vin. 23 *täkt:* intaga, hage. b 18 *drav:* se **372,27** förkl. 28 *vanna:* sädesvanna, »kastskovel»; vid tiden för Brittsommaren (omkr. 7 oktober) falla de gula löven från lundens loft för vinden, liksom då agnar och säd flyga, när en kvinna vannar på ett dragigt loft.

429, b 16 *veven:* svansen. 33 *tolvman:* nämndeman.

430,19 *orgelek:* orgelspel. 33—35 *Skorpionen, Hunden osv.:* stjärnbilderna.

431,22 *skimmel:* vit häst med isprängda mörkare hår; *skäck:* häst med vita fläckar på färgad botten (eller tvärtom).

432,2 *vrenske:* hingst. 6 *fram:* i kasken. 28 *libsticka:* en högväxt um-

bellat (Levisticum), förr odlad som medicinalväxt. **32** *ulma* (dial.): brinna oförmärkt under askan.

433,6 *glattande* (knektspr.; jfr »glattande fan»): sakramenskade, förbaskade (enl. meddelande från förf.).

434,9 *fala:* slätt, ljunghed. **26** *rostugn:* ugn, vari malm rostas, dvs. vari de flyktigare delarna genom bränning skiljas ut ur malmen.

435,7 *Ajalons dal:* se Josuas bok 10: 12–13.

436,1 *Absaloms ök:* bilden på tapeten återger berättelsen i 2 Samuels boks 18: 9. **21** *bonad:* väggprydnad eller lösa tapeter av tyg. **27** *spånadshöst:* den höst, då den spanns.

439,16 *appell:* lystringsrop.

LSwed
M 6857s

250486

Author Mjöberg, Josua (comp.)

Title Svensk litteratur fran Bellman till vara dagar.
Vol.2.

DATE

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File"
Made by LIBRARY BUREAU

Pris 5 kr. 50 öre.